

„Urbanistická štúdia únosnosti územia UNESCO Banská Štiavnica a okolie“

Urbanistická štúdia

1. etapa - Analýzy a problémové javy

Obstarávateľ

Banskobystrický samosprávny kraj

zhotoviteľ

dátum

september 2024

OBSAH

1. ZÁKLADNÉ ÚDAJE.....	7
2. ÚVOD	8
2.1 Určenie špecifického účelu použitia urbanistickej štúdie	8
2.2 Určenie hlavných cieľov riešenia.....	8
2.3 Zoznam platnej územnoplánovacej dokumentácie (ÚPD) pre riešené územie	10
2.4 Požiadavky na riešenie vyplývajúce z ÚPN VÚC Banskobystrického kraja	12
2.5 Východiskové podklady	13
2.5.1 Podklady - obce.....	13
2.5.2 Podklady – do grafickej časti	13
2.5.3 Podklady – monografie, články, publikácie	16
2.5.4 Podklady - webové stránky	17
2.5.5 Podklady – charty, vyhláška, zákony, metodiky	18
2.6 Vymedzenie riešeného územia	19
2.7 Požiadavky na obsah a rozsah urbanistickej štúdie	20
3. PRIESKUMY A ROZBORY PRIESTOROVÉHO USPORIADANIA A FUNKČNÉHO VYUŽÍVANIA ÚZEMIA 22	
3.1 Širšie vzťahy	22
3.1.1 Cestná doprava	23
3.1.2 Železničná doprava	24
3.1.3 Regionálna doprava.....	24
3.1.4 Cyklotrasy, turistické trasy	24
3.1.5 Letecká doprava.....	24
3.2 Rozbor urbanistickej štruktúry.....	25
4. PRIESKUMY A ROZBORY PRÍRODNÝCH PODMIENOK.....	32
4.1 Geomorfologické pomery.....	32
4.2 Geologické pomery	33
4.3 Klimatické pomery.....	40
4.4 Hydrologické pomery	45
4.5 Pedologické pomery	53
4.6 Biotické zložky.....	57
5. PRIESKUMY A ROZBORY DEMOGRAFICKÉHO POTENCIÁLU	58
5.1 Obyvateľstvo.....	58
5.2 Domový a bytový fond	67
6. PRIESKUMY A ROZBORY SOCIÁLNEJ INFRAŠTRUKTÚRY.....	69

6.1	Školstvo a vzdelávanie.....	69
6.2	Zdravotníctvo	73
6.3	Sociálne služby	77
6.4	Rozbor potreby občianskej vybavenosti.....	82
6.4.1	Pešia dostupnosť občianskej vybavenosti	82
6.4.2	Vyhodnotenie potreby občianskej vybavenosti v obciach.....	83
7.	PRIESKUMY A ROZBORY KULTÚRNYCH A HISTORICKÝCH HODNÔT.....	89
7.1	Úvod do problematiky.....	89
7.2	Terminológia	91
7.3	Autenticita a integrita ako zásadné požiadavky na ochranu	93
7.4	Kritériá zápisu	93
7.5	Právny rámec ochrany kultúrneho dedičstva	95
7.6	Predmet ochrany	106
7.7	Pamiatky architektúry a historického urbanizmu	106
7.7.1	Stručné zhodnotenie vývoja osídlenia územia Lokality UNESCO.....	107
7.7.2	Sídla	109
7.8	Pamiatky vedy a techniky.....	111
7.9	Kultúrna krajina a charakteristický ráz územia.....	119
7.10	Problémy.....	127
8.	PRIESKUMY A ROZBORY TAJCHOV A VODOHOSPODÁRSKEHO SYSTÉMU	129
8.1	Banskoštiavnická vodohospodárska sústava.....	129
8.1.1	Zoznam UNESCO – svetové kultúrne a prírodné dedičstvo	129
8.1.2	Význam.....	130
8.1.3	Súčasný stav	131
8.1.4	Ochrana, záchrana, účel	132
8.2	Prieskumy a rozbor tajchov	133
8.3	Zberné/náhonné jarky a vodné štôlne.....	137
8.4	Problémy.....	143
	PRIESKUMY A ROZBORY HOSPODÁRSKEJ ZÁKLADNE	144
9.	144	
9.1	Priemyselná výroba a ťažba	144
9.2	Poľnohospodárska výroba.....	149
9.3	Lesné hospodárstvo	153
9.4	Nerastné suroviny.....	159
10.	PRIESKUMY A ROZBORY REKREÁCIE A CESTOVNÉHO RUCHU	162

10.1	Počet prenocovaní, počet lôžok, turistická hustota	163
10.2	Prieskumy a rozborý rekreácia v okolí tajchov	164
10.3	Prieskumy a rozborý rekreácie v území s vidieckymi osídleniami	176
11.	PRIESKUMY A ROZBORY VEREJNÉHO TECHNICKÉHO VYBAVENIA	177
11.1	Vodné hospodárstvo	177
11.2	Odpadové hospodárstvo	178
11.3	Zásobovanie elektrickou energiou	179
11.4	Zásobovanie plynom	179
11.5	Telekomunikačné rozvody	180
11.6	Obnoviteľné zdroje energie	181
12.	PRIESKUMY A ROZBORY VEREJNÉHO DOPRAVNÉHO VYBAVENIA	182
12.1	Širšie vzťahy mikroregiónu	182
12.2	Banská Belá	182
12.3	Banská Štiavnica	183
12.4	Banský Studenec	184
12.5	Dekýš	185
12.6	Hodruša - Hámre	185
12.7	Ilija	186
12.8	Podhorie	187
12.9	Repište	187
12.10	Sv. Anton	188
12.11	Štiavnické Bane	189
12.12	Voznica	189
12.13	Vyhne	190
12.14	Analýza statickej dopravy pri tajchoch	191
13.	PROBLÉMY A LIMITY PRVKOV KRAJINY NESÚCICH PRÍRODNO-KULTÚRNO-HISTORICKÉ DEDIČSTVO	194
13.1	Limity pamiatok architektúry a urbanizmu	194
13.2	Limity pamiatok vedy a techniky a vodohospodárskej sústavy	196
13.3	Limity evidovaných a potenciálnych archeologických lokalít	202
13.4	Limity ochrany prírody a krajiny	202
13.4.1	Abiotické limity	203
13.4.2	Biotické limity	203
13.4.2.1	Chránené územia územia Natura 2000	203
13.4.2.2	Prvky ÚSES s genofondovými lokalitami	208

13.4.2.3	Limity chránených prvkov krajiny	220
13.5	Problémy a limity vo vytypovaných územiach v okolí tajchov	223
14.	URČENIE MIERY VYUŽÍVANIA KRAJINY	229
14.1	Úvod do problematiky stanovenia metodiky	229
14.2	Určovanie prahu únosnosti krajiny (limitov a potenciálov)	230
14.3	Určenie miery využívania krajiny a určenie stupňov využívania krajiny	232
14.4	Tvorba limitných hodnôt pre únosné využívanie územia	233
14.5	Určenie miery využívania krajiny v mikroregióne	235
15.	POTENCIÁLNE PLOCHY V MIKROREGIÓNE URČENÉ NA ROZVOJ	236
15.1	Metodika návrhu potenciálov	236
15.2	Návrh potenciálnych plôch na rozvoj.....	237
16.	OBSAH GRAFICKEJ ČASTI	249

1. ZÁKLADNÉ ÚDAJE

Názov:	„Urbanistická štúdia únosnosti územia UNESCO – Banská Štiavnica a okolie“
Názov lokality UNESCO:	Historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky v jeho okolí
Miesto:	Banská Štiavnica a okolie, okres Banská Štiavnica, Banskobystrický kraj. Banská Štiavnica, Banská Belá, Banský Studenec, Dekýš, Hodruša-Hámre, Ilija, Podhorie, Svätý Anton, Štiavnické Bane, Repište, Voznica, Vyhne (zákon č. 100/2002 Z.z. o ochrane a rozvoji územia Banskej Štiavnice a okolia)
Obstarávateľ:	Banskobystrický samosprávny kraj, Námestie SNP 26, Banská Bystrica
Spracovateľ zadania:	Ing. arch. Iveta Kúšová, spôsobilosť pre obstarávanie ÚPP a ÚPD, reg. č. 426, (skr. OSO), odbor regionálneho rozvoja a územného plánovania, oddelenie územného plánovania a životného prostredia
Zhotoviteľ:	ER Architekti, s.r.o., Dlhá 637/2, Zálesie, 900 28
Hlavný inžinier projektu:	Ing. arch. Ing. Ema Ruhigová, PhD., SKA 2557 AA
Kolektív autorov UŠ:	Ing. arch. Ing. Ema Ruhigová, PhD., Ing. arch. Ing. Roman Ruhig, PhD., Ing. Eliška Magulová, Ing. Karin Indrišková, Ing. arch. Ľubica Paučulová, Ing. arch. Viktória Kyjovská, PhD., Ing. arch. Viktor Kačmár, doc. RNDr. Ingrid Belčáková, PhD., Ing. Jakub Takács, PhD., Ing. Michal Červeň
Urbanizmus:	Ing. arch. Ing. Ema Ruhigová, PhD., Ing. arch. Ing. Roman Ruhig, PhD., Ing. Eliška Magulová, Ing. Karin Indrišková
Ochr. a využívanie krajiny:	doc. RNDr. Ingrid Belčáková, PhD.
Dopravné riešenie:	Ing. Gabriel Bálint, PhD. (zodp. projektant), Ing. Jakub Takács, PhD.
Pamiatková ochrana:	Ing. arch. Ľubica Paučulová, Ing. arch. Viktória Kyjovská, PhD., Ing. arch. Viktor Kačmár
Vodný systém, tajchy:	Ing. Michal Červeň, RNDr. Daniel Kubinský, PhD. (konzultant)
Dátum:	september 2024

2. ÚVOD

2.1 Určenie špecifického účelu použitia urbanistickej štúdie

Územnoplánovací podklad „Urbanistická štúdia únosnosti územia UNESCO Banská Štiavnica a okolie“ je spracovaný v zmysle § 4 zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v znení neskorších predpisov (ďalej len „stavebný zákon“) a §3 Vyhlášky č. 55/2001 Z.z. o územnoplánovacích podkladoch a územnoplánovacej dokumentácii (ďalej len „Vyhláška“).

Bude plniť funkciu územnoplánovacieho podkladu pre účel ako:

- a) podklad pre vypracovanie územnoplánovacej dokumentácie Banskobystrického kraja,
- b) podklad pre overenie riešenia rozvoja územia v územnoplánovacej dokumentácii regiónu, miest a obcí alebo overenie potreby spracovania aktualizácie územnoplánovacej dokumentácie územia dotknutých obcí,
- c) podklad pre riešenie špecifických územnotechnických, krajinnno-ekologických, environmentálnych a urbanistických problémov v území,
- d) návrh koncepcie priestorového usporiadania a funkčného využívania riešeného územia s dôrazom na rozvoj cestovného ruchu v súlade so záujmami ochrany prírody a krajiny a ochrany kultúrneho a historického dedičstva.

2.2 Určenie hlavných cieľov riešenia

Dôvodom pre spracovanie urbanistickej štúdie je potreba stanovenia únosnosti zaťaženia územia UNESCO - mesta Banská Štiavnica a okolia z hľadiska jeho možného rozvoja, za účelom vypracovania územnoplánovacieho podkladu pre aktualizáciu a možné zmeny územnoplánovacej dokumentácie Banskobystrického regiónu a územnoplánovacej dokumentácie obcí.

Únosnosťou územia sa myslí také zaťaženie územia ľudskou činnosťou, pri ktorom nedochádza k poškodzovaniu životného prostredia. Z hľadiska cieľov UŠ sa stanovenie únosnosti myslí ako hodnotenie miery využívania krajiny, v rozsahu ktorého zaťaženie nespôsobuje nezvratné zmeny v jej štruktúre. Tento rozsah využívania (intenzity a spôsobu využívania) má hornú hranicu, nazývanú kritickým prahom, určeným pomocou limitov.

Únosnosť krajiny sa spravidla vzťahuje k tomuto kritickému prahu. Výsledkom rešpektovania únosnosti územia má byť zachovanie symbiózy krajiny a urbanizovaného prostredia a zachovanie pohľadových krajinných štruktúr s usporiadanými krajinnými prvkami a zložkami.

Určením prahu únosnosti krajiny (limitov a potenciálov) s dôrazom hlavne na limity priestorové, ekologické, kultúrno -historické limity a limity ochrany prírody sa zabráni vzniku vizuálneho smogu v pohľadových líniiach krajiny sa dosiahne sa ochrana hodnotných pohľadových smerov na prírodné (krajinné) dominanty, ktoré vytvárajú kulisu krajiny územia UNESCO.

Z hľadiska posúdenia záujmov ochrany prírody a krajiny ako aj záujmov ochrany kultúrnych a historických pamiatok v území svetového kultúrneho a historického dedičstva a tlaku rozvojových záujmov na rozvoj bývania, rekreácie a cestovného ruchu je nevyhnutné komplexne riešiť špecifické územnotechnické, krajinno-ekologické, environmentálne a urbanistické problémy v území.

Hlavným cieľom urbanistickej štúdie je teda vyvážený a trvalo udržateľný rozvoj jednotlivých funkčných zložiek osídlenia v území UNESCO Banskej Štiavnice a okolia s dôrazom na funkčné zložky: ochrana prírodných, kultúrnych a historických hodnôt a starostlivosť o krajinu.

Parciálnymi cieľmi Urbanistickej štúdie únosnosti územia Banská Štiavnica a okolie sú:

- stanovenie podmienok pre vyvážený a udržateľný územný rozvoj s ohľadom na prírodné a kultúrne dedičstvo a kvalitu životného prostredia a života obyvateľov a stanovenie krajinno-ekologicky optimálneho spôsobu využívania územia,
- overenie priestorového usporiadania a funkčného využívania územia Banskej Štiavnice a okolia s dôrazom na krajinu ako komplexný systém priestoru, polohy, georeliéfu a všetkých ostatných vzájomne funkčne prepojených hmotných prvkov, prirodzených aj vytvorených a pretvorených človekom a javov v krajine vyplývajúcich z ich väzieb; ktorý je výsledkom vzájomného pôsobenia prírodných a ľudských procesov, faktorov a činností, je priestorom pre existenciu ľudí a ostatných organizmov v ich súlade tak, aby bola zabezpečená rozmanitosť prírodného, kultúrneho a historického dedičstva a zachovaná ekologická rovnováha,
- návrh hmotovo-priestorovej štruktúry so snahou o čo najcitlivejšie zakomponovanie nových funkcií do dlhoročne sa vyvíjajúcej zástavby obcí v symbióze urbanizovaného a krajinného prostredia pri rešpektovaní mestských a vidieckych štruktúr sídiel,
- návrh funkčného využitia turizmu výlučne len udržateľný cestovný ruch v súlade s ochranou prírodných a kultúrnych hodnôt
- budovanie a zavádzanie integrovaného dopravného systému a integrovanej verejnej dopravy v území s cieľom skvalitnenia dopravnej infraštruktúry aj s ohľadom na budovanie cieľového turistického regiónu,
- stanovenie hraníc únosnosti územia Banskej Štiavnice a okolí pre dosiahnutie rovnovážneho stavu kvality krajiny, ktorý je výsledkom konsenzu prírodných, sociálnych, kultúrnych a hospodárskych záujmov spoločnosti so zameraním na cestovný ruch a so zreteľom na prebiehajúce zmeny klímy,
- definovanie limitov (prírodných a kultúrnych) pre zabezpečenie ochrany hodnôt územia,
- návrh regulácie s rešpektovaním únosnosti krajiny, jej limitov a potenciálov (priestorové, ekologické, kultúrno -historické limity a limity ochrany prírody), formulovanej pre danú krajinu s priemetom do regulácie v územnoplánovacej dokumentácii potenciálneho mikroregiónu, mesta a obcí za účelom riadenia územného rozvoja, stavebných a iných antropogénnych činností v území, ako základný nástroj pre usmerňovanie a koordinovanie všetkých činností človeka.

2.3 Zoznam platnej územnoplánovacej dokumentácie (ÚPD) pre riešené územie

Urbanistická štúdia bude riešená pre územie UNESCO vymedzené v zmysle zákona č. 100/2002 Z.z. o ochrane a rozvoji územia Banskej Štiavnice a okolia. Na základe novej prijatej koncepcie z urbanistickej štúdie bude určená nová záväzná regulácia, ktorá bude následne uplatnená a prevzatá v primeranom obsahu v územnoplánovacej dokumentácii riešeného územia (ÚPN VÚC Banskobystrického kraja a v ÚPN mesta a obcí) v jej záväznej časti.

Hlavné premisy vyplývajúce z postavenia územia Banskej Štiavnice a okolia v územnom priestore Banskobystrického kraja:

- podporovať vzťah urbánnych a rurálnych území v novom partnerstve založenom na integrácii funkčných vzťahov mesta a vidieka a kultúrno-historických a urbanisticko-architektonických daností,
- zachovávať pôvodný špecifický ráz vidieckeho priestoru, vychádzať z pôvodného charakteru zástavby a historicky utvorenej okolitej krajiny; zachovať historicky utváraný typ zástavby a zohľadňovať regionálne národopisné špecifiká,
- pri rozvoji vidieckych oblastí zohľadňovať ich špecifické prírodné a krajinné prostredie a pri rozvoji jednotlivých činností dbať na zamedzenie, resp. obmedzenie možných negatívnych dôsledkov týchto činností na krajinné a životné prostredie vidieckeho priestoru.

Základnou ÚPD je Územný plán veľkého územného celku Banskobystrického kraja v znení Aktualizovaného znenia vrátane jej zmien a doplnkov 1 – 4 zverejneného na web stránke Banskobystrického samosprávneho kraja.

Územný plán veľkého územného celku Banskobystrický kraj:

- Územný plán VÚC Banskobystrický kraj schválený vládou SR uznesením č. 394/1998 dňa 09.06.1998, ktorého záväzná časť bola vyhlásená NV SR č. 263/1998,
- ÚPN VÚC Banskobystrický kraj – Zmeny a doplnky 2004 schválené Zastupiteľstvom Banskobystrického samosprávneho kraja uznesením č. 611/2004 zo dňa 16. a 17. decembra 2004, záväzná časť Zmien a doplnkov 2004 bola vyhlásená Všeobecne záväzným nariadením Banskobystrického samosprávneho kraja č.4/2004 zo dňa 17. decembra 2004, účinnosť od 21. januára 2005,
- ÚPN VÚC Banskobystrický kraj – Zmeny a doplnky 1/2007 boli schválené ZBBSK uznesením č. 222/2007 dňa 23. augusta 2007, záväzná časť Zmien a doplnkov 1/2007 bola vyhlásená Všeobecne záväzným nariadením BBSK č.6/2007, účinnosť od 27. septembra 2007,
- ÚPN VÚC Banskobystrický kraj – Zmeny a doplnky 2009 boli schválené ZBBSK uznesením č. 94/2010 dňa 18. júna 2010, záväzná časť Zmien a doplnkov 2009 bola vyhlásená Všeobecne záväzným nariadením BBSK č.14/2010, účinnosť od 10. júla 2010,
- ÚPN VÚC Banskobystrický kraj – Zmeny a doplnky 2014 boli schválené ZBBSK uznesením č. 84/2014 dňa 05. decembra 2014, záväzná časť Zmien a doplnkov 2014 bola vyhlásená Všeobecne záväzným nariadením BBSK č.27/2014, účinnosť od 16. januára 2015.

Tabuľka č. 1 – Stav územnoplánovacej dokumentácie obcí BŠ a okolia (Zadanie pre vypracovanie UŠ, I. Kúšova, BBSK, 2023)

	Obec/mesto	Názov ÚPD	Číslo uznesenia	Rok schválenia	Aktuálnosť
1	Banská Štiavnica	Územný plán mesta Banská Štiavnica	163/2006 zo dňa 15.11.2006	2006	Áno
		Zmeny a doplnky č. 1	253/2008 zo dňa 16.12.2008	2008	
		Zmeny a doplnky č. 2	126/2009 zo dňa 14.12.2009	2009	
		Zmeny a doplnky č. 3	94/2013 zo dňa 30.10.2013	2013	
		Zmeny a doplnky č. 4	46/2015 zo dňa 6.5.2015	2015	
		Zmeny a doplnky č. 5	162/2012 zo dňa 28.11.2012	2012	
		Zmeny a doplnky č. 6	54/2017 zo dňa 31.5.2017	2017	
		Zmeny a doplnky č. 7	54/2017 zo dňa 31.5.2017	2017	
		Zmeny a doplnky č. 8	46/2015 zo dňa 6.5.2015	2015	
		Zmeny a doplnky č. 9	60/2018 zo dňa 27.6.2018	2018	
2	Banská Belá	SÚP Banská Belá, ZaD 1986, 1990, 2000, 2006	smerný, neschválené	1971	Nie
3	Banský Studenec	ÚPN O Banský Studenec-zadanie v prerokovaní	pôvodný smerný, príprava nového, + uzn. č. 2/2019 zo dňa 30.5.2019 o obstaraní ÚPN O	2020	Nie rozpracovaný
4	Dekýš	nemá			Nie
5	Ilija	nemá	prieskumy a rozboru a krajinnokoekologický plán, zadanie k ÚPN O, návrh v prerokovaní		Nie rozpracovaný
6	Podhorie	ÚPN obce Podhorie	49/2008 z 18.7.2008	2008	Áno
7	Svätý Anton	Územný plán obce	č. 88/2012 dňa 21. 03. 2012	2012	Áno
		Zmeny a doplnky č. 1	č. 183/2018 zo dňa 04. 07. 2018	2018	
		Zmeny a doplnky č. 2	rozpracované	2023	
8	Štiavnické Bane	Územný plán Štiavnické Bane	20/2019 zo dňa 12.7.2019	2019	Áno
9	Hodruša-Hámre	Územný plán obce Hodruša-Hámre -koncept	Oznámenie SEA	2022	Nie rozpracovaný
		Územný plán sídelného útvaru Dolné Hámre	smerný	1982	
		ÚPN – VÚC Štiavnické vrchy-ÚPN Z SCR Kopanice	smerný	1987	
10	Voznica	nemá			Nie
11	Repište	ÚPN -Z Sklené Teplice - Repište	pôvodný smerný, neaktuálny	1985	Nie
		ÚPN O -Zadanie pre ÚPN	Prerokovanie Zadania	2023	rozpracovaný
12	Vyhne	Územný plán obce	nový, SEA hodnotenie a prerokovanie návrhu	2022	Nie rozpracovaný

 Okres Banská Štiavnica

 okres Žarnovica

 okres Žiar nad Hronom

Percentuálne zastúpenie pokrytia územia územnoplánovacími dokumentáciami je neuspokojivé, pretože je to len 33% obcí, ktoré majú platný územný plán obce s jeho záväznou časťou. Väčšia časť - 67% obcí nemá aktuálny územný plán v zmysle stavebného zákona. Polovica z obcí, ktoré nemajú územný plán, začali od roku 2020 s jeho obstarávaním.

2.4 Požiadavky na riešenie vyplývajúce z ÚPN VÚC Banskobystrického kraja

Podľa KÚRS je predmetné územie súčasťou rekreačného krajinného celku, ktoré obsahuje územie svetového kultúrneho dedičstva a nadregionálneho biocentra, s väzbou na kultúrno-historický potenciál v jeho bezprostrednom okolí.

Územie je zapísané do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO a zahŕňa v sebe širšie okolie mesta Banská Štiavnica uprostred Štiavnických vrchov. Ide o naše najväčšie sopečné pohorie so zastúpením hornín všetkých fáz neovulkanizmu, z dôvodu čoho je nutné rešpektovať záväznú časť ÚPN veľkého územného celku Banskobystrický kraj v oblasti ekologických aspektov ochrany prírody a krajiny, zabezpečiť ochranu ekologickej stability riešeného územia ochranou prvkov GNÚSES, RÚSES okresu Banská Štiavnica MÚSES.

V regióne sú evidované viaceré archeologické náleziská – historické jadro mestskej pamiatkovej rezervácie, Štiavnické Bane, Glanzenberg, Offenhübel, Terézia šachta, Horná Roveň, Sitno, zrúcanina hradu Sitno – Ilija, národné kultúrne pamiatky a technické pamiatky.

Množstvo archeologických lokalít sa nachádza v území zapísanom do Zoznamu Svetového kultúrneho dedičstva UNESCO. Na rudonosných žilách, priamo na miestach ťažby, popri Banskej Štiavnici vznikli i ďalšie sídelné útvary v obdobných geografických i politicko-hospodárskych podmienkach. Tieto okrem Štiavnických Baní a Hodruše-Hámrov nedosahujú význam a urbanistický rozsah Banskej Štiavnice. Napriek tomu sa i v týchto lokalitách zachovalo mnoho významných architektonických a technických pamiatok ako i neporušený charakter historického urbanizmu v kontexte s prírodnou i technickou krajinou (haldy, tajchy, jarky, povrchové dobývky...).

Banská Belá, jedno zo siedmich stredoslovenských banských miest, bola pôvodne administratívnou časťou Banskej Štiavnice. Napriek tomu si zachovala svoj vidiecky charakter, podmienený kopcovitým terénom. V hlbokom záreze Vyhnianskej doliny sa nachádza stará banská osada Vyhne. Jej zvláštnosťou je prírodná rezervácia Kamenné more. Vo Vyhniach už v 15. storočí boli založené kúpele, ktorých tradícia sa zachovala dodnes.

V svahovitom teréne sa zachovala rozvoľnený urbanizmus ďalšej baníckej osady Hodruša-Hámre s významnými pamiatkami. Obci Svätý Anton dominuje barokový kaštieľ z rokov 1744 – 1751. V oblasti banskoštiavnického rudného revíru sa nachádza niekoľko typov technických pamiatok. Predovšetkým sú to objekty, ktoré majú bezprostredný súvis s exploatovaním hornín – povrchové dobývky, štôlne, šachty, ťažné veže, haldy a iné.

Spomedzi 30 najvýznamnejších, doposiaľ jestvujúcich vodných nádrží je najstaršia Veľká Vodárenská nádrž. Najvyššie položená nádrž je Ottergrundská. Najdlhšie hrádze má systém Richňavských tajchov, Vindšachtský tajch, Hodrušský tajch a Počúvadlianský tajch. Najhlbšou

nádržou je Štiavnický tajch (Rozgrund). Objemom sú najväčšie Štiavnický tajch a Veľký Richňavský Tajch.

Unikátne sú aj systémy privádzacích a odvodňovacích jarkov, systém vzájomných prepojení, výstupných štôlní a zariadení. V bohatých oblastiach samospádom odvádzali banské vody na povrch. Úplným unikátom bola dedičná štôlna cisára Jozefa II., dnes nazývaná Voznická dedičná štôlna.

V území je silný potenciál pre rozvoj udržateľného cestovného ruchu, ktorý predstavuje prírodný cestovný ruch – posilňuje vzťah návštevníkov k prírode a generuje finančné zdroje na starostlivosť o prírodné a kultúrne dedičstvo. Prírodný cestovný ruch znamená omnoho viac ako len trávenie času v prírode. Nejde len o aktivity ako pešia turistika, bežecké lyžovanie, cykloturistika a iné, kvôli ktorým príde návštevník do chráneného územia, ubytuje sa a spotrebuje iné služby, ktoré pozdvihnú región. Jeho pridanou hodnotou je to, že priamo prispieva k zlepšeniu ochrany prírody, biodiverzity a krajiny – okrem toho, že v chránených územiach rozvíja programy a produkty pre návštevníkov, ktoré vysvetľujú význam prírody a sú zamerané na zvyšovanie environmentálneho povedomia.

2.5 Východiskové podklady

2.5.1 Podklady - obce

ÚPD obcí

ÚPN VÚC Banskobystrického kraja

Stanoviská dotknutých orgánov a organizácií v rámci prípravných prác UŠ

Stanoviská mesta a obcí riešeného územia

Koncept ÚPN obce Hodruša – Hámre, jún 2019

2.5.2 Podklady – do grafickej časti

Tabuľka č. 2 – Zoznam čerpaných zdrojov v grafickej časti

Druh dokumentu	Zdroj	Webová lokalita,	Rok spracovania
Katastrálna mapa	Výskumný ústav geodézie a kartografie	https://ako.vugk.sk	neuvedené
Hranice intravilánu	Úrad geodezie, kartografie a katastra Slovenskej republiky	https://zbgis.skgeodesy.sk/mapka/sk/kataster?pos=48.800000,19.530000,8	neuvedené
Hranica lokality kultúrneho dedičstva UNESCO	Ministerstvo životného prostredia	https://maps.geocloud.sk/geoserver/web/	neuvedené
Územný plán Banská Štiavnica	Mesto Banská Štiavnica	https://www.banskastiavnica.sk/obcan/samosprava/dokumenty/	2006

Územný plán Hodruša – Hámre	Obec Hodruša - Hámre	https://www.enviroportal.sk/eia/detail/uzemny-plan-obce-hodrusa-hamre-koncept	2021
Územný plán Svätý Anton	Obec Svätý Anton	https://www.svatyanton.sk/strategicke-dokumenty-obce.html	2023
Územný plán Ilija	Obec Ilija	https://www.obecilija.sk/uzemny-plan-obce.html	2023
Územný plán Štiavnické Bane	Obec Štiavnické Bane	https://www.obecstianickebane.sk/obec/uzemny-plan/?ftresult=uzemny+plan	2020
Územný plán Vyhne	Obec Vyhne	https://www.enviroportal.sk/eia/detail/uzemny-plan-obce-vyhne-	2022
BPEJ	Výskumný ústav pôdoznavectva a ochrany pôdy	https://portal.vupop.sk/arcgis/rest/services/BPEJ/BPEJ_chranene_pody_pro/MapServer	neuvedené
Enviro záťaže – body	Slovenská agentúra životného prostredia	https://rpi.gov.sk/metadata/de470a97-a151-4a35-83de-1dbb77b4c29e	2013
Radónové riziko	Štátny geologický ústav Dionýza Štúra	https://apl.geology.sk/radio/	neuvedené
Ložiská nevyhradeného nerastu	Štátny geologický ústav Dionýza Štúra	https://rpi.gov.sk/metadata/db41fc34-b8a9-43b0-8f52-37bcf6e55b11	2021
Prieskumné územia	Štátny geologický ústav Dionýza Štúra	https://rpi.gov.sk/metadata/f86bdda8-008d-4785-afe5-aeaa7fb9358a	2021
Skládky	Štátny geologický ústav Dionýza Štúra	https://rpi.gov.sk/metadata/622ec1eb-5561-427c-a708-6eee37f7d07a	2021
Staré banské diela	Štátny geologický ústav Dionýza Štúra	https://rpi.gov.sk/metadata/53a7024c-18e5-467c-8639-fd700f2c5d66	2021
Svahové deformácie	Štátny geologický ústav Dionýza Štúra	https://app.geology.sk/geofond/zosuvy/	
Výhradné ložiská – CHLÚ	Štátny geologický ústav Dionýza Štúra	https://rpi.gov.sk/metadata/78c1c1e3-387d-445c-8524-af203bc0f48a	2021
Výhradné ložiská – DP	Štátny geologický ústav Dionýza Štúra	https://rpi.gov.sk/metadata/34dfaf9d-793a-4e6a-9834-2da7ec5e02e1	2021
Lesy osobitého určenia, ochranné lesy	Zdroj: doc. Belčáková	neuvedené	neuvedené
Chránené stromy	Štátna ochrana prírody SR	https://rpi.gov.sk/metadata/c3dda821-2cf6-4fce-8231-198126d1fb00	2024
Chránené územie maloplošné	Štátna ochrana prírody SR	https://rpi.gov.sk/metadata/45ca3eab-b70c-4bc7-9d3d-6fd6c89ce68e	2024
Chránené územie veľkoplošné	Štátna ochrana prírody SR	https://rpi.gov.sk/metadata/1d8a52d5-e54d-4201-b949-82df0950c9b3	2024
Chránenú územie európskeho významu	Štátna ochrana prírody SR	https://rpi.gov.sk/metadata/d5ff7d68-6e16-4215-8ee0-1d476b313946	2024
ČOV	Výskumný ústav vodného hospodárstva	https://rpi.gov.sk/metadata/bc409ce8-b101-412c-9b2e-7fc37ec22b64	2022
Hydromelióracie	Ministerstvo životného prostredia	https://maps.geocloud.sk/geoserver/web/	neuvedené
Inundačné územia	Ministerstvo životného prostredia	https://maps.geocloud.sk/geoserver/web/	neuvedené

Jarky	Michal Červeň – OZ Štiavnický Tajch	Michal Červeň – OZ Štiavnický Tajch	2012 - 2020
Minerálne liečivé vody	Slovenská agentúra životného prostredia	https://rpi.gov.sk/metadata/f8cd33f1-bf76-4bf9-8bca-7aed8585e82e	2002
Povodia vodárenského toku	Výskumný ústav vodného hospodárstva	https://rpi.gov.sk/metadata/d3a195c8-b958-4544-accb-ed9662b15105	2021
Vodohospodársky významný tok	Slovenská agentúra životného prostredia	https://rpi.gov.sk/metadata/c3c4618e-ef94-4727-86e9-e8c76cc2a41d	2002
Jadrové územie UNESCO	Ministerstvo životného prostredia	https://maps.geocloud.sk/geoserver/web/	neuvedené
Kalvárie	Zdroj: doc. Belčáková	https://www.google.com/maps	neuvedené
Ochranné pásmo UNESCO	Ministerstvo životného prostredia	https://maps.geocloud.sk/geoserver/web/	neuvedené
Pamiatkové rezervácie, zóny	Ministerstvo životného prostredia SR	https://rpi.gov.sk/metadata/19bad766-79a6-4489-8af3-3263d20f05d4	2020
Pamiatky – technické, štôlne	Štátny geologický ústav Dionýza Štúra Bratislava	https://rpi.gov.sk/metadata/53a7024c-18e5-467c-8639-fd700f2c5d66?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAR0qNRMQqbUHBpdmJuMP_KnGTGNEP3oNTvnOMtLfwNTDdppQx8wf_4dYMo_aem_RdWRH8J2wFSxcR5wc8jFkg	2021
Pamiatky – kultúrne, obytné, administratívne, kostoly, kláštory	Pamiatkový úrad SR	https://www.pamiatky.sk/evidencie-a-registre/register-nnkp-a-po zakreslené do mapy ER Architekti, s.r.o.	neuvedené
RÚSES	Slovenská agentúra životného prostredia	https://geoportal.gov.sk/maps/ruses?view=-380000,-1227000,609.5775200791	neuvedené
GNÚSES	Slovenská agentúra životného prostredia	https://geoportal.gov.sk/maps/gnuses?view=-380000,-1227000,609.5775200791	neuvedené
Vrstevnice	Zdroj: doc. Belčáková	https://www.google.com/maps	neuvedené
Vodná erózia	Výskumný ústav pôdoznanectva a ochrany pôdy	http://portal.vupop.sk/portal/apps/webappviewer/index.html?id=09beb4ee455e4abcbf63668f97c8a2e4	neuvedené
Index deformácie	Výskumný ústav pôdoznanectva a ochrany pôdy	http://portal.vupop.sk/portal/apps/webappviewer/index.html?id=09beb4ee455e4abcbf63668f97c8a2e4	neuvedené
Genofodové lokality	Zdroj: doc. Belčáková	neuvedené	neuvedené
Geotopy	Slovenská agentúra životného prostredia	https://www.geopark.sk/wp-content/uploads/2023/07/mapa_Geopark_Banska_Stiavnica_765x540mm_SK_CMYK_low.pdf	2023
Ochranné pásmo vodárenského zdroja	RÚSES Banská Štiavnica, RÚSES Žarnovica, RÚSES Žiar nad Hronom	https://rpi.gov.sk/metadata/e60af45e-078d-4f0e-9c2e-a789928b6f47?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAR0xJErNPctqwmihQrVc	neuvedené

		m5jl0kmM- EvfSDtkEVcFXIB54kFBANW6kBTXMS c_aem_h9ONRIDcKQExttNaySVL4A	
--	--	--	--

2.5.3 Podklady – monografie, články, publikácie

KUBINSKÝ, D. 2014. Analýza zmien retenčného objemu vybraných nádrží Bankskoštiavnicého vodohospodárskeho systému, ako podklad pre manažmentu v povodniach. *Dizertačná práca*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2014.

TURCANOVÁ, M. a ŠUBOVÁ, M. 2008. www.asb.sk. *Urbanizmus verzus udržateľné mestá*. [Online] 6.. august 2008. [Dátum: 13.. júl 2024.] <https://www.asb.sk/architektura/urbanizmus/urbanizmus-verzus-udrzatelne-mesta>.

Únosnosť - Metodika na stanovenie limitov využívania krajiny. **DRDOŠ, J. a HRNČIAROVÁ, T. 2005.** Vol. XLIII., Prešov : s.n., 2005, Folia Geographica, Zv. 8., s. 219-232. ISSN 1336-6149.

WEIS, K., KUBINSKÝ, D., FUSKA, J., PETROVIČ, F. 2017. *Analýza zmeny akumuláčnej kapacity vybraných umelých vodných nádrží Bankskoštiavnického vodohospodárskeho systému*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2017. ISBN 978-80-558-1150-5.

Jančura, P., Bohálová, I., Slámová, M., Mišíková, P., 2010: Metodika identifikácie a hodnotenia charakteristického vzhľadu krajiny. Vestník Ministerstva životného prostredia, ročník, XVIII, čiastka 1b, ISSN 135-1567, s. 2-51.

Lichner, M. a kol. 2002 : Banská Štiavnica, svedectvo času. Harmony

Červeň M., Červeň S. 2021: Bankskoštiavnická vodohospodárska sústava, OZ Štiavnický tajch

Lepeň I. 2018: Vyhnianske bane - zabudnutá história, OZ Eisenbach,

Kaňa R. a kol. 2016 : Odkazy minulosti, banské tech. a kult. pamiatky Hodruša - Hámre Bankskoštiavnicko-hodrušský banský spolok,

Smolka a kol. 2005,: Záverečná správa geologickej úlohy č. 04 00 „Zriadenie bankskoštiavnického geoparku. MŽP SR. Geofond Bratislava,

Konečný V., Pachinger, P. 2008: Geotopy Bankskoštiavnického geoparku. SAŽP Banská Štiavnica,

Jelen, J., Chromý P. 2018: Krušnohoří jako součást světového dědictví UNESCO, Geografické rozhledy 27(5),

Holtorf C. 2022: To adapt to a changing world, heritage conservation needs to look forward the future . Linnaneus University

Kolektív: Manažment plán Lokality UNESCO 2010 „Historické mesto Banská Štiavnica technické pamiatky v jeho okolí, 1. a 2.etapa <https://www.banskastiavnica.sk/obcan/samosprava/dokumenty/>

Kolektív: Aktualizácia Manažment plánu Lokality UNESCO 2022 „Historické mesto Banská Štiavnica technické pamiatky v jeho okolí, 1. a 2.etapa

Miňo M., Fratričová M., Rusko Z., 2020

Výsledky krajinno-archeologického plošného nedeštruktívneho prieskumu v jadrovom území lokality UNESCO Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia. in Argenti Fodina, Slovenské banské múzeum ISBN: 978-80-85579-59-8

2.5.4 Podklady - webové stránky

<https://www.pamiatky.sk>
<https://ako.vugk.sk>
<https://zbgis.skgeodesy.sk>
<https://maps.geocloud.sk>
<https://www.banskastiavnica.sk>
<https://www.enviroportal.sk>
<https://www.svatyanton.sk>
<https://www.obecilija.sk>
<https://www.obecstiavnicebane.sk>
<https://portal.vupop.sk>
<https://rpi.gov.sk>
<https://geoportal.gov.sk>
<https://www.google.com/maps>
<http://portal.vupop.sk>
<https://www.geopark.sk>
<https://slovakia.travel.sk>
<https://chkostiavnickevrchy.sopsr.sk>
<https://bbsk1.maps.arcgis.com>
<https://apl.geology.sk>
<https://ismcs.cdb.sk>
<https://www.google.com/maps>
<https://www.asb.sk>
<https://www.banskabela.sk>
<https://www.najkraisikraj.sk>
<https://www.banskystudenec.sk>
<https://www.dekys.sk>
<https://www.vyhne.sk>
<https://slovenskovkocke.sk>

<https://mojaobec.statistics.sk>
<https://www.scitanie.sk>
<http://www.sodbtn.sk>
<https://gis.scitanie.sk>
<https://disem.scitanie.sk>
<https://www.zoznamskol.eu>
<https://www.edu-centrum.sk>
<https://skoly.sk>
<https://www.detihravo.sk>
<https://www.e-vuc.sk>
<https://www.teraz.sk>
<https://myziar.sme.sk>
<https://datacube.statistics.sk>
<https://gis.nlcsk.org>
<https://www.enviroportal.sk>
<https://old.enviroportal.sk>
<https://datacube.statistics.sk>
<https://whc.unesco.org/en/list/>

2.5.5 Podklady – charty, vyhláška, zákony, metodiky

CHARTY

Aténska charta (1931)
Benátska charta (1965, 1993, 1995, 2010)
Dokument o autenticite Nara (1994)

VYHLÁŠKY

Vyhláška MŽP SR č. 636/2004, ktorou sa ustanovujú požiadavky na kvalitu surovej vody a na sledovanie kvality vody vo verejných vodovodoch

Vyhláška MŽP SR č. 684/2006 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o technických požiadavkách na návrh, projektovú dokumentáciu a výstavbu verejných vodovodov a verejných kanalizácií.

Vyhláška MZ SR č. 549/2007 Z. z. ktorou sa ustanovujú podrobnosti o prípustných hodnotách hluku, infrazvuku a vibrácií a o požiadavkách na objektivizáciu hluku, infrazvuku a vibrácií v životnom prostredí, v znení neskorších predpisov

§4 ods. 12 Vyhlášky MH SR č. 277/2008 Z. z. ktorou sa ustanovujú klasifikačné znaky na ubytovacie zariadenia pri ich zaradovaní do kategórií a tried

Vyhláška č. 153/2024, o štandardoch a metodike spracovania územnoplánovacej dokumentácie a územnoplánovacích podkladov

ZÁKONY

Zákon č. 50/1976 Z. zákonov o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon)

Zákon č. 200/2022 Z. zákonov o územnom plánovaní

Zákon č. 46/2024 Z. zákonov ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku

Zákon č. 44/1988 Zb. o ochrane a využití nerastného bohatstva (banský zákon) a 219/2007 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 44/1988 Zb. o ochrane a využití nerastného bohatstva (banský zákon)

Zákon č. 51/1988 Zb. o banskej činnosti, výbušninách a o štátnej banskej správe.

METODIKY

Štandardy minimálnej vybavenosti obcí – metodická príručka pre obstarávateľov a spracovateľov územnoplánovacej dokumentácie, Spracovateľ: AŽ PROJEKT s.r.o, Bratislava 2010

Metodika na stanovenie limitov využívania krajiny, Spracovateľ: DRDOŠ, J. a HRNČIAROVÁ, T. 2005

2.6 Vymedzenie riešeného územia

Lokalita Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia je vynikajúcim príkladom významného baníckeho osídlenia, ktoré sa vyvíjalo už od stredoveku a ktorého jedinečná forma vznikla symbiózou technickej krajiny a urbanizovaného prostredia, podmienenou nerastným bohatstvom a z neho vyplývajúcou prosperitou. Mesto Banská Štiavnica, najstaršie banské mesto na Slovensku, bolo založené v 13. storočí, aj keď dôkazy o baníctve siahajú až do neskorej doby bronzovej. Hoci bola významným mestom už v stredoveku, súčasný vzhľad historického jadra sa formoval v priebehu 16. storočia. Reprezentatívny stred mesta charakterizujú popri výstavných goticko-renesančných meštianskych domoch i mestská radnica a neskoro-gotický kostol sv. Kataríny. V rovnakej dobe bol vybudovaný systém opevnenia, z ktorého sú dodnes viditeľné pevnosť Starý zámok, renesančná strážna veža Nový zámok, a jediná zachovaná mestská brána – baroková Piargska brána. Štiavnická Banská a lesnícka akadémia, zriadená v roku 1762 ako prvá v Európe, je dokladom významu mesta ako centra technického vzdelávania. Rozsiahly komplex technických pamiatok, nachádzajúci sa v meste a v jeho okolí, súvisí s ťažbou a spracovaním drahých kovov. K jeho zachovaným súčasťam patria šachty, štôlne, ťažobné veže, klopačka a dômyselný vodohospodársky systém. Systém umelo vybudovaných vodných nádrží – tajchov a zberných jarkov, vytvorený v 16. storočí a rozvinutý v 18. storočí, slúžil pre potreby banského priemyslu a poskytoval pitnú vodu pre mesto. Bol najmodernejším dielom svojho druhu na svete až do 19. storočia. Výbor svetového dedičstva UNESCO rozhodol o zápise Banskej Štiavnice a technických pamiatok okolia do Zoznamu svetového dedičstva na svojom 17. zasadnutí v kolumbijskej Cartagene v dňoch 6. až 11. decembra 1993. Riešené územie je vymedzené zákonom

č. 100/2002 Z.z. o ochrane a rozvoji územia Banskej Štiavnice a okolia. Tento zákon sa vzťahuje na: - katastrálne územie mesta Banská Štiavnica a - na katastrálne územia obcí:

- Banská Belá,
- Banský Studenec,
- Dekýš,
- Ilija,
- Podhorie,
- Svätý Anton,
- Štiavnické Bane,
- Hodruša-Hámre,
- Voznica,
- Repište,
- Vyhne, na ktorých sa nachádzajú technické pamiatky zapísané v Zozname svetového dedičstva v zmysle zápisu Výboru pre svetové dedičstvo UNESCO z 11. decembra 1993.

Tabuľka č. 3 – Zoznam obcí BŠ a okolia dotknutých predmetnou štúdiou (Zadanie pre vypracovanie UŠ, I. Kúšova, BBSK, 2023)

	Obec/mesto	Názov ÚPD Katastrálne územie	Kód k.ú.obce	Počet obyvateľov v roku 2021	Rozloha v ha	Hustota obyv./km ²
1	Banská Štiavnica	Banská Štiavnica	801 470	9 628	3 289	206,01
		Banky	800 708		1 384	
2	Banská Belá	Banská Belá	801 038	1 171	2 108	55,56
3	Banský Studenec	Banský Studenec	801 658	463	1 920	24,12
4	Dekýš	Dekýš	810 231	193	1 782	10,83
5	Ilija	Ilija	821 225	350	1 064	32,9
6	Podhorie	Teplá	847 330	329	1 200	15,2
		Žakýľ	847 348		964	
7	Svätý Anton	Svätý Anton	800 210	1 222	2 263	54
8	Štiavnické Bane	Štiavnické Bane	961 197	813	1 016	80,03
9	Hodruša-Hámre	Banská Hodruša	801 461	2 076	3 446	44,99
		Dolné Hámre	811 971		1 246	
		Kopanice	826 189		922	
10	Voznica	Voznica	870 170	633	1 718	36,85
11	Repište	Repište	852 031	276	1 038	26,58
12	Vyhne	Vyhne	870 846	1 149	1 834	62,63
	SPOLU	Hustota 649,7/12		18 303	27 194	54,14

Okres Banská Štiavnica

okres Žarnovica

okres Žiar nad Hronom

2.7 Požiadavky na obsah a rozsah urbanistickej štúdie

Urbanistická štúdia bude vyhotovená a navrhnutá v súlade s požiadavkami na obsah riešenia v zmysle všeobecných zásad a požiadaviek zákona akými sú:

- posúdenie možností udržateľného územného rozvoja,
- overenie podmienok zmien v území,

- riešenie vybraných problémov a javov v území, ktoré môžu ovplyvniť alebo podmieniť priestorové usporiadanie územia a funkčné využívanie územia zastavaného a nezastavaného územia
- rešpektovanie platnej územnoplánovacej dokumentácie obcí s možnosťou konfrontácie, ak sa zistia ďalšie problémy, alebo limity v území
- rešpektovanie Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja Banskobystrického samosprávneho kraja,
- Urbanistická štúdia bude vyhotovená a navrhnutá ako urbanistická štúdia v súlade s, požiadavkami na obsah a rozsah riešenia v súlade s § 3 Vyhlášky č. 55/2001 Z.z. o územnoplánovacích podkladoch a územnoplánovacej dokumentácii a posúdenia územia a zosúladenia všetkých záujmov akými sú:

Hlavné oblasti záujmu:

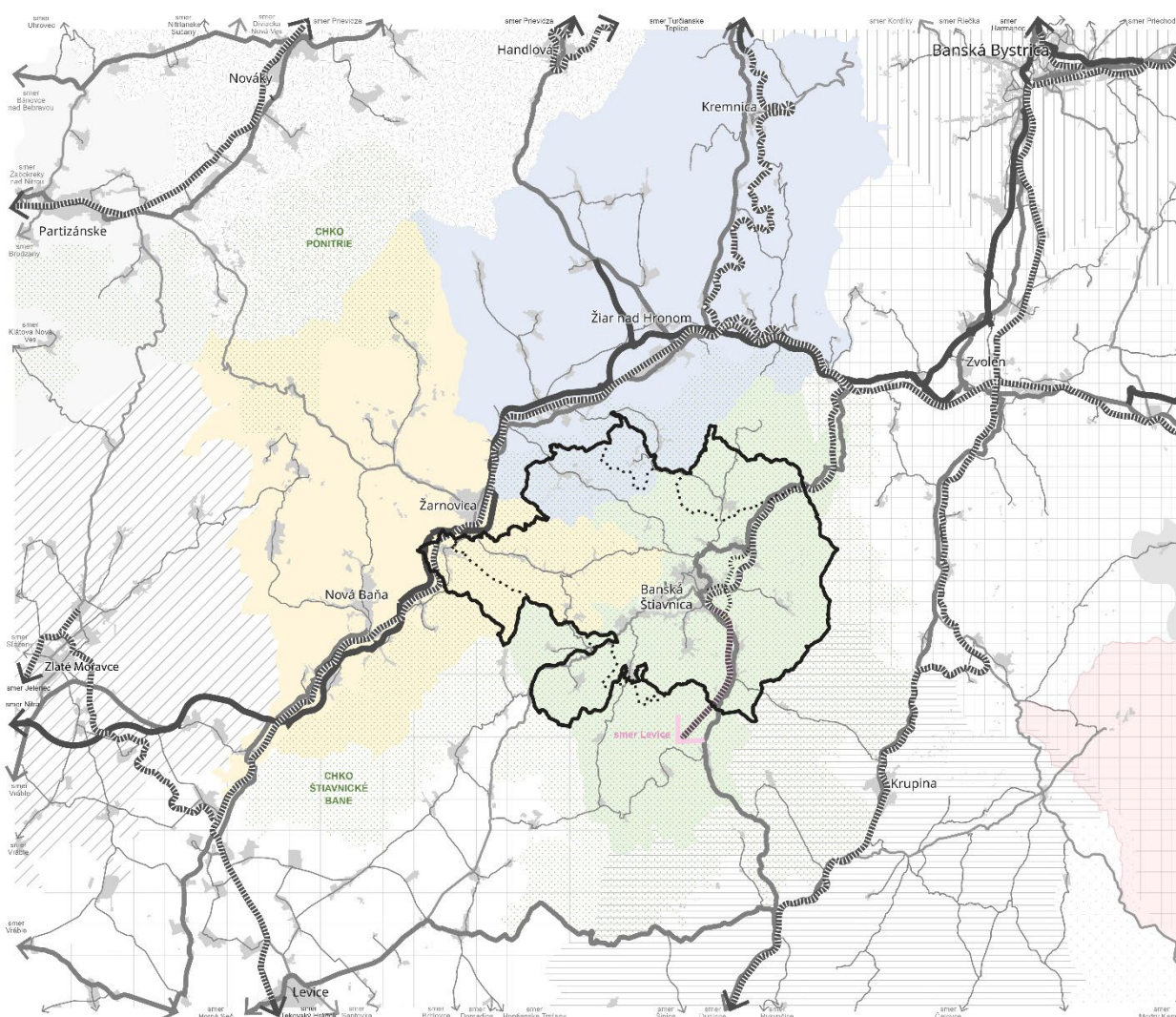
1. Legislatívna ochrana pamiatok – limity rozvoja
2. Ochrana prírody a krajinného prostredia – limity rozvoja
Rozvoj cestovného ruchu a turizmu – potenciál rozvoja

3. PRIESKUMY A ROZBORY PRIESTOROVÉHO USPORIADANIA A FUNKČNÉHO VYUŽÍVANIA ÚZEMIA

3.1 Širšie vzťahy

Mikroregión Banskej Štiavnice a okolia pozostáva z 11 obcí a jedného mesta Banská Štiavnica. Mikroregión spadá do troch okresov: do okresu Žiar nad Hronom, okresu Žarnovica a okresu Banská Štiavnica. Najbližším mestom od hraníc mikroregiónu je mesto Žarnovica zo západnej strany, ktorá je priamo napojená na diaľnicu. Druhým najbližším mestom zo severnej strany je Žiar nad Hronom a zo severovýchodnej strany Zvolen, s ktorými je mikroregión spojený aj železnicou. Dopravné napojenie mikroregiónu Banskej Štiavnice a okolia je dôležitým faktorom pre prístup k turistickým atrakciám a prepojenie s ostatnými časťami Slovenska. Banská Štiavnica sa nachádza v štiavnických vrchoch, čo predstavuje určitú výzvu z hľadiska dopravnej dostupnosti, pretože je obklopená horským terénom. Dopravná infraštruktúra je však vybudovaná tak, aby podporovala nielen miestne obyvateľstvo, ale aj návštevníkov. Mikroregión Banskej Štiavnice sa nachádza v srdci stredného Slovenska a jeho dopravné napojenie je charakterizované prevažne cestnou infraštruktúrou a dostupnosťou regionálnej železničnej siete. Z dôvodu historického a horského charakteru regiónu sú niektoré dopravné cesty kľukaté a menej prispôsobené ťažkej doprave, čo môže spôsobiť spomalenie počas nepriaznivých poveternostných podmienok.

Obr. č. 01 – Širšie vzťahy [grafika Karin Indrišková]

3.1.1 Cestná doprava

Cesty prvej a druhej triedy: Banská Štiavnica je napojená na hlavné cestné ťahy prostredníctvom ciest I. a II. triedy. Hlavná cesta č. I/51 spája Banskú Štiavnicu so Zlatými Moravcami a Levice. Taktiež cesta II/524 spája mesto so Zvolenom a Žiarom nad Hronom. Zo smeru Žiar nad Hronom (asi 20 km) sa do Banskej Štiavnice dostanete cez Šášovské Podhradie a Svätý Anton. Zo smeru Zvolen (asi 40 km) vedie cesta cez obce ako Krupina a Zvolen, čo umožňuje prístup z juhozápadnej časti Slovenska.

Diaľničné spojenie: Najbližšia diaľnica je D1 pri Žarnovici (cca 20 km od Banskej Štiavnice), ktorá zlepšuje prístup k ďalším regiónom Slovenska.

Autobusová doprava: Medzimestská autobusová doprava: Banská Štiavnica je obsluhovaná pravidelnými autobusovými spojeniami, ktoré ju spájajú s väčšími mestami v okolí. Kľúčovými dopravnými uzlami pre autobusy sú Žiar nad Hronom, Zvolen, Banská Bystrica a Levice.

Autobusová doprava je dôležitým prostriedkom pre miestnych obyvateľov, ale aj pre turistov, ktorí sa chcú dostať do regiónu verejnou dopravou.

Lokálne a školské spoje: V rámci mikroregiónu fungujú aj pravidelné spoje medzi menšími obcami a mestom, čo zjednodušuje dopravu pre obyvateľov, študentov a zamestnancov.

3.1.2 Železničná doprava

Jedinými územiaми, ktoré sú spojené železničnou traťou je Banská Štiavnica a Banská Belá, ktoré sú napojené na železničnú trať 153 smerom na Zvolen. Je to jednokoľajová trať, ktorá slúži na regionálne spojenie, ale umožňuje napojenie na širšiu železničnú sieť Slovenska cez Zvolen. V Banskej Štiavnici je to železničná trať **Hronská Dúbrava**. Táto trať bola v minulosti využívaná najmä pre prepravu banských surovín, ale dnes slúži najmä na prepravu osôb. Z pohľadu železničnej dopravy je mikroregión obsluhovaný iba minimálne.

3.1.3 Regionálna doprava

Miestne cesty a menej frekventované spojenia poskytujú prístup k obciam mikroregiónu, čo umožňuje dobrú dostupnosť aj do okolitých turistických a prírodných oblastí. Viacero prístupov je však poddimenzovaných, alebo poškodených s nutnosťou opravy.

3.1.4 Cyklotrasy, turistické trasy

Cyklistické trasy: Mikroregión Banskej Štiavnice je známy aj svojimi cyklotrasami, ktoré spájajú mesto so štiavnickými vrchmi a ich prírodnými atrakciami. Cyklistická infraštruktúra je dobre vybudovaná a podporuje rozvoj ekologickej dopravy, najmä pre turistov, ktorí si chcú užiť krásu okolitej prírody.

Turistické chodníky: V rámci mikroregiónu existuje rozsiahla sieť turistických trás, ktoré spájajú mesto s okolím. Tieto trasy sú obľúbené medzi pešími turistami a vedú k prírodným pamiatkam, ako s tajchami a k historickým miestam spojeným spojených s baníckou históriou.

3.1.5 Letecká doprava

Najbližším letiskom je vojenské letisko Sliač, ktoré sa nachádza približne 50 km od Banskej Štiavnice. Od októbra 2021 bolo letisko uzavreté pre všetku civilnú dopravu a využíva ho len armáda. Medzinárodné lety sú obsluhované z väčších letísk v Bratislave (asi 160 km) a Budapešti (asi 170 km).

3.2 Rozbor urbanistickej štruktúry

Banská Štiavnica

Banská Štiavnica je jedným z najstarších banských miest v strednej Európe a urbanistická štruktúra mesta sa vyvíjala v súvislosti s ťažbou a spracovaním kovov. Baníctvo ovplyvnilo nielen hospodárstvo, ale aj výstavbu mesta, kde sú charakteristické rôzne vrstvy urbanistického vývoja.

Stredoveký urbanizmus: V historickom jadre mesta sa zachovala stredoveká štruktúra, typická pre banskú architektúru. Úzke a kľukaté ulice vedúce do kopcov a malé, nepravidelné námestia sú znakom prirodzeného rozvoja obce bez striktného plánovania. Centrálna časť mesta je sústredená okolo Trojičného námestia, ktoré je hlavným mestským priestorom a miestom pre kultúrne a spoločenské podujatia.

Banská architektúra: Banícke domy sú v meste rozmiestnené v rôznych častiach, kde baníci a správcovia bane žili. Tieto domy majú tradičné stredoveké znaky, pričom sú často včlenené do svahov. V meste sa nachádza Starý zámok a Nový zámok, ktoré boli v minulosti dôležitými obrannými pevnosťami. Strategicky boli umiestnené na kopcoch, odkiaľ bolo možné kontrolovať celé územie. Urbanistická štruktúra Banskej Štiavnice je silne ovplyvnená prírodným terénom, ktorý vedie k veľmi nepravidelnej a zložitej štruktúre mesta. Mesto je rozdelené na niekoľko častí, ktoré sú rozložené na rôznych úrovniach:

Historické jadro: Toto je najviac zachovaná a najviac urbanisticky cenná časť mesta, kde sa nachádzajú hlavné kultúrne, administratívne a občianske funkcie. Úzke ulice a historické budovy sú dominantným prvkom tejto oblasti.

Banské a obytné predmestia: Tieto časti sa nachádzajú vo vyšších polohách a sú charakteristické roztrúsenou zástavbou. Pôvodne išlo o oblasti, kde žili baníci, a preto sú tu menšie domy a jednoduchšie stavby.

Vodohospodárska infraštruktúra: Významným prvkom urbanizmu mesta je aj sústava tajchov (umelých vodných nádrží), ktoré boli postavené pre potreby banského priemyslu. Tieto nádrže dnes slúžia na rekreačné účely s drobnými objektovými štruktúrami v okolí, alebo väčšími rekreačnými areálmi s hotelovými rezortmi.

Banská Belá

Urbanistická štruktúra Banskej Belej je tvorená najmä týmito charakteristickými črtami:

Lineárna štruktúra pozdĺž hlavnej cesty: Hlavná časť obce sa rozprestiera pozdĺž cesty, ktorá sleduje rieku Belá. Tento lineárny charakter je typický pre mnoho obcí situovaných v úzkych dolinách. Zástavba je koncentrovaná okolo tejto hlavnej cesty a rozširuje sa po jej okrajoch, pričom tvorí nepravidelnú a roztrúsenú štruktúru.

Historická zástavba: Historické jadro obce pozostáva z tradičných baníckych domov, ktoré sa zachovali z obdobia rozkvetu baníctva. Tieto domy majú často tradičnú vidiecku architektúru s kamennými múrmi, sedlovými strechami a hospodárskymi dvorcami. V mnohých prípadoch sú tieto budovy roztrúsené a usadené do svahov, čo vytvára malebný obraz obce.

Verejné priestory v Banskej Belej sú skromné a zamerané na komunitné aktivity. Centrálnym verejným priestorom je námestie pred kostolom a kultúrnym domom, kde sa konajú spoločenské podujatia. Obec zrealizovala vhodnú historickú úpravu verejného priestranstva pri kaplnke a potoku so stromoradiím. Obec je obklopená prírodnou krajinou, a to dodáva celkovému vzhľadu obce špecifický charakter. Banská Belá je prepletená turistickými chodníkmi, ktoré vedú cez okolité lesy a banské diela.

Banský Studenec

Urbanistická štruktúra obce Banský Studenec je typická pre menšie horské a banské obce. Dôležitú úlohu zohráva členitý terén, ktorý obmedzuje zástavbu na nižšie položené časti obce a doliny.

Lineárna zástavba: Hlavná zástavba obce je sústredená pozdĺž miestnych komunikácií, ktoré sledujú prirodzené terénne podmienky. Obec sa rozprestiera popri hlavnej ceste vedúcej údolím, pričom domy a ostatné stavby sú sústredené na okraji tejto cesty.

Roztrúsená vidiecka zástavba: Okrem centrálnej časti sa v obci nachádzajú aj menšie usadlosti a roztrúsené domy, ktoré sú umiestnené v okolí na svahoch. Tieto domy sú často historickými vidieckymi stavbami, ktoré slúžili ako domy pre baníkov a ich rodiny. Na západnej strane od tajchu Veľký Studenec sa v súčasnosti rozprestiera nová výstavba s rozdrobenou štruktúrou na kopci.

Vodné prvky a technické diela: Jedným z najvýraznejších urbanistických prvkov obce je tajch Banský Studenec (Veľký kolpašský tajch), ktorý bol vybudovaný ako súčasť banskej vodohospodárskej sústavy Štiavnických tajchov. Tento tajch, spolu s ďalším menším (Malý kolpašský tajch) zohráva dôležitú úlohu nielen z historického hľadiska, ale aj z hľadiska rekreačného, pretože sú populárnymi miestami na kúpanie a oddych.

Dekýš

Urbanistická štruktúra obce Dekýš je charakteristická pre malé horské obce s prevažne vidieckym a poľnohospodárskym charakterom. Obec má niekoľko typických črt:

Lineárna zástavba pozdĺž hlavnej cesty: Väčšina obce sa rozkladá pozdĺž hlavnej cesty, ktorá prechádza stredom sídla. Hlavná cesta spája Dekýš s Banskou Štiavnicou a ďalšími okolitými obcami. Domy sú sústredené v relatívne úzkom pásme pozdĺž tejto cesty, čo vytvára lineárnu urbanistickú štruktúru.

Vidiecka zástavba: Domy sú väčšinou samostatne stojace rodinné domy alebo hospodárske usadlosti s tradičnými prvkami vidieckej architektúry. Mnohé stavby majú sedlové strechy, kamenné alebo murované konštrukcie a priestranné dvory. Typickým prvkom sú aj hospodárske budovy, ktoré slúžili pre poľnohospodárske účely, čo odzrkadľuje historickú orientáciu obce na poľnohospodárstvo.

Historické stavby: Obec sa vyznačuje prítomnosťou niekoľkých historických stavieb, medzi ktoré patrí kostol a ďalšie menšie historické objekty, ktoré sa podieľajú na formovaní architektonickej identity obce.

Verejná zeleň a oddychové zóny: V obci je niekoľko menších verejných priestranstiev, ktoré sú využívané na oddych a spoločenské podujatia. Dekýš je obklopený bohatou prírodou, a preto má veľký potenciál pre turistiku a aktivity spojené s prírodou.

Hodruša-Hámre

Urbanistická štruktúra Hodruše-Hámrov je formovaná kombináciou vidieckej zástavby, technických objektov a banských diel, pričom kľúčovú úlohu v usporiadaní obce zohrávali banícke a priemyselné aktivity. Obec má špecifickú, lineárnu a rozptýlenú štruktúru, pričom hlavná zástavba je rozložená v doline pozdĺž Hodrušského potoka. Hodruša-Hámre patrí medzi najdlhšie obce na Slovensku.

Lineárna štruktúra: Väčšina zástavby je sústredená pozdĺž cesty a potoka, ktorý prechádza celou obcou. Tento typ zástavby je typický pre oblasti s členitým terénom, kde je zástavba prirodzene limitovaná topografickými podmienkami.

Rozptýlená zástavba a usadlosti: V obci nájdeme aj menšie osady a rozptýlené usadlosti umiestnené na svahoch v okolí obce. Tieto časti vznikali ako banícke osady, kde bývali robotníci pracujúci v baniach. Osady sú často prepojené úzkymi cestičkami alebo chodníkmi, ktoré sa tiahnu hore svahmi.

Technické a priemyselné stavby: V Hodruši-Hámroch sa nachádza množstvo historických technických stavieb, ako sú staré šachty, hámre, vodné nádrže (tajchy) a budovy spojené s ťažbou a spracovaním rúd. Tieto objekty majú nielen historickú hodnotu, ale ovplyvňujú aj urbanistickú štruktúru obce, keďže sú často situované v samostatných častiach obce.

Rekreačné zóny: Hodruša-Hámre sa môže pochváliť viacerými rekreačnými priestormi, ktoré súvisia s jej banským dedičstvom, ako je Horný a Dolný hodrušský tajch, ktoré slúži na oddych a rekreačné aktivity. Vodné nádrže v okolí obce sú významné nielen z historického hľadiska, ale aj ako rekreačné oblasti pre turistov.

Ilija

Urbanistická štruktúra Urbanistická štruktúra Ilije je typická pre menšie vidiecke obce v horských oblastiach Slovenska, kde rozloženie zástavby priamo ovplyvňuje topografia terénu a historické súvislosti.

Kompaktná zástavba: V centrálnej časti obce sa nachádza hlavná zástavba, ktorá je pomerne kompaktná a sústredená okolo hlavnej cesty a potoka. Domy sú rozmiestnené pozdĺž hlavnej ulice a tvoria tradičnú vidiecku štruktúru s dvorom a záhradami. Zástavba má tendenciu byť hustejšia v strede obce, kde sa nachádzajú najstaršie stavby.

Historické jadro: Dominantou urbanistickej štruktúry je kostol sv. Mikuláša, ktorý je umiestnený na miernom návrší. Kostol je architektonicky a historicky významným prvkom obce a tvorí jej duchovné centrum. Okolo kostola sa nachádzajú ďalšie historické stavby, ktoré tvoria pôvodné jadro obce.

Rozptýlená zástavba: Na okraji obce sa nachádzajú novšie rodinné domy, ktoré sú voľnejšie rozmiestnené a často prepojené s poľnohospodárskymi budovami alebo záhradami. Rozptýlená zástavba na okraji obce súvisí s rozvojom po druhej svetovej vojne, kedy sa obec začala rozširovať.

Vidiecka architektúra: Väčšina stavieb v obci je tradične vidieckej architektúry, s charakteristickými sedlovými strechami, ktoré sú pokryté škridlou alebo plechom. Materiály použité na výstavbu zahŕňajú kameň, tehlu a drevo. Domy sú väčšinou prízemné alebo s podkrovím, čo je typické pre dedinské osídlenie v tejto časti Slovenska.

Podhorie

Urbanistická štruktúra Urbanistická štruktúra Podhoria je charakteristická pre menšie horské obce, kde osídlenie vzniklo v súlade s prírodným prostredím a historickým vývojom.

Lineárna zástavba: Hlavná časť obce je rozmiestnená pozdĺž cesty, ktorá vedie z Banskej Štiavnice do obce. Domy sú väčšinou umiestnené v údolí a sú rozložené na dvoch stranách cesty. Táto lineárna štruktúra je typická pre obce v horských oblastiach, kde je terén členitý a zástavba sa sústreďuje okolo hlavných komunikácií.

Kompaktné jadro a rozptýlené usadlosti: Centrum obce je relatívne kompaktné, pričom novšie časti obce sa rozprestierajú na okolitých svahoch, kde sa nachádzajú menšie usadlosti a rodinné domy. Staršie domy v jadre obce sú zoskupené okolo kostola a hlavnej cesty.

Vidiecka architektúra: Väčšina pôvodných stavieb má typickú vidiecku architektúru, s tradičnými sedlovými strechami, drevenými alebo kamennými fasádami. Novšie stavby si udržujú súlad s tradičnou architektúrou, čo prispieva k harmonickému vzhľadu obce. Typickou formou sú jednoposchodové domy s veľkými dvormi a záhradami.

Historické pamiatky: Žakýlske hradisko je významným archeologickým náleziskom v okolí obce a spája Podhorie s dávnou minulosťou. Hradisko je významným prvkom nielen z historického, ale aj krajinárskeho hľadiska, keďže ponúka výhľady na celé okolie.

Svätý Anton

Urbanistická štruktúra Svätého Antona je formovaná kombináciou historických a prírodných vplyvov, pričom dominuje okolie kaštieľa a vidiecka zástavba v jeho blízkosti.

Historické jadro a kaštieľ: Dominantou obce je kaštieľ Svätý Anton, ktorý je jedným z najvýznamnejších barokovo-klasicistických kaštieľov na Slovensku. Kaštieľ a jeho rozsiahly park tvoria výrazný prvok urbanistickej štruktúry obce a ich lokalizácia v doline pri potoku bola prirodzeným ťažiskom osídlenia. Park kaštieľa je veľkolepý a obsahuje viaceré vodné prvky, jazierka a záhrady, ktoré dotvárajú estetiku celého územia.

Zástavba obce: Tradičná zástavba obce sa rozprestiera okolo hlavnej cesty vedúcej z Banskej Štiavnice smerom na Krupinu. Lineárna štruktúra obce je tvorená predovšetkým tradičnými vidieckymi domami s dvorom a záhradami. Staršie domy v obci sú postavené z miestne dostupných materiálov – najmä z kameňa a dreva, so sedlovými strechami pokrytými škridlou.

Rozptýlené osídlenie: Novšie časti obce sa nachádzajú na svahoch nad historickým jadrom, pričom sa tu nachádza niekoľko rozptýlených rodinných domov a menších usadlostí. Zástavba na okraji obce je menej hustá a často prepojená s poľnohospodárskymi budovami alebo záhradami.

Vidiecka architektúra: Vidiecke domy v Svätom Antone sú charakteristické sedlovými strechami, širokými fasádami a veľkými dvorovými priestormi. Tradičná architektúra sa v mnohých prípadoch zachovala, no v niektorých prípadoch bola upravená alebo nahradená modernejšou zástavbou, ktorá však rešpektuje pôvodný vidiecky ráz obce.

Štiavnické Bane

Urbanistická štruktúra obce Štiavnické Bane je výrazne ovplyvnená hornatým terénom, baníckou históriou a sústavou tajchov. Táto štruktúra je typická pre obce v banskom regióne a jej zástavba bola formovaná funkčným usporiadaním baníckeho priemyslu.

Roztrúsená štruktúra obce: Obec je charakteristická roztrúsenou zástavbou, ktorá sa prispôbila nerovnostiam terénu a banským dielam. Domy a budovy sa často nachádzajú na svahoch kopcov alebo pozdĺž úzkych ciest, ktoré sa vinú údolím. Tento typ štruktúry je častý v oblastiach s ťažkým terénom a súvisí s baníckymi osadami, kde sa bývanie sústreďovalo okolo pracovných zariadení.

Lineárna zástavba pozdĺž ciest: Hlavné komunikačné osy, teda cesty prechádzajúce obcou, slúžia ako základ pre lineárne osídlenie. Okolo týchto ciest sa nachádza hlavná zástavba obce, pričom domy sú často orientované smerom k cestám alebo tajchom.

Banícka architektúra: Architektonická podoba obce je úzko spätá s jej baníckou minulosťou. Typickými stavbami sú banícke domy, ktoré sú skôr jednoduché a účelné, často postavené z miestne dostupných materiálov, ako sú kameň a drevo. Tieto stavby majú zväčša sedlové strechy a sú jednoposchodové. Banícke domy sa sústreďujú hlavne v blízkosti bývalých banských diel a vodných nádrží.

Tajchy: Vodné nádrže (tajchy) v obci nie sú len technickou pamiatkou, ale aj krajinotvorným prvkom, ktorý výrazne ovplyvnil urbanistickú štruktúru. Niektoré tajchy slúžia dnes na rekreačné účely a ich okolie sa stalo atraktívnou oblasťou pre turistov. Urbanistická štruktúra sa preto do istej miery prispôbila aj rekreačným potrebám.

Repište

Urbanistická štruktúra obce Repište je ovplyvnená jej historickým vývojom a prírodným prostredím:

Tradičná vidiecka zástavba: Obec je typická svojou vidieckou zástavbou, ktorá je rozmiestnená pozdĺž hlavných ciest a okolo centrálnych verejných priestorov. Domy sú často jednoposchodové s rozsiahlymi dvorovými priestormi a záhradami, pričom ich architektúra zodpovedá tradičnému vidieckemu štýlu.

Lineárna a rozptýlená štruktúra: Repište má lineárnu štruktúru pozdĺž hlavných ciest, ktoré prechádzajú obcou. Táto štruktúra je doplnená o rozptýlené zástavby, kde sa jednotlivé domy nachádzajú na väčších vzdialenostiach od seba, čo je typické pre vidiecke oblasti.

Stavebná charakteristika: Budovy v obci sú prevažne tradične postavené z miestnych materiálov, ako sú kameň a drevo, a majú charakteristické sedlové strechy pokryté škridľou. Moderné stavebné prvky sú minimálne a v súlade s historickým kontextom obce.

Zeleň a verejné priestory: V obci sa nachádzajú malé verejné plochy a parky, ktoré slúžia na rekreačné aktivity a komunitné podujatia. Tieto priestory sú prevažne neformálne a zameriavajú sa na využívanie miestnej zelene.

Voznica

Voznica je klasifikovaná ako vidiecka obec s lineárnym typom zástavby, ktorá je typická pre osady v údoliach. Hlavná ulica obce je vedená paralelne s tokom potoka Richnava, ktorá sa vlieva do rieky Hron, pričom zástavba je sústredená pozdĺž tejto komunikácie. Obec má teda lineárny charakter so sústredeníím hlavnej infraštruktúry okolo centrálnej ulice. Zástavba pozostáva prevažne z rodinných domov, ktoré sú z väčšej časti postavené v tradičnom štýle so sedlovými strechami a veľkými záhradami. Kolmo na hlavnú kompozičnú os, ktorá vedie pri potoku, vznikli ďalšie dve vedľajšie kompozičné osi, ktoré boli hustejšie obostavané rodinnou zástavbou. Obec je kompaktná, a z hľadiska urbanizmu nedošlo k rozsiahlemu nárastu rozlohy. Obec disponuje menšími verejnými priestormi, ktoré slúžia najmä na spoločenské aktivity miestnych obyvateľov. Medzi kľúčové verejné priestory patrí kostol so svojím okolím a menšie parky. Voznica nemá rozľahlé verejné námestie, čo je typické pre menšie vidiecke obce.

Vyhne

Vyhne majú kombinovanú urbanistickú štruktúru, ktorú tvoria viaceré urbanistické prvky:

Lineárna zástavba pozdĺž hlavnej cesty: Obec má v niektorých častiach lineárny charakter so zástavbou sústredenou pozdĺž hlavnej cesty, ktorá prechádza centrálnou časťou obce. Táto hlavná ulica sleduje potok Vyhnianka a tvoria ju predovšetkým rodinné domy.

Roztratená zástavba: Vo vyšších polohách a okrajových častiach obce je roztrúsená zástavba, typická pre obce v hornatom prostredí, kde jednotlivé domy alebo malé skupiny budov nie sú umiestnené v pravidelných blokoch, ale nasledujú terénne podmienky.

Kúpeľná a rekreačná štruktúra: Vyhne sú známe svojimi termálnymi prameňmi a historickými kúpeľmi. Táto časť obce predstavuje špecifickú kúpeľnú architektúru s rozľahlejšími areálmi, ktoré slúžia na relax a rekreáciu. Termálne kúpele a okolitá infraštruktúra výrazne dopĺňajú obraz urbanistickej štruktúry obce, pričom sú situované v malebnom prírodnom prostredí.

ZHRNUTIE

Pre všetky obce, a mesto by malo platiť (malo by sa uplatniť pri regulácii):

- rešpektovanie a zachovanie hlavných a vedľajších kompozičných osí. Zástavbu prioritne umiestňovať v daných osiach.
- v prípade navrhovanej novej zástavby zahusťovať voľné priestory v intraviláne. Dopĺňanie nových objektov do prielok. Zástavbu v extraviláne riešiť až v krajných prípadoch, kde nie je veľa možností na rozvoj, napríklad z geomorfologických pomerov (napr. obec Hodruša – Hámre)
- využívanie hlbokých záhrad na zástavbu rodinných domov (napr. obec Voznica)
- rešpektovať a zachovať vidiecke domy, historické objekty, národné a kultúrne pamiatky, charakter historickej zástavby
- revitalizovať a humanizovať existujúce verejné priestory a dopĺňať nové verejné priestory, ktoré budú napojené na tie pôvodné.
- rešpektovanie a zachovanie existujúcich turistických chodníkov, ktoré vedú cez okolité lesy a banské diela.
- vidiecke usadlosti a lazické osídlenie rozširovať v územiach, v ktorých sa nenachádzajú významné limity.
- stabilizácia vidieckych usadlostí, ktoré sa nachádzajú v blízkosti chránených oblastí, pri biotopoch európskeho významu, v NATURA 2000, v geotopoch, v genofondových lokalitách.
- Vyhlásenie území, ktoré nebudú určené na výstavbu na územiach vidieckych usadlostí, ktoré sa nachádzajú priamo v chránených oblastiach, v biotopoch európskeho významu, v NATURA 2000, v geotopoch, v genofondových lokalitách.
- stabilizácia lokalít v intravilánoch s obmedzením zástavby v miestach kde sa nachádzajú biotopy európskeho významu.
- rešpektovanie prirodzených terénnych podmienok, geomorfologických daností, obmedziť zástavbu v miestach s možnými svahovými deformáciami a vodnými eróziami.
- obmedziť zástavbu v okolí tajchov a v územiach nad významnými jarkami, ktoré sú súčasťou vodohospodárskeho systému.
- v blízkosti technických a baníckych diel obmedziť, alebo úplne zastaviť zástavbu.
- podporovať rozvoj poľnohospodárstva mimo zastavaných plôch rodinnej zástavy
- stabilizovať priemysel bez vytvárania nových území. Využívať priemyselné areály s pôvodnými objektami, pokiaľ nie sú v blízkosti rodinnej zástavy.
- využívať lokálne materiály a materialitu voliť v kontexte existujúceho historickej zástavby.
- rešpektovať a zachovať pôvodné hmoty, tvar striech, sklon striech vychádzajúce z historickej zástavby.
- rešpektovať charakteristické a chránené pohľady.
- rešpektovať cenné historické antropogénne krajinné reliéfne prvky ako – staré banské diela (šachty, štôlne, odvaly, pingové ťahy), úvozy starých ciest, historická prehistorická plužina.

4. PRIESKUMY A ROZBORY PRÍRODNÝCH PODMIENOK

4.1 Geomorfologické pomery

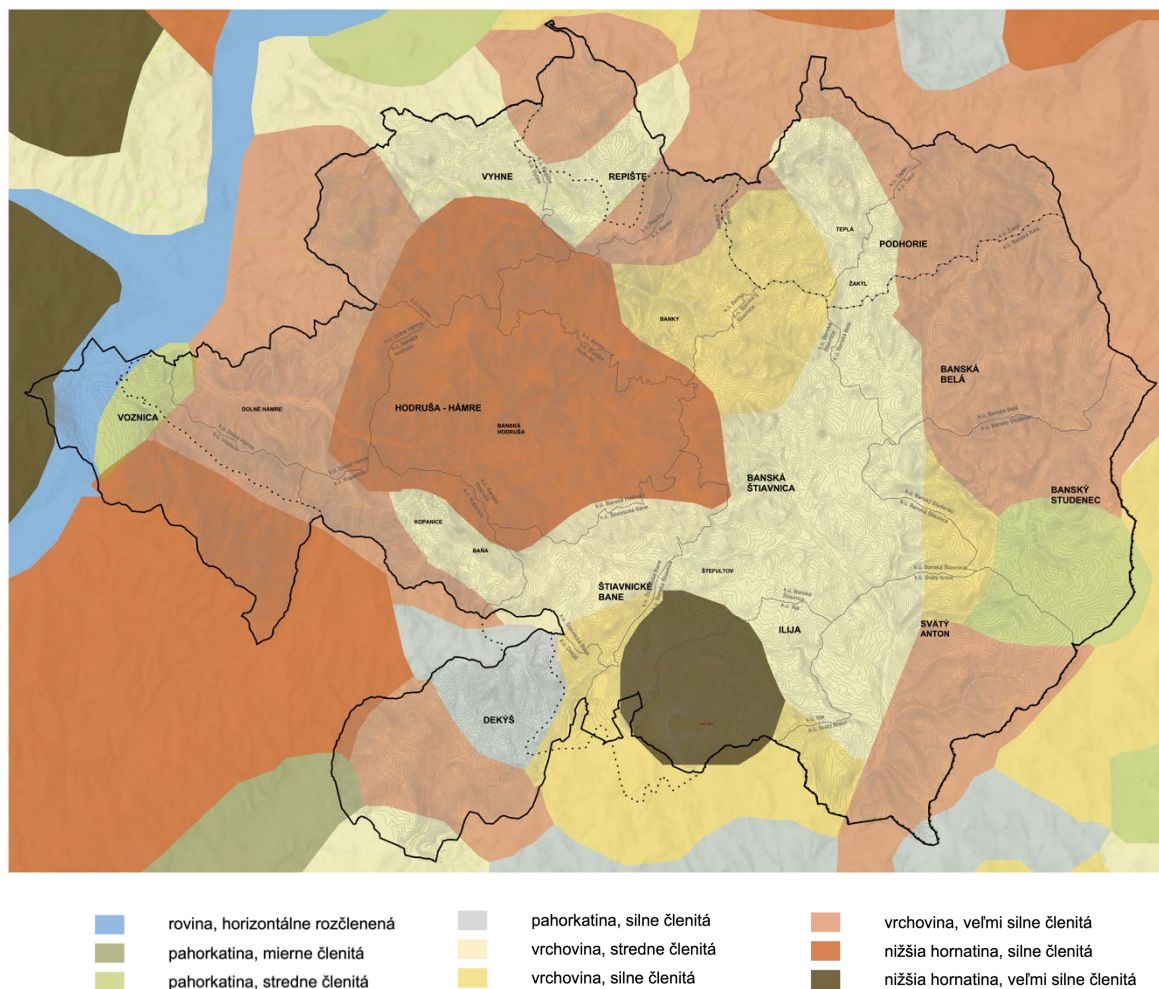
Územie „UNESCO Banská Štiavnica a okolie“ sa v zmysle geomorfologického členenia Slovenskej republiky (E. Mazúr – M. Lukniš, 1980) rozprestiera na Alpsko-himalájskej sústave, podsústave Karpaty, v provincii Západné Karpaty, v subprovincii Vnútorne Západné Karpaty, v oblasti Slovenské stredohorie a celku Štiavnické vrchy.

Tabuľka č. 4 – Zaradenie jednotlivých obcí podľa geomorfologického členenia územia.

OBEČ	SÚSTAVA	PODSÚSTAVA	PROVINCIA	SUBPROVINCIA	OBLASŤ	CELOK	PODCELOK	ČASŤ	NADM. VÝŠKA
Banská Štiavnica	Alpsko-himalájska	Karpaty	Západné Karpaty	Vnútorne Západné Karpaty	Slovenské stredohorie	Štiavnické vrchy	-	-	priemerná 621 m.n.m.
Banská Belá	Alpsko-himalájska	Karpaty	Západné Karpaty	Vnútorne Západné Karpaty	Slovenské stredohorie	Štiavnické vrchy	-	-	370 - 840 m.n.m.
Banský Studenec	Alpsko-himalájska	Karpaty	Západné Karpaty	Vnútorne Západné Karpaty	Slovenské stredohorie	Štiavnické vrchy	-	-	490 - 882 m.n.m.
Dekýš	Alpsko-himalájska	Karpaty	Západné Karpaty	Vnútorne Západné Karpaty	Slovenské stredohorie	Štiavnické vrchy	-	-	410 - 600 m.n.m.
Hodruša - Háme	Alpsko-himalájska	Karpaty	Západné Karpaty	Vnútorne Západné Karpaty	Slovenské stredohorie	Štiavnické vrchy	Hodrušská hornatina	Vyhnianska brázda	210 - 1010 m.n.m.
Ilija	Alpsko-himalájska	Karpaty	Západné Karpaty	Vnútorne Západné Karpaty	Slovenské stredohorie	Štiavnické vrchy	Sitnianska vrchovina	Sitnianske predhorie / Štiavnická brázda	400 - 1009 m.n.m.
Podhorie	Alpsko-himalájska	Karpaty	Západné Karpaty	Vnútorne Západné Karpaty	Slovenské stredohorie	Štiavnické vrchy	Sitnianska vrchovina	Štiavnická brázda	371 - 836 m.n.m.
Svätý Anton	Alpsko-himalájska	Karpaty	Západné Karpaty	Vnútorne Západné Karpaty	Slovenské stredohorie	Štiavnické vrchy	-	-	370 - 761 m.n.m.
Štiavnické Bane	Alpsko-himalájska	Karpaty	Západné Karpaty	Vnútorne Západné Karpaty	Slovenské stredohorie	Štiavnické vrchy	Sitnianska vrchovina	-	xxx - 939 m.n.m.
Repíšte	Alpsko-himalájska	Karpaty	Západné Karpaty	Vnútorne Západné Karpaty	Slovenské stredohorie	Štiavnické vrchy	-	-	378 - 671 m.n.m.
Voznica	Alpsko-himalájska	Karpaty	Západné Karpaty	Vnútorne Západné Karpaty	Slovenské stredohorie	Štiavnické vrchy	Hodrušská hornatina	Slovenská brána	208 - 856 m.n.m.
Výhne	Alpsko-himalájska	Karpaty	Západné Karpaty	Vnútorne Západné Karpaty	Slovenské stredohorie	Štiavnické vrchy	Hodrušská hornatina	Vyhnianska brázda	260 - 820 m.n.m.

Najnižšie položená časť riešeného územia sa nachádza na území Žiarskej kotliny, popri toku rieky Hron v nadmorskej výške približne 208 m.n.m., v katastrálnom území obce Voznica. Naopak, najvyššie položeným bodom riešeného územia je najvyšší vrch pohoria Štiavnické vrchy - Sitno, s nadmorskou výškou 1009 m.n.m., ležiaci v katastrálnom území obce Ilija. Prevládajúcim typom reliéfu v území je vrchovina, stredne až veľmi silno členitá, prerastajúca do nižšej hornatiny.

Obr. č. 02 – Typy reliéfu [grafika Karin Indrišková + Atlas SR, 2002]

4.2 Geologické pomery

Štiavnické vrchy

Pôvodný štiavnický stratovulkán, ktorý sa formoval v období mladších treťohôr (cca pred 15. miliónmi rokov) bola najväčšia sopka v karpatskom vulkanickom oblúku. Okrem dnešných Štiavnických vrchov zasahoval aj do pohorí Vtáčnik, Kremnické vrchy, Pohronský Inovec a Krupinská planina. K charakteristickým črtám patrí rozsiahla kalderová štruktúra s priemerom 20 km, pestrá paleta magmatických, hlbinných i povrchových sopečných hornín a tektonická deštrukcia. Súčasný reliéf je výsledkom pôsobenia tektonických a eróznodenudačných procesov na rôzne typy hornín (Bizubová, Škvarček 1998).

Štiavnické vrchy v prevažnej časti budujú produkty vulkanickej aktivity bádensko-sarmatského veku štiavnického stratovulkánu. V jeho centrálnej časti vystupuje hodruško-štiavnická hrasť (sklenoteplícky ostrov). V severozápadnej časti sa produkty štiavnického stratovulkánu stýkajú a sú sčasti aj prekryté mladšími komplexmi stratovulkánu Vtáčnika, na severe sú poklesnuté a pochované pod mladšími sedimentami Žiarskej kotliny. Na východe sú horniny štiavnického stratovulkánu v zložitom styku a sčasti prekryté horninovými komplexmi Kremnických vrchov. Pri

severovýchodnom okraji v oblasti Pliešovskej kotliny hraničí štiavnický stratovulkán s produktmi Javoria. Na juhovýchodnom okraji styku s Krupinskou planinou je stratovulkanická stavba štiavnického stratovulkánu v komplikovanom styku s okrajmi čelovského pyroklastického vulkánu a v jej podloží s produktami extruzívnej aktivity spodnobádenského veku vinickej formácie. Predvulkanické podložie tvoria horniny kryštalinika, paleozoika, mezozoika, paleogénu a v obmedzenom rozsahu sedimenty spodného miocénu. V prostredí neovulkanických hornín povrchové odkryvy podložia tvoria „ostrovy“, ktoré predstavujú vrcholové časti hrastových štruktúr a elevácií. Najrozsiahlejší odkryv predvulkanického podložia je v centrálnej až západnej časti hodruško-štiavnickej hraste na ploche cca 200 km². Horninový komplex tu reprezentujú v povrchových odkryvoch granitoidy v podobe vyhnianskej drvenej žuly a kryštalické bridlice, zastúpené sillimanitovo-biotitickými ortonulami a sericiticko-chloritickými bridlicami. Komplex bol pričlenený k severnému pásu veporíd (Andrusov, 1958), k ľubietovskej zóne (Fusán et al., 1969). Štiavnický stratovulkán svojou plochou vyše 2 000 km², predstavuje najrozsiahlejšiu vulkanickú štruktúru vnútorných Západných Karpát. Stratovulkán je charakteristický vývojom diferencovaného intruzívneho komplexu, vznikom kaldery a v závere vývojom hrastovej štruktúry v rámci kolapsovanej kaldery. (CHKO Štiavnické vrchy)

Z geologického hľadiska budujú Štiavnické vrchy andezity, ryolity, brekcie a tufy. Územie je bohaté na výskyt minerálov. Na rudnom poli v okolí Banskej Štiavnice bolo opísaných vyše 120 rudných žíl, ktoré obsahujú okolo 140 druhov a odrôd minerálov. Pestré geologické zloženie sa odráža i v pestrosti miestneho reliéfu. (<https://www.banskastiavnica.sk/mesto/historia-a-banictvo/fakty-a-zaujímavosti/>)

Banská Štiavnica

Mesto B. Štiavnica je súčasťou Štiavnického stratovulkánu, ktorý determinuje aj jeho geologickú stavbu. Spodnú stavbu štiavnického stratovulkánu reprezentujú zvyšky bádenského stratovulkánu. V spodných úrovniach stratovulkanickej stavby sú prítomné vulkanoklastiká, vyššie dominujú lávové prúdy pyroxenických andezitov a pyroxenických andezitov s premenlivým obsahom amfibolu a biotitu (amfibol, (biotit), často sklovitých. Spodnú stavbu prenikajú početné intrúzie andezitových porfýrov. V južnej a juhozápadnej časti bádenského stratovulkánu sa uloženie vulkanických produktov prevažne v podobe epiklastických súvrství uskutočnilo v morskom prostredí v litorálnej až sublitorálnej zóne. Výplň kaldery sformovanej v období vrchného bádenu až spodného sarmatu tvoria prevažne efuzívne a extruzívne telesá amfibolicko-biotitických andezitov studenskej formácie so sporadickejším zastúpením vulkanoklastických hornín. V oblasti hrasti je denudáciou odkrytý subvulkanický intruzívny komplex, reprezentovaný v centrálnej časti intrúziou granodioritu zvonovej formy (bell jar) a dioritovým telesom pri jej severnom okraji. Granodioritovo-dioritová intrúzia je umiestnená v prostredí hornín predvulkanického podložia. Štokovo-dajkové intrúzie granodioritových porfýrov (intruzívny komplex Zlatno), situované prevažne pri periférii granodioritovej intrúzie, prenikajú až do spodnej stratovulkanickej stavby. S intrúziami sú späté prejavy skarnovo-porfýrovej polymetalickej mineralizácie. Podobný intruzívny komplex s orientáciou v smere S-J, s

polymetalickou mineralizáciou skarnovo-porfýrového typu vystupuje aj na jz. svahu stratovulkánu v oblasti pukanskej hrasti - tatiarsky intruzívny komplex. Dajkové roje kremito-dioritových porfýrov orientované prevažne v smere SV-JZ až SSV-JJZ sa vyznačujú úklonmi v smere od centrálneho bloku. Produkty mladšieho sarmatského vulkanizmu sú v úvodnej etape vulkanickej aktivity reprezentované explozívnymi produktmi amfibolicko-pyroxenických andezitov s biotitom v podobe popolovo-pemzových prúdov a pemzových tufov ladsianskej formácie, uložených na južnom svahu v morskom prostredí. Nasledujúce efúzie pyroxenických sklovitých andezitov komplexu Humenica sú uložené v jz. časti kaldery. Lávové efúzie pyroxenických andezitov, často sklovitých a leukokratných, tvoria rozsiahle lávové príkrovy na jz. svahu stratovulkánu (baďanská formácia). Vulkanoklastické horniny prevažne v epiklastickom vývoji (pieskovce, konglomeráty) a redeponované tufy sú v jz. časti periférnej zóny vulkanickej uložené v morskom až brakickom prostredí. Nasledujúce produkty explozívnej aktivity amfibolicko-pyroxenického andezitu s biotitom v podobe pemzových tufov (bielokamenské súvrstvie) sú uložené v rámci kaldery a na dne paleodolín na sz., s. a sv. svahoch stratovulkánu a v ich nadloží lávové prúdy amfibolicko-pyroxenických andezitov s biotitom sitnianskeho komplexu. Obnovenie explozívnej aktivity predstavujú erupcie popolovo-pemzových prúdov, ktoré podľahli zvráteniu so vznikom typických ignimbritov - drastická formácia. Ignimbrity v rámci kaldery dosahujú 280 m a pokračujú vo výplni paleodoliny na západnom svahu stratovulkánu. Priesilský komplex (amfibolicko- pyroxenický andezit) tvorí výplne paleodolín na západnom svahu stratovulkánu a vystupuje v oblasti Kozmálovských kopcov. Lávové prúdy v dôsledku kontaktu s morským prostredím podliehali brekciácii hyaloklastitového typu. Na jz. až z. svahoch stratovulkánu sa v závere sformoval mocný komplex lávových prúdov pyroxenických, často sklovitých andezitov.

Štiavnický stratovulkán sa pri jv. až v. okraji stýka s produktmi spodno- až strednobádenského andezitového vulkanizmu (vinická, čelovská a neresnícka formácia), s produktmi sarmatského vulkanizmu (formácia Javoria, sielnická a turovská formácia) a v sz. časti s produktmi Vtáčnika (plešinská a vtáčnická formácia). Do severných okrajov stratovulkánu zasahuje štruktúra kremnického grabenu vo vrchnej časti s výplňou v podobe efúzívneho komplexu amfibolicko-pyroxenických andezitov stránskeho komplexu vrchnobádenského veku. Na graben je naložená mladšia štruktúra Žiarskej kotliny - grabenu, vyplnenej produktmi vrchnosarmatského vulkanizmu. Produkty ryolitového vulkanizmu jastrabskej formácie (vrchný sarmat-panón), ktoré sledujú zlomovú zónu pri západnom okraji hodruško-štiavnickej hrasti a pokračujú pri východnom okraji Žiarskej kotliny do Kremnických vrchov, sú reprezentované tufmi, epiklastikami a lávovými telesami extruzívnych dómov, lávových prúdov, ložnými intrúziami a dajkami. Aktivita ryolitového vulkanizmu časovo koinciduje s formovaním hodruško-štiavnickej hrasti. Zlomové zóny pri východnom okraji s priebehom SV-JZ, s úklonmi na JV 50-70 (boli využité pri vzniku drahokovových a polymetalických žíl štiavnického rudného poľa. Záver vulkanickej aktivity reprezentujú produkty vulkanizmu alkalických bazaltov v podobe lávových prúdov (lávový komplex jz. od Zvolena a lávový prúd jz. od Krupiny) a bazaltové neky pri Banskej Štiavnici. Najmladším prejavom vulkanickej aktivity je bazaltový troskový kužeľ Púťikov vršok s lávovými

prúdmi, ktoré prekryli risskú terasu Paleohrona (pri Novej Bani) (Konečný, 1998). (Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Banská Štiavnica – aktualizácia, 2015-2024)

Banská Belá

Geologická stavba územia v okolí obce je priamo spätá so Štiavnickými vrchmi. Štiavnické vrchy majú zložitú stratovulkanickú stavbu. Budované sú prevažne andezitmi, ryolitmi a pyroklastickými horninami. Vznik členitého reliéfu bol podmienený pestrou geologickou minulosťou - jednak nerovnomerným výzdvihom jednotlivých krýh, jednak intenzívnou eróziou a denudáciou. Nápadné formy so strmými svahmi sa viažu na lávové prúdy a pokrovy výlevných hornín, hladšie modelované formy na pyroklastiká. Pohorie možno rozdeliť do niekoľkých jednotiek. Z nich najvyššie vystupuje Sitnianska vrchovina na Z, vrcholiaca Sitnom (1009 m), ktorý je zvyškom eróziou rozrušeného andezitového prúdu. Na mäkkých, málo odolných tufitoch vznikla Štiavnická brázda a Prenčovská kotlina. Pohorie vzniklo v neogéne počas viacerých vulkanických fáz. Medzi jednotlivými sopečnými fázami, ale najmä v štvrtohorách bola značne poznamenaná ich pôvodná sopečná štruktúra vplyvom tektonických síl a morfordynamických procesov. Takto boli vypreparované hlbšie uložené sopečné telesá, ktoré v súčasnosti vystupujú ako tvrdoše v menej odolných sopečných tufoch a aglomerátoch. Tvorí ich celá mozaika andezitových ostrovčekov v západnej a východnej časti pohoria, ale aj ryolitov a dacitov v jeho strednej časti. Touto pestrou mozaikou rôzne odolných sopečných hornín Štiavnické vrchy predstavujú mnohotvárnny, horizontálne silne rozčlenený reliéf so striedajúcimi sa hlbokými rázsochami, oddelenými často hlbšie zarezanými dolinami so zovretým priečnym profilom. Niektoré chrbty naznačujú pôvodnú úroveň plošín. Štiavnické vrchy nemajú výrazne vyvinutý hlavný hrebeň - je niekoľkokrát prerušený a na mnohých miestach prechádza do plošín a znížení. Okolie má silne rozčlenený reliéf erózo-denudačnými procesmi. Budujú ho rôzne odolné sopečné horniny - andezity, dacity, zmiešané aglomeratické tuфы. V dôsledku tektonických síl a úložných pomerov andezitových tufov sa vytvorili rôzne formy reliéfu. Niektoré vrchy sú tu tvorené vypreparovanými sopúchmi, ktoré ako andezitové skaliská vyčnievajú z aglomeratických tufov. Zvyšky andezitového prúdu miestami vystupujú na povrch vo forme lavicovitých balvanov. Vplyvom mrazového zvetrávania tu vznikli bloky andezitov. Tým sa vytvorili andezitové svahy a rozsadliny, ktoré pravdepodobne súvisia aj s blokovým rozpadom v dôsledku horizontálneho napätia, ktoré sa ešte viac prejavilo postupujúcou eróziou. Skalné formy majú tvar veží, bášt, ihiel. Andezit má typickú lavicovitú až doskovitú odlučnosť, a preto sa bralné stráne striedajú so stupňovite rozčlenenými skalnými stenami. (Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Banská Belá, 2015 – 2024)

Banský Studenec

Z hľadiska geomorfologického možno územie označiť za vulkanickú blokovú štruktúru Slovenského stredohoria. Doliny potokov sú hlboké v tvare písmena V, bez nivy, alebo so slabo vyvinutou nivou. Takmer celá oblasť má vrchovinový reliéf, ktorý prechádza do pahorkatiny a

reliefu erózných brázd. (Obec Banský Studenec Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, 2015 – 2025)

Dekýš

Geologický substrát obce je tvorený neovulkanitmi - prevažne pyroklastikami andezitov a andezitmi vitrofyrickými záverečnej fázy, amfibolicko-biotitickými a dacitmi II. fázy a pyroxenickými andezitmi II. fázy. (Obec Dekýš - Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, 2015-2025)

Hodruša-Hámre

Podľa inžiniersko-geologickej rajonizácie Slovenska (Atlas krajiny SR 2002) riešené územie obce Hodruša-Hámre spadá do jedného rajónu a v rámci neho do štyroch skupín. Západná časť katastrálneho územia Dolné Hámre sa nachádza v rajóne predkvartérnych sedimentov – efuzívnych hornín (VI) = andezity, ryolity, dacity, čadiče. Stredná a severná časť v rajóne predkvartérnych sedimentov – pieskovcovo-zlepencových hornín (Sz) = kremenné pieskovce, arkozy, droby, zlepence, brekcie a malá časť na východe katastrálneho územia v rajóne predkvartérnych sedimentov – magmatických intruzívnych hornín (Ih) = jemno až hrubozrnné tufy, tufity, brekcie, zlepence, epiklastické vulkanické pieskovce. Prevažná časť katastrálneho územia Banská Hodruša a Kopanice patrí do rajónu predkvartérnych sedimentov – magmatických intruzívnych hornín (Ih). Menšia časť na severe katastrálneho územia Banská Hodruša spadá do rajónu predkvartérnych sedimentov – pieskovcovo-zlepencových hornín (Sz) a menšia časť na západe katastrálneho územia Kopanice do rajónu predkvartérnych sedimentov – vápencovo-dolomitických hornín (Sv). (Územný plán obce Hodruša-Hámre – koncept, 2019)

Ilija

Geologický substrát obce je tvorený neovulkanitmi - prevažne pyroklastikami andezitov a andezitmi vitrofyrickými záverečnej fázy, amfibolicko-biotitickými a dacitmi II. fázy a pyroxenickými andezitmi II. fázy. Sitno je zvyšok utuhnutého lávového prúdu z andezitu, ktorý sa vylial v neogéne do pradoliny vytvorenej v mäkkších sopečných horninách (tufy) a dnes tvorí najvyššiu časť pohoria. Vrcholová plošina Sitna je vypreparovaným sopúchom z odolnejšieho pyroxenického andezitu. (Obec Ilija - Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, 2016-2025)

Podhorie

Geologický podklad je tvorený neogénnymi vulkanitmi. Z nich sa v území uplatňujú pyroxenické a amfibolicko-pyroxenické andezity sarmatu – spodného panónu a bádenu a amfibolickopyroxenické, pyroxenicko-amfibolické a biotiticko-amfibolické andezity vrchného bádenu, malé ostrovy tvoria ryolity a ryodacity. Z foriem vulkanických a magmatických telies sú

prítomné extruzívne dómy a dómatické prúdy, ryolitové výskyty predstavujú dajky. Kvartérny pokryv tvorí nečlenené predkvartérne podložie s nepravidelným pokryvom bližšie nerozlíšených svahovín a sutín. (Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Podhorie 2015-2022)

Svätý Anton

Geologický substrát obce je tvorený neovulkanitmi - prevažne pyroklastikami andezitov a andezitmi vitrofyrickými záverečnej fázy, amfibolicko-biotitickými a dacitmi II. fázy a pyroxenickými andezitmi II. fázy. (Obec Svätý Anton, Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja 2015-2025)

Štiavnické Bane

Geologický substrát obce je tvorený neovulkanitmi - prevažne pyroklastikami andezitov a andezitmi vitrofyrickými záverečnej fázy, amfibolicko-biotitickými a dacitmi II. fázy a pyroxenickými andezitmi II. fázy. Štiavnické vrchy patria k vnútornému sopečnému pásu Karpát. Oblasť Štiavnických Baní patrí medzi vulkanické pohoria, ktoré vznikli v neogéne počas viacerých vulkanických fáz, ale najmä v štvrtohorách sa vďaka tektonickým amorfodynamickým procesom značne zmenila ich pôvodná sopečná štruktúra. Vypreparovali sa hlbšie uložené sopečné telesá, ktoré v súčasnosti vystupujú ako tzv. „tvrdoše“ z menej odolných sopečných tufov a aglomerátov. Tvorí ich celá mozaika andezitových ostrovčekov v západnej a východnej časti pohoria, ale aj ryolitov a dacitov v jeho strednej časti (Grega, Vozár 1964, Maruška 1999). Štiavnické vrchy predstavujú pestrý, horizontálne silne členený reliéf so striedajúcimi sa horskými rázsochami, oddelenými neraz hlbšie zarezanými dolinami so zovretým priečnym profilom (Richňavská, Rudnianska a iné). Niektoré chrbty naznačujú pôvodnú úroveň plošín. Štiavnické vrchy nemajú výrazne vyvinutý hlavný hrebeň. Ten je niekoľkokrát prerušený a na mnohých miestach prechádza do plošín a zníženín. Najvyššiu časť pohoria tvorí Sitno (1 009 m n. m.), ktoré podľa niektorých autorov predstavuje mohutný andezitový prúd, ležiaci na aglomerickom andezitovom tufe, odkiaľ sa morfológicky výraznejšie vypreparovalo. Na mnohých miestach v Štiavnických vrchoch sa nachádzajú antropogénne formy reliéfu, súvisiace s niekoľko-storočnou ťažbou rúd farebných kovov, ktoré značne zmenili celkový charakter reliéfu a majú veľký vplyv aj na ostatné komponenty fyzickogeografického prostredia. predstavujú ich haldy a umelé vodné nádrže - tajchy. (Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja 2015-2025)

Repište

Obec Repište leží v severozápadnej časti Štiavnických vrchov vo vrcholovej úvaline potoka Teplá. Štiavnické vrchy majú rozmanité geologické zloženie, ktoré sa odráža aj v pestrosti reliéfu. Toto pohorie vzniklo v neogéne následkom viacerých sopečných fáz. Medzi jednotlivými sopečnými fázami, ale najmä v štvrtohorách bola značne poznamenaná ich pôvodná sopečná štruktúra vplyvom tektonických síl a morfodynamických procesov. Takto boli vypreparované hlbšie uložené

sopečné telesá, ktoré v súčasnosti vystupujú ako tvrdoše v menej odolných sopečných tufoch a aglomerátoch. Tvorí ich celá mozaika andezitových ostrovčekov v západnej a východnej časti pohoria, ale aj rhyolitov a dacitov v jeho strednej časti. Štiavnické vrchy predstavujú mnohotvárný, horizontálne silne rozčlenený reliéf so striedajúcimi sa hlbokými rássochami, ktoré sú často oddelené hlbšie zarezanými dolinami so zovretým priečnym profilom. Takto vznikla napr. Richňavská, Rudnianska, Hodrušská dolina. Niektoré chrbty naznačujú pôvodnú úroveň plošín. Štiavnické vrchy nemajú výrazne vyvinutý hlavný hrebeň - je niekoľkokrát prerušený a na mnohých miestach prechádza do plošín a zníženín. Najvyššou časťou celého pohoria je Sitno (1009 m). Vrcholovú časť Sitna s pyroxenickým andezitom tvorí plošinatá časť. Pyroxenický andezit tvorí aj Malé Sitno (775 m) a Pockhaus (645 m). V južnej časti Sitna prevažujú formy s miernymi svahmi na andezitových aglomerátoch a tufoch. Vplyvom mrazového zvetrávania vznikli na Sitne bloky andezitov. Tým sa vytvorili andezitové svahy a rozsadliny, Bralné formy sa najlepšie vyvinuli v severnej strane Sitna, kde skalné steny dosahujú výšku až 50 metrov. Skalné formy majú tvar veží, bášt a ihiel. (Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Repište na roky 2014-2020)

Voznica

Územie obce Voznica prešlo v minulosti zložitým geologickým vývojom. Štiavnické vrchy a Vtáčnik patria medzi mladovulkanické pohoria, ktoré sa tvorili v mladších treťohorách. Vtedy došlo k rozsiahlej sopečnej činnosti. Bolo vyvrhnuté množstvo lávy a popolov. Vo výronoch viacerých sopiek sa striedajú tmavé andezity s belšími kremičitanmi, trachytmi, rhyolitmi, čadičmi a tufmi. Výrony lávy tuhnutím pukali a cez tieto trhliny sa dostali na povrch pramene, z ktorých sa usadzovali minerálie, prípadne ďalšou sopečnou činnosťou sa dostávali na povrch rudné žily. Najmohutnejšou a najdôležitejšou časťou geologického vývoja územia bola druhá andezitová fáza, počas ktorej vznikla hlavná masa pohorí obklopujúcich obec. Zakončenie tejto sopečnej fázy sprevádzala silná povulkanická činnosť, ktorá spôsobila aj vznik polymetalických rudných žíl z horúcich roztokov. Pohorie Vtáčnik, ktoré tvorí severozápadnú hranicu obce, je budované prúdmi biotiticko-amfibolicko-pyroxenických andezitov. Na juhovýchod od údolia Hrona sa rozprestierajú Štiavnické vrchy, ktoré sú našim najväčším sopečným pohorím a majú aj najzložitejšiu stavbu, lebo sú v nich vo veľkom množstve zastúpené všetky typy sopečných hornín. Na území obce sú zastúpené hlavne biotiticko- amfibolicko-pyroxenické andezity, menej už intrúzie rhyolitových porfýrov. Údolie rieky Hron sa na rozdiel od pohorí vytváralo neskôr, v štvrtohorách. S postupným zarezávaním dolín a tvorbou fluviálnych terasových akumulácií Hrona sa kotliny vymodelovala do približne takej podoby, akú poznáme dnes. Pozdĺž toku Richňavského potoka sa akumulovali piesčité až štrkovité hliny dolinných nív a horských potokov a pri jeho ústí hlavne štrky a piesčité štrky stredných terás. Pozdĺž toku Hrona sa usadili litofaciálne nečlenené nivné hliny. Proces ukladania riečnych sedimentov pokračuje dodnes a Hron kvôli svojim náplavám rozširuje koryto doľava (Lukniš a i. 1972). Nivu rieky Hron v obci z geomorfologického hľadiska zaberá Žiarska kotlina, ktorá je na okrajoch obmedzená zlomami. Rieka Hron vyplnila kotlinu svojimi náplavami a vytvorila široké riečne nivy a terasy. Kotlina má malú vnútornú

výškovú členitosť. Na okrajoch lemujúcich pohorí sa nachádzajú náplavové kužele. (Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Voznica 2021-2026)

Vyhne

Neboli dohľadateľné údaje a informácie.

ZHRNUTIE

V rámci riešeného územia mikroregiónu sa nachádzajú geotopy, v ktorých by sa mala obmedziť zástavba a v hodnotení únosnosti by mali byť dané lokality hodnotené v 2. až 3. stupni v závislosti od vzdialenosti od daného geotopu. Význam daného geotopu by mal byť určený napríklad na základe skladby hornín v danom ložisku. Dané obmedzenia zástavby by sa malo preveriť ďalšími štúdiami.

4.3 Klimatické pomery

Banská Štiavnica

Banská Štiavnica patrí klimaticky prevažne do oblasti podnebia mierne teplého, vrchovinného, vlhkého až veľmi vlhkého. Vrcholy ležia už v chladnej oblasti. Priemerná ročná teplota vzduchu v nižších polohách je 8 až 9°C, v stredných okolo 7°C, vo výške okolo 1000 m je 5,5°C. Najteplejší mesiac v roku je júl s priemernou teplotou vzduchu 16 až 19°C, podľa nadmorskej výšky, najchladnejší mesiac je január s priemernou teplotou vzduchu -3 až -4°C v nižších (200 – 400 m n. m.) a stredných polohách (400 – 700 m n. m.), vo vysokých (nad 700 m n. m.) až - 6°C. Minimálna teplota vzduchu dosiahla v nižších polohách v spracovanom období až -36,5 °C, v stredných -24,0 °C vo vysokých - 22,6 °C. Maximálne teploty dosiahli hodnôt 34 až 36 °C. Teplotné pomery dobre charakterizuje aj nástup priemerných denných teplôt nad 0 °C. V nižších a stredných polohách nastupujú tieto teploty v priemere koncom februára a trvajú až do prvej tretiny decembra, vo vysokých polohách nastupujú v poslednej tretine marca a končia v tretej tretine novembra. Za anticyklonálnych situácií sa tu vytvárajú inverzie, najčastejšie z vyžarovania, ktoré trvajú niekedy aj viac dní. Najpočetnejšie sú v mesiacoch august, september a október, najmenej časté sú v novembri, decembri a apríli. Priemerný ročný úhrn zrážok v nižších polohách je okolo 700 mm, v stredných 800 a vo vysokých 900 mm (Sásik, 2003, s.12). Najviac zrážok spadne v júni, predovšetkým pri tých synoptických situáciách, kedy nad Slovensko prenikajú depresie zo Stredozemného mora. Najčastejšie sa vyskytujú zrážky vo vysokých polohách (130 dní v roku). V stredných polohách je v priemere 100 až 110 dní so zrážkami 1 mm alebo viac, v nízkych 90 až 100 dní. Priemerný počet dní v roku so snehovou pokrývkou je v nižších polohách okolo 60, v stredných 80 a vo vysokých 120. Najdlhšie leží snehová pokrývka v januári, v nízkych polohách, v priemere 20 až 40 dní, v stredných 26 dní a vo vysokých počas celého mesiaca. Prvé sneženie prichádza v nízkych polohách v polovici novembra, v stredných začiatkom novembra a

vo vysokých koncom októbra. Slniečny svit je závislý od polohy, svahy majú dlhší slnečný svit ako údolia. Okrem toho v údolných polohách býva ráno slnečný svit znižovaný inverziami alebo hmlou. Slniečny svit je závislý aj na expozícii. Najdlhší svit majú exponované svahy na juh, juhovýchod a juhozápad. Rozdiel medzi údolnými a svahovými polohami je v lete až 50 hodín za mesiac, v zime okolo 20 hodín za mesiac. Priemerná oblačnosť je 63 % pokrytia oblohy mrakmi a priemerný počet hodín so slnečným svetom je 1476 h (Fekete, 1984). (Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Banská Štiavnica – aktualizácia, 2015 – 2024)

Banská Belá

O tunajšom podnebí možno hovoriť ako o type horského podnebia teplého až mierne chladného s ročnou teplotnou sumou nad 10 °C od 1600 do 2900 °C, s ročným rozdielom mesačných priemerov teplôt vzduchu 21 - 23 °C a priemernými ročnými zrážkami 600 - 900 mm. Priemerná ročná teplota vzduchu v nižších a južných polohách (200 - 400 m n. m.) je 8 až 9 °C, v stredných (400 - 700 m n. m.) okolo 7 °C a vo výške 1000 m n. m. 5,5 °C. Najteplejším mesiacom roka je júl s priemernou teplotou vzduchu 16 až 19 °C, najstudenším január s priemernými teplotami - 3 až - 6 °C. Pri teplotách v zimných mesiacoch hrá významnú úlohu reliéf. Miesta v uzavretých brázdach majú obyčajne nižšie teploty ako oveľa vyššie polohy, pretože sa v nich hromadí ťažší studený vzduch. Ako najnižšia teplota bola zaznamenaná v nižších polohách teplota - 36,5 °C, v stredných a vysokých - 22,6 až - 24,9 °C. Najvyššie teploty dosiahli hodnoty 34 až 36 °C. Výšková stupňovitosť sa prejavuje i v množstve zrážok. Ich priemerný ročný úhrn v nižších a južných polohách je okolo 600 - 700 mm, v stredných 800 mm a vysokých 900 mm. Najviac zrážok spadne v júni, zvlášť pri prúdení vzdušných mäs od juhu. Najčastejšie sa vyskytujú zrážky vo vysokých polohách (130 dní do roka). V stredných a nízkych polohách je to priemerne 90 až 110 dní do roka so zrážkami vyššími ako 1 mm. Najväčší počet zrážkových dní majú mesiace jún, máj, november a december. Priemerný počet dní v roku so snehovou pokrývkou je v nižších polohách okolo 60, v stredných 80 a vysokých 120. Prvé sneženie prichádza v nízkych polohách v polovici novembra, stredných začiatkom novembra a vysokých koncom októbra. Posledný deň so snežením, je v nižších polohách a južných častiach v prvej tretine apríla, stredných v polovici apríla a vo vysokých koncom apríla. Slniečny svit je závislý od polohy. Južne naklonené svahy majú dlhší slnečný svit ako severne naklonené svahy a dná dolín. Okrem toho v údolných a brázdových polohách býva ráno, zvlášť v zimných mesiacoch, slnečný svit znižovaný inverziami. Rozdiel medzi údolnými a svahovými polohami v lete je až 50 hodín za mesiac, v zime okolo 20 hodín. (Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Banská Belá, 2015-2024)

Banský Studenec

V území prevláda horská klíma chladná, mierne teplá a teplá, podľa nadmorskej výšky územia. Priemerná ročná teplota vzduchu je od 5,5 °C do 8 °C. Priemerné ročné zrážky sú od 900 mm na Sitne do 650 mm v južných častiach katastrálnych území. Priemerná oblačnosť je okolo 62%. Počet jasných dní je približne 48 do roka a počet zamračených dní asi 125. Územie patrí k málo

veterným. Sledované územie je súčasťou veľkoplošného chráneného územia CHKO Štiavnické vrchy ďalej len CHKO), ktoré bolo vyhlásené v roku 1979 za účelom ochrany a zveľaďovania prírody a prírodných hodnôt aj v nadväznosti na cenné kultúrne pamiatky a osobitne na pamiatky vývoja banskej techniky, ktoré sa nachádzajú v tejto lokalite. CHKO má rozlohu 77 630 ha a v podstate kopíruje orografický celok Štiavnické vrchy. Zo severozápadu je CHKO ohraničené riekou Hron. Juhovýchodnú hranicu tvoria hranice lesných komplexov. CHKO sa rozprestiera na území šiestich okresov, dvoch krajov a je to najväčšie CHKO na území Slovenska. (Obec Banský Studenec Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, 2015 – 2025)

Dekýš

V území prevláda horská klíma chladná, mierne teplá a teplá, podľa nadmorskej výšky územia. Priemerná ročná teplota vzduchu je od 5,5 °C do 8 °C. Priemerné ročné zrážky sú od 900 mm na Sitne do 650 mm v južných častiach katastrálnych území. Priemerná oblačnosť je okolo 62%. Počet jasných dní je približne 48 do roka a počet zamračených dní asi 125. Územie patrí k málo veterným. (Obec Dekýš - Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, 2015-2025)

Hodruša-Hámre

Na základe klimatických oblastí (Atlas krajiny SR 2002 – Lapin a kol.) patrí územie obce Hodruša-Hámre do viacerých klimatických oblastí. Západná časť katastrálneho územia Dolné Hámre patrí do mierne teplej klimatickej oblasti (M), vlhkej podoblasti s chladnou až studenou zimou (M5) dolinového / kotlinového charakteru (priemerný počet letných dní menej ako 50 za rok s denným maximom teploty vzduchu nad 16°C, teplota v januári do -3,0°C a $I_z = 60$ až 120, kde I_z je Končekov index zavlažovania), stredná časť katastrálneho územia Dolné Hámre do mierne teplej klimatickej oblasti (M), veľmi vlhkej podoblasti (M7) vrchovinového charakteru (priemerný počet letných dní menej ako 50 za rok s denným maximom teploty vzduchu nad 16°C, teplota v januári do -3,0°C a $I_z =$ nad 120, kde I_z je Končekov index zavlažovania) a východná časť katastrálneho územia Dolné Hámre do teplej klimatickej oblasti (T), mierne vlhkej podoblasti s chladnou zimou (T7) (priemerný počet letných dní viac ako 50 za rok s denným maximom teploty vzduchu nad 16°C, teplota v januári do -3,0°C a $I_z = 0$ až 60, kde I_z je Končekov index zavlažovania). Severovýchodný a juhovýchodný cíp katastrálneho územia Dolné Hámre patrí do chladnej klimatickej oblasti (C), mierne chladnej a veľmi vlhkej podoblasti (C1) (teplota v júli 12°C až 16°C). Prevažná časť katastrálneho územia Banská Hodruša a Kopanice patrí do teplej klimatickej oblasti (T), mierne vlhkej podoblasti s chladnou zimou (T7) (priemerný počet letných dní viac ako 50 za rok s denným maximom teploty vzduchu nad 16°C, teplota v januári do -3,0°C a $I_z = 0$ až 60, kde I_z je Končekov index zavlažovania). Severozápadný cíp katastrálneho územia Kopanice a severozápadný cíp katastrálneho územia Banská Hodruša patrí do chladnej klimatickej oblasti (C), mierne chladnej a veľmi vlhkej podoblasti (C1) (teplota v júli 12°C až 16°C). Katastrálne územie obce Hodruša-Hámre je v pomere k ostatným priestorom podobnej nadmorskej výšky na Slovensku najteplejšie. Spôsobené je to tým, že južné strány masívov sú rozsiahlejšie než severné,

studené a silné vetry zo severozápadu, severu a severovýchodu sú hrebeňmi Tanádu - Paradajzu - Šobova a Studeného vrchu oslabené (veterných dní do roka je priemerne 136), rozsiahle stráne orientované na juhovýchod, juh a juhozápad sú dobre až veľmi dobre oslnené, častá teplotná inverzia, stekanie ťažkého studeného vzduchu do dolín, najmä na severnej (hronskej) strane. Územie katastra leží na klimatickom rozhraní medzi teplým a suchým podnebí so suchou zimou a chladnejším a vlhším letom. Najchladnejším mesiacom je január, kedy teploty priemerne klesajú od -2 do -5 °C a najteplejším je júl, kedy teploty priemerne stúpajú od 16 do 20 °C. (Územný plán obce Hodruša-Hámre - koncept, Jún 2019)

Ilija

V území prevláda horská klíma chladná a mierne teplá , podľa nadmorskej výšky územia. Priemerná ročná teplota vzduchu v stredných (400—700 m n. m.) okolo 7 °C a vo výške 1000 m n. m. 5,5 °C. Najteplejším mesiacom roka je júl s priemernou teplotou vzduchu 16-až 19 °C, najstudenším január s priemernými teplotami - 3 až - 6 °C. Priemerné ročné zrážky sú od 900 mm na Sitne do 800 mm v stredných polohách. Priemerná oblačnosť je okolo 62%. Počet jasných dní je približne 48 do roka a počet zamračených dní asi 125. Prevládajúci a najsilnejší je vietor severného smeru. Priemerný počet dní v roku so snehovou pokrývkou je v nižších polohách okolo 60, v stredných 80 a vysokých 120. (Obec Ilija – Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, 2016-2025)

Podhorie

Z klimatického hľadiska sa územie katastra nachádza chladnej klimatickej oblasti, v mierne chladnom, veľmi vlhkom klimatickom okrsku, s júlovou teplotou vzduchu od 12 do 16 °C. (Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Podhorie, 2015 – 2022)

Svätý Anton

V území prevláda horská klíma chladná, mierne teplá a teplá, podľa nadmorskej výšky územia. Priemerná ročná teplota vzduchu je od 5,5 °C do 8 °C. Priemerné ročné zrážky sú od 900 mm na Sitne do 650 mm v južných častiach katastrálnych území. Priemerná oblačnosť je okolo 62%. Počet jasných dní je približne 48 do roka a počet zamračených dní asi 125. Územie patrí k málo veterným. (Obec Svätý Anton - Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, 2015-2025)

Štiavnické Bane

V území prevláda horská klíma chladná, mierne teplá a teplá, podľa nadmorskej výšky územia. Priemerná ročná teplota vzduchu je od 5,5 °C do 8 °C. Priemerné ročné zrážky sú od 900 mm na Sitne do 650 mm v južných častiach katastrálnych území. Priemerná oblačnosť je okolo 62%. Počet jasných dní je približne 48 do roka a počet zamračených dní asi 125. Územie patrí k málo

veterným. Podľa údajov v Atlase krajiny SR 2002 patria Štiavnické Bane do mierne teplej klimatickej oblasti, okrsku mierne teplého, mierne vlhkého, vrchovinového. Majú horskú klímu s malou inverziou teplôt, v nižšie položených častiach mierne teplú a vo vyššie položených mierne chladnú. Podľa Lapina et al.,(2002) vo všeobecnosti sa klíma územia CHKO Štiavnické vrchy nedá zaradiť do jedného typu, nakoľko najvyššie polohy Sitna, Skalky, masívy Tanádu a Banského vrchu sa nachádzajú z hľadiska klimatických oblastí Slovenska v Chladnej oblasti s priemernou teplotou v júli 12°C až 16°C, v mesiaci január -4°C až -6°C s ročnými zrážkami 800 – 900 mm. Zostatok územia teda môžeme skôr zaradiť do oblasti mierne teplej, vlhkej, vrchovinej s priemernou teplotou v mesiaci júl približne 16°C až 18°C a s priemernou teplotou v mesiaci január -3,5°C až -6°C s ročnými zrážkami v rozmedzí 700 – 850 mm. Vo všeobecnosti je juh územia priaznivo ovplyvňovaný klímou z panónskej oblasti, na ktorú nadväzujú priamo CHKO Štiavnické vrchy, čo sa výrazne prejavuje v priaznivej klíme údolia Hrona, ale v menšej miere takisto v doline Štiavnice. (Obec Štiavnické Bane - Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, 2015-2025)

Repište

Z hľadiska klímy je oblasť Štiavnických vrchov, v ktorej sa obec Repište nachádza pomerne diferencovaná. Odlišnosti klimatických charakteristík závisia od nadmorskej výšky, orientácia svahov a prevládajúcich vetrov. V dolinách je podnebie miernejšie, teplejšie, ale s nadmorskou výškou klesajú teplotné charakteristiky a stúpa aj množstvo zrážok. Priemerný ročný úhrn zrážok sa pohybuje v rozpätí 600 až 900 mm. Januárové teploty vzduchu tu dosahujú priemerne hodnotu približne -4 až -5 °C, v júli sa priemerné hodnoty pohybujú okolo 14 až 16 °C. Zima je vo vrcholových oblastiach je dlhá, a niekedy trvá až do konca apríla. Podnebie v obci je miene. Chlad spôsobujú najmä studené vetry z okolitých vrchov, keď sú pokryté snehom a počas dažďov. Hovorí sa, že po severnom vetre býva pekné počasie, po južnom vetre prichádza dážď. V lete je častá búrková činnosť, ktorá často poškodzuje cesty na svahoch a má nepriaznivý vplyv na pestovanie poľnohospodárskych plodín. (Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Repište na roky 2014-2020)

Voznica

V skúmanej oblasti klimatické pomery predstavujú dynamický krajinný prvok, ktorý sa vyznačuje veľkou priestorovou a časovou premenlivosťou. Územie je výrazne ovplyvnené oceánskymi a kontinentálnymi vzdušnými masami, rôznorodou členitosťou povrchu a nadmorskou výškou. Predmetné územie patrí do európsko-kontinentálnej oblasti mierneho pásma s oceánskym vzduchom, ktorý sa transformuje na kontinentálny. Popri prúdení oceánskeho vzduchu je tu i južné prúdenie od Stredomoria, prinášajúce výdatnejšie zrážky najmä na jeseň a na jar, ako aj arktického vzduchu, ktorý prináša ochladenie najmä v zimných mesiacoch. Podľa klimaticko-geografických typov patria najnižšie položené časti v kotline do teplej klimatickej oblasti, okrsku teplého, mierne vlhkého, s chladnou zimou. Klíma je tu charakterizovaná teplou kotlinovou klímou s dlhým teplým letom, krátkym prechodným obdobím s mierne teplou jarou a jeseňou a

krátkou chladnou zimou (Atlas Slovenska, 2020). V okolí Hrona prevláda teplá až mierne chladná horská klíma s ročným úhrnom zrážok 600–900 mm. Priemerné teploty v okolí Hrona sa pohybujú okolo 8 °C. Vyššie klesajú a na severozápadnej časti dosahujú len okolo 5 °C. Oblasť Hrona patrí medzi oblasti s komplikovanými veternými pomermi (Zdroj: SHMÚ Sliač, 2020). Hornatinová časť riešeného územia patrí do mierne teplej klimatickej oblasti, okrsku mierne teplého, mierne vlhkého a vrchovinového. V priebehu roka je najteplejším mesiacom júl s priemernou mesačnou teplotou vzduchu 18,1oC a viac v priemere v 60 dňoch a na 30oC a viac v priemere v 12 dňoch. V horúcich letách vystupujú absolútne maximá teploty vzduchu až na 38oC. Priemerná teplota vzduchu vo vegetačnom období je 14oC. Minimálna teplota vzduchu klesá pod 0oC v priemere v 118-tych a maximálna teplota vzduchu v priemere v 20-tych dňoch. Teplotu vyššiu ako 15oC má sto dní v roku. Priemerný počet letných dní s teplotou vyššou ako 25oC je päťdesiat. Priemerný počet ľadových dní s maximálnou teplotou - 0,1oC a nižšou je viac ako tridsať (SHMÚ, Sliač, 2020). (Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Voznica na programové obdobie 2021-2026)

Vyhne

Neboli dohľadateľné údaje a informácie.

ZHRNUTIE

Z pohľadu klimatických pomerov je potrebné sledovať dve zásadné javy. Prvým je globálne otepľovanie na základe ktorého by mali byť v rámci území nastavené regulatívy, ktoré by mali byť priaznivé k životnému prostrediu ako napríklad vodozádržné opatrenia (vsakovacie jamy, zelené strechy, vodopriepustné plochy ...), nižšie indexy zastavanosti, menšie spevnené plochy z dôvodu prehrievania atď. Druhým zásadným javom je priamy vplyv počasia na budovy a ich okolie ako je napríklad vietor (smer, intenzita), slnečné svetlo (preslnenie priestorov, hygiena, vplyv na orientáciu zástavby), slnečná energia (rôzna teplota v rámci roka, využívanie slnečnej energie ako obnoviteľného zdroja), chladné počasie (vplyv na tepelnoizolačné kvality konštrukcií, využívanie efektívnych technológií na vykurovanie), atď. Obi dva javy je potrebné individuálne v obciach a meste odsledovať a nastaviť na ich základe adekvátne regulatívy. Zároveň je potrebné rešpektovať program hospodárskeho a sociálneho rozvoja.

4.4 Hydrologické pomery

Banská Štiavnica

Na hydrologické pomery územia okrem zrážok vplývajú aj ďalšie klimatické činitele (chod teplôt, veterné pomery, vlhkosť vzduchu a pod.). Výpar z územia je tu relatívne veľký (ide o nižšie teplejšie územia v tieni na severozápade sa nachádzajúcich vyšších pohorí). Zasakujúce množstvo

vody možno v dlhodobých úvahách okrem poddolovaných miest s peramentným únikom vody) celkom vypustiť, lebo ono zase vystupuje v prameňoch, poťažne za nízkych stavov vody napája toky. Ďalšími pôsobiacími činiteľmi pri vytváraní hydrografických pomerov sú: pomery geologické, hydrogeologické a geomorfologické. Napokon na vytváranie hydrografických pomerov intenzívne vplýva i rastlinný kryt jednotlivých povodí (zalesnenie). Celé popisované územie patrí k dvom povodiám: k povodiu Hrona a k povodiu Ipľa. Obe tieto povodia majú odlišne vyvinutú riečnu sústavu, čo súvisí s geologickým vývinom tohto územia. Pre typ riečnych sústav bol daný základ megasynklinálnymi pohybmi v neogéne, kedy vznikli medzi pohoriami sústavy kotlín. Tým, že Hron pospájal tieto kotliny, dalo to vznik zvláštnej riečnej siete, ktorej hlavnou osou je veľmi dlhá (pozdĺžna) rieka a do nej z dvoch strán vtekajú krátke konsekventné prítoky, takmer každý z nich samostatne. Prítoky Hrona zo severnej a západnej časti CHKO Štiavnické vrchy nemali dosť času, aby spätnou eróziou prelámali rozvodné chrbty, zachytili toky susedných sústav a tak ich spojili v jednu vyvinutejšiu sústavu charakterizovanú stromovým usporiadaním jednotlivých prítokov. Toky južných a juhovýchodných svahov Štiavnických vrchov nech už odvodňované Hronom alebo Ipľom tvoria v podstate vyvinutejšiu riečnu sústavu ako je nevyvinutá perovitá sústava hronská na severe a západe s konsekventnými prítokmi z CHKO. Toky smerujúce odtiaľ na juh do Hrona a Ipľa s ohľadom na miernejší sklon územia smerom na juh a pomerne veľkú vzdialenosť od Hrona a Ipľa ako ich eróznej báze mohli svoju prácu rozvinúť na väčších plochách a mohli vytvoriť zložitejšie vejárovité sústavy (Podlužianka, Sikenica, Štiavnica). Keďže územie je odvodňované Hronom a Ipľom, územím CHKO Štiavnické vrchy prebieha iba rozvodnica hronsko - ipeľská. Táto z južného okraja – Pliešovskej kotliny vystupuje do východnej časti Štiavnických vrchov na Filákov vrch (747 m), pokračuje ku kóte 777 m a odtiaľto severozápadným smerom cez Drieňovú (684 m) tiahne sa na kótu 888 m severne od Banskej Štiavnice. Potom ide smerom na juh - juhozápad cez kóty Paradajs (939 m), Tanád (939 m). Kolovratnú (618 m) a Michalovú (568 m). Pri kóte 378 m opúšťa rozvodnica Štiavnické vrchy a vstupuje do Ipeľskej pahorkatiny (Sásik, 2003, s.12). Všeobecne možno povedať, že Štiavnické vrchy ako pohorie budované výhrevnými, na vodu málo bohatými horninami pomerne teplým podnebím, sú málo bohaté na povrchovú vodu. Zo zrážok, ktoré tu do roka spadnú, odtečie asi jedna tretina, z južných častí dokonca menej (od 37 % na severe do 18 % na juhu). Preto i špecifický odtok tokov Štiavnických vrchov je nízky (od 4 do 10 l/s/km²). Európskou zvláštnosťou hydrografického významu je v Štiavnických vrchoch vodohospodársky systém, ktorý v minulosti slúžil pre potreby banskej prevádzky. Ide o sústavu umelých vodných nádrží, zberných a odvádzacích jarkov a odvodňovacích štôlní. Úlohou tohto systému bolo zachytiť dažďovú a snehovú vodu, akumulovať ju a podľa potrieb banskej prevádzky regulovať jej spotrebu. Celkove vzniklo v banskoštiavnickom revíri do 60 umelých vodných nádrží, z ktorých okolo 50 slúžilo potrebám banskej výroby. Dnes ich existuje ešte polovica (Kelemen, Lehotský, 1986).

Povrchové vody: k Banskej Štiavnici patria aj tajchy - jazerá, ktoré sú súčasťou dômyselného vodohospodárskeho systému. Navrhol ich Slováč Samuel Mikovíni. Pôvodný počet tajchov bol 60, dnes je ich 19. K najznámejším patrí Počúvadlianský tajch, Kolpašský tajch, Richňavské tajchy, Evičkin tajch, tajch Klinger a iné. Tajchy slúžili na pohon banských a uprávarenských strojov a boli

poprepájané jarkami. Cez kataster Banskej Štiavnice v južnej expozícii (povodie Ipľa) pretekajú dva potoky - Štiavnický a Štefultovský. Vody v potoku Štiavnička sú kontaminované ťažkými kovmi, pred vstupom, ale aj po výstupe z ČOV. Štefultovský potok je navyše kontaminovaný komunálnym odpadom z domácností situovaných popri potoku (PHSER, 2006, s.19). Štiavnica - je hlavným recipientom riešeného územia mesta Banská Štiavnica. Celková dĺžka toku je 56,4 km. Hlavný tok Štiavnica pramení pod vrchom Paradais a preteká mestskou časťou Sitnianska a Štefultov. Ľavostranný prítok Štiavnice – Mestský potok č.t. 168 v správe lesov SR, š.p., Banská Bystrica pramení pod Červenou studňou. Cez historické jadro Banskej Štiavnice preteká Štiavnický potok systémom štôlní, ktoré prechádzajú do krytého profilu. V dolnej časti intravilánu mesta tečie Štiavnický potok v otvorenom neupravenom koryte. Štiavnica zaústuje do Ipľa medzi 45 – 50 rkm ako ľavostranný prítok. Hlavným prítokom v riešenom k.ú. je Štefultovský potok. Ďalšími sú menšie nemenované prítoky a prítoky zo záchytných rigolov, ktoré odvádzajú dažďové vody (ÚPD – B, B. Štiavnica, 2006, s.9). Zdroje pitnej vody sú dostatočné pre rozvoj mesta. V súčasnosti ako zdroj pitnej vody slúži vodná nádrž Rozgrund, ktorá predstavuje jeden z troch zdrojov, z ktorých je zásobovaná Banská Štiavnica. Vodné nádrže Klinger, Rozgrund, Veľká Vodárenská, Malá vodárenská majú objem 763 900 m³ a Bančianska 10 000 m³. Všetky vodné nádrže sú evidované v štátnom zozname technických pamiatok, čo čiastočne predurčuje zvýšené možnosti pre získanie zdrojov na ich údržbu, príp. využívanie pre rozvojové programy mesta (cestovný ruch, športy,...) Severne exponovanými svahmi Paradajsu odtekajú potoky do Hodrušskej nádrže. Vzhľadom na celoročný prietok hlavného potoka, je aj táto voda perspektívnym zdrojom pre využitie. Celoročným zdrojom je aj potok, ktorý vyteká z Rozgrundu do Vyhnianskej doliny a preteká cez Banky. Vody vo vodných nádržiach vyžadujú pravidelný monitoring ich kvality so zameraním na baktérie (mezofilné, psychrofilné) a obsah organizmov, alkalitu, oxidovateľnosť, konektivitu (PHSER, 2006, s.19). Do povodia Hrona odvodňujú územie tok Jasenica a Vyhniansky potok. Jasenica - celková dĺžka toku je 21,5 km. Pramení nad obcou Banský Studenec. Má charakter malého bystrinného toku, ktorý sa pod obcou Kozelník mení na veľký bystrinný potok. Do Hrona ústí v rkm 145,7 ako ľavostranný prítok. Jeho prítokom v katastrálnom území je Beliansky potok. Vyhniansky potok - celková dĺžka toku je 12,8 km. Zaústuje do Hrona v rkm 115,2 pri obci Bzenica ako ľavostranný prítok. (Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Banská Štiavnica – aktualizácia, 2015-2024)

Banská Belá

Hydrografia územia je do značnej miery daná klimatickými pomermi. Závisí hlavne od množstva zrážok, ktoré spadnú na danom území. Hlavnými zásobovateľmi povrchových tokov v tomto regióne sú zrážkové vody a vody z topiacich sa snehov. Zo všetkých zrážok, ktoré spadnú v tejto oblasti, vplyvom klimatických pomerov a čiastočne geologického substrátu, 1/3 odteká. Ďalším činiteľom, ktorý vo výraznej miere ovplyvňuje hydrologické pomery v tejto oblasti je antropogénna činnosť. Celkový charakter Štiavnických vrchov podmienil vznik radiálnej riečnej siete. Všetky toky oblasti sú autochtónne a pomerne krátke (5 – 10 km), s veľmi nízkymi priemernými prietokmi. Svojim režimom patria k vrchovinnému typu s maximálnymi prietokmi v

marci až apríli. Povrchové toky tejto oblasti patria k dvom povodiam, a to povodiu Hrona a Ipľa. Priamo cez obec preteká Beliansky potok. Do Hrona odtekajú povrchové toky zo západnej a severnej časti a do Ipľa je zvedená centrálna, východná a južná časť s najdlhším tokom regiónu – Štiavnica. Toky odvádzajúce vodu do Hrona tečú väčšinou samostatne – nezlievajú sa a sú pomerne krátke (10 – 18 km). Vytvárajú perovitú riečnu sieť. Priestorovo je toto územie zaradené do stredohorskej oblasti a jeho vodné toky spolu s Hronom majú snehovo – dažďový režim odtoku. Patrí sem riečny tok Jasenica (Starý potok), ktorý pramení pod Kolpašskou vodnou nádržou. Toky južných a juhovýchodných svahov, vzhľadom na pomerne nízke sklony územia, ako aj väčšiu vzdialenosť pramenných oblastí od ústia do Ipľa, mohli eróziou vytvoriť zložitejšiu a vyvinutejšiu zlievajúcu sa vejárovitú riečnu sieť. Predstavujú ich Štiavnica, Klastavský, Belujský potok a Krupinica s prítokmi (Ilijský potok, Babí potok, Studenecký potok). Túto časť územia priestorovo zaraďujeme do vrchovinná – nížinnej oblasti a jej vodné toky zahrňujúc rieku Ipeľ majú dažďovo – snehový režim odtoku. Spomínané vodné toky majú najvyššie stavy vody v marci a v apríli. Najmenší odtok je koncom leta a začiatkom jesene, najčastejšie v septembri. Antropogénna činnosť v sledovanom území do značnej miery ovplyvnila hydrologické pomery. V minulosti sa v sledovanom území vybudoval vodohospodársky systém desiatok umelých vodných nádrží (tzv. „tajchy“) s prítokovými a prepojovacími vodnými kanálmi (tzv. „jarky“). Banskoštiavnická oblasť nemá silnejšie vodné toky s vyrovnaným prietokom počas roka a práve táto skutočnosť prinútila baníkov zachytávať snehovú a dažďovú vodu v zberných kanáloch (tzv. „jarkoch“) a kumulovať ju vo vodných nádržiach. Táto voda sa potom využívala na banské účely. Každá z banských nádrží mala svoju sieť prítokových jarkov, ktorých dĺžka dosahovala spolu viac ako 100 km a predstavuje vybudovanú chodníkovú sieť. Niektoré vodné nádrže boli navzájom pospájané spojovacími jarkami a vodnými štôľňami, aby sa mohli vyrovnávať vodné hladiny, a tak dopĺňať vodu do tých nádrží, z ktorých bol najintenzívnejší odber. Kataster obce odvodňuje 5 malých vodných tokov. V blízkom okolí obce sa nachádzajú 4 umelé vodné nádrže, z ktorých najznámejší je Halčiansky tajch. Cez obec preteká Starý potok (Beliansky potok), a to od cestnej križovatky pri Jergyštôlni. Napájaný je prevažne banskými vodami z opustenej dedičnej štôľne Ferdinand a len čiastočne odpadovým potokom z Belianskeho tajchu a povrchovými vodami v čase dažďov a topenia snehu. V strede obce sa k nemu pripája potok Solisko z časti obce Pivár. Pri závode Dinas sa vlieva do potoka Jasenica. K sústave štiavnických jazier – tajchov, ktoré boli vybudované v 18. storočí pre banské účely, patria aj dva tajchy v blízkosti Banskej Belej, a to Halčiansky tajch pomenovaný podľa doliny a osady Halča, patriacej k Banskej Belej, a vodné dielo Jasenica v časti katastra v smere na Kysihýbeľ. Beliansky tajch, ktorý leží v údolí vľavo pod hlavnou cestou vedúcou z Banskej Belej do Banskej Štiavnice sa už katastrálne radí do Banskej Štiavnice. Tajchy patrili Gerambovej banskej únii a postavili ich ako zásobníky vody na poháňanie stúp, ktoré boli vybudované pozdĺž Starého potoka a potoka Jasenica. (Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Banská Belá, 2015 – 2024)

Banský Studenec

Hydrografia územia je do značnej miery daná klimatickými pomermi. Závisí hlavne od množstva zrážok, ktoré spadnú na danom území. Hlavnými zásobovateľmi povrchových tokov v tomto regióne sú zrážkové vody a vody z topiacich sa snehov. Zo všetkých zrážok, ktoré spadnú v tejto oblasti, vplyvom klimatických pomerov a čiastočne geologického substrátu, 1/3 odteká. Celkový charakter Štiavnických vrchov podmienil vznik radiálnej riečnej siete. Povrchové toky tejto oblasti patria k dvom povodiam, a to povodiu Hrona a Ipľa. (Obec Banský Studenec Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, 2015 – 2025)

Dekýš

Hydrografia územia je do značnej miery daná klimatickými pomermi. Závisí hlavne od množstva zrážok, ktoré spadnú na danom území. Hlavnými zásobovateľmi povrchových tokov v tomto regióne sú zrážkové vody a vody z topiacich sa snehov.

Zo všetkých zrážok, ktoré spadnú v tejto oblasti, vplyvom klimatických pomerov a čiastočne geologického substrátu, 1/3 odteká. Celkový charakter Štiavnických vrchov podmienil vznik radiálnej riečnej siete. Povrchové toky tejto oblasti patria k dvom povodiam, a to povodiu Hrona a Ipľa. Významnejšie potoky sú Dekýšsky potok a potok Sikenica. (Obec Dekýš - Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, 2015-2025)

Hodruša-Hámre

Z hydrologického hľadiska spadá katastrálne územie obce Hodruša-Hámre do povodia rieky Hron a jeho základného hydrologického poradia číslo 4-23-04 Hron od Slatiny po hať vo Veľkých Kozmálovciach (odbočenie potoka Perec). Rieka Hron je tokom II. rádu s celkovou dĺžkou 284 km a plochou povodia 5.464,5 km². Do územia priteká zo severovýchodu, vytvára meandre a odteká západným smerom. Prechádza severovýchodným okrajom katastrálneho územia obce, kde zároveň z časti tvorí aj katastrálnu hranicu so susednou obcou. Maximálny stav vody v Hrone býva v apríli, keď sa topí sneh v jeho pramennej oblasti a v nemalej miere prispievajú k tomu aj jarné dažde. Priemerný maximálny prietok vody sa pohybuje okolo 97,4 m³/s. Minimálny stav vody v Hrone býva v septembri. Pohybuje sa okolo 25,5 m³/s. Hydrologickú os v riešenom území predstavuje Hodrušský potok, ktorý postupne v dĺžke toku obojstranne priberá väčšie či menšie prítoky. Do rieky Hron vyúsťuje v katastrálnom území Žarnovica nad Voznickou dedičnou štôľňou Jozefa II., ktorá je vedená od Banskej Hodruše pozdĺž urbanizovanej obci Hodruša-Hámre. Poniže štôľne do rieky Hron vteká Richňavský potok s niekoľkými ďalšími menšími pôtočkami. Zdrojom vodnatosti sú výlučne dažde a snehové zrážky. Uvedené vodohospodárske významné vodné toky, vrátane Hrona adrobné vodné toky sú vspráve Slovenského vodohospodárskeho podniku, š.p. odštepny závod Banská Bystrica. V katastrálnom území obce Hodruša-Hámre sú vybudované umelé vodné (miestna časť Banská Hodruša – Dolnohodrušský a Hornohodrušský tajch a Brennerský rybník, miestna časť Kopanice – Kopanický rybník), ktoré plnia vodohospodársku a vodoochrannú funkciu, nakoľko banské aktivity negatívne ovplyvnili vodný režim (povrchové a

podzemné vody) v celom priestore. V posledných rokoch ich funkcia sa mení na rekreačnú. (Územný plán obce Hodruša-Hámre – koncept, Jún 2019)

Ilija

Všeobecne možno povedať, že okolie obce zastúpené prírodným celkom CHKO Štiavnické Vrchy, ako pohorie budované výhrevnými, na vodu málo bohatými horninami a pomerne teplým podnebím, je málo bohaté na povrchovú vodu. Hydrografia územia je do značnej miery daná klimatickými pomermi. Závisí hlavne od množstva zrážok, ktoré spadnú na danom území. Hlavnými zásobovateľmi povrchových tokov v tomto regióne sú zrážkové vody a vody z topiacich sa snehov. Zo všetkých zrážok, ktoré spadnú v tejto oblasti, vplyvom klimatických pomerov a čiastočne geologického substrátu, 1/3 odteká. Celkový charakter Štiavnických vrchov podmienil vznik radiálnej riečnej siete. Povrchové toky tejto oblasti patria k povodiu Ipľa. Významnejšie potoky sú Ilijský potok, ktorý preteká stredom obce a Čistá voda. Obidva sa vlievajú do riečky Štiavnica. (Obec Ilija – Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, 2016- 2025)

Podhorie

Podľa hydrogeologického rajónovania ležia podzemné vody posudzovaného územia v regióne V 088. Neovulkanity severných svahov Štiavnických vrchov a Javoria sprevažne puklinovou priepustnosťou, budovanom neovulkanitmi. Litologická charakteristika podkladu odráža aj jeho hydrologické vlastnosti. Predmetné územie vypĺňajú vulkanosedimentárne pieskovce a konglomeráty, čo sú horniny s dobrou pórovo-puklinovo priepustnosťou a veľmi nízkym zvodnením. Prietoknosť a hydrogeologická produktivita je mierna ($T = 1.10^{-4} - 1.10^{-3} \text{ m}^2 \cdot \text{s}^{-1}$). Hladina podzemnej vody je zväčša 2 – 5, na severnom okraji až 10 m hlboko. Vo väčšine územia je využiteľné množstvo podzemnej vody 0,20 – 0,49 l.s-1.km-2, na južnom okraji < 0,20 l.s-1.km-2. Povrchové vody sú potokmi Teplá a Jasenica a ich prítokmi, územie patrí do povodia Hrona. (Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Podhorie, 2015 – 2022)

Svätý Anton

Hydrografia územia je do značnej miery daná klimatickými pomermi. Závisí hlavne od množstva zrážok, ktoré spadnú na danom území. Hlavnými zásobovateľmi povrchových tokov v tomto regióne sú zrážkové vody a vody z topiacich sa snehov.

Zo všetkých zrážok, ktoré spadnú v tejto oblasti, vplyvom klimatických pomerov a čiastočne geologického substrátu, 1/3 odteká. Celkový charakter Štiavnických vrchov podmienil vznik radiálnej riečnej siete. Povrchové toky tejto oblasti patria k dvom povodiám, a to povodiu Hrona a Ipľa. Významnejší potok je Štiavnica. (Obec Svätý Anton - Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, 2015-2025)

Štiavnické Bane

Hydrografia územia je do značnej miery daná klimatickými pomermi. Závisí hlavne od množstva zrážok, ktoré spadnú na danom území. Hlavnými zásobovateľmi povrchových tokov v tomto regióne sú zrážkové vody a vody z topiacich sa snehov. Zo všetkých zrážok, ktoré spadnú v tejto oblasti, vplyvom klimatických pomerov a čiastočne geologického substrátu, 1/3 odteká. Celkový charakter Štiavnických vrchov podmienil vznik radiálnej riečnej siete. Povrchové toky tejto oblasti patria k dvom povodiam, a to povodiu Hrona a Ipľa. Významnejšie potoky sú Počúvadliansky a Klastavský potok a Dobrá voda. V riešenom katastrálnom území sa nachádza 5 vodných nádrží, ktoré sú súčasťou tzv. Pairgskej vodohospodárskej sústavy vodných nádrží. Hlavné zameranie účelu nádrží sa presúva z oblasti hospodárskeho využitia banským priemyslom do oblasti krajnotvornej a rekreačnej. Hydrologicky patrí toto územie do povodia rieky Ipel' a Hron a spadá do dvoch hydrogeologických regiónov: kvartér nivy Hrona a Slatiny od Slovenskej Ľupče po Tlmače a neovulkanity južných svahov Štiavnických vrchov a Javoria (Malík, Švasta, 2002). (Obec Štiavnické Bane - Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, 2015-2025)

Repište

Vodu z oblasti Štiavnických vrchov odvádzajú dve veľké rieky – Hron a Ipel'. Rozlohou je najväčšie povodie Hrona, do ktorého ústia pomerne malé prítoky. Do Hrona smerujú potoky na juhozápade Štiavnických vrchov. Prírodné jazerá sú v tejto oblasti zriedkavosťou. Azda jediným je malé Žakýlske pleso pri obci Podhorie. Niektoré pramene uvádzajú, že Žakýlske pleso nie je prírodné, ale že ho postavili ako hradný rybník Žakýlskeho hrad. (Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Repište na roky 2014-2020)

Voznica

Z hydrologického hľadiska sa skúmané územie zaraďuje do povodia rieky Hron. Riečnu sústavu možno klasifikovať ako elementárnu, nesie všetky znaky nevyvinutosti. Povodie Hrona sa v súčasnosti využíva na splav vodáckych základní. Hydrologicky riešené územie patrí k veľkým slovenským riekam- tok II. radu s celkovou dĺžkou 284 km a plochou povodia 5 464,5 km². Pre Hron je charakteristický snehovo- dažďový typ režimu odtoku s vysokou vodnosťou vo februári až v apríli s minimálnymi vodnými stavmi v septembri. Pravý breh Hrona tvorí hranicu riešeného územia. Podľa prílohy č. 1 vyhlášky MŽP SR č. 211/2005 Z. z., ktorou sa ustanovuje zoznam vodohospodársky významných vodných tokov a vodárenských vodných tokov, náleží Hron do zoznamu vodohospodársky významných vodných tokov. Najväčším prítokom rieky Hron je Richňavský potok. Následne na území obce z ľavej strany priberá prítok Suchá Voznica a ostatné menšie vodné potôčky (vodné toky IV. rádu). Úsek Siakov hôrka nad obcou odvodňuje niekoľko malých jarčiek (vodné toky III. rádu) tečúcich priamo do Hrona. Mohutný prúd vody priteká z Voznickej dedičnej štôlne a priamo vteká do Hrona ako jeho ľavý prítok. Zo stojatých povrchových vôd sa v obci nachádza rybník, ktorý vznikol už začiatkom 18. storočia. Nachádza sa v severnej časti obce Voznica. Vznikol ako významný vodohospodársky systém v roku 1774 ako „Alter Fisch

Teich“ . Jeho vody ale neslúžili na pohon banských a úpravníckych zariadení, ale dodnes slúžia na chov rýb. Zaberá plochu 3,2 ha a v súčasnosti sa oň stará miestna organizácia rybárskeho zväzu. V podloží sa doposiaľ nezistili žiadne významnejšie zásoby podzemných vôd. Z minerálnych a termálnych prameňov sa v obci Voznica nachádza Vrt R-3, ktorý je lokalizovaný v údolí potoka Richňava, asi 6 km juhovýchodne od obce. Celková hĺbka vrtu je 700 m a minerálnu vodu zachytáva v hĺbke 640 – 690 m. Výdatnosť vrtu na ústí je 250 l/min. Voda je charakterizovaná ako prírodná, slabo mineralizovaná, síranovo- hydrouhličitanová, vápenato-horečnatá, uhličitá voda, vlažná, hypotonická a zatiaľ sa v obci nevyužíva. Na území obce sa nachádza viacero prameňov a studničiek, ktoré v letnom období ponúkajú príjemné osvieženie. Medzi najnavštevovanejšie patrí studnička Gabrielka v Richňavskej doline a studnička Muntloch, ktorá sa nachádza nad portálom štôlne cisára Jozefa. (Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Voznica na programové obdobie 2021-2026)

Vyhne

Neboli dohľadateľné údaje a informácie.

ZHRNUTIE

Činiteľmi pri vytváraní hydrografických pomerov sú: pomery geologické, hydrogeologické a geomorfologické. Všetky tieto pomery sú nutné brať do úvahy pri nastavovaní regulatívov v daných územiach. Ďalšími činiteľmi, ktoré ovplyvňujú hydrologické pomery sú klimatické činitele (chod teplôt, veterné pomery, vlhkosť vzduchu a pod.) a rastlinný kryt jednotlivých povodí (zalesnenia). Pri návrhu výstavieb je nutné rešpektovať a zachovávať hydrologické osti, prítoky jarkov a potokov. Do hodnotenia únosnosti krajiny by sa mali premietnuť inundačné územia, hydromeliorácie a povodie vodárenského toku v miestach, kde je plánovaná, alebo existujúca zástavba. Ďalej je potrebné rešpektovať ochranné pásmo vodárenského zdroja, zachovať a doplniť zásobovanie povrchových tokov, zachovať pramene a studničky. Z dôvodu prirodzenej adaptácie tajchov z technickej funkcie na rekreačnú je potrebné postupne rekreáciu v okolí tajchov stabilizovať z dôvodu narušania vodohospodárskeho systému zástavbou, zanášaním a znečisťovaním. Niektoré ČOV (čističky odpadových vôd) sú kontaminované ťažkými kovmi a mal by byť vyčistené. V územiach v okolí tajchov a v prírodnom prostredí je nutné odkanalizovať existujúce objekty, príp. zaviesť žumpy s pravidelným vyvážaním. Zároveň je potrebné rešpektovať program hospodárskeho a sociálneho rozvoja.

4.5 Pedologické pomery

Banská Štiavnica

Zloženie pôd svojou pestrosťou a štruktúrou zodpovedá geologickej zložitosti a povrchovej členitosti územia. Dominantné zastúpenie z hľadiska jednotlivých pôdných typov viažúcich sa horninové prostredie geomorfologického celku Štiavnické vrchy majú kambizeme, lokálne rankre, na niektorých miestach sa ostrovčekovite nachádzajú andozeme. V predhoriach, v oblastiach s výskytom sprašových hlín sa nachádzajú luvizeme, v doline Hrona a niektorých menších potokov fluvizeme (Hraško et al. 1991). Z pôvodných typov sa na hlbokých hlinitých pokrovoch asi do 450-500 metrov nadmorskej výšky vyskytujú oglejené ilimerizované pôdy až pseudogleje, od 250-800 m.n.m. hnedé pôdy nasýtené a od 800-1000 m.n.m. kyslé hnedé pôdy. Na skalnatých povrchoch sa vyskytujú surové andezitové pôdy, na poriečnych nivách potokov nivné a glejové pôdy (7.8.2014, <http://www.najkrajiskraj.sk/priroda-chranene-krajinne-oblasti/stiavnicke-vrchy/>). Na nivu Štiavnice sa viažu fluvizeme, do nadmorskej výšky 600 m. n. m. sú kambizeme. Vyššie polohy charakterizujú kyslé kambizeme a pseudogleje. V najvyšších polohách sú kambizemné podzoly, na vrchole Sitna sa nachádzajú andosoly. Na zvyšky vápencov sa viažu rendziny a rendziny hnedé. Pôdy vzhľadom na geologický substrát sú najčastejšie piesočnaté alebo piesočnato-hlinité, priemerne až silne skeletnaté s rôznym reliéfom. Erózia pôd je závislá od polohy, obhospodarovania a odolnosti zeminy (Lichner, 2002). Z pôdných typov má na sledovanom území najväčšie zastúpenie hnedá lesná pôda (kambizem), a to 94%. V menšom množstve sa vyskytuje rankrová pôda a hnedý živný andosol (andozem). Rankrové pôdy sú silne skeletnaté, vzdušné a málo vododržné vhodné najmä pre javor a lipu. Na ploche územia sa vyskytujú ostrovčekovité (Búci, 2003). (Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Banská Štiavnica – aktualizácia, 2015-2024)

Banská Belá

Pôdnu rôznorodosť na tomto území podmieňuje geologická pestrosť a zonálne klimaticko-vegetačné odlišnosti. Z hľadiska úrodnosti je najlepšia pôda v kotlinách, najmä v málo členitých častiach, kde sú výborným substrátom kvalitných poľnohospodárskych pôd riečne naplaveniny. V horských oblastiach sa kvalita pôdneho krytu odvíja od minerálnej bohatosti podložia a klimatických pomerov. Výborným substrátom sú najmä vápence, na ktorých sa vyvinuli napríklad rendziny. Na ne sa viažu druhovo najpestrejšie rastlinné spoločenstvá. (Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Banská Belá, 2015 – 2024)

Banský Studenec

Takmer celé územie pokrývajú kambizeme nasýtené a nenasýtené, ktoré možno charakterizovať ako pôdy stredne skeletnaté (najmä vo vyšších nadmorských výškach). Majú dobrú, až priemernú zásobu živín a patria medzi vhodné pôdy pre pestovanie lesa, ale sú tiež perspektívne pre poľnohospodárstvo, najmä pre TTP. Sprievodne sa vyskytujú rankre a kambizeme oglejené. Z pôdných druhov prevládajú pôdy hlinité, miestami piesočnato-hlinité. (Obec Banský Studenec Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, 2015 – 2025)

Dekýš

Takmer celé územie pokrývajú kambizeme nasýtené a nenasýtené, ktoré možno charakterizovať ako pôdy stredne skeletnaté (najmä vo vyšších nadmorských výškach). Majú dobrú, až priemernú zásobu živín a patria medzi vhodné pôdy pre pestovanie lesa, ale sú tiež perspektívne pre poľnohospodárstvo, najmä pre TTP. Sprievodne sa vyskytujú rankre a kambizeme oglejené. Z pôdných druhov prevládajú pôdy hlinité, miestami piesočnato-hlinité. (Obec Dekýš - Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, 2015-2025)

Hodruša-Hámre

Najzastúpenejším pôdnym typom sú kambizeme, najmä na vulkanických substrátoch, alebo na ich minerálne bohatých zvetralinách. Najčastejšie sa vyskytujú kambizeme typické a luvizemné. V úzkej, nedostatočne vyvinutej aluviálnej nive Hodrušského potoka sa vyskytujú fluvizeme. Ucelený rámec o kvalite pôd pre ich optimálne možné aktivity v území dopĺňajú fyzikálne vlastnosti pôd : zrnitosť, skeletnatosť, hĺbka. Všeobecne prevládajú stredne ťažké pôdy (hlinité), zväčša stredne skeletnaté a stredne hlboké. Hĺbka pôdy je najpriaznivejšia v nive Hrona, kde sú lokalizované fluvizeme. Z hľadiska kvality pôdy je prevažná časť poľnohospodárskej pôdy zaradená medzi bonitované pôdno- ekologické jednotky 9. triedy a následne 7. triedy. Menšie zastúpenie má poľnohospodárska pôda 6. triedy. Minimálne zastúpenie má poľnohospodárska pôda 5. triedy, ktorá sa nachádza v severozápadnej okrajovej časti katastrálneho územia. (Územný plán obce Hodruša-Hámre – koncept, Jún 2019)

Ilija

Najrozšírenejším pôdnym typom v obci sú luvizeme. V minulosti sme luvizeme nazývali ilimerizované pôdy. Luvizeme sa vyskytujú v oblastiach styku nížin s pahorkatinami až vrchovinami (úpätia svahov, kotliny) v klimatických podmienkach mierne chladných a vlhších. Typické sú pre ne polohy s nadmorskou výškou 150-700 m s priemernou ročnou teplotou 6-9°C a s ročným úhrnom zrážok 600-900 mm. Pôvodným porastom boli dúbravy a bučiny, vo vyšších polohách to mohli byť aj zmiešané lesy. Sú málo biologicky oživené, často povrchovo zamokrené s relatívne nevhodnými fyzikálnymi vlastnosťami. Majú nižšie obsahy a horšiu kvalitu humusu. Ich ekologický potenciál je stredný až nízky. Patria medzi vhodné pôdy pre pestovanie lesa, ale sú

tiež perspektívne pre poľnohospodárstvo, najmä pre TTP. (Obec Ilija – Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, 2016- 2025)

Podhorie

Z pôd sa v centrálnej oblasti katastrov Teplá a Žakýl vyskytujú prevažne nasýtené kambizeme modálne - pseudoglejové nasýtené, v okrajových častiach kyslé až výrazne kyslé (oligobázické) kambizeme - modálne kyslé. Pôdy sú vo východnej časti územia prevažne piesčito-hlinité, v západnej hlinité, neskeletnaté až slabo kamenité (0 – 20 %), na západnom a severnom okraji stredne kamenité (štrkovité) (20 – 50 %). Poľnohospodárska pôda všeobecne je nízkej bonity a v kategorizácii produkčnosti dosahuje nízke až najnižšie hodnoty (7 – 8 a 9 – 10 v 10-stupňovej stupnici s bodovými hodnotami 40 – 21 a 20 – 1 v stupnici 100 – 1). Obsah humusu v hĺbke do 25 cm je nízky. (Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Podhorie, 2015 – 2022)

Svätý Anton

Takmer celé územie pokrývajú kambizeme nasýtené a nenasýtené, ktoré možno charakterizovať ako pôdy stredne skeletnaté (najmä vo vyšších nadmorských výškach). Majú dobrú, až priemernú zásobu živín a patria medzi vhodné pôdy pre pestovanie lesa, ale sú tiež perspektívne pre poľnohospodárstvo, najmä pre TTP. Sprievodne sa vyskytujú rankre a kambizeme oglejené. Z pôdných druhov prevládajú pôdy hlinité, miestami piesočnato-hlinité. (Obec Svätý Anton - Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, 2015-2025)

Štiavnické Bane

Takmer celé územie pokrývajú kambizeme nasýtené a nenasýtené, ktoré možno charakterizovať ako pôdy stredne skeletnaté (najmä vo vyšších nadmorských výškach). Majú dobrú, až priemernú zásobu živín a patria medzi vhodné pôdy pre pestovanie lesa, ale sú tiež perspektívne pre poľnohospodárstvo, najmä pre TTP. Sprievodne sa vyskytujú rankre a kambizeme oglejené. Z pôdných druhov prevládajú pôdy hlinité, miestami piesočnato-hlinité. (Obec Štiavnické Bane - Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, 2015-2025)

Repište

Takmer celé toto územie pokrývajú kambizeme, ktoré možno charakterizovať ako pôdy stredne skeletnaté (najmä vo vyšších nadmorských výškach). Majú dobrú, až priemernú zásobu živín a patria medzi vhodné pôdy pre pestovanie lesa, ale sú tiež perspektívne pre poľnohospodárstvo, najmä pre TTP. Vyvinuli sa predovšetkým na vulkanitoch (andezity, ryolity), ktoré sú pre spomínanú oblasť charakteristické. Rozloha katastra obce je 1038 ha, pričom intravilán predstavuje 44,32 ha. Špecifický charakter územia a poloha obce predurčuje spôsob využívania

pôdneho fondu a možnosti celkového hospodárskeho využitia. (Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Repište na roky 2014-2020)

Voznica

Najrozšírenejším pôdnym typom sú kambizeme, ktoré prevládajú hlavne v hornatých častiach. Prevažne zalesnený povrch chotára tvoria ryolity a ryodacity. Stredná časť chotára je odlesnená, inde rastie buk, dub, borovica. Má hnedé lesné pôdy. Z pôd sa v oblasti územia obce vyskytujú:

- na pravom brehu Hrona kambizeme typické nasýtené až kyslé, so sprievodnými a lokálnymi rankami a kambizeme pseudoglejovými. Pôdny substrát v tejto časti tvoria skeletnaté zvetraliny nekarb. hornín. Pôdy sú slabo kyslé až kyslé pôdy, zrnitostne stredne ťažké až ľahké, stredne hlboké až hlboké pôdy.
- v nive Hrona fluvizeme typické so sprievodnými glejovými a arenickými fluvizemami. Pôdny substrát tvoria nekarbonátové aluviálne sedimenty. Pôdy sú zrnitostne stredne ťažké až ťažké i ľahké, pôdna reakcia slabo kyslá. Prevažne sú to hlboké pôdy vyskytujúce sa v nivách vodných tokov.
- na ľavom brehu Hrona kambizeme dystrické a kambizeme typické, kyslé, so sprievodnými a lokálnymi rankami. Pôdny substrát tvoria zvetraliny kyslých hornín. Pôdy sú kyslé až výrazne kyslé (oligobázické), zrnitostne stredne ťažké až ľahké, často značne skeletnaté, prevažne stredne hlboké až plytké.

Poľnohospodárska pôda všeobecne je strednej až nízkej bonity a v kategorizácii produkčnosti dosahuje nízke až najnižšie hodnoty (7 až 9 ojedinele 6 v 10-stupňovej stupnici). (Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Voznica na programové obdobie 2021-2026)

Vyhne

Neboli dohľadateľné údaje a informácie.

ZHRNUTIE

Poľnohospodárska pôda na území riešeného mikroregiónu je všeobecne nízkej bonity a v kategorizácii produkčnosti dosahuje nízke až najnižšie hodnoty. Najvhodnejšie územia na pestovanie poľnohospodárskych plodín sú v obci Voznica. Väčšina území sú, z pohľadu zásobovania živín, vhodné pre pestovanie lesa. Zároveň je potrebné rešpektovať program hospodárskeho a sociálneho rozvoja. Viacero obcí má vo svojom katastri kontaminované pôdy, ktoré nie sú určené na akékoľvek pestovanie a v rámci predkladanej štúdie sa v týchto územiach neplánuje žiadna zástavba a v hodnotení únosnosti krajiny by mali byť dané plochy v 3.stupni únosnosti. Významnou súčasťou hodnotenia únosností by mala byť miera možných zosuvov naprieč územím. Svahové deformácie rozdeľujeme podľa stupňa aktivity: stabilizovaná,

potenciálna, aktívna a so stabilizovanými a potenciálnymi formami. Všetky okrem stabilizovaných ba mali byť hodnotené v 3. stupni únosnosti s nutnosťou územia, ktoré nebude určené na výstavbu, pokiaľ sa stabilizácia svahov nevyrieši. V 2. stupni únosnosti by sa mali nachádzať stabilizované svahové deformácie, ktoré sa môžu spustiť výstavbou budov a preto je potrebné obmedziť aj v týchto lokalitách zástavbu, alebo znížiť index zastavanosti. Zároveň je potrebné rešpektovať program hospodárskeho a sociálneho rozvoja.

4.6 Biotické zložky

Mikroregión Banská Štiavnica a jeho okolie je známy svojou bohatou prírodou a unikátnym ekosystémom. Tento región, známy svojou historickou a kultúrnou hodnotou, je tiež biologicky cenný, s rôznymi prirodzenými biotopmi, ktoré podporujú bohatú biodiverzitu.

Biotické zložky v tomto regióne zahŕňajú:

Flóra:

Lesné oblasti – zmesi listnatých a ihličnatých lesov, vrátane bukových, dubových a jedľových lesov. V nižších polohách môžu byť aj borovice. Tieto lesy poskytujú habitat pre mnohé rastliny a živočíchy.

Rastlinné spoločenstvá – rôzne druhy bylín, ktoré sú špecifické pre tento región, ako napríklad rumištna a lúčne rastliny (nechtík, chrpa, vres).

Endemické a vzácne rastliny – niektoré z nich sú špecifické pre tento región a môžu byť chránené alebo ohrozené.

Fauna:

Cicavce – rôzne druhy, ako jeleň, srnec, diviak, líška, ale aj menšie zvieratá ako veverice a zajace.

Vtáky – pestrá paleta vtákov vrátane dravých vtákov, spevavcov a sov. Región je dôležitý aj pre migráciu niektorých vtákov.

Hmyz – rozmanité druhy vrátane chrobákov, motýľov a včiel, ktoré sú kľúčové pre opelenie a ekosystém.

Mikroorganizmy:

Pôdne baktérie a huby – rôzne mikroorganizmy, ktoré zohrávajú dôležitú úlohu v cykle živín, rozklade organických látok a udržiavaní pôdnej úrodnosti.

ZHRNUTIE:

Z dôvodu zachovania biodiverzity v území a zachovania existujúcej fauny a flóry je nutné rešpektovať a zachovať všetky genofondové lokality, významné biotopy európskeho významu, územie NATUTA 2000, ochranné lesy, lesy osobitného určenia, chránené územie – maloplošné,

chránené územia veľkoplošné a v týchto lokalitách obmedziť novú zástavbu na základe zvoleného stupňa únosnosti.

5. PRIESKUMY A ROZBORY DEMOGRAFICKÉHO POTENCIÁLU

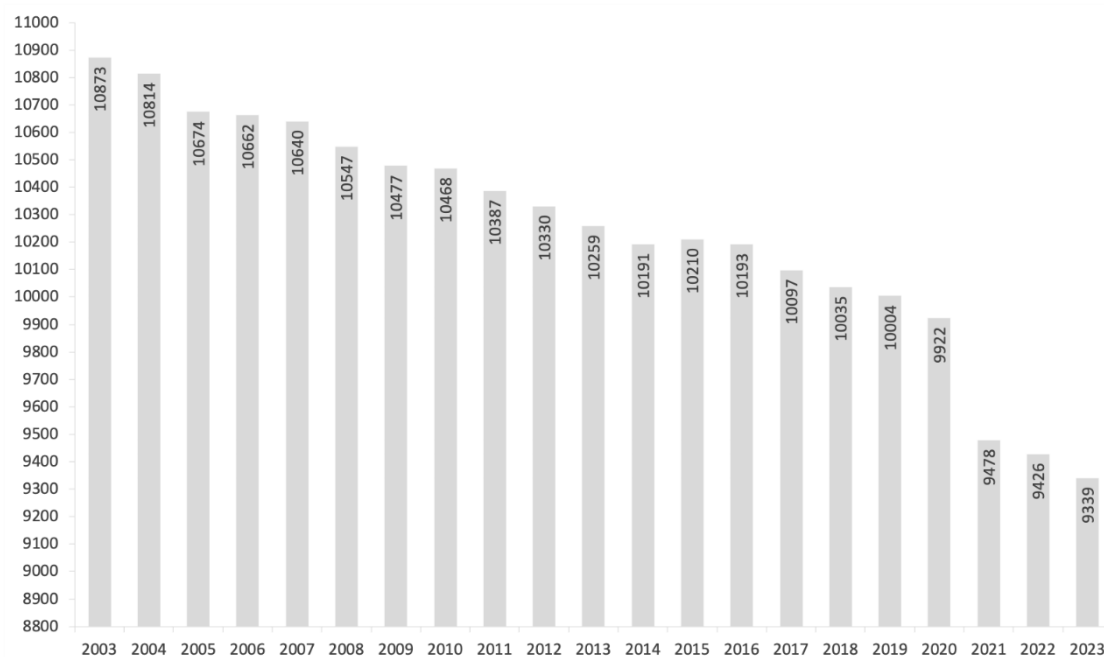
5.1 Obyvateľstvo

Pri analýze demografickej štruktúry jednotlivých obcí, zaradených do urbanistickej štúdie únosnosti územia UNESCO Banská Štiavnica a okolie, je primárnym zdrojom dát Štatistický úrad Slovenskej republiky. Z analýzy za obdobie od roku 2003 po rok 2023 vyplýva, že iba v 3 obciach, v rámci riešenej oblasti môžeme sledovať priaznivý vývoj obyvateľstva, a to konkrétne v obciach Ilija, Štiavnické Bane a Svätý Anton. V ostatných obciach nastáva, pokles obyvateľstva v rôznej miere, ktorý je najvýraznejší v okresnom meste – Banská Štiavnica. V rámci podrobnejšej analýzy sa odporúča zistiť dôvod poklesu populácie vo všetkých dotknutých obciach a pokúsiť sa zamedziť tomuto trendu.

Banská Štiavnica

Graf v retrospektíve ukazuje na nepriaznivý, kontinuálny vývoj počtu obyvateľstva mesta Banská Štiavnica. Za uplynulých 10 rokov bol zaznamenaný pokles obyvateľstva o 1534. K 31.12.2023 bývalo v meste Banská Štiavnica 9339 obyvateľov.

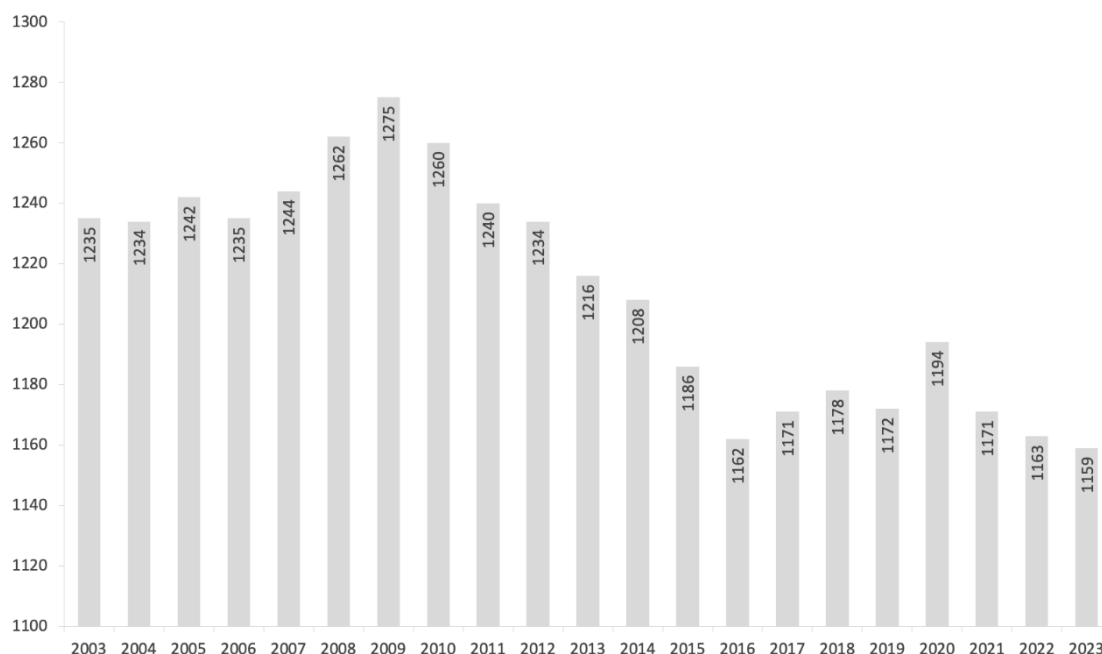
Graf. č. 01– Vývoj obyvateľstva v meste Banská Štiavnica v rokoch 2003 – 2023

Banská Belá

Graf v retrospektíve ukazuje na premenlivý vývoj počtu obyvateľstva obce Banská Belá. Za uplynulých 10 rokov bol zaznamenaný vrchol v roku 2009 - 1275 obyvateľov, naopak najmenej obyvateľov sa eviduje k 31.12.2023, kedy bývalo v obci Banská Belá 1159 obyvateľov.

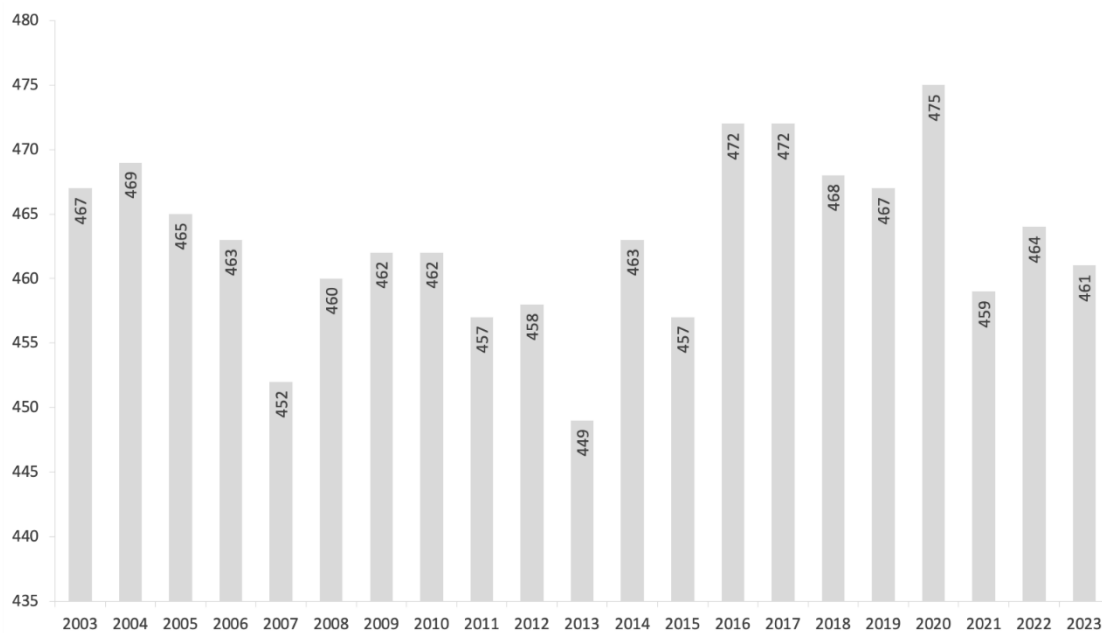
Graf. č. 02 – Vývoj obyvateľstva v obci Banská Belá v rokoch 2003 – 2023

Banský Studenec

Graf v retrospektíve ukazuje na premenlivý vývoj počtu obyvateľstva obce Banský Studenec. Za uplynulých 10 rokov bol zaznamenaný vrchol v roku 2020 - 475 obyvateľov, naopak najmenej obyvateľov bolo evidovaných v roku 2013 – 449 obyvateľov. K 31.12.2023, bývalo v obci Banský Studenec 461 obyvateľov.

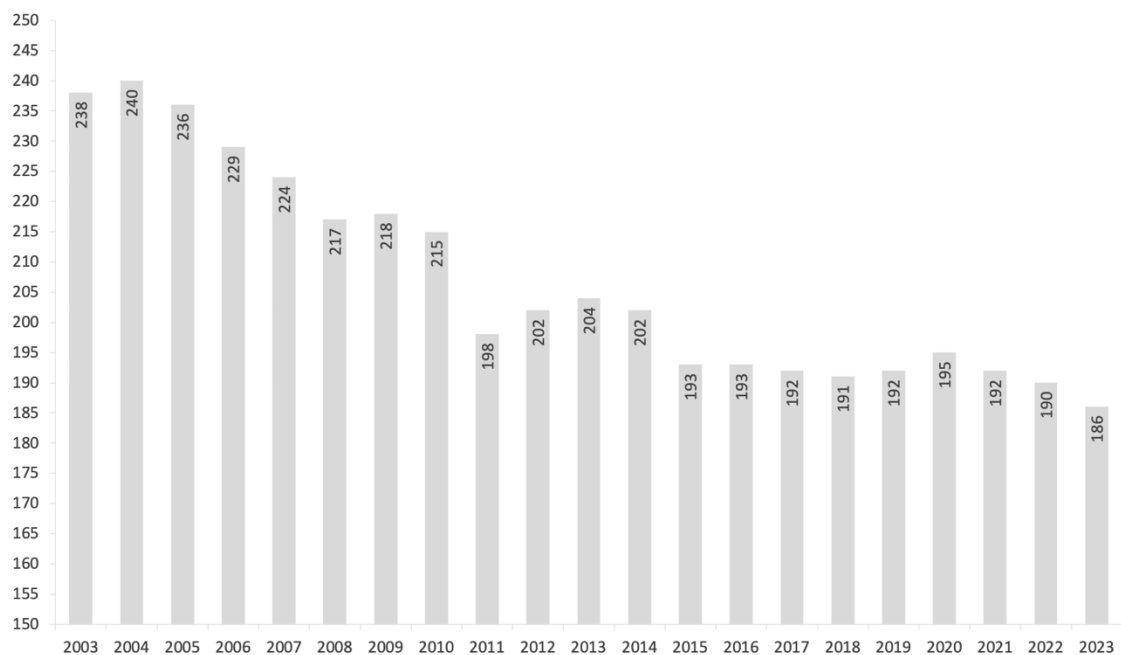
Graf. č. 03 – Vývoj obyvateľstva v obci Banský Studenec v rokoch 2003 – 2023

Dekýš

Graf v retrospektíve ukazuje na premenlivý vývoj počtu obyvateľstva obce Dekýš. Za uplynulých 10 rokov bol zaznamenaný vrchol v roku 2004 - 240 obyvateľov, naopak najmenej obyvateľov sa eviduje k 31.12.2023, kedy bývalo v obci Dekýš 186 obyvateľov.

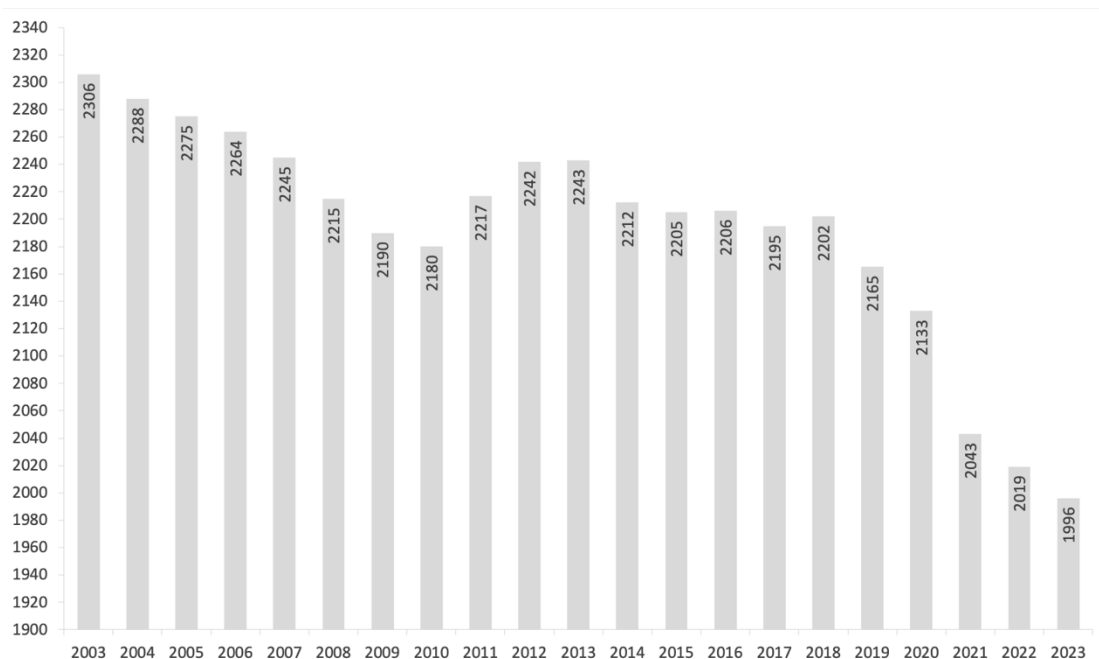
Graf. č. 04 – Vývoj obyvateľstva v obci Dekýš v rokoch 2003 – 2023

Hodruša-Hámre

Graf v retrospektíve ukazuje na premenlivý vývoj počtu obyvateľstva obce Hodruša-Hámre. Za uplynulých 10 rokov bol zaznamenaný vrchol v roku 2003 - 2306 obyvateľov, naopak najmenej obyvateľov sa eviduje k 31.12.2023, kedy bývalo v obci Hodruša-Hámre 1996 obyvateľov.

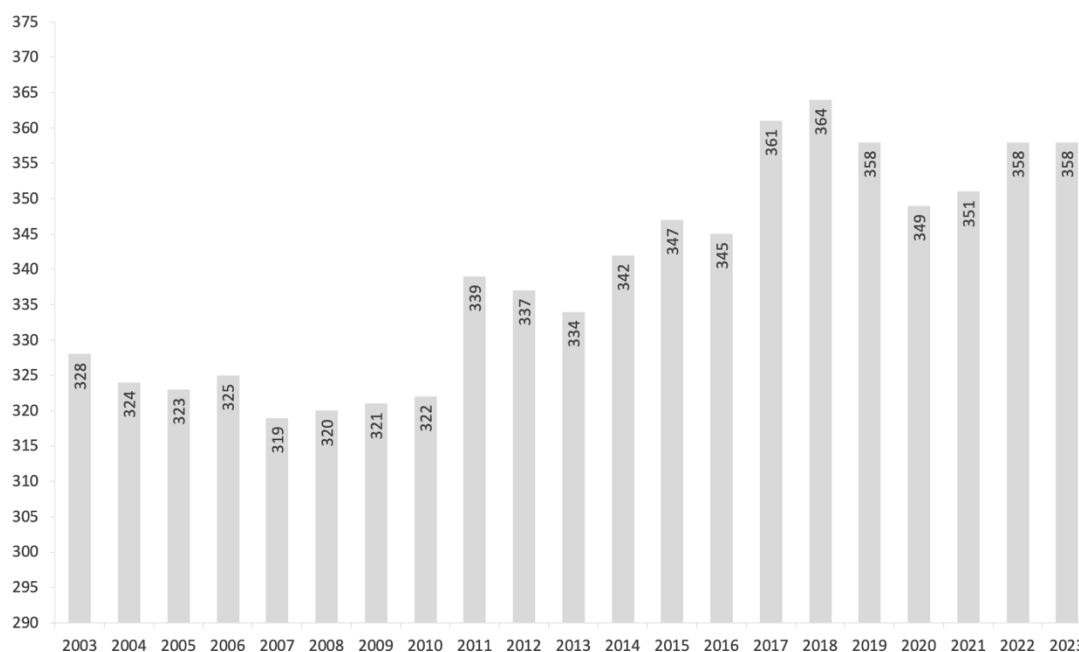
Graf. č. 05 – Vývoj obyvateľstva v obci Hodruša - Hámre v rokoch 2003 – 2023

Ilija

Graf v retrospektíve ukazuje na premenlivý vývoj počtu obyvateľstva obce Ilija. Za uplynulých 10 rokov bol zaznamenaný vrchol v roku 2018 - 364 obyvateľov, naopak najmenej obyvateľov mala obec v roku 2007 – 318. K 31.12.2023 bývalo v obci Ilija 358 obyvateľov.

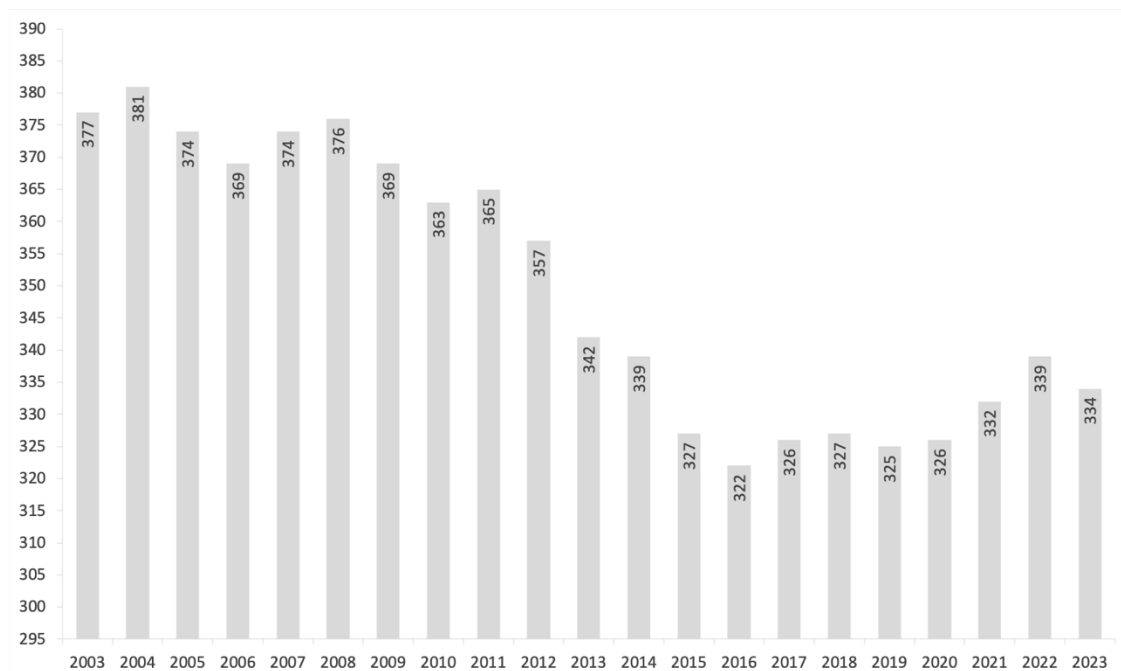
Graf. č. 06 – Vývoj obyvateľstva v obci Ilija v rokoch 2003 – 2023

Podhorie

Graf v retrospektíve ukazuje na premenlivý vývoj počtu obyvateľstva obce Podhorie. Za uplynulých 10 rokov bol zaznamenaný vrchol v roku 2004 - 381 obyvateľov, naopak najmenej obyvateľov mala obec v roku 2016 – 322. K 31.12.2023 bývalo v obci Podhorie 334 obyvateľov.

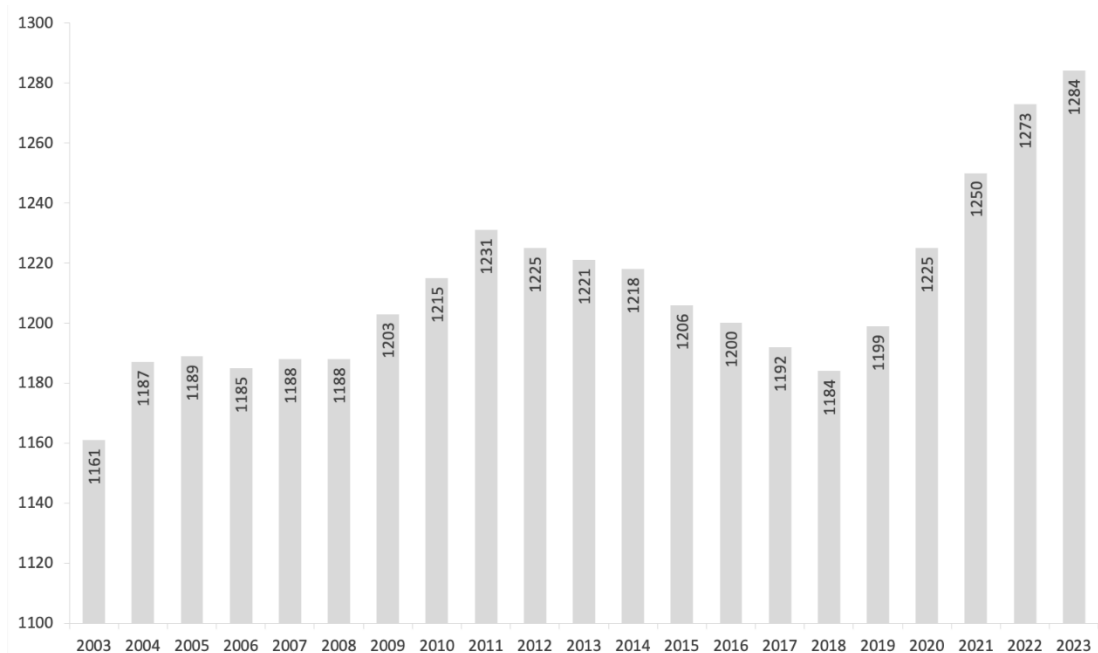
Graf. č. 07 – Vývoj obyvateľstva v obci Podhorie v rokoch 2003 – 2023

Svätý Anton

Graf v retrospektíve ukazuje na premenlivý vývoj počtu obyvateľstva obce Svätý Anton. Za uplynulých 10 rokov bol zaznamenaný najmenší počet obyvateľov na v roku 2003 - 1161 obyvateľov, naopak najviac obyvateľov mala obec k 31.12.2023, kedy bývalo v obci Svätý Anton 1284 obyvateľov.

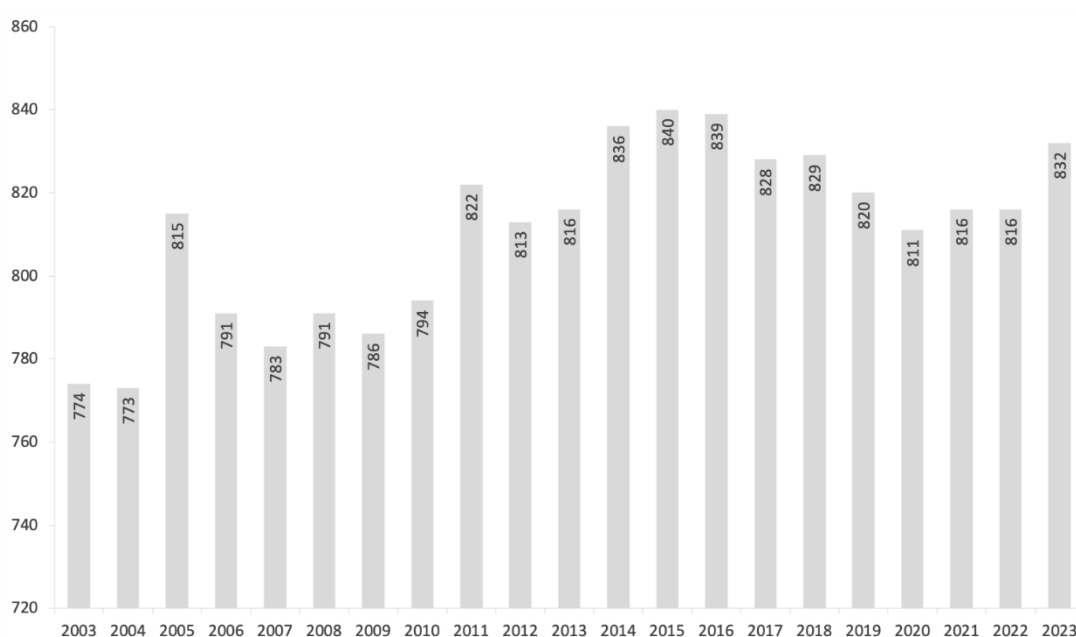
Graf. č. 08 – Vývoj obyvateľstva v obci Svätý Anton v rokoch 2003 – 2023

Štiavnické Bane

Graf v retrospektíve ukazuje na premenlivý vývoj počtu obyvateľstva obce Štiavnické Bane. Za uplynulých 10 rokov bol zaznamenaný vrchol v roku 2015 - 840 obyvateľov, naopak najmenej obyvateľov mala obec v roku 2004 – 773. K 31.12.2023 bývalo v obci Štiavnické Bane 832 obyvateľov.

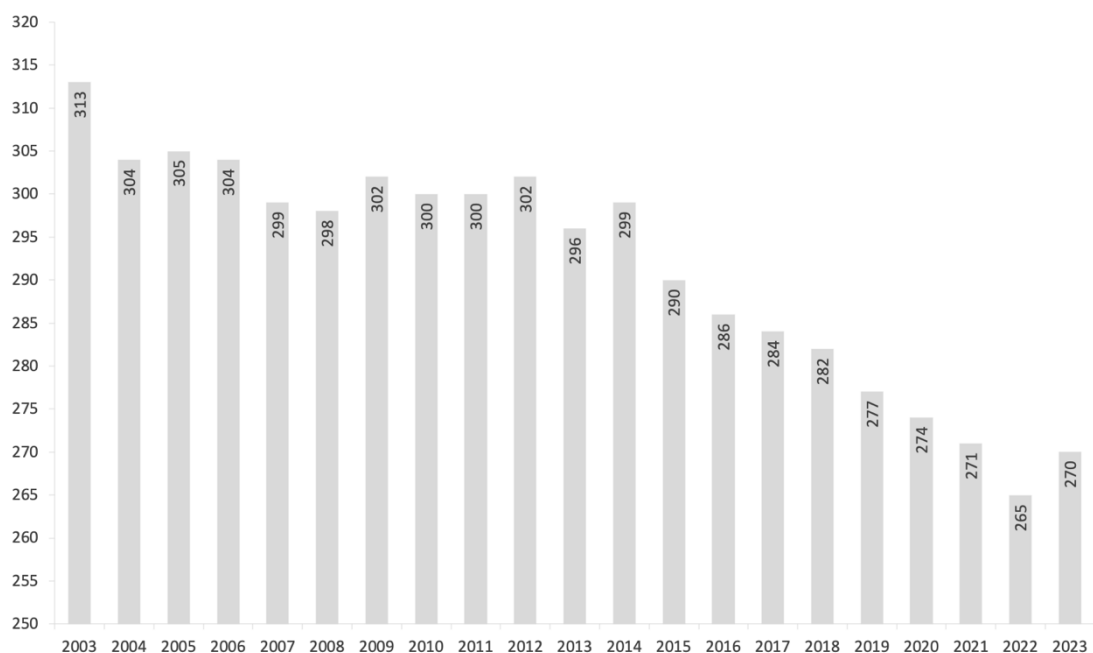
Graf. č. 09 – Vývoj obyvateľstva v obci Štiavnické Bane v rokoch 2003 – 2023

Repíšte

Graf v retrospektíve ukazuje na premenlivý vývoj počtu obyvateľstva obce Repíšte. Za uplynulých 10 rokov bol zaznamenaný vrchol v roku 2003 - 313 obyvateľov, naopak najmenej obyvateľov mala obec v roku 2020 – 265. K 31.12.2023 bývalo v obci Repíšte 270 obyvateľov.

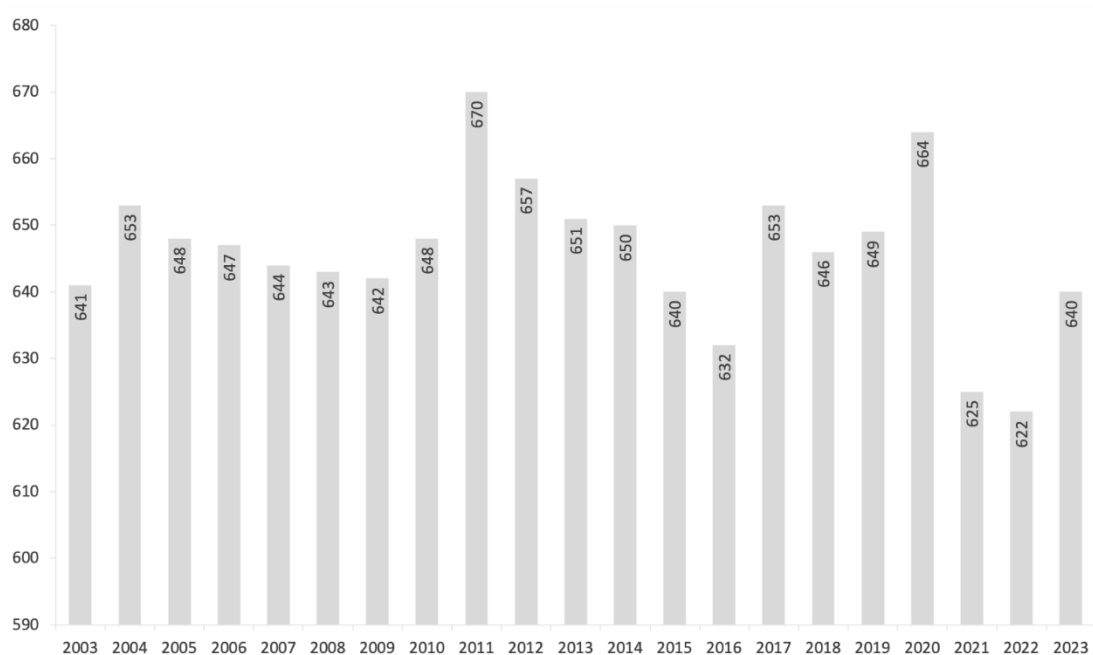
Graf. č. 10 – Vývoj obyvateľstva v obci Repište v rokoch 2003 – 2023

Voznica

Graf v retrospektíve ukazuje na premenlivý vývoj počtu obyvateľstva obce Voznica. Za uplynulých 10 rokov bol zaznamenaný vrchol v roku 2011 - 670 obyvateľov, naopak najmenej obyvateľov mala obec v roku 2022 – 622. K 31.12.2023 bývalo v obci Voznica 640 obyvateľov.

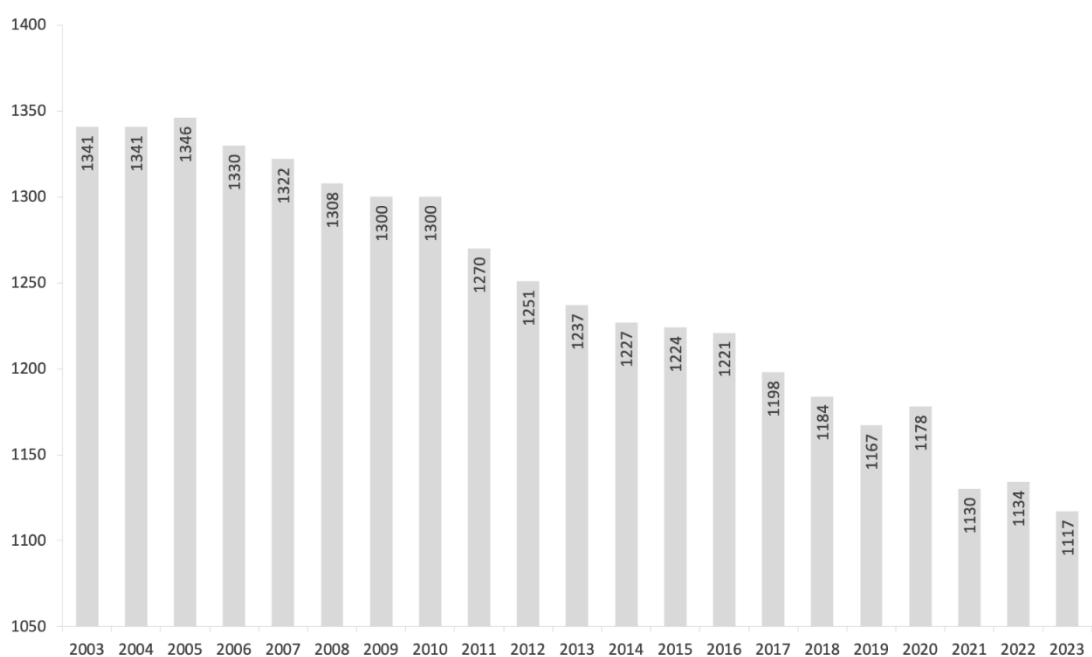
Graf. č. 11 – Vývoj obyvateľstva v obci Voznica v rokoch 2003 – 2023

Vyhne

Graf v retrospektíve ukazuje na nepriaznivý, kontinuálny vývoj počtu obyvateľstva obce Vyhne. Za uplynulých 10 rokov bol zaznamenaný pokles obyvateľstva o 224. K 31.12.2023 bývalo v obci Vyhne 1117 obyvateľov.

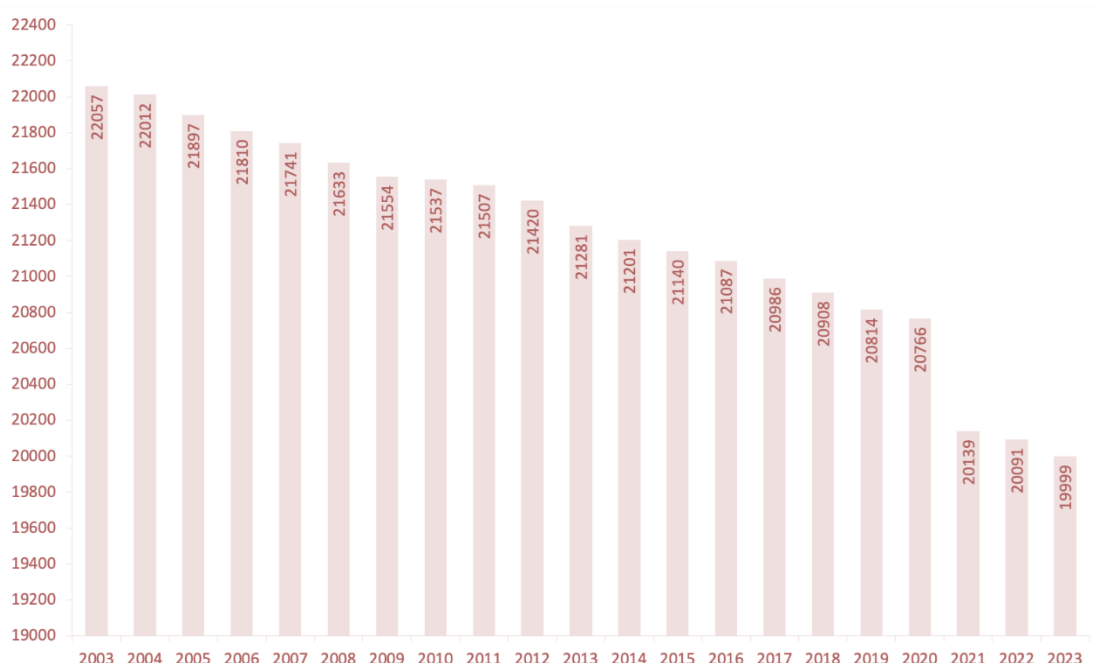
Graf. č. 12 – Vývoj obyvateľstva v obci Vyhne v rokoch 2003 – 2023

Mikroregión UNESCO Banskej Štiavnice a okolia

V rámci celého mikroregiónu Banská Štiavnica a okolie sledujeme za posledných 10 rokov kontinuálny pokles populácie, ktorý bol najvýraznejší medzi rokmi 2020 - 2021, kedy klesol počet obyvateľov v priebehu jedného roka o 627.

Graf. č. 13 – Vývoj obyvateľstva v riešenom mikroregióne v rokoch 2003 – 2023

ZHRNUTIE

Z demografického vývoja je možné odsledovať odliv, alebo nárast populácie v daných územiach. Dôvodom môže byť sťahovanie za prácou, kvalita života, pracovné príležitosti, dostupná verejná hromadná doprava, dostupná občianska vybavenosť, dostatok občianskej vybavenosti, prípadne prenechávanie príbytkov za účelom prenájmania, ktorý je napríklad v Banskej Štiavnici citeľný. V rámci mikroregiónu je dlhodobý pokles, ktoré môže byť zapríčinený kombináciou spomenutých aspektov. V obciach ako Banská Štiavnica, Banská Belá, Dekýš, Hodruša – Hámre, Repište a Vyhne je za posledné roky zaznamenaný pokles populácie, kde by bolo vhodné v rámci územných plánov v jednotlivých obciach a v meste vyhodnotiť z akých dôvodov pokles nastal a následne sa nastavili mechanizmy, ktoré by mali pokles eliminovať. Možnými nástrojmi sú: zlepšenie dostupnosti občianskej vybavenosti, doplnenie občianskej vybavenosti, zvýšenie pracovných príležitostí, zlepšenie dostupnosti a intenzity verejnej hromadnej dopravy. V obciach kde je demografická krivka kolísavá, ako je tomu v obciach Banský Studenec, Podhorie, Štiavnické Bane, Voznica alebo je za posledné roky zaznamenaný nárast populácie, ako je tomu v obciach Ilija a Svätý Anton, je vhodné hľadať nové potenciálne plochy na rozvoj, avšak so zreteľom zabezpečovania dostatočnej kvality bývania v navrhovaných nových lokalitách.

5.2 Domový a bytový fond

Pri analýze domového a bytového fondu jednotlivých obcí, je primárnym zdrojom dát Štatistický úrad Slovenskej republiky.

Okrem RD a BD sú do domového fondu zahrnuté aj obydlia iného charakteru, ktoré sú v tabuľke zhrnuté do pojmu „ostatné“. Ide najmä o: polyfunkčné budovy, prevádzkové budovy s bytmi, ostatné budovy na bývanie, rekreačné objekty, neskolaudované rodinné domy, domovy sociálnych služieb, zariadenia pre seniorov, špecializované zariadenia, špecializované nemocnice, internáty, ubytovacie zariadenia hotelového typu s bytom, náboženské alebo cirkevné inštitúcie, núdzové ubytovanie na pracoviskách, fiktívne objekty a ubytovne.

Z tabuľky vyplýva, že až 83,92 % obydľí v riešenom mikroregióne má charakter rodinných domov. Čo sa týka bytových domov, najviac sa ich nachádza v meste Banská Štiavnica, naopak niektoré obce vo svojom katastri neevidujú žiadny bytový dom – Banský Studenec, Dekýš, Podhorie a Repište.

Tabuľka č.5– Prehľad domového fondu k 31.12.2023

OBEC	DOMY SPOLU	RD	BD	OSTATNÉ
Banská Štiavnica	2355	1884	270	201
Banská Belá	375	344	18	13
Banský Studenec	253	233	0	20
Dekýš	126	115	0	11
Hodruša - Hámre	885	792	43	50
Ilija	181	169	1	11
Podhorie	172	146	0	26
Svätý Anton	459	420	23	16
Štiavnické Bane	474	291	10	173
Repište	181	165	0	16
Voznica	235	216	4	15
Vyhne	342	292	33	17
SPOLU - mikroregión	6038	5067	402	569

Napriek veľkej prevahe zástavby rodinných domov, počet bytov v rodinných domoch presahuje iba málo nad polovicu – 53 %. Zvyšných 47 % bytového fondu predstavujú byty v bytových domoch a byty v ostatných typoch obydľí.

Tabuľka č.6– Prehľad bytového fondu 31.12.2023

OBEC	BYTY SPOLU	BYTY V RD	BYTY V BD	BYTY OSTATNÉ
Banská Štiavnica	4818	1906	2634	278
Banská Belá	545	349	181	15
Banský Studenec	253	233	0	20
Dekýš	126	115	0	11
Hodruša - Hámre	1337	793	492	52
Ilija	188	169	8	11
Podhorie	173	147	0	26
Svätý Anton	553	420	116	17
Štiavnické Bane	513	292	48	173
Repište	181	165	0	16
Voznica	254	217	22	15
Vyhne	685	295	372	18
SPOLU - mikroregión	9626	5101	3873	652

ZHRNUTIE

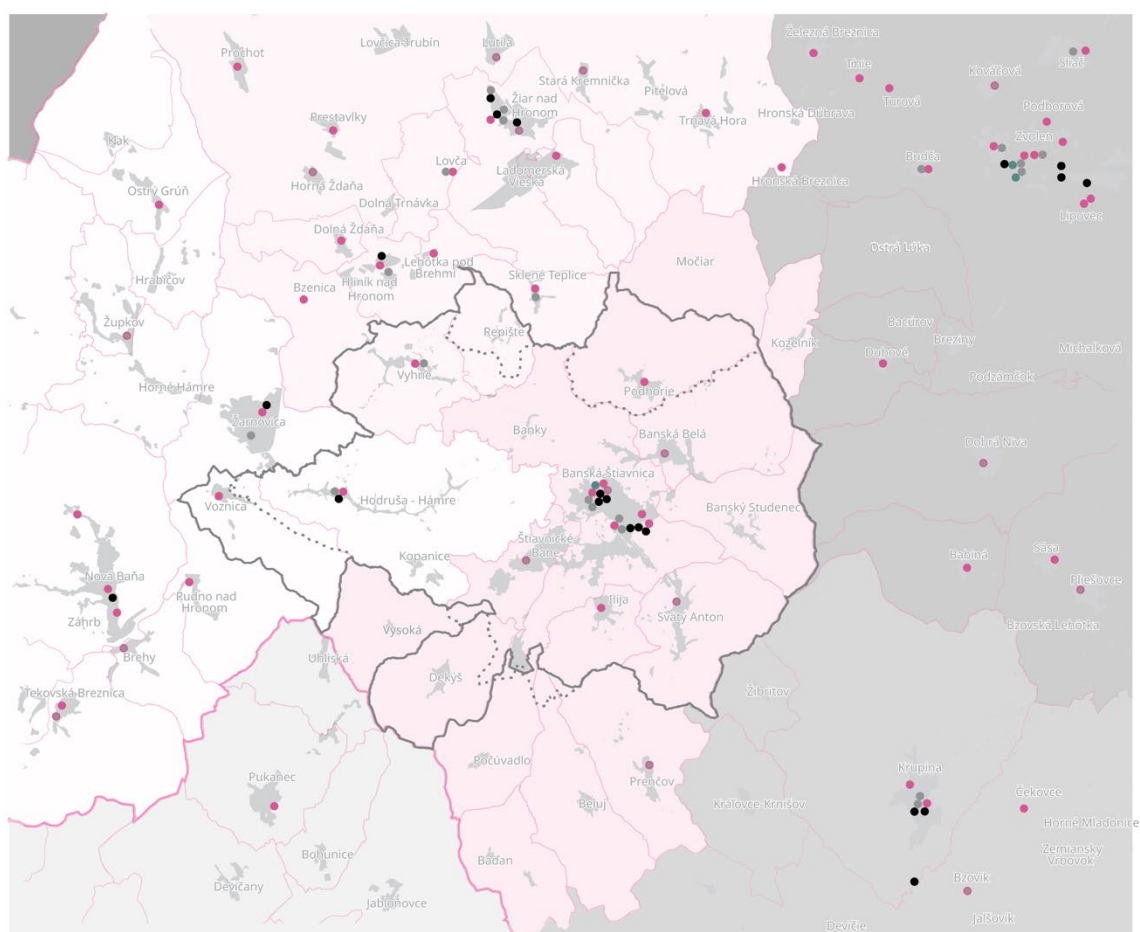
Na základe analýz bytového a domového fondu vyplýva, že sa v riešenom území mikroregiónu nachádza viac rodinných domov, ako bytových. Vzhľadom na historickú zástavbu, mimo Banskej Štiavnice, je v obciach charakterizovaná skôr ako drobnejšia, rozptýlená, menšej mierky. Bytové domy, sa týčia nad pôvodnou zástavbou neprimerane, mimo mierky. Z týchto dôvodov nie je odporúčané, aby sa v obciach podporovala výstavba väčších bytových domov, ale skôr rodinná zástavba, prípadne bytové domy s 3 – 4 bytovými jednotkami.

6. PRIESKUMY A ROZBORY SOCIÁLNEJ INFRAŠTRUKTÚRY

6.1 Školstvo a vzdelávanie

Každá obec v rámci riešeného územia mikroregiónu bola posúdená podľa Štandardov minimálnej vybavenosti obcí na základe počtu obyvateľov.

Obr. č. 03 – Vyznačenie školských zariadení v riešenom území a najbližšom okolí (grafika Karin Indrišková)

LEGENDA

okres Banská Štiavnica	materská škola
okres Ziar nad Hronom	základná škola
okres Žarnovica	základná škola s materskou školou
okres Zvolen	stredná škola
okres Krupina	vysoká škola
okres Levice	
hranica riešeného územia	
hranica územia UNESCO	
hranica kraja	
hranica k.ú. obce	

Banská Štiavnica

Okresné mesto Banská Štiavnica je zriaďovateľom viacerých školských zariadení. Materské školy - MŠ 1. mája, MŠ Bratská a MŠ Mierová, základné školy - ZŠ Jozefa Horáka, ZŠ Jozefa Kollára a ostatné zariadenia - Základná umelecká škola, Centrum voľného času a Hudobná a umelecká akadémia Jána Albrechta BŠ, odborná vysoká škola. Okrem vyššie spomenutých vzdelávacích zariadení sa v meste nachádza viacero školských objektov, spravovaných súkromným sektorom, alebo inou inštitúciou:

MŠ: Súkromná MŠ Nezábudka, Katolícka spojená škola sv. Františka Assiského-MŠ, Súkromná MŠ Guliver

ZŠ: Súkromná ZŠ Andreja Trúchleho Sytnianskeho, Katolícka spojená škola – CZŠ, Súkromná základná škola Guliver

SŠ a gymnáziá: SPŠ Samuela Mikovíniho, Súkromná hotelová akadémia, SOŠ lesnícka, SOŠ služieb a lesníctva, Gymnázium Andreja Kmeťa, Katolícka spojená škola svätého Františka Assiského – gymnázium

Spolu sa tak v meste nachádza 6 materských škôl, 5 základných škôl, 4 stredné školy, 2 gymnáziá, 1 vysoká škola a viacero doplnkových vzdelávacích zariadení. Vzhľadom na počet obyvateľov mesta (9339), je množstvo vybavenosti **postačujúce a vyhovuje** v zmysle štandardov minimálnej vybavenosti obcí, je však potrebné posúdiť dostupnosť, ktorá by pri materských školách nemala presahovať 400m a pri základných školách 800m.

Banská Belá

V obci Banská Belá sa nachádza materská škola a plnoorganizovaná základná škola – ZŠ s MŠ Banská Belá. Vzhľadom na počet obyvateľov obce (1159), je táto vybavenosť **postačujúca a vyhovuje** v zmysle štandardov minimálnej vybavenosti obcí.

Banský Studenec

Obec Banský Studenec nedisponuje žiadnym školským zariadením. Na základe štandardov minimálnej vybavenosti obcí sa pri počte obyvateľov 461 **odporúča zriadenie materskej školy**.

Dekýš

Obec Dekýš nedisponuje žiadnym školským zariadením, čím sa stala spádovou obcou pre ZŠ s MŠ Štiavnické Bane, vzdialenou cca 9 km. Na základe štandardov minimálnej vybavenosti obcí sa pri počte obyvateľov 186 **odporúča zriadenie materskej školy**.

Hodruša-Hámre

V obci Hodruša-Hámre sa nachádza materská škola, plnoorganizovaná základná škola a Súkromná škola umeleckého priemyslu Hodruša-Hámre, spolu s Domovom mládeže SSUŠ. Vzhľadom na počet obyvateľov obce (1996), je táto vybavenosť **postačujúca a vyhovuje** v zmysle štandardov minimálnej vybavenosti obcí.

Ilija

V obci Ilija sa nachádza materská škola. Vzhľadom na počet obyvateľov obce (358), je táto vybavenosť **postačujúca a vyhovuje** v zmysle štandardov minimálnej vybavenosti obcí.

Podhorie

V obci Podhorie sa nachádza materská škola. Vzhľadom na počet obyvateľov obce (334), je táto vybavenosť **postačujúca a vyhovuje** v zmysle štandardov minimálnej vybavenosti obcí.

Svätý Anton

V obci Svätý Anton sa nachádza materská škola a plnoorganizovaná základná škola poskytujúca školský klub detí – ZŠ s MŠ Ferdinanda Coburga. Vzhľadom na počet obyvateľov obce (1284), je táto vybavenosť **postačujúca a vyhovuje** v zmysle štandardov minimálnej vybavenosti obcí.

Štiavnické Bane

V obci Štiavnické Bane sa nachádza materská škola a plnoorganizovaná základná škola – ZŠ s MŠ Maximiliána Hella Štiavnické Bane, ktorá slúži danej obci a taktiež spádovým obciam – Dekýš, Vysoká, Horná Roveň a Počúvadlo. Vzhľadom na počet obyvateľov obce (832), je táto vybavenosť **postačujúca a vyhovuje** v zmysle štandardov minimálnej vybavenosti obcí.

Repište

Obec Repište nedisponuje žiadnym školským zariadením a obyvatelia sú tak odkázaní na využívanie materských a základných škôl v okolitých obciach. Najbližšou materskou školou je MŠ v Sklených Tepliciach, vzdialená cca. 3 km, kde sa nachádza aj ZŠ pre 1. až 4. ročník školskej dochádzky. Plnoorganizovaná základná škola pre žiakov z obce Repište sa nachádza v obci Hliník nad Hronom, vzdialená približne 10 km. Na základe štandardov minimálnej vybavenosti obcí sa pri počte obyvateľov 270 **odporúča zriadenie materskej školy**.

Voznica

V obci Voznica sa nachádza materská škola. Vzhľadom na počet obyvateľov obce (640), je táto vybavenosť **postačujúca a vyhovuje** v zmysle štandardov minimálnej vybavenosti obcí.

Vyhne

V obci Vyhne sa nachádza materská škola a plnoorganizovaná základná škola. Vzhľadom na počet obyvateľov obce (1117), je táto vybavenosť **postačujúca a vyhovuje** v zmysle štandardov minimálnej vybavenosti obcí.

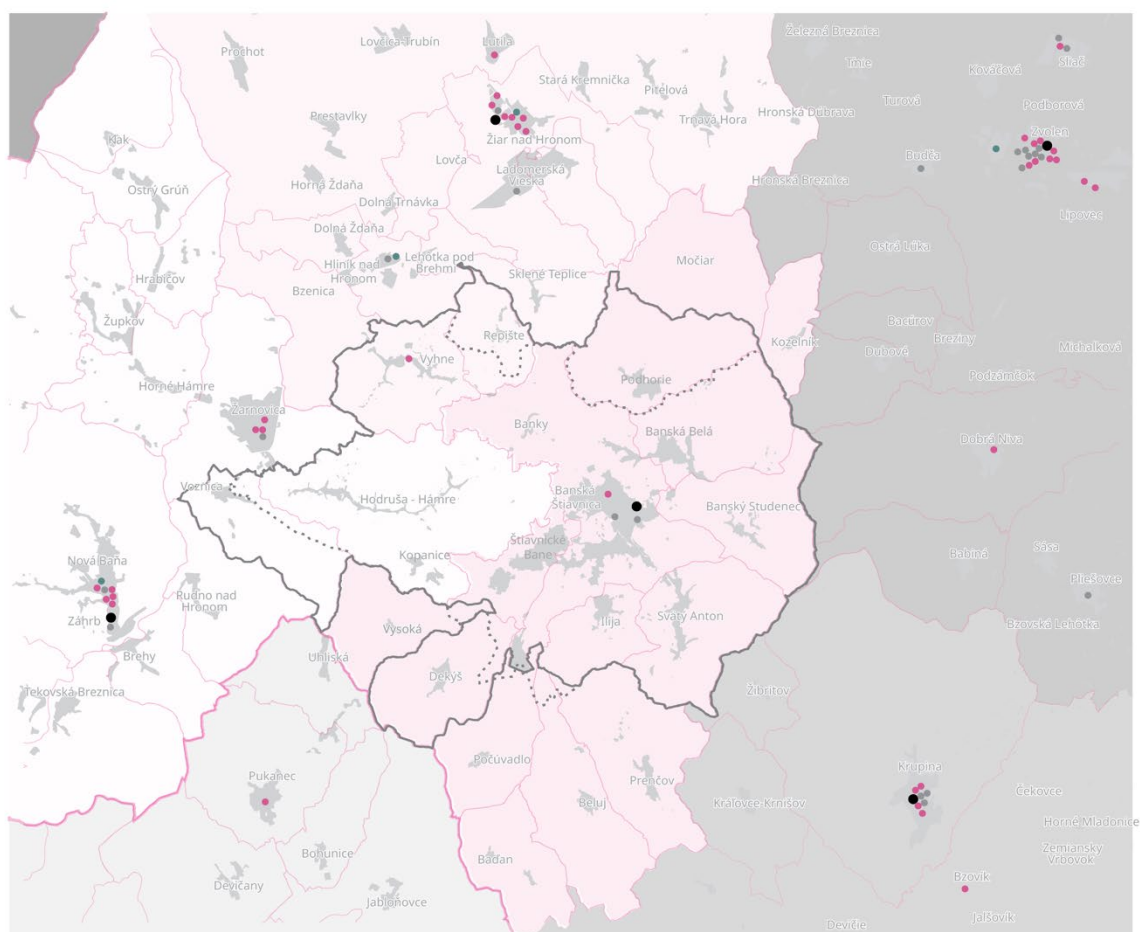
ZHRNUTIE

Z pohľadu školstva a vzdelávania sa odporúča zriadenie materských škôl v obciach Banský Studenec, Dekýš a Repište. V ostatných obciach a v meste je vybavenosť z tohto pohľadu dostačujúca.

6.2 Zdravotníctvo

Každá obec v rámci riešeného územia mikroregiónu bola posúdená podľa štandardov minimálnej vybavenosti obcí na základe počtu obyvateľov. Zdravotné obvody boli pridelené pomocou elektronického portálu eVÚC samospráva občanom.

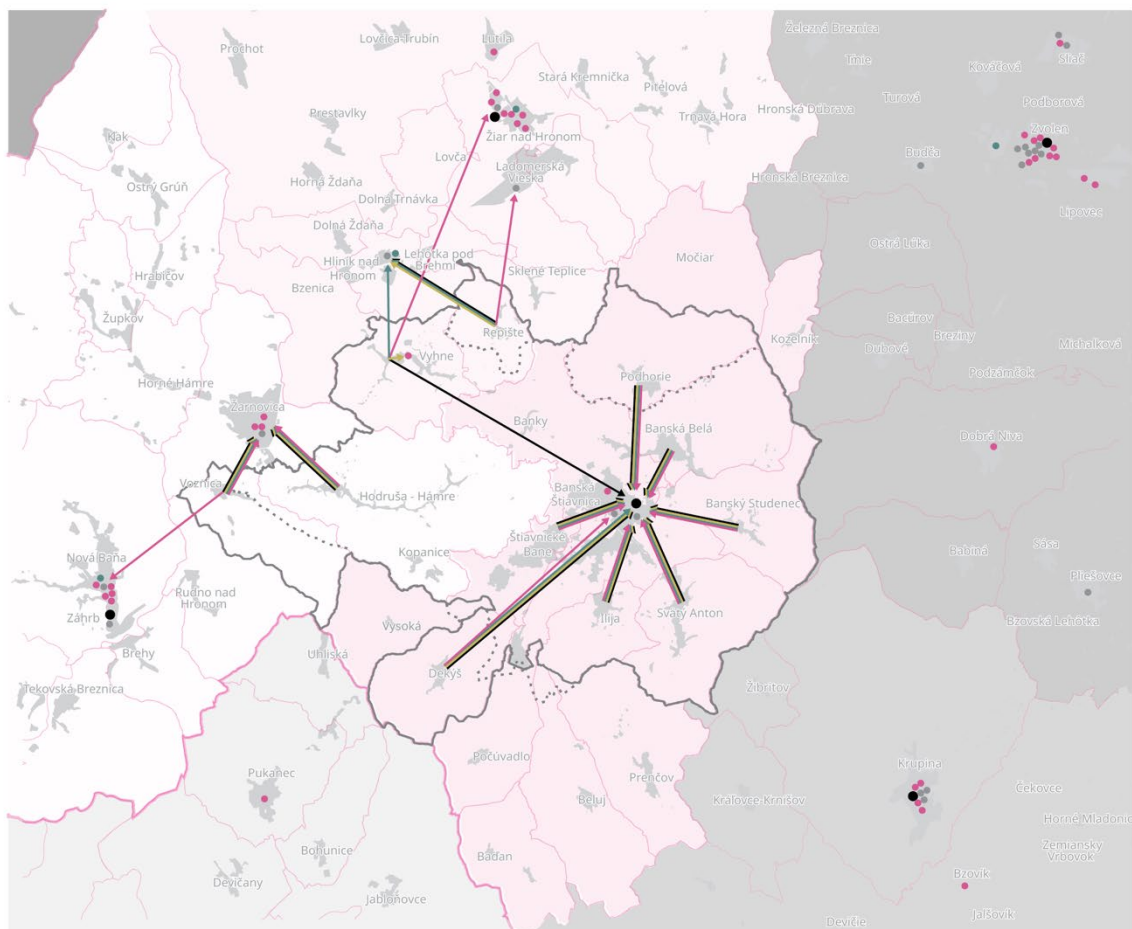
Obr. č. 04 – Vyznačenie zdravotníckych zariadení v riešenom území a najbližšom okolí (grafika Karin Indrišková)

LEGENDA

okres Banská Štiavnica	nemocnica
okres Ziar nad Hronom	zdravotné stredisko
okres Žarnovica	špecializovaná ambulancia
okres Zvolen	zdravotné stredisko - zubné
okres Krupina	lekárstvo
okres Levice	
hranica riešeného územia	
hranica územia UNESCO	
hranica kraja	
hranica k.ú. obce	

Obr. č. 05 – Vyznačenie zdravotníckych zariadení s prislúchajúcimi obvodmi v riešenom území a najbližšom okolí (grafika Karin Indrišková)

LEGENDA

okres Banská Štiavnica	nemocnica	všeobecný lekár pre deti a dospelých
okres Ziar nad Hronom	zdravotné stredisko	všeobecný lekár pre dospelých
okres Žarnovica	špecializovaná ambulancia	zubno-lekárska starostlivosť
okres Zvolen	zdravotné stredisko - zubné	gynekologická starostlivosť
okres Krupina		
okres Levice		
hranica riešeného územia		
hranica územia UNESCO		
hranica kraja		
hranica k.ú. obce		
hranica kraja		
hranica k.ú. obce		

Banská Štiavnica

V meste Banská Štiavnica, sa nachádza Všeobecná nemocnica s Ambulantnou pohotovostnou službou pre dospelých. Ďalším väčším zdravotným strediskom v Banskej Štiavnici je MEDI-FARM Centrum, kde sú občanom k dispozícii ambulancie všeobecných lekárov, špecializované ambulancie, pracovisko výživového poradenstva a lekáreň. V Banskej Štiavnici sa nachádzajú tiež zariadenia na poskytovanie jednoduchovej zdravotnej starostlivosti, stacionár, agentúra domácej

ošetrovateľskej starostlivosti, ambulancia záchrannej zdravotnej služby. Vzhľadom na počet obyvateľov mesta (9339), je táto vybavenosť **postačujúca a vyhovuje** v zmysle štandardov minimálnej vybavenosti obcí, dokonca je mesto vybavené aj všetkými alternatívnymi doplneniami vybavenosti.

Banská Belá

V súčasnosti sa v obci nenachádza žiadne zdravotné stredisko, obyvatelia však majú k dispozícii lekáreň. Obec patrí pod zdravotný obvod Banská Štiavnica, kde majú obyvatelia pridelenú ambulanciu všeobecného lekára pre dospelých, všeobecného lekára pre deti a dorast, gynekológa a stomatológa. Vzhľadom na počet obyvateľov obce (1159), **je odporúčané v obci zriadiť ambulanciu.**

Banský Studenec

V súčasnosti sa v obci nenachádza žiadne zdravotné stredisko, ani lekáreň. Obec patrí pod zdravotný obvod Banská Štiavnica, kde majú obyvatelia pridelenú ambulanciu všeobecného lekára pre dospelých, všeobecného lekára pre deti a dorast, gynekológa a stomatológa. Vzhľadom na počet obyvateľov obce (461), je táto vybavenosť **postačujúca a vyhovuje** v zmysle štandardov minimálnej vybavenosti obcí.

Dekýš

V súčasnosti sa v obci nenachádza žiadne zdravotné stredisko, ani lekáreň. Obec patrí pod zdravotný obvod Banská Štiavnica, kde majú obyvatelia pridelenú ambulanciu všeobecného lekára pre dospelých, všeobecného lekára pre deti a dorast, gynekológa a stomatológa. Vzhľadom na počet obyvateľov obce (186), je táto vybavenosť **postačujúca a vyhovuje** v zmysle štandardov minimálnej vybavenosti obcí.

Hodruša-Hámre

V súčasnosti sa v obci nenachádza žiadne zdravotné stredisko, obyvatelia však majú k dispozícii lekáreň. Obec patrí pod zdravotný obvod Žarnovica, kde majú obyvatelia pridelenú ambulanciu všeobecného lekára pre dospelých, všeobecného lekára pre deti a dorast, gynekológa a stomatológa. Vzhľadom na počet obyvateľov obce (1996), **je nutné v obci zriadiť ambulanciu.**

Ilija

V súčasnosti sa v obci nenachádza žiadne zdravotné stredisko, ani lekáreň. Obec patrí pod zdravotný obvod Banská Štiavnica, kde majú obyvatelia pridelenú ambulanciu všeobecného lekára pre dospelých, všeobecného lekára pre deti a dorast, gynekológa a stomatológa.

Vzhľadom na počet obyvateľov obce (358), je táto vybavenosť **postačujúca a vyhovuje** v zmysle štandardov minimálnej vybavenosti obcí.

Podhorie

V súčasnosti sa v obci nenachádza žiadne zdravotné stredisko, ani lekáreň. Obec patrí pod zdravotný obvod Banská Štiavnica, kde majú obyvatelia pridelenú ambulanciu všeobecného lekára pre dospelých, všeobecného lekára pre deti a dorast, gynekológa a stomatólóga. Vzhľadom na počet obyvateľov obce (334), je táto vybavenosť **postačujúca a vyhovuje** v zmysle štandardov minimálnej vybavenosti obcí.

Svätý Anton

V súčasnosti sa v obci nenachádza žiadne zdravotné stredisko, ani lekáreň. Obec patrí pod zdravotný obvod Banská Štiavnica, kde majú obyvatelia pridelenú ambulanciu všeobecného lekára pre dospelých, všeobecného lekára pre deti a dorast, gynekológa a stomatólóga. Vzhľadom na počet obyvateľov obce (1284), je táto vybavenosť **nepostačujúca a odporúča sa zriadenie ambulancia všeobecného lekára**.

Štiavnické Bane

V súčasnosti sa v obci nenachádza žiadne zdravotné stredisko, obyvatelia však majú k dispozícii lekáreň. Obec patrí pod zdravotný obvod Banská Štiavnica, kde majú obyvatelia pridelenú ambulanciu všeobecného lekára pre dospelých, všeobecného lekára pre deti a dorast, gynekológa a stomatólóga. Vzhľadom na počet obyvateľov obce (832), je táto vybavenosť **postačujúca a vyhovuje** v zmysle štandardov minimálnej vybavenosti obcí.

Repište

V súčasnosti sa v obci nenachádza žiadne zdravotné stredisko, ani lekáreň. Obec patrí pod zdravotné obvody Hliník nad Hronom, kde majú obyvatelia pridelenú ambulanciu všeobecného lekára pre dospelých, všeobecného lekára pre deti a dorast a stomatólóga a obvod Žiar nad Hronom, kde majú obyvatelia pridelenú gynekologickú ambulanciu. Vzhľadom na počet obyvateľov obce (270), je táto vybavenosť **postačujúca a vyhovuje** v zmysle štandardov minimálnej vybavenosti obcí.

Voznica

V súčasnosti sa v obci nenachádza žiadne zdravotné stredisko, ani lekáreň. Obec patrí pod zdravotný obvod Žarnovica, kde majú obyvatelia pridelenú ambulanciu všeobecného lekára pre dospelých, všeobecného lekára pre deti a dorast, gynekológa a stomatólóga. Vzhľadom na počet

obyvateľov obce (640), je táto vybavenosť **postačujúca a vyhovuje** v zmysle štandardov minimálnej vybavenosti obcí.

Vyhne

V súčasnosti sa v obci nachádza všeobecná ambulancia pre dospelých. Obec patrí pod zdravotné obvody Hliník nad Hronom - všeobecný lekár pre deti a mládež, Žiar nad Hronom - gynekologicko-pôrodná ambulancia a Banská Štiavnica - ambulancia zubného lekárstva. Vzhľadom na počet obyvateľov obce (1117), je táto vybavenosť **postačujúca a vyhovuje** v zmysle štandardov minimálnej vybavenosti obcí, avšak **odporúča sa rozšíriť vybavenosť o ambulanciu všeobecného lekára pre deti a mládež a zriadenie lekárne.**

ZHRNUTIE

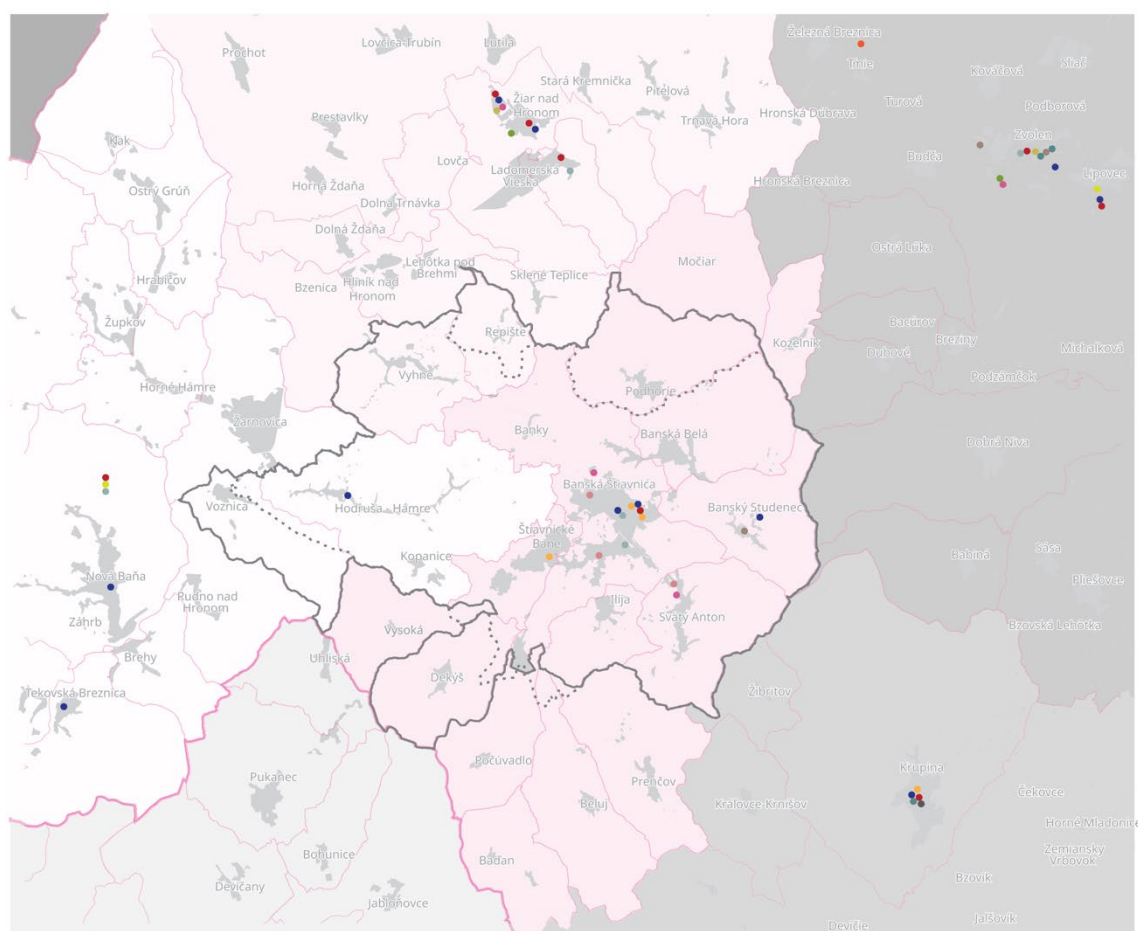
Z pohľadu zdravotníctva je odporúčané zriadiť ambulanciu v obci Banská Belá v obci Svätý Anton by mala byť zriadená ambulancia všeobecného lekára a v obci Hodruša - Hámre je nutné zriadiť ambulanciu. V ostatných obciach a v meste je vybavenosť z tohto pohľadu dostačujúca.

6.3 Sociálne služby

Pod pojmom sociálne služby sú zahrnuté špeciálne činnosti poskytované ľuďom v nepriaznivej sociálnej situácii, ktoré riešia hmotnú, prípadne sociálnu núdzu občanov, s cieľom ich začlenenia do bežného života a spoločnosti.

Každá obec v rámci riešeného územia mikroregiónu bola posúdená podľa štandardov minimálnej vybavenosti obcí na základe počtu obyvateľov. Pre presnejšie určenie potreby zriadenia / navýšenia kapacít zariadení poskytujúcich sociálne služby je nutné vykonať podrobnejšiu štúdiu zohľadňujúcu vekovú štruktúru obyvateľstva a kapacity už existujúcich sociálnych služieb v danom území.

Obr. č. 06 – Vyznačenie sociálnych zariadení v riešenom území a najbližšom okolí (grafika Karin Indrišková)

LEGENDA

okres Banská Štiavnica	denné centrum	sociálne poradenstvo - špecializované
okres Ziar nad Hronom	denný stacionár	špecializované zariadenie
okres Žarnovica	domov na polceste	stredisko osobnej hygieny
okres Zvolen	domov sociálnych služieb	útulok
okres Krupina	komunitné centrum	zariadenie núdzového bývania
okres Levice	rehabilitačné stredisko	zariadenie opatrovateľskej služby
hranica riešeného územia	služba včasnej intervencie	zariadenie pre seniorov
.... hranica územia UNESCO		
— hranica kraja		
— hranica k.ú. obce		

Banská Štiavnica

Mesto Banská Štiavnica je zapísané Banskobystrickým samosprávnym krajom do Registra poskytovateľov sociálnych služieb v zmysle zákona o sociálnych službách ako poskytovateľ nasledovných druhov sociálnych služieb: opatrovateľská služba, denné centrum. Na území mesta sa nachádzajú 2 denné centrá (bývalé kluby dôchodcov), v ktorých sa v zmysle § 56 zákona o sociálnych službách poskytujú sociálne služby počas dňa fyzickým osobám, ktoré dovŕšili dôchodkový vek a je v nich zabezpečený priestor pre vykonávanie záujmovej a kultúrnej činnosti. Mesto Banská Štiavnica poskytuje občanom bez prístrešia možnosť prenocovania v nepriaznivých

klimatických podmienkach v určenom priestore, ktorý je zriadený v objekte mestskej plavárne (plaváreň v súčasnosti nie je v prevádzke a čaká na rekonštrukciu). Územný spolok Slovenského červeného kríža zriaďuje Domov sociálnych služieb a domácu opatrovateľskú službu. [PHSR Banská Štiavnica, 2015-2024, str.88] Ďalej sa v meste nachádzajú denný stacionár, komunitné centrum, sociálne poradenstvo, špecializované zariadenia a zariadenia pre seniorov. [eVÚC samospráva občanom] Vzhľadom na počet obyvateľov mesta (9339), by v zmysle štandardov minimálnej vybavenosti obcí mali byť doplnené nasledovné sociálne služby: integračné centrum, stredisko osobnej hygieny, nízkoprahové denné centrum, práčovňa a jedáleň.

Banská Belá

Obec v rámci originálnych samosprávnych kompetencií poskytuje opatrovateľskú službu obyvateľom obce, taktiež zabezpečuje dohľad nad nesvojprávnymi občanmi (spolupráca s okresným súdom), plní funkciu osobitného príjemcu sociálnych dávok a pomoc v krízových situáciách (živelná pohroma, rodinná tragédia.....). (Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Banská Belá, 2015 – 2024)

Vzhľadom na počet obyvateľov obce (1159), je táto vybavenosť **postačujúca a vyhovuje** v zmysle štandardov minimálnej vybavenosti obcí.

Banský Studenec

V katastrálnom území obce sa nachádza útulok pre mužov od 18 rokov, zriadený na miestnej fare a dom seniorov. Vzhľadom na počet obyvateľov obce (461), je táto vybavenosť **postačujúca a vyhovuje** v zmysle štandardov minimálnej vybavenosti obcí.

Dekýš

Podľa komunitného plánu sociálnych služieb obce z roku 2017 by v obci mala fungovať terénna sociálna starostlivosť. Vzhľadom na nízky počet obyvateľov obce (186), je táto vybavenosť **postačujúca a vyhovuje** v zmysle štandardov minimálnej vybavenosti obcí. (https://www.dekys.sk/web_files/2018/7/94.pdf)

Hodruša-Hámre

V katastrálnom území obce sa nachádza Domov dôchodcov a domov sociálnych služieb. Vzhľadom na počet obyvateľov obce, je **odporúčané pre občanov zriadiť denné centrum**. Nakoľko je v obci Hodruša-Hámre obyvateľstvo prestarlé, pre sociálnu starostlivosť v obci sa doporučuje prehodnotiť možnosť **zvýšenia kapacity stávajúceho stacionára pre seniorov a domova sociálnych služieb**, prípadne zriadenie nového zariadenia v ostatných častiach obce. Pre sociálne slabých občanov prehodnotiť potrebu **zriadenia samostatnej vývarovne, alebo aj útulku**

pre bezdomovcov. V prípade potreby **zaoberať sa výstavbou sociálnych bytov** pre sociálne slabšiu vrstvu obyvateľstva. (ÚP obce Hodruša-Hámre, KONCEPT rok 2009, str. 70)

Ilija

V obci je momentálne možné využívať terénnu opatrovateľskú službu. Vzhľadom na nízky počet obyvateľov obce (358), je táto vybavenosť **postačujúca a vyhovuje** v zmysle štandardov minimálnej vybavenosti obcí. (eVÚC samospráva občanom)

Podhorie

Obec Podhorie v prípade potreby aktuálne participuje na zabezpečovaní stravovania a výdaja stravy, najmä z radov dôchodcov a poskytuje nasledovné sociálne služby:

- dohľad nad nesvojprávnymi občanmi (spolupráca s okresným súdom)
- funkcia osobitného príjemcu sociálnych dávok
- návštevy jubilujúcich starších občanov (narodeniny, výročia svadby)
- stretnutia dôchodcov
- pomoc v krízových situáciách (živelná pohroma, rodinná tragédia....)
- poskytovanie finančnej podpory odkázaným
- v prípade potreby zabezpečenie opatrovateľskej služby
- v prípade potreby zabezpečenie stravovania odkázaných

(Komunitný plán sociálnych služieb obce Podhorie 2016 – 2021)

Vzhľadom na nízky počet obyvateľov obce (334), je táto vybavenosť **postačujúca a vyhovuje** v zmysle štandardov minimálnej vybavenosti obcí.

Svätý Anton

Obec Svätý Anton zabezpečuje opatrovateľskú službu (ÚP obce Svätý Anton – čistopis, 2012 str.51).

Obec v súčasnosti neposkytuje svojim občanom sociálne služby v zariadení sociálnych služieb, do budúcnosti však plánuje výstavbu alebo zriadenia domova pre seniorov. [PHSR Svätý Anton 2015-2025, str.27]

Na území obce majú občania k dispozícii Komunitné centrum pre fyzické osoby v nepriaznivej sociálnej situácii a Denné centrum slúžiace najmä seniorom. (eVÚC samospráva občanom)

Vzhľadom na počet obyvateľov obce (1284), je táto vybavenosť **postačujúca a vyhovuje** v zmysle štandardov minimálnej vybavenosti obcí.

Štiavnické Bane

V obci Štiavnické Bane je v súčasnosti vo fáze realizácie denný stacionár. Zariadenie má poskytovať svoje služby domácim občanom, ale aj obyvateľom okolitých obcí – Baďan, Dekýš, Vysoká a Počúvadlo. (<https://myziar.sme.sk/c/23268339/z-historickej-nemocnice-bude-denny-stacionar-prestavbu-financovali-z-eurofondov.html>)

Vzhľadom na počet obyvateľov obce (832), je táto vybavenosť **postačujúca a vyhovuje** v zmysle štandardov minimálnej vybavenosti obcí.

Repište

Sociálna starostlivosť v obci je zabezpečená v norme. Sociálna komisia dozerá na obyvateľov obce, ktorí sú odkázaní na pomoc druhých, čo sa týka lekárskej starostlivosti alebo stravovania a je im nápomocná. (PHSR obce Repište 2014-2020)

Vzhľadom na počet obyvateľov obce (270), je táto vybavenosť **postačujúca a vyhovuje** v zmysle štandardov minimálnej vybavenosti obcí.

Voznica

Základné sociálne služby podľa potrieb obyvateľov obce sú zabezpečené. Obec participuje na zabezpečovaní stravovania a výdaja stravy, najmä z radov dôchodcov. Stravovanie a rozvoz stravy v prípade potreby obec vie zabezpečiť.

Obec poskytuje tieto sociálne služby:

- dohľad nad nesvojprávnymi občanmi (spolupráca s okresným súdom)
- funkcia osobitného príjemcu sociálnych dávok
- návštevy jubilujúcich starších občanov (narodeniny, výročia svadby)
- stretnutia dôchodcov
- uvítanie do života novorodencov obce
- pomoc v krízových situáciách (živelná pohroma, rodinná tragédia)
- poskytovanie finančnej podpory odkázaným (jednorazová sociálna dávka)

[Komunitný plán sociálnych služieb obce Voznica 2018-2023]

Vzhľadom na počet obyvateľov obce (640), je táto vybavenosť **postačujúca a vyhovuje** v zmysle štandardov minimálnej vybavenosti obcí.

Vyhne

Obec neposkytuje opatrovateľskú službu, len posudzovanie odkázanosti na niektorú zo sociálnych služieb. (Oficiálne webové sídlo obce)

Vzhľadom na počet obyvateľov obce (117), je táto vybavenosť **nepostačujúca a nevyhovuje** v zmysle štandardov minimálnej vybavenosti obcí. **Odporúča sa zriadenie denného centra.**

ZHRNUTIE

Z pohľadu sociálnych služieb takmer všetky obce a aj mesto Banská Štiavnica vyhovujú v zmysle štandardov minimálne občianskej vybavenosti. Nevyhovuje iba obec Hodruša-Hámre, kde sa odporúča zriadiť denné centrum pre seniorov, zvýšiť kapacitu existujúceho stacionára pre seniorov a domova sociálnych služieb, zriadiť samostatnú vývarovňu, alebo útulok pre bezdomovcov a v prípade potreby sa zaoberať výstavbou sociálnych bytov (bytov na prenájom) a obec Vyhne, kde sa odporúča zriadiť denné centrum.

6.4 Rozbor potreby občianskej vybavenosti

V rámci štúdie bola vyhodnotená potreba občianskej vybavenosti v rámci všetkých obcí. Bolo vyhodnotené kde je poddimenzovaná, kde je dostatočná a kde je a nie je dostupná. Dostupnosť bola stanovená na základe dostupnosti v udržateľných urbanizovaných územiach.

6.4.1 Pešia dostupnosť občianskej vybavenosti

Banskoštiavnická vodohospodárska sústava je našou najvýznamnejšou technickou pamiatkou zapísanou Základnou vlastnosťou novodobého urbanistického fenoménu je budovanie efektívnej dopravnej siete, ktorá zabezpečuje pešiu dostupnosť každej aktivity. Funkčnosť a kvalita pešej dopravy závisí predovšetkým od dostupnosti základného vybavenia potrebného na každodenný život. Variabilita usporiadania aktivít na úrovni zóny sa priaznivo odzrkadľuje v ekonomickej, sociálnej aj ekologickej dimenzii udržateľného urbanizmu. Pešia dostupnosť obchodov, pracovných príležitostí alebo možností kultúrneho, športového a rekreačného využitia prirodzene inšpiruje ľudí tráviť väčšinu času v blízkosti miesta bydliska. Rovnomerné rozloženie obyvateľov v rámci sídla menej zaťažuje dopravu a šetrí množstvo času, ktorý by inak človek strávil cestovaním za jednotlivými aktivitami alebo v dopravnej zápche. Existencia stabilnej a zároveň reálne prítomnej domorodej komunity v danej mestskej mierke, upevňuje vzájomné medziľudské vzťahy, vytvára nepísané spoločenské normy a identitu zóny, štvrte alebo celého mesta. Sociálny benefit sa pretaví do priaznivého vývoja kultúry, poriadku a bezpečnosti v meste (Turancová, Šubová, 2008).

Dostupnosti od bytových jednotiek / domov k jednotlivým typom občianskej vybavenosti boli stanovené v metodickej príručke pre obstarávateľov a spracovateľov územnoplánovacej dokumentácie, Spracovateľ: AŽ PROJEKT s.r.o, Bratislava 2010 s názvom **štandardy minimálnej vybavenosti obcí**. V rámci metodiky boli stanovené dochádzkové vzdialenosti na základe počtu obyvateľov v danom území:

Lokalizácia zariadení obchodu pri sledovaní koncepcie centier rôznej hierarchie a dochádzkových vzdialeností:

Centrum obytného súboru do 2000 obyvateľov:

- Štandard maximálnej dochádzkovej vzdialenosti 500 m – 7 min. pešia dostupnosť

Lokálne centrum obytného, spádová oblasť do 5000 – 7 000 obyvateľov:

- Štandard maximálnej dochádzkovej vzdialenosti 800 m – 10 min. pešia dostupnosť, vzdialenosť k najbližšiemu vyššiemu centru 1 600 m

Centrum obvodu, spádová oblasť do 20 000 – 50 000 obyvateľov:

- štandard maximálnej dochádzkovej vzdialenosti: 1 500 m pešia dostupnosť, – 20 min. MHD, vzdialenosť k najbližšiemu vyššiemu centru 3 km

Ďalej sú v metodike definované konkrétne dostupnosti pre jednotlivé občianske vybavenosti:

- dostupnosť k športovým zariadeniam (všeobecne) 500 - 1600 m,
- dostupnosť k ihriskám pre deti a mládež - do 400 m,
- dostupnosť k ihriskám pre dospelých - do 600 m,
- dostupnosť k reštauráciám 500 – 1000 m,
 - dostupnosť k základným zariadeniam služieb: 500 – 1200 m,
- kultúrne zariadenia: klubové osvetové zariadenia, obecné knižnice sa predpokladajú v dostupnosti do 800 m, vyššie zariadenia sa uvažujú s diferencovanou časovou dostupnosťou, hierarchicky najvyššie a špecifické zariadenia sa riešia jednotlivo
- parky a iné typy verejnej parkovej zelene lokálneho významu do 300 m
- materská škola do 400 m
- základná škola do 500 – 800 m
- špecializované obchody do 500 – 800 m

V urbanistickej štúdii mikroregiónu sa v danej mierke nediferencujú typy občianskej vybavenosti – všetka je uvažovaná ako jedna všeobecná. Avšak je odporúčané, aby sa v deailnosti územného plánu sídla riešila dostupnosti pre jednotlivé typy / kategórie občianskej vybavenosti, tak ako je to spomenuté vyššie.

V rámci predmetnej urbanistickej štúdie je uvažované s dostupnosťou všeobecnej občianskej vybavenosti do 500 m. Vzhľadom na zložitú členitosť terénu naprieč mikroregiónom bola započítaná redukcia a finálnou izochrónou **pešej dostupnosti v mikroregióne bola stanovená na 400 m**. V grafickej časti sú vytypované miesta, kde sa do 400 m občianska vybavenosti od bytov / domov nenachádza a v návrhu by bolo potrebné v týchto lokalitách občiansku vybavenosť doplniť. **Dostupnosť VHD (verejná hromadná doprava) je stanovená na 300 m v intravilánoch obcí.**

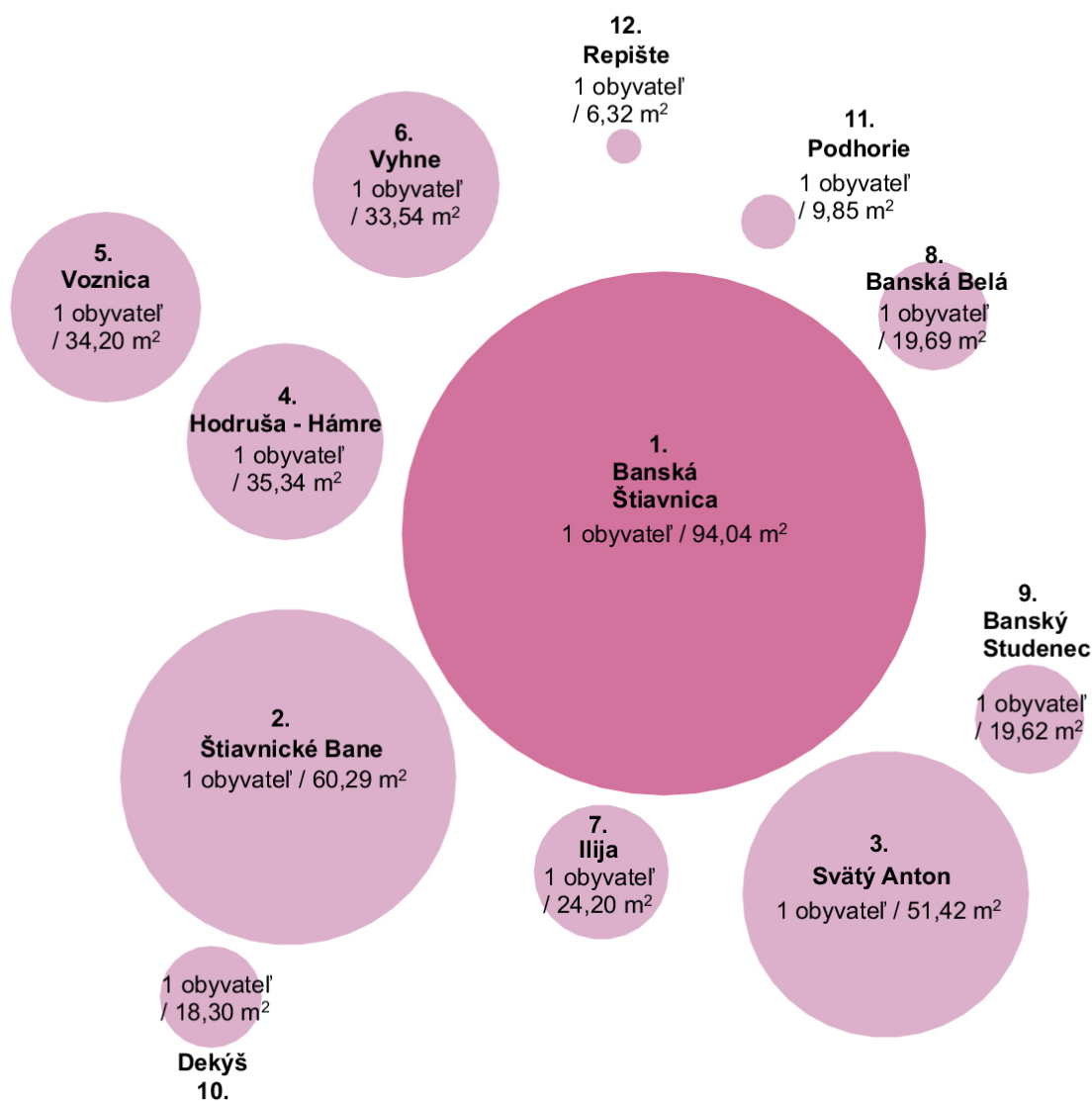
6.4.2 Vyhodnotenie potreby občianskej vybavenosti v obciach

V predmetnej urbanistickej štúdii bola stanovená aj metodika pre vyhodnotenie potreby občianskej vybavenosti na základe prieskumov a rozborov v jednotlivých obciach. Metodika je

autorská a vzťahuje sa na reálny prieskum v teréne vo všetkých obciach (Ruhig, Ruhigová). V rámci metodiky bolo stanovených 5 kategórií, ktoré stanovujú, či je občianskej vybavenosti dostatok, alebo nedostatok (tab. č. 7). Hodnotenie závisí od zastavanej plochy občianskej vybavenosti a zmiešaných území na jedného obyvateľa (obr. č. 07):

1. **Dostačujúca** - bez potreby ďalšieho dopĺňania OV (1 obyvateľ / nad 60 m²)
2. **Dostačujúca** - s možnosťou ďalšieho dopĺňania OV (1 obyvateľ / 45 – 60 m²)
3. **Nedostačujúca** - s potrebou ďalšieho doplnenia OV (1 obyvateľ / 30 – 45 m²)
4. **Nedostačujúca** - kritická s nutnou potrebou ďalšieho doplnenia OV (1 obyvateľ / 15 – 30 m²)
5. **Nedostačujúca** - alarmujúca s urgentnou potrebou ďalšieho doplnenia OV (1 obyvateľ / 0 – 15 m²)

Obr. č. 07 – Analýza zastavanej plochy občianskej vybavenosti (OV) na jedného obyvateľa

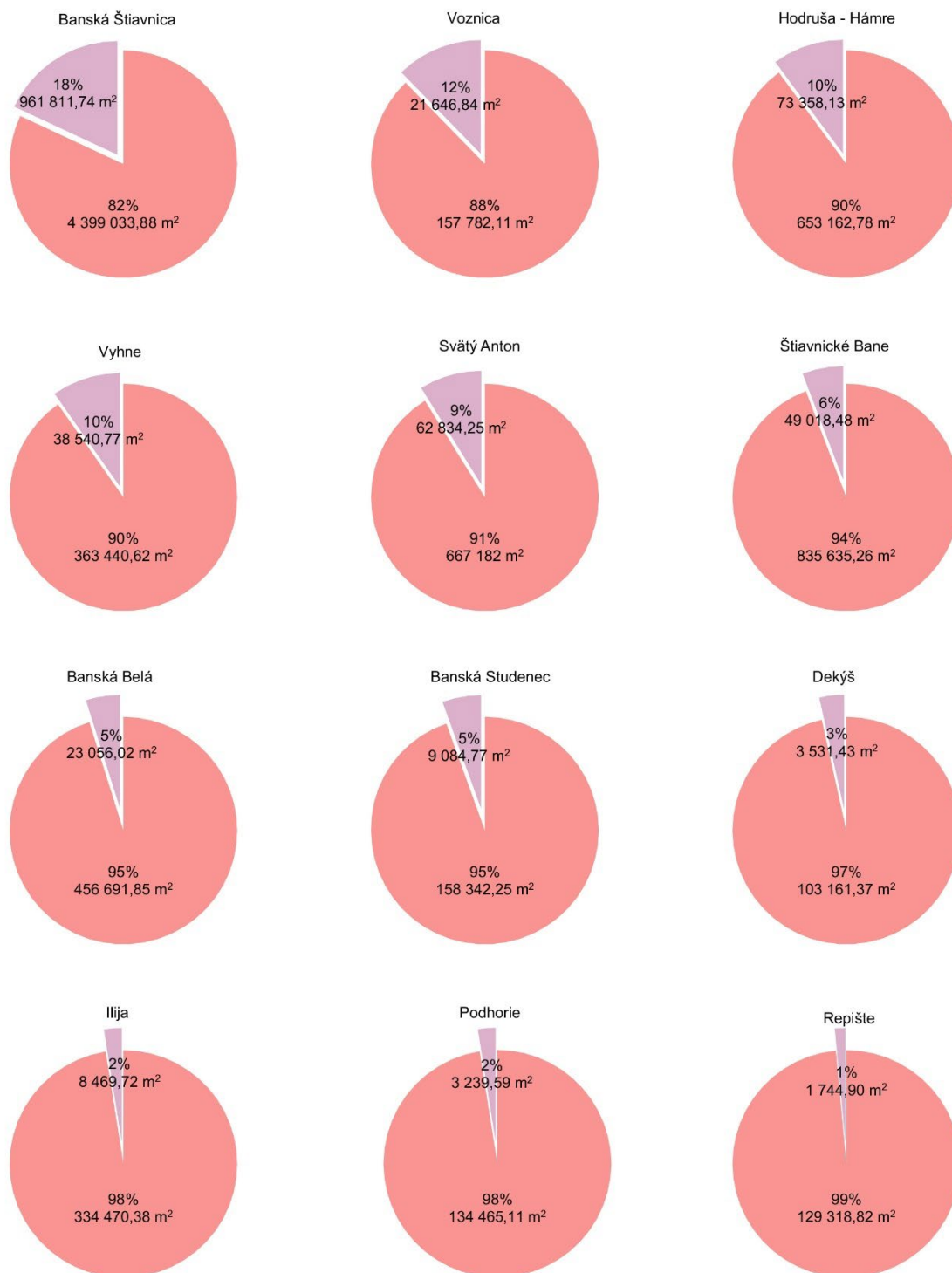
Tabuľka č. 7 – Hodnotenie dostatočnosti občianskej vybavenosti (OV) v rámci jednotlivých obcí

Obec	Plocha zastavenej plochy občianskej vybavenosti na jedného obyvateľa	Hodnotenie dostatočnosti občianskej vybavenosti	Posúdenie potreby občianskej vybavenosti
Banská Štiavnica	1 obyvateľ / 94,04 m ²	1	Dostačujúca - bez potreby ďalšieho dopĺňania OV
Štiavnické Bane	1 obyvateľ / 60,29 m ²	2	Dostačujúca – s možnosťou ďalšieho dopĺňania OV
Svätý Anton	1 obyvateľ / 51,42 m ²	2	Dostačujúca – s možnosťou ďalšieho dopĺňania OV
Hodruše - Hámre	1 obyvateľ / 35,34 m ²	3	Nedostačujúca – s potrebou ďalšieho doplnenia OV
Voznica	1 obyvateľ / 34,20 m ²	3	Nedostačujúca – s potrebou ďalšieho doplnenia OV
Vyhne	1 obyvateľ / 33,54 m ²	3	Nedostačujúca – s potrebou ďalšieho doplnenia OV
Ilija	1 obyvateľ / 24,20 m ²	4	Nedostačujúca – kritická s nutnou potrebou ďalšieho doplnenia OV
Banská Belá	1 obyvateľ / 19,69 m ²	4	Nedostačujúca – kritická s nutnou potrebou ďalšieho doplnenia OV
Banský Studenec	1 obyvateľ / 19,62 m ²	4	Nedostačujúca – kritická s nutnou potrebou

			d ďalšieho doplnenia OV
Dekýš	1 obyvateľ / 18,30 m ²	4	Nedostačujúca – kritická s nutnou potrebou ďalšieho doplnenia OV
Podhorie	1 obyvateľ / 9,85 m ²	5	Nedostačujúca – alarmujúca s urgentnou potrebou doplnenia OV
Repište	1 obyvateľ / 6,32 m ²	5	Nedostačujúca – alarmujúca s urgentnou potrebou doplnenia OV

Ďalej bola vytvorená analýza pomeru zastavanej plochy občianskej vybavenosti a zmiešaných území k zastavenej ploche bývania. Tento ukazovateľ bude napomáhať k uchopeniu daných pomerov pri návrhu možnej veľkosti zastavaných území s funkciou ako je občianska vybavenosť, alebo zmiešané územia (graf č. 14).

Graf č. 14 – Analýza pomeru zastavenej plochy občianskej vybavenosti k funkcii bývania

ZHRNUTIE

Z analýz potreby občianskej vybavenosti vyplýva, že dopravná vybavenosť dostatočná v prepočte na obyvateľa iba pre v obciach Svätý Anton, Štiavnické Bane a v meste Banská Štiavnica. Nedostatočná

občianska vybavenosť je v ostatných obciach, kde kritická úroveň je v obciach Ilija, Banská Belá, Banský Studenec a Dekýš a alarmujúca v obciach Podhorie a Repište. Na základe týchto analýz je potrebné v územných plánoch daných obcí vytipovať územia, ktoré budú transformované na zmiešané, alebo sa navrhnu nové rozvojové plochy s občianskou vybavenosťou. Zároveň je potrebné hľadať miesta s umiestňovaním občianske vybavenosti tak, aby bola dostupná 400 m vzdušnou čiarou od obytných plôch.

7. PRIESKUMY A ROZBORY KULTÚRNYCH A HISTORICKÝCH HODNÔT

7.1 Úvod do problematiky

„Urbanistická štúdia únosnosti územia UNESCO Banská Štiavnica a okolie“ (ďalej UŠ) má ako hlavný cieľ vyvážený a trvalo udržateľný rozvoj jednotlivých funkčných zložiek osídlenia v území UNESCO Banskej Štiavnice a okolia s dôrazom na **ochranu prírodných, kultúrnych a historických hodnôt a starostlivosť o krajinu**.

Hoci pôvodné činnosti spojené s baníctvom sú už v území utlmené, práve v minulosti vytvorené významné kultúrne hodnoty a charakteristický krajinný ráz, sú dôvodmi zvýšeného záujmu o územie. V súčasnosti sa záujem prejavuje v niektorých miestach nadlimitným využívaním: najmä v centre Banskej Štiavnice a v okolí vodných nádrží, čo ohrozuje ochranu hodnôt. **Snaha o udržateľný rozvoj územia musí preto nevyhnutne znamenať definovanie a zabezpečenie ochrany prírodných, kultúrnych a historických hodnôt územia.**

Zásadne určujúcim parametrom UŠ je skutočnosť, že ochrana hodnôt je právne viazaná na slovenskú legislatívu ako aj na podmienky stanovené medzinárodnými záväzkami: ratifikovaním v prvom rade najznámejšieho a prestížneho **Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO (ďalej len Dohovor UNESCO)** a tiež **Európskeho kultúrneho dohovoru, Dohovoru o ochrane architektonického dedičstva Európy a Európskeho dohovoru o krajine**. Slovenskej republike prístupom k týmto dohovorum vznikli medzinárodné záväzky, ktorých naplnenie sa štát zaviazal zabezpečiť vlastnými právnymi predpismi a inými aktivitami.

Rozsah riešeného územia UŠ zadávateľ vymedzil vychádzajúc zo Zákona č. 100/2002 Z. z. o ochrane a rozvoji územia Banskej Štiavnice a okolia. Zákon sa vzťahuje „*na katastrálne územia mesta Banská Štiavnica a obcí Banská Belá, Banský Studenec, Dekýš, Ilija, Podhorie, Svätý Anton, Štiavnické Bane, Hodruša-Hámre, Voznica, Repište a Vyhne, na ktorých sa nachádzajú technické pamiatky zapísané v Zozname svetového dedičstva UNESCO*“¹.

V riešenom území leží jadrové územie Lokality UNESCO „Historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky v jeho okolí“ (ďalej len Lokality). Lokality ako celok presne určujú hranica jadrového územia a hranica ochranného územia.² Hranice sú stanovené v záväzných dokumentoch UNESCO.

Obce, ktoré sú v riešenom území a nachádzajú sa celým rozsahom katastra v jadrovom území UNESCO: Banská Štiavnica, Banská Belá, Banský Studenec, Hodruša-Hámre, Ilija, Svätý Anton, Štiavnické Bane a Vyhne.

Obce, ktoré sú v riešenom území a značnou časťou katastra sa nachádzajú v jadrovom území UNESCO: Dekýš, Repište, Voznica.

¹ § 2 Zákona 100/2002 Z. z.

² Záväzná mapa dostupná na <https://whc.unesco.org/document/101160>

Treba podotknúť, že sú aj obce v dotyku s južnou hranicou riešeného územia: Baďan, Beluj, Počúvadlo a Vysoká, ktoré majú malú časť katastra v jadrovom území UNESCO, ale nie sú súčasťou UŠ. Presné hranice Lokality boli zaevidované až v roku 2008. Južná hranica Lokality nesleduje dôsledne hranice katastrov týchto obcí. Dôvodom je kvalita zdrojového podkladu - pôvodnej analógovej mapy z roku 1993.³ Táto skutočnosť sa však nejaví obmedzujúca pre splnenie cieľov UŠ.

Riešené územie UŠ je plošne väčšie ako jadrové územie Lokality, pokrýva aj menšiu časť ochranného územia Lokality.

Lokalita má zložité východiskové podmienky z pohľadu napĺňania cieľov vyplývajúcich z medzinárodného právneho záväzku Slovenskej republiky podľa Dohovoru UNESCO.

Lokalita UNESCO je územie, ktoré :

- má nepriaznivú sociálnu a ekonomickú situáciu po zásadnom útlme baníckej ťažby a priemyselnej výroby od 90-tych rokov 20.storočia,
- má obmedzené vnútorné ekonomické a ľudské zdroje: nízky počet obyvateľov, málo pracovných príležitostí,
- má geomorfologicky členitý horský terén,
- je dopravne ťažko prístupné a má prevažne rozptýlené osídlenie,
- je nemá zodpovedajúcu riadiacu štruktúru: patrí do 3 okresov a týka sa katastra 15 obcí,
- je plošne najväčšie územie UNESCO podľa Dohovoru v Slovenskej republike, patrí medzi najväčšie na svete,

Lokalita vzhľadom medzinárodný právny záväzok Slovenskej republiky podľa Dohovoru UNESCO je špecifickým územím, kde je nutné uplatniť zodpovedajúce špecifické plánovacie, organizačné, odborné a finančné mechanizmy .

Lokalita UNESCO si vyžaduje:

- územno-plánovaciú dokumentáciu s reguláciou za účelom ochrany svetových prírodných, kultúrnych a historických hodnôt a kultúrnej krajiny,
- špecifickú organizačno - riadiacu štruktúru riadenia procesov ochrany na krajskej úrovni,
- doplniť komplexné digitalizované podklady a využívať GIS,
- vyriešiť vlastnícke vzťahy vo vzťahu k ochrane,
- vytvoriť komplexné finančné nástroje cielené na problematiku ochrany,
- doplniť odborné ľudské zdroje pre ochranu a manažment územia UNESCO,
- zvýšiť povedomie o reálnom význame ochrany dedičstva pre región na úrovni obyvateľstva a vo verejnej správe zapájania verejnosti do procesov.

³ Mapa dostupná na <https://whc.unesco.org/document/153892>

7.2 Terminológia

Oficiálny názov Lokality⁴ „Historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky v okolí“

Dohovor o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva⁵ (*Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*) bol prijatý v roku 1972, v SR 1991. Cieľom Dohovoru UNESCO je identifikácia, ochrana, konzervácia, prezentácia a odovzdávanie kultúrneho a prírodného dedičstva výnimočnej svetovej hodnoty budúcim generáciám, ako proces, ktorý je významnou súčasťou udržateľného rozvoja. Je vedený **Zoznam kultúrneho a prírodného dedičstva výnimočnej svetovej hodnoty (ďalej len Zoznam)**, v súčasnosti (09/2024) obsahuje 1232 chránených entít.

Každý zmluvný štát uznáva, že v prvom rade je jeho povinnosťou zabezpečiť označenie, ochranu, zachovanie, prezentovanie a odovzdávanie budúcim generáciám kultúrneho a prírodného dedičstva uvedeného a nachádzajúceho sa na jeho území. Za tým účelom urobí všetko pri maximálnom využití svojich vlastných zdrojov, a tam, kde je to vhodné, spolu s medzinárodnou pomocou a spoluprácou, najmä finančnou, umeleckou, vedeckou a technickou, akú bude môcť dostať.⁶

V zmysle čl. 5 Dohovoru UNESCO sa vymedzujú oblasti, ktoré majú byť pre členské krajiny predmetom záujmu a kde je potrebné realizovať konkrétne opatrenia s cieľom zo cťou naplňať podstatu a poslanie v týchto vymedzených oblastiach:

1. Prijatie všeobecnej politiky zameranej na posilnenie úlohy kultúrneho dedičstva v živote spoločnosti, začlenenie jeho ochrany do komplexných plánovacích programov.
2. Vytvorenie služieb na ochranu, zachovanie a prezentovanie dedičstva, spolu so zamestnancami a potrebnými zdrojmi.
3. Rozvinutie vedeckých a technických štúdií a výskumu, vypracovanie metód proti nebezpečenstvám ohrozujúcim dedičstvo.
4. Prijatie zodpovedajúcich právnych, vedeckých, technických, administratívnych a finančných opatrení.
5. Podpora stredísk pre školenie v oblasti ochrany a podporovanie vedeckého výskumu v tejto oblasti.

Vykonávacia smernica⁷ (*Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention*) (ďalej len Smernica) pre uplatňovanie Dohovoru UNESCO. Je spracovaná a priebežne aktualizovaná pre potreby uplatňovania Dohovoru UNESCO. Aktuálna verzia je z roku 2023.

Lokalita⁸ podľa Dohovoru UNESCO je dielo človeka alebo kombinované dielo prírody a človeka, ako aj územie zahrňujúce archeologické lokality, ktoré majú výnimočnú svetovú hodnotu z historického, estetického, etnologického alebo antropologického pohľadu.

⁴ <https://whc.unesco.org/en/decisions/988>

⁵ <https://www.enviroportal.sk/dokument/world-heritage>

⁶ Dohovor Časť III, čl.4

⁷ <https://whc.unesco.org/en/documents/199696>

⁸ Dohovor Časť I, čl.1

Kultúrna krajina⁹ je kultúrnym vlastníctvom a predstavuje „kombinované dielo prírody a človeka“ označené v Čl. 1 Dohovoru UNESCO. Je ukázkou vývoja ľudskej spoločnosti a osídlenia v priebehu času, pod vplyvom fyzických obmedzení a/alebo príležitostí, ktoré ponúka prirodzené prostredie a následné sociálne, ekonomické a kultúrne sily - vonkajšie aj vnútorné.

Výnimočná svetová hodnota podľa Dohovoru UNESCO znamená kultúrny a/alebo prírodný význam, ktorý presahuje národné hranice a má spoločný význam pre súčasné a budúce generácie ľudstva. Určuje sa na základe kritérií všeobecne prijatých kritérií v Smernici.

Predmet ochrany sú prírodné a kultúrne objekty, ktoré sú nositeľmi hodnôt, pre ktoré bola lokalita na základe kritérií zapísaná na Zoznam svetového kultúrneho a prírodného dedičstva; môžu mať hmotnú a nehmotnú podstatu.

Jadrové územie (*Core zone*) je územie, na ktorom sa nachádzajú výnimočné svetové hodnoty a ich nositelia, ktoré sú predmetom ochrany Lokality. Jadrové územie Lokality je rozsahom najväčšie na Slovensku a je jedno z najrozsiahlejších na svete, má 20 632 ha.

Ochranné územie (*Buffer zone*) je územie slúžiace na ochranu hodnôt jadrového územia Lokality UNESCO. V prípade Lokality je rozsiahle, má 60 128 ha (tvorí ho hranica Chránenej krajinej oblasti Štiavnické vrchy).

Ochrana lokality: súbor legislatívnych, finančných, vzdelávacích, správnych a riadiacich nástrojov a mechanizmov, uplatňovaných za cieľom zachovania výnimočnej svetovej hodnoty dedičstva lokality.

Európsky kultúrny dohovor bol prijatý v roku 1954, ČSFR pristúpila v roku 1990. Zmluvné strany dohovoru sa ním zaviazali prijať opatrenia „na ochranu a podporu rozvoja svojho národného príspevku do spoločného kultúrneho dedičstva Európy“.¹⁰

Dohovor o ochrane architektonického dedičstva Európy bol prijatý v roku 1985, SR pristúpila v roku 2001. V zmysle čl. 10 sa SR zaviazala prijať ucelenú ochranársku politiku, ktorá bude uľahčovať, „kedykoľvek je to možné, v rámci mestského a územného plánovacieho procesu zachranu a využitie tých budov, ktorým ich vlastný význam nezaručuje ochranu“.¹¹

Európsky dohovor o krajine (*Council of Europe Landscape Convention*) bol prijatý v roku 2000 a v SR 2005.¹² Cieľom dohovoru je podporiť ochranu, manažment a plánovanie krajiny a organizovať európsku spoluprácu v tejto oblasti.

Ochrana krajiny znamená činnosti smerujúce k zachovaniu a udržiavaniu významných alebo charakteristických črt krajiny, vyplývajúcich z jej historického dedičstva a prírodného usporiadania a/alebo ľudskej aktivity.

Charakteristický vzhľad krajiny (ďalej ChVK)¹³ reprezentuje vybrané, charakteristické vlastnosti vzhľadu a charakteru krajiny. Upresňuje tie atribúty, ktoré majú v krajine zvýšený význam, respektíve sú účelovým predmetom záujmu ochrany či pretvárania krajiny. Prejavuje sa súborom charakteristických znakov, ktoré danú krajinu odlišujú od akejkolvek inej. Charakteristický vzhľad

⁹ Operational Guidelines Časť II.A, č.47 WHC/23/45.COM/12 (2023)

¹⁰ Oznámenie Federálneho MZV č. 290/1990 Zb.

¹¹ Oznámenie MZ SR č. 369/2001 Z. z.

¹² Oznámenie MZ SR č. 515/2005 Z. z.

¹³ §1 ods. 1, §2 c) Zákona 543/2002 Z. z.

krajiny je obdobný pojmom **krajinný obraz** a **krajinný ráz**. Zdôrazňuje odlišnosť toho, čo je pre krajinu charakteristické, a čím sa typy krajín líšia.

Pamiatková hodnota¹⁴ je súhrn významných historických, spoločenských, krajinných, urbanistických, architektonických, vedeckých, technických, výtvarných alebo umelecko-remeselných hodnôt, pre ktoré môžu byť veci predmetom individuálnej alebo územnej ochrany.

7.3 Autenticita a integrita ako zásadné požiadavky na ochranu

Autenticita¹⁵ je pôvodnosť a pravdivosť dedičstva Lokality UNESCO. Je dôležité zachovať materiálnych nositeľov hodnôt (objekty, urbanistické štruktúry, archívne a muzeálne dokumenty), ako aj zachovať duchovné hodnoty kultúry (napr. poznanie, zvyklosti, tradície, postupy...).

Integrita¹⁶ je celistvosť zachovania dedičstva Lokality UNESCO. Materiálna a duchovná podstata zachovaného dedičstva nemá byť narušená nevhodnými novými zásahmi (neprimeraná výstavba, narušovanie vzhľadu krajiny nevhodným hospodárením, vytrácanie tradičných remesiel...).

7.4 Kritériá zápisu

Základný princíp zápisu do Zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO je **overenie hodnôt porovnaním s inými kultúrnymi a prírodnými hodnotami svetového dedičstva**, čím sa objektívne potvrdí jedinečnosť a výnimočná svetová hodnota.

Na Zozname svetového dedičstva UNESCO sa nachádza v súčasnosti (09/2024) iba 26 entít z 1232, ktoré sú ťažiskovo spojených s vodným hospodárstvom resp. obsahujú vodné stavby a iba 19 entít z 1232, ktoré sú ťažiskovo spojené s baníctvom.

Lokalita UNESCO má výnimočné svetové hodnoty:

- z **hľadiska vodného hospodárstva** ide o jedinú vodohospodársku sústavu na svete, ktorá má vodné nádrže (tajchy) a systém jarkov a vodných štôlní umiestnený v členitom horskom prostredí, čo podmienilo, že zemné hrádze nádrží majú extrémnu strmosť,
- z **hľadiska banskej ťažby a úpravy rúd** nepretržitou ťažbou vyše 1000 rokov, využitím dobových svetovo najprogressívnejších technológií a špičkovým školstvom.

Výskyt prejavov činnosti človeka v prírodnom prostredí je sústredený na ucelenom území, vymedzenom hranicou jadrového územia. Výnimočné svetové hodnoty sa nachádzajú na území, ktoré má špecifickú podobu osídlenia v členitom teréne a má charakteristický vzhľad krajiny.

¹⁴ § 2 ods. 2 Zákona 49/2002 Z. z.

¹⁵ Operational Guidelines Časť II.E, č.79-86 WHC/23/45.COM/12 (2023)

¹⁶ Operational Guidelines Časť II.E, č.87-95 WHC/23/45.COM/12 (2023)

Lokalita UNESCO bola zapísaná na základe dvoch z desiatich všeobecných kritérií¹⁷ stanovených Smernicou. Tieto kritériá sú zásadným a normatívnym vyjadrením výnimočnej svetovej hodnoty Lokality, jej kultúrnych a historických hodnôt:

- iv. mimoriadny príklad typu stavby, architektonického či technologického súboru alebo krajiny ilustrujúci dôležité medzníky v histórii ľudstva.
- v. jedinečný príklad tradičného osídlenia, využívania krajiny či mora, reprezentujúci kultúru, alebo interakciu s prírodným prostredím, predovšetkým ak sa stala ohrozenou vplyvom nevratných zmien.

Kritériá (iv a v) sú špecifikované pre Lokalitu UNESCO nasledovne:

- iv. „Urbanistický a priemyselný komplex Banská Štiavnica a okolie je **významným príkladom stredovekého baníckeho centra veľkej ekonomickej dôležitosti**. Pretrval až do moderných čias a nadobudol charakteristickú a osobitú podobu.“
- v. „V súvislosti so skončením banskej činnosti v Banskej Štiavnici a odchodom Baníckej a lesníckej akadémie, mesto stratilo veľa zo zmyslu svojej existencie, **stalo sa zraniteľným voči postupujúcemu narúšaniu svojho charakteru** a urbanistickej štruktúry“.

Na základe početných odborných výskumov Lokality UNESCO bolo overené, že:

- Lokalita je jedinečným príkladom významného baníckeho osídlenia, ktoré sa priebežne rozvíjalo minimálne tisíc rokov a ktorého vývoj od stredoveku do dnešných čias mu priniesol osobité a charakteristické črty. Funkčnosť urbanistického a priemyselného komplexu viazaného na banícku činnosť je výsledkom bohatej škály ľudských činností. Dolovanie rúd podmieňovalo ďalšie významné aktivity: úprava rúd, hutníctvo, vodohospodársky systém, architektúra a urbanizmus, umenie, remeslá, priemysel, odborné školstvo, starostlivosť o krajinu (lesníctvo, poľnohospodárstvo).
- Skončenie banskej činnosti a zrušenie Banskej akadémie a odborného školstva znamená ohrozenie charakteru a urbanistickej štruktúry Lokality.
- Komplex ľudských činností a prírodných procesov podmienil vznik a vývoj kultúrnej krajiny Lokality UNESCO. Napriek rozsiahlej baníckej činnosti a všestrannému, intenzívnemu dlhodobému využívaniu je kultúrna krajina Lokality výsledným spojením progresívnych sociálnych, ekonomických a kultúrnych síl, vnútorných a vonkajších, a úspešným dokladom stupňa evolúcie ľudskej spoločnosti a osídlenia výnimočnej svetovej hodnoty.
- Geologické a geomorfologické danosti územia podmienili vznik urbanistického a priemyselného komplexu založeného na baníckej činnosti a sú nositeľmi neoddeliteľnej časti hodnôt Lokality UNESCO.

¹⁷ Operational Guidelines Časť II.D, č.77 WHC/23/45.COM/12 (2023)

Nositelia hodnôt tvoria osobité a charakteristické črty dedičstva Lokality UNESCO, sú to hmotné a nehmotné výsledky ľudských aktivít spojené s baníctvom a ostatnými baníctvom podmienenými činnosťami v území:

- **úprava rúd, hutníctvo, vodohospodársky systém,**
 - **architektúra a urbanizmus, umenie, remeslá, priemysel, odborné školstvo,**
 - **starostlivosť o krajinu (lesníctvo, poľnohospodárstvo),**
- a ktoré, spolu s výsledkami prírodných procesov, spolu tvoria **kultúrnu krajinu.**

Základný princíp zápisu do Zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO je overenie jej hodnôt porovnaním s inými lokalitami svetového dedičstva, čím sa objektívne potvrdí jej jedinečnosť a výnimočná svetová hodnota.

Na zozname svetového dedičstva UNESCO sa nachádza v súčasnosti (09/2024) približne¹⁸ iba 19 svetových lokalít z 1199, ktoré sú ťažiskovo spojené s baníctvom a iba 22 svetových lokalít z 1199, ktoré sú ťažiskovo spojené s vodným hospodárstvom.

Lokalita UNESCO je z hľadiska banskej ťažby a úpravy rúd jedinečná:

- nepretržitá ťažba vyše 1000 rokov,
- využitie dobových svetovo najprogresívnejších technológií a špičkové školstvo.

Lokalita UNESCO je z hľadiska vodného hospodárstva jedinečná:

- jediná rozsiahla vodohospodárska sústava na svete, ktorá má vodné nádrže (tajchy) a systém jarkov a vodných štôlní umiestnený v členitom horskom prostredí čo podmienilo, že zemné hrádze nádrží majú extrémnu strmosť.

Špecifickú podobu osídlenia tvorí symbióza priemyselne a poľnohospodársky využívanej krajiny a rozptýleného osídlenia. Vyplýva to z nerastného bohatstva vulkanických Štiavnických vrchov a využitia banskoštiavnicko - hodrušského rudného revíru.

7.5 Právny rámec ochrany kultúrneho dedičstva

Právna ochrana Lokality UNESCO je bližšie analyzovaná v dokumente Manažment plán Lokality UNESCO (2010,2022), ktorý je dostupný na webovom sídle Mesta Banská Štiavnica.¹⁹

Základom ochrany kultúrneho dedičstva Lokality UNESCO „Historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia“ je jej **právny status**. Právne predpisy stanovujú rozsah individuálnych práv a povinností súvisiacich s ochranou Lokality UNESCO, ako aj rozsah povinností a kompetencií orgánov štátnej správy a územnej samosprávy na úseku ochrany hodnôt Lokality.

¹⁸ Zoznam svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO je priebežne aktualizovaný

¹⁹ <https://www.banskastiavnica.sk/obcan/manazment-lokality-unesco/>

Ochrana Lokality UNESCO z medzinárodno-právneho hľadiska:

Obsah záväzku Slovenskej republiky vo veci národnej ochrany svetového dedičstva je uvedený v čl. 4 a 5 Dohovoru. Zmluvné štáty uznávajú, že je ich **povinnosťou „zabezpečiť označenie, ochranu, zachovanie, prezentovanie a odovzdávanie budúcim generáciám dedičstva na svojom území.“**

Jednotlivé štáty prejavili záujem o zápis svojich lokalít do Zoznamu s vedomím si povinností, ktoré z toho vyplývajú. Je záujmom štátov a ich prestíže, aby ich dedičstvo v zozname zostalo a jeho prostredníctvom sa aj prezentovalo.

Normatívnym aktom zápisu je rozhodnutie Výboru pre svetové dedičstvo o zápise z roku 1993 pod číslom WHC-93/CONF.002/14 - 618rev. Dôležité sú ďalej rozhodnutie z roku 2006 o zmene názvu Lokality UNESCO č. 30COM 8B.13, ktorým s mení názov na taký ako ho poznáme dnes, a rozhodnutie z roku 2008 o spresnení vymedzenia hraníc Lokality UNESCO č. 32COM 8D. **Z územného hľadiska je Lokalita UNESCO vymedzená hranicou jadrového územia a hranicou ochranného územia, tak ako je zaznačená v rozhodnutí Výboru o spresnení hraníc Lokality UNESCO 32COM 8D z roku 2008. Táto mapa je ako súčasť rozhodnutia o zápise právne záväzná a určuje územie, na ktorom sa SR ako zmluvná strana zaviazala splniť požiadavky Dohovoru vo veci ochrany svetového dedičstva.**

Ochrana Lokality UNESCO v slovenskom právnom poriadku:

Hranice Lokality UNESCO

Existujúce hranice Lokality UNESCO, tak ako sú zapísané v Zozname svetového dedičstva, nie sú v slovenskom právnom poriadku zadefinované a nemajú jasný právny status. V území, ktoré hranica Lokality UNESCO ohraničuje, nezavádza slovenské právo žiadne osobitné povinnosti a obmedzenia ani kompetencie orgánov štátnej správy na úseku ochrany svetového dedičstva.

Pokusom o **legalizáciu územia Lokality UNESCO je zákon 100/2002 Z. z. o Banskej Štiavnici**. Zákon ukladá v §4 ods.4 mestu Banská Štiavnica (nie však iným obciam na území Lokality UNESCO) dodatočné povinnosti na úseku ochrany a udržateľného rozvoja na svojom území. Tieto ustanovenia treba považovať za samosprávnu pôsobnosť ustanovenú osobitným zákonom²⁰ v zmysle zákona o obecnom zriadení, preto môže na tomto úseku mesto vydávať VZN a ich dodržiavanie kontrolovať a vymáhať.

Konkrétne, zákon ukladá Mestu Banskej Štiavnici zabezpečiť, aby:

²⁰ § 4 Ods. 1 Zákona o obecnom zriadení:

Obec samostatne rozhoduje a uskutočňuje všetky úkony súvisiace so správou obce a jej majetku, všetky záležitosti, ktoré ako jej samosprávnu pôsobnosť upravuje osobitný zákon, ak takéto úkony podľa zákona nevykonáva štát alebo iná právnická osoba alebo fyzická osoba.

- a) stavebná činnosť na území mesta zachovávala, obnovovala a dotvárala objekty vo vymedzenom území, pričom táto činnosť sa musí vykonávať na vysokej architektonickej a technickej úrovni a musí zachovávať historický charakter prostredia. Nová výstavba musí harmonicky dotvárať pôvodný historický, architektonický, krajinný a urbanistický výraz Banskej Štiavnice. Kompozičné a výškové usporiadanie novej výstavby nesmie v diaľkových pohľadoch rušivo ovplyvňovať panorámu a siluety dominánt Pamiatkovej rezervácie,
- b) hospodárska činnosť v Banskej Štiavnici svojím charakterom, dopravnými a priestorovými nárokmi a akýmkoľvek znečisťovaním prostredia rušivo nevplývala na krajinný, architektonický a urbanistický ráz mesta,
- c) príprava a uskutočňovanie všetkých terénnych úprav, dopravných, vodohospodárskych, energetických, telekomunikačných a ostatných stavieb a prevádzka inžinierskych sietí nenarušili architektonický výraz jednotlivých pamiatkových objektov i Pamiatkovej rezervácie Banská Štiavnica ako celku.

Zákon o Banskej Štiavnici v § 4 ods. 5 takisto ukladá povinnosť aj ostatným obciam, ktorých územia tvoria územie Lokality UNESCO, dbať na to, aby stavebná a hospodárska činnosť na vymedzenom území neohrozovala zachovanie podstaty technických pamiatok zapísaných v Zozname svetového dedičstva a rušivo nevplývala na ich historický vzhľad.

Z hľadiska územno-správneho usporiadania územie Lokality UNESCO netvorí jeden celok, ale súbor niekoľkých obcí, ktoré sú samostatnými jednotkami územnej samosprávy (napr. mesto Banská Štiavnica nemá žiadne okolitým obciam nadriadené postavenie). Pre dosiahnutie efektu vyššie opísaných opatrní je nevyhnutná vzájomná dohoda a vysoká úroveň koordinácie postupov. Zákon o obecnom zriadení upravuje možnosti spolupráce obcí za účelom uskutočnenia konkrétnej úlohy alebo činnosti, napríklad zriadením združenia obcí.

Základné strategické dokumenty všetkých obcí (Plány hospodárskeho a sociálneho rozvoja - PHSR) deklarujú ciele, ktoré sú v súlade s ochranou Lokality UNESCO.

Ochrana pamiatkového fondu

Pamiatková ochrana je upravená predovšetkým Zákonom o ochrane pamiatkového fondu č. 49/2002 Z. z. (Pamiatkový zákon), ktorý upravuje ochranu kultúrnych pamiatok, pamiatkových území a archeologických nálezov a lokalít, pričom sa odvoláva priamo na medzinárodné zmluvy v oblasti európskeho a svetového dedičstva²¹.

Objektom ochrany podľa Pamiatkového zákona sú jednak jednotlivé veci (hnutelné aj nehnuteľné), vyhlásené za národné kultúrne pamiatky, a pamiatkové územia - pamiatkové rezervácie a pamiatkové zóny (podľa toho hovoríme o individuálnej ochrane alebo o územnej ochrane). Ochrane podliehajú aj veci a územia už momentom, keď sa začalo konanie o ich vyhlásení za kultúrne pamiatky alebo pamiatkové územia.

²¹ § 1 ods. 1 pamiatkového zákona

Zákon definuje ochranu pamiatkového fondu ako súhrn činností a opatrení zameraných na identifikáciu, výskum, evidenciu, zachovanie, obnovu, reštaurovanie, regeneráciu, využívanie a prezentáciu kultúrnych pamiatok a území²².

Zákon používa iba pojem kultúrnej pamiatky. Nepozná pojem technickej pamiatky, ktorý figuruje v názve Lokality UNESCO. Zákon však ustanovuje, že za Národnú kultúrnu pamiatku môže byť vyhlásená vec pamiatkovej hodnoty, pričom hodnota môže spočívať okrem historických, urbanistických, kultúrnych, architektonických, výtvarných či umelecko-remeselných aj v súbore vedeckých, technických alebo krajinárskych hodnôt, hodných individuálnej či územnej ochrany. Právny pojem kultúrnej pamiatky je teda všeobecný, zahŕňajúci aj technické pamiatky v zmysle zápisu podľa Dohovoru.

Vec, ktorá má pamiatkovú hodnotu, vyhlasuje za Národnú kultúrnu pamiatku Pamiatkový úrad²³ z vlastného podnetu alebo na podnet právnickej či fyzickej osoby. Účastníkmi konania sú aj vlastníci veci, ktorá má byť za kultúrnu pamiatku vyhlásená, a v prípade nehnuteľnosti aj obec, kde sa nachádza.

Status nehnuteľnosti ako Národnej kultúrnej pamiatky sa potom vyznačí aj do Katastra nehnuteľností.

Pamiatkové územia

Nástrojom plošnej pamiatkovej ochrany sú pamiatkové územia. Pamiatkové územie je sídelný alebo krajinný územný celok, na ktorom sú sústredené pamiatkové hodnoty alebo archeologické nálezy a náleziská, ktorý bol za účelom ich ochrany vyhlásený za pamiatkovú rezerváciu alebo pamiatkovú zónu²⁴. Zákon rozoznáva dva druhy pamiatkových území.

Pamiatková rezervácia - územie s uceleným historickým sídelným usporiadaním a s veľkou koncentráciou nehnuteľných kultúrnych pamiatok, alebo so skupinami významných archeologických nálezov alebo nálezísk.

Pamiatková zóna - územie s historickým sídelným usporiadaním alebo územie kultúrnej krajiny s pamiatkovými hodnotami alebo archeologickými nálezmi a náleziskami. V definícii Pamiatkovej zóny sa ako na jedinom mieste v zákone objavuje pojem kultúrnej krajiny.

Rozdiel medzi týmito druhmi spočíva jednak vo vyžadovanej veľkej hustote nehnuteľných kultúrnych pamiatok na území rezervácie, a tiež v požiadavke ucelenosti historického sídelného usporiadania. Rozdiel je aj v spôsobe vzniku týchto území – pamiatkovú rezerváciu vyhlasuje nariadením Vláda SR na návrh Ministerstva kultúry SR, pričom návrh pripravuje Pamiatkový úrad v súčinnosti s obcami. Pamiatkovú zónu vyhlasuje na návrh Pamiatkového úradu priamo Ministerstvo kultúry rozhodnutím.

Dokumentom na spresnenie ochrany sú Zásady ochrany pamiatkového územia, ktoré vypracúva Krajský pamiatkový úrad (resp. osoba spôsobilá vykonávať pamiatkový výskum). Zásady nie sú

²² § 2 ods. 7 pamiatkového zákona

²³ § 15 Pamiatkového zákona v znení novely (208/2009 Zz). Tento postup platí od účinnosti novelizácie 1.6.2009. Podľa dovtedajšej úpravy vyhlasovalo kultúrne pamiatky Ministerstvo kultúry na návrh Pamiatkového úradu

²⁴ §2, ods. 4 pamiatkového zákona

záväzným právnym aktom, z ktorého by priamo vyplývali povinnosti všeobecne či jednotlivcom, sú však dokumentom na vykonávanie základnej ochrany²⁵, ktorý sa realizuje prostredníctvom individuálnych rozhodnutí Pamiatkového úradu, ako aj Stavebného úradu cez územný plán a tiež cez ich povinné zahrnutie ako podkladu do spracovávaní územného plánu. Archeologické nálezisko - je hnutelná vec, ktorá je dokladom o živote človeka a o jeho činnosti od najstarších dôb do roku 1918 a spravidla sa našla alebo nachádza sa v zemi, na jej povrchu alebo pod vodou. Archeologickým nálezom je tiež zbraň, munícia, strelivo, súčasť uniformy, vojenská výstroj alebo iný vojenský materiál, ktorý sa našiel v zemi, na jej povrchu alebo pod vodou a pochádza pred rokom 1946.²⁶ Archeologické nálezisko je nehnuteľná vec na topograficky vymedzenom území s odkrytými alebo neodkrytými archeologickými nálezmi v pôvodných nálezových súvislostiach.²⁷

Všeobecné povinnosti pri ochrane pamiatok a pamiatkových území

Predstavujú súbor povinností a obmedzení, ktoré platia pre spoločnosť ako celok. Každý je povinný správať sa tak, aby svojím konaním neohrozil základnú ochranu pamiatok a pamiatkových území a nespôsobil nepriaznivé zmeny stavu pamiatkového fondu a stavu archeologických nálezísk.²⁸

Na nehnuteľné pamiatky a na nehnuteľnosti v pamiatkovom území sa nesmie bez rozhodnutia Krajského pamiatkového úradu umiestňovať reklamné, informačné, propagačné alebo technické zariadenia.

Všetky rozhodnutia orgánov štátnej správy alebo územnej samosprávy, ktorými môžu byť dotknuté záujmy pamiatkovej ochrany, vyžadujú predchádzajúce záväzné stanovisko Pamiatkového úradu.

Ochrana prírody a krajiny

Keďže jedným z aspektov kritéria číslo v. zápisu do Zoznamu svetového dedičstva je interakcia človeka s prírodným prostredím, ochranu územia Lokality ovplyvňuje aj ochrana prírody.

CHKO Štiavnické vrchy

Územie Lokality sa takmer zhoduje s územím Chránenej krajinej oblasti Štiavnické vrchy. Pre Lokality, vrátane objektov ktoré sú predmetom pamiatkovej ochrany, platia aj pravidlá ochrany prírody a krajiny. Z toho vyplýva potreba spolupráce a koordinácie kompetentných orgánov pri jej zabezpečovaní.

CHKO Štiavnické vrchy bola vyhlásená vyhláškou Ministerstva Kultúry SSR č. 124/1979 Zb. Vyhláška sa v pôvodnom znení zmieňuje aj o ochrane kultúrnych hodnôt a technických pamiatok na území CHKO. Cieľom vyhlásenia oblasti bola ochrana a zveľaďovanie prírody a prírodných hodnôt, aj v nadväznosti na cenné kultúrne pamiatky a osobitne na pamiatky vývoja techniky na území, zabezpečovanie jej optimálneho využívania so zreteľom na jej všestranný kultúrny, vedecký, ekonomický, vodohospodársky a zdravotno-rekreačný význam pri rešpektovaní

²⁵ §29 ods. 3 pamiatkového zákona

²⁶ §2 ods. 5 pamiatkového zákona

²⁷ §2 ods. 6 pamiatkového zákona

²⁸ § 30 pamiatkového zákona

prioritných záujmov geologickej a banskej činnosti v tejto oblasti. Na území oblasti sa venuje osobitná starostlivosť pamiatkam vývoja techniky v odbore baníctva, hutníctva a lesníctva podľa osobitných predpisov.²⁹

V zmysle zákona 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny je za CHKO možné vyhlásiť rozsiahlejšie územie s rozptýlenými ekosystémami, významnými pre zachovanie biologickej rozmanitosti a ekologickej stability, **s charakteristickým vzhlľadom krajiny alebo špecifickými formami historického osídlenia**. Na území CHKO platí druhý stupeň ochrany prírody.

V CHKO sa nachádza aj intravilán obcí, ktoré tvoria súčasť Lokality. Opodstatnenosť príslušnosti zastavaných území ku CHKO je otázna, keďže v druhom stupni ochrany existujú pre intravilán len minimálne obmedzenia. Príslušnosť k CHKO sa prejavuje najmä nutnosťou každého ubytovacieho zariadenia triedy penzión a hotel vypracovať hodnotenie vplyvu na životné prostredie (EIA)³⁰ (mimo chráneného územia až od určitého počtu lôžok), čo sa v praxi obchádza tým, že väčšina ubytovacích zariadení má štatút ubytovania v súkromí.

V druhom stupni ochrany platí súbor obmedzení. Z absolútnych zákazov ide najmä o obmedzenie dopravy, iné činnosti je možné vykonávať so súhlasom orgánu ochrany prírody.

Maloplošné chránené územia s vyšším stupňom ochrany

V rámci CHKO Štiavnické Vrchy sa nachádza 22 maloplošných chránených území s vyšším ochranným stupňom od 3. do 5. Sú neoddeliteľnou súčasťou súboru hodnôt Lokality UNESCO. Na týchto územiach platia v zmysle zákona prísnejšie obmedzenia.

Chránené areály:

Za chránený areál sa vyhlasuje lokalita, na ktorej sú biotopy európskeho či národného významu a kde priaznivý stav týchto biotopov závisí na obhospodarovaní človekom. Areálom takisto možno vyhlásiť územia s trvalejším výskytom chránených druhov rastlín, živočíchov, nerastov a skamenelín, taktiež plochy slúžiace na prírodovedecké a kultúrnovedecké účely dotvorené ľudskou činnosťou.

Prírodné rezervácie:

Prírodná rezervácia je maloplošná lokalita predstavujúca pôvodné, alebo ľudskou činnosťou len málo pozmenené biotopy národného či európskeho významu. Pokiaľ ide o nadregionálne biocentrum ako súčasť najvýznamnejšieho prírodného dedičstva štátu, môže ministerstvo takúto rezerváciu vyhlásiť za Národnú prírodnú rezerváciu. V prípade ohrozenia rezervácie návštevnosťou je orgán ochrany prírody oprávnený rozhodnúť o jej uzavretí.

Prírodné pamiatky:

Prírodnými pamiatkami sú bodové, líniové alebo iné maloplošné ekosystémy, ich zložky alebo prvky, ktoré majú vedecký, kultúrny, ekologický, estetický alebo krajinotvorný význam.

²⁹ § 2 a 3 Vyhlášky 124/1979 Zb.

³⁰ Zákon 24/2006 Z.z.

Chránené stromy:³¹

Na všetky dreviny sa vzťahujú všeobecné pravidlá ochrany. Vyšší typ ochrany predstavuje zápis za Chránený strom. Na výrub alebo ošetrovanie takéhoto stromu sa vyžaduje súhlas. Chránené stromy majú zo zákona svoje ochranné pásmo najmenej 10 m od kmeňa, v ktorom platí druhý stupeň ochrany.

Posudzovanie vplyvu na životné prostredie

V území CHKO Štiavnické vrchy je posudzovanie povinné pre ubytovacie zariadenia (aj v centre mesta) a výstavbu tratí lyžiarskych, bežeckých, lanoviek a pod. Ku každej činnosti v chránenom území musí orgán ochrany prírody vydať stanovisko, či je táto činnosť zásahom do životného prostredia a teda či treba posudzovať jej vplyv.³²

Banské predpisy

Vzhľadom na banícku minulosť Lokality ako hlavného pôvodcu pamiatkových hodnôt, ako aj významné zastúpenie technických pamiatok pri zápise Lokality do Zoznamu svetového dedičstva, ochranu územia ovplyvňujú aj banské predpisy.

Základnými predpismi sú zákon č. 44/1988 Zb. o ochrane a využití nerastného bohatstva (banský zákon) a 219/2007 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 44/1988 Zb. o ochrane a využití nerastného bohatstva (banský zákon) v znení neskorších predpisov a zákon č. 51/1988 Zb. o banskej činnosti, výbušninách a o štátnej banskej správe.

Staré banské diela

Ide o banské dielo v podzemí, ktoré je opustené a ktorého pôvodný prevádzkovateľ ani jeho právny nástupca neexistuje alebo nie je známy. Ministerstvo životného prostredia SR zabezpečuje zisťovanie starých banských diel a vedie ich register prostredníctvom Štátneho geologického ústavu Dionýza Štúra.

V zmysle zákona je banskou činnosťou, ku ktorej sa vyžaduje banské oprávnenie vydávané Banským úradom, okrem iného aj zabezpečovanie a likvidácia starých banských diel, sprístupňovanie banských diel a starých banských diel pre múzejné a iné účely a práce na ich udržiavaní v bezpečnom stave.

V praxi to znamená, že pri týchto činnostiach sa musia dodržiavať zásady ochrany a využitia nerastného bohatstva, požiadavky racionálneho využívania ložísk nerastov, bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci a bezpečnosti prevádzky, zásady banskej technológie, ako aj požiadavky ochrany pracovného a životného prostredia. Na riadenie banskej činnosti a činnosti vykonávanej banským spôsobom je organizácia povinná určiť zodpovedného vedúceho zamestnanca, ktorý má odbornú spôsobilosť.

Likvidácia banských diel s pamiatkovými hodnotami

³¹ Spracované podľa <https://www.enviroportal.sk/stromy/>

³² Zákon o posudzovaní vplyvov na životné prostredie 24/2006 Z. z. v znení novely č. 287/2009 Z. z.

V zmysle banského zákona je organizácia povinná po ukončení alebo pri trvalom zastavení prevádzky v banských dielach a lomoch vykonať ich likvidáciu a rekultiváciu poľnohospodárskej pôdy a lesných pozemkov.

Ak však orgán ochrany pamiatok po dohode s Obvodným banským úradom rozhodol, že banské stavby, banské diela, prípadne lomy majú pamiatkovú hodnotu, organizácia je povinná po skončení, alebo trvalom zastavení prevádzky v hlavných banských dielach a lomoch zlikvidovať len také objekty, ktoré nebudú prekážkou iného využitia banských diel a lomov a zachovať tie, ktoré majú pamiatkovú hodnotu.

To isté platí, ak je možné iné využitie hlavných banských diel a lomov, alebo ak príslušné orgány štátnej správy, po dohode s Obvodným banským úradom, rozhodli o využití hlavných banských diel a lomov na iné účely, napríklad muzeálne.

Podobné ustanovenie obsahuje aj banský zákon, ktorý hovorí, že ak orgány štátnej správy na ochranu pamiatkového fondu vyhlásili banskú stavbu, banské dielo alebo lom za Národnú kultúrnu pamiatku, organizácia je povinná po skončení, alebo trvalom zastavení prevádzky v hlavných banských dielach a lomoch vykonať iba také likvidačné práce, ktoré nespôsobia ujmu na ich pamiatkovej hodnote.

Obdobne platí, že ak orgány štátnej správy životného prostredia považujú banskú stavbu, banské dielo alebo lom za významný prvok územného systému ekologickej stability alebo za významný biotop podľa osobitných predpisov, organizácia je povinná po skončení alebo trvalom zastavení prevádzky v hlavných banských dielach a lomoch vykonať iba také likvidačné práce, ktoré nespôsobia ujmu na ich hodnote z hľadiska životného prostredia.

Vodohospodárske predpisy

Súvis ochrany Lokality UNESCO s vodohospodárskymi predpismi vytvára predovšetkým Banskostiavnická vodohospodárska sústava, skladajúca sa z historických vodných diel. Časť z nich má status Národných kultúrnych pamiatok.

Pre ich ochranu sú významné najmä ustanovenia zákona č. 364/2004 Z.z. o vodných stavbách, medzi ktoré patria hrádze a nádrže³³. V zmysle ochrany vodných stavieb podľa § 55 je zakázané akékoľvek poškodzovanie vodných stavieb, najmä ťažba zeminy z ochranných hrádzí, vysádzať na nich dreviny, pásť na nich zvieratá, jazdiť po nich motorovými vozidlami, poškodzovať meracie zariadenia.

Na druhej strane, vlastník vodnej stavby je povinný udržiavať ju v riadnom stave, zabezpečovať jej údržbu tak, aby umožňovala plynulý prietok vody, nehatený odchod ľadu, a aby neohrozovala bezpečnosť osôb, majetku a vodohospodárskych záujmov. Pri vykonávaní opráv hrádzí za týchto podmienok môže dochádzať niekedy ku stretu záujmov so záujmami pamiatkovej ochrany historických hrádzí, najmä na základe predpokladu, že pri použití historických technológií nie je možné zabezpečiť podmienky zákona o vodách, keďže sú napríklad menej odolné proti

³³ § 52, ods. 1 písm. c

vandalizmu či ničeniu motorovými vozidlami. Oba zákonné predpisy majú rovnakú silu a splniť obidva záujmy je možné len dôkladnou koordináciou postupov kompetentných orgánov.

Vo vzťahu ku všetkým vodným útvarom platia všeobecné pravidlá ochrany vôd a vodohospodárske pravidlá. Základnou povinnosťou každého, kto nakladá s vodami, je dbať o ich ochranu, vynakladať potrebné úsilie na zlepšovanie ich stavu, zabezpečovať ich hospodárne a účelné využitie a pri tom dbať o to, aby neboli porušené aj iné osobitnými predpismi chránené záujmy (vrátane ochrany životného prostredia a sem môžeme zaradiť aj záujmy pamiatkovej ochrany).

V súvislosti s rekreačným využívaním vodných nádrží vodný zákon ustanovuje: Vody vhodné na kúpanie sú vody, v ktorých je kúpanie vyslovene povolené, alebo nie je zakázané a v ktorých sa tradične kúpe väčší počet ľudí. Podľa tejto definície by do tejto kategórie mali spadať aj banskoštiavnické vodné nádrže. Pre takéto vody existujú Zákonom o ochrane zdravia ľudu³⁴ ustanovené požiadavky na kvalitu vody. 7 nádrží je zaradených medzi profily vôd určených na kúpanie (V. Richňava, Počúvdlo, Vindšachta, Klínger, Beliansky, V. Kolpašský, D. Hodrušský).

Diskusia k statusu prírodných jarkov tajchov

Otázne je, či je možné v zmysle zákona považovať prírodné jarky vodných nádrží, resp. časť z nich, ktoré by spĺňali vyžadovanú charakteristiku, za vodné toky a tým umožniť aplikáciu pravidiel ich ochrany.

Podľa §43 vodného zákona, vodným tokom je vodný útvar trvalo alebo občasne tečúcich povrchových vôd (aj ak ich časť tečie pod povrchom) v prirodzenom alebo umelom koryte, napájaný z vlastného povodia alebo iného vodného útvaru. Ak preteká vodný tok po pozemku, ktorý nie je evidovaný v katastri ako vodná plocha, za jeho koryto sa považuje pozemok tvoriaci dno a brehy. V pochybnostiach, či ide o vodný tok, rozhodne orgán štátnej vodnej správy.

Význam chápania jarkov ako vodných tokov spočíva v ich ochrane. § 47 vodného zákona zakazuje meniť smer, sklon, profil koryta, poškodzovať brehy, ukladať do vodného toku predmety, ktoré môžu ohroziť plynulosť odtoku. Konanie v rozpore s týmito zákazmi, ktoré často vedie k prerušeniu toku v jarkoch a tým k znižovaniu množstva a kvality vody vo vodných nádržiach, by bolo sankcionovateľné.

Na problémy s jarkami sú aplikovateľné aj všeobecné povinnosti pri ochrane vodných pomerov³⁵. Každý, kto vykonáva činnosť, ktorá môže ovplyvniť stav vôd a vodných pomerov, je povinný vynaložiť potrebné úsilie na ich uchovanie a ochranu. Lesné a poľnohospodárske pozemky sa musia obhospodarovávať spôsobom, ktorý zachová vhodné podmienky na výskyt vôd a napomáha zlepšovaniu vodných pomerov. Je zakotvená povinnosť zabraňovať škodlivým zmenám odtokových pomerov, splavovaniu pôdy a dbať o udržanie pôdnej vody a o zlepšovanie retenčnej

³⁴ Zákon č 272/1994 Z. z.

³⁵ § 30 vodného zákona

schopnosti územia. Orgán štátnej vodnej správy môže uložiť vykonanie opatrní na splnenie tejto povinnosti v prípade jej porušenia.

Lesohospodárske predpisy

Zákon o lesoch č. 326/2005 Z. z. ustanovuje okrem pravidiel ochrany lesov a hospodárenia v lesoch aj široký súbor obmedzení a povinností. Z hľadiska sprístupňovania hodnôt Lokality UNESCO môžu hrať rolu obmedzenia vstupu a pohybu na lesných pozemkoch. V špecifických prípadoch sa môžu dostávať lesohospodárske normy do stretu aj so záujmami pamiatkovej ochrany, hlavne tam, kde sa objekty ochrany nachádzajú na lesných pozemkoch. Typickým príkladom je Banskoštiavnická kalvária, kde sa väčšina objektov nachádza na lesnom pozemku, z čoho vyplývajú komplikácie pri zabezpečení obnovy a prístupnosti pamiatky. Lesný zákon ukladá povinnosť na lesných pozemkoch hospodáriť v zmysle schválených lesohospodárskych plánov. Problémom je aj zákonný zákaz prevodu vlastníctva lesných pozemkov vo vlastníctve štátu na iné osoby, a tiež veľmi obmedzená možnosť prevodu správy lesných pozemkov.

Územné a stavebné konanie

Územné a stavebné konania sú významným nástrojom realizácie pamiatkovej ochrany, ochrany prírody a krajiny, ako aj ďalších osobitných záujmov.

V zmysle §126 stavebného zákona, ak sa konanie podľa stavebného zákona dotýka osobitných záujmov, stavebný úrad rozhoduje na základe záväzného stanoviska toho dotknutého orgánu štátnej správy, v ktorého kompetencii ochrana takýchto záujmov je (napríklad Krajský pamiatkový úrad). Obsah takéhoto stanoviska je pre stavebný úrad záväzný a bez zosúladenia záväzných stanovísk nemôže rozhodnúť³⁶. Ak však účastníci konania podajú námietky proti záväznému stanovisku, dotknutý orgán sa musí k nim vyjadriť a opätovne potvrdiť svoje stanovisko. Zákon ukladá povinnosť spolupráce stavebných a iných orgánov, ktoré vydávajú rozhodnutia alebo stanoviská³⁷. Ak pri konaní dôjde k protichodným stanoviskám medzi orgánmi štátnej správy, rozpor riešia ich nadriadené orgány.

Medzi osobitné záujmy sú zaradené ochrana kultúrnych pamiatok, ochrana prírody, vody, lesy, nerastné bohatstvo, prírodné kúpele a ďalšie. Dotknuté orgány majú právo nazerať do spisov, zúčastňovať sa na ústnom pojednávaní a miestnej obhliadke a vykonávať spoločné úkony so stavebným úradom.

Ak pri konaní alebo postupe podľa stavebného zákona dôjde k nálezu kultúrne cenných predmetov, detailov stavby, archeologických nálezov alebo aj chránených častí prírody, stavebný úrad určí podmienky ich ochrany, po dohode s príslušným orgánom. Stavebník je v takomto prípade povinný nález oznámiť stavebnému úradu a príslušným špeciálnym orgánom. Stavebný úrad môže podľa zákona dokonca vydané stavebné povolenie zrušiť, ak počas stavby dôjde k nálezu mimoriadne významnej kultúrnej pamiatky, ktorej význam potvrdí Ministerstvo kultúry SR.

³⁶ § 140b stavebného zákona č. 50/1976 Zb. v znení noviel

³⁷ § 138 stavebného zákona

Územné plánovanie

Územné plánovanie má vytvoriť predpoklady pre trvalý súlad všetkých činností v území, s osobitným zreteľom na starostlivosť o životné prostredie, ako aj zachovanie prírodných, civilizačných a kultúrnych hodnôt. Ochrana pamiatkových hodnôt je integrálnou súčasťou územného plánovania.

Územné plány všetkých úrovní musia obsahovať zásady a regulatívy starostlivosti o životné prostredie, tvorby krajiny a ochrany Národných kultúrnych pamiatok, Pamiatkových rezervácií a zón, pričom tieto patria do záväznej časti územného plánu, ktorú obec vyhlasuje všeobecne záväzným nariadením.

Stavebný poriadok

Medzi všeobecné technické požiadavky na navrhovanie stavieb³⁸ patrí – ako prvá – požiadavka na začlenenie stavby do územia v súlade s urbanistickými, architektonickými a environmentálnymi požiadavkami ochrany prírody a krajiny a pamiatkovej starostlivosti tak, aby sa vylúčili, prípadne obmedzili na prípustnú mieru negatívne účinky stavby na okolie.

Nástrojom realizácie týchto pravidiel je stavebné povolenie, v ktorom stavebný úrad určí záväzné podmienky uskutočnenia a užívania stavieb³⁹, ktorými sa zabezpečí aj plnenie požiadaviek uplatnených v záväzných stanoviskách dotknutých orgánov (napr. KPÚ). Stavebný úrad tiež môže určiť ako podmienku vypracovanie a predloženie odborných expertíz a posudkov. V kolaudačnom konaní sa skúma, či sa stavba uskutočnila podľa dokumentácie overenej v stavebnom konaní (teda vrátane požiadaviek osobitnej ochrany pamiatok a prírody).

Vynúiteľnosť ochrany hodnôt svetového dedičstva

Slovenský právny poriadok obsahuje dostatočný súbor nástrojov ochrany záujmov chránených jednotlivými zákonmi, a takisto dáva možnosť kompetentným orgánom zakročiť proti zisteným závadným stavom. Všetky orgány majú právomoc nariadiť opatrenia vedúce k odstráneniu nežiadúceho stavu a na jeho nápravu. Takéto rozhodnutia sú, tak ako každé iné konečné rozhodnutia, plne vykonateľné⁴⁰. Všetky aplikovateľné zákony dávajú kompetentným orgánom právomoc ukladať sankcie za priestupky a iné správne delikty proti chráneným záujmom, ktoré sú rovnako v plnom rozsahu vykonateľné. Nedostatkom je roztrieštenosť týchto nástrojov do veľkého množstva samostatných predpisov a chýbajúci jednotný rámec ochrany Lokality UNESCO.

³⁸ § 47

³⁹ § 66 písm. e

⁴⁰ Kdekoľvek sa v texte pojednáva o výkone rozhodnutí, má sa na mysli vykonanie konečného právoplatného rozhodnutia, zväčša teda pôjde o rozhodnutie nadriadeného orgánu v druhom stupni, po odvolacom konaní.

7.6 Predmet ochrany

Z hľadiska určenia typu predmetu ochrany je dôležité, že z troch typov kultúrneho dedičstva definovaných v čl. 1 Dohovoru – pamätníky, skupiny budov a lokality – je „Historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky v jeho okolí“ zapísané ako lokalita. Lokalitu Dohovor vymedzuje ako: „*výtvary človeka, alebo kombinované diela prírody a človeka a oblasti zahŕňajúce miesta archeologických nálezov, majúce výnimočnú svetovú hodnotu z historického, estetického, etnologického alebo antropologického hľadiska*“.⁴¹

Smernica určuje aj neskôr vytvorený, v čase zápisu Lokality ešte nepoužívaný pojem „kultúrna krajina“, ako osobitný druh lokality, ktorý je definovaný ako „kombinované diela prírody a človeka“, ilustrujúce vývoj ľudskej spoločnosti a sídiel v toku času, pod vplyvom obmedzení alebo príležitostí daných prírodným prostredím a sociálnych, ekonomických a kultúrnych tlakov. Táto definícia výstižne vyjadruje aj podstatu hodnôt nachádzajúcich sa v Banskej Štiavnici a okolí. Pre spresnenie určenia chránených hodnôt slúžia kritériá, na základe ktorých bola Lokalita zapísaná.

Nositelia hodnôt tvoria osobité a charakteristické črty dedičstva Lokality, sú to hmotné a nehmotné výsledky ľudských aktivít spojené s baníctvom a ostatnými baníctvom podmienenými činnosťami v území a ktoré, spolu s výsledkami prírodných procesov, tvoria kultúrnu krajinu.

Nositelia hodnôt Lokality UNESCO sú:

2 základné druhy kultúrnych pamiatok

- **pamiatky architektúry a historického urbanizmu (vrátane zaniknutých)**
- **pamiatky vedy a techniky (vrátane zaniknutých)**

Kultúrna krajina:

- **charakteristický vzhľad krajiny (významné krajinné prvky)**

7.7 Pamiatky architektúry a historického urbanizmu

V Lokality UNESCO je možné zreteľne vnímať historický charakter územia podľa hmotne zachovaných a citlivo architektonicky prezentovaných historických objektov .

Základné architektonické a urbanistické znaky Lokality UNESCO:

- sídla (mestské, vidiecke, osady);
- sídelné priestory (prvky interiéru sídiel, zeleň v sídle, výtvarné diela exteriérové);
- architektonické objekty/areály: sakrálne, verejné, obytné, súvisiace s banskou prevádzkou a činnosťou, remeselné a priemyselné, poľnohospodárske;

⁴¹ Čl. 1 Dohovoru

- drobná architektúra a výtvarné diela v krajine: kaplnky, božie muky, sochy svätcov a prícestné kríže
- archeologické náleziská;
- komponovaná zeleň v krajine (solitérne historické stromy, stromoradia, aleje, sady, arboréta);
- trasy (historické cesty a chodníky).

Hmotné objekty, ktoré sú nositeľmi hodnôt Lokality UNESCO, musia mať zabezpečenú ochranu tak, aby sídelné a krajinné obrazy na rôznej úrovni vnímania boli autentické a celistvé. Ich narušenie vytvára ohrozenie hodnôt Lokality.

7.7.1 Stručné zhodnotenie vývoja osídlenia územia Lokality UNESCO

Hlavné faktory ovplyvňujúce vznik osídlenia Lokality UNESCO

- výskyt rudy – v raných obdobiach na povrchu, neskôr aj pod povrchom,
- potenciál prírodného prostredia, vytvárajúci predpoklady pre zásobovanie banských lokalít výrobnými prostriedkami (drevo, hlina), vodou a potravinami,
- konfigurácia terénu,
- diaľkové komunikácie, križovatky, brody,
- strážne hrady a podhradské osady,
- kláštory a pustovne,
- minerálne pramene,
- existencia ďalších významných ranno stredovekých mocenských centier v širšom okolí (kláštory, hrady pri cestách a vodných tokoch a kráľovské mestá).

Vývoj osídľovania Lokality UNESCO

- komunikačný systém územia bol vyformovaný v rannom stredoveku, v novoveku čiastočne zmenený v dôsledku nových požiadaviek na dopravu,
- typy osídlenia boli vyformované v neskorom stredoveku, najmä mestské štruktúry boli výrazne ovplyvnené zmenami v 17.-18. storočí,
- opevnenia sa sformovali najmä v 16. storočí ako dôsledok osmanského nebezpečenstva, rozsah zachovania je nízky,
- sakrálna a votívna objekty v krajine vznikali najmä v 17.-19. storočí ako súčasť tvorby kultúrnej krajiny po pominutí osmanského vojenského ohrozenia.

Etapu najstarších dejín

Územie Lokality UNESCO bolo čiastočne obývané už v závere doby kamennej. Osídľovali sa najprv nížinné polohy pri tokoch, vhodné pre celoročné osídlenie a poľnohospodársku produkciu. Neskôr dochádza k osídľovaniu aj vyšších polôh, rozširuje sa chov dobytky, ťažba a spracovanie dreva. Postupne dochádza k začiatkom využívania rudného bohatstva.

Na území sú archeologickým výskumom zistené nálezy z prehistorických období, z etapy keltského osídlenia, z doby Rímskej ríše (Dekýš), z doby veľkomoravskej (hradiská, napr. Sitno).

Počiatky využívania rúd, ktoré boli dostupné na povrchu, siahajú do doby bronzovej. Pri dolných tokoch potokov je dokladované ryžovanie, ktoré bolo pravdepodobne jedným z dôvodov na postupné osídľovanie horského terénu s cieľom hľadania rudných nálezísk.

Etapu ranno stredovekého osídlenia, 11.-13. storočia

Ide o prvotné osídľovanie banského územia s prevažne povrchovou ťažbou. Začína sa rozšírené využívanie rúd, ktoré bolo predpokladom vytvárania stredovekej banskej aglomerácie.

Priamo na rudných náleziskách sa stavajú osady, v rámci ktorých sa spája obytná zložka s banskou činnosťou, prípadne s jednoduchým hutníctvom. Niektoré osady sú pri vodných tokoch, niektoré v neprístupných svažitých terénoch (osada Štiavnica a Bana – zárodok Banskej Štiavnice, Banská Belá, Banský Studenec, pravdepodobne už aj Banská Hodruša, Vyhne, Pukanec). Zakladajú sa podhradské obce (napr. osada Žakýl). Pri Hrone vznikajú aj osady so zvláštnou funkciou mýta (Voznica a iné). Pri potokoch vznikajú obce, zásobujúce vznikajúcu banskú aglomeráciu drevom a dreveným uhlím (Teplá, Dekýš, Vysoká, Uhliská), poľnohospodárskymi produktami a remeselnými výrobkami (napr. Svätý Anton, Prenčov, Dekýš, Ilija, Počúvadlo, Baďan, Beluj). Mesto Banská Štiavnica získalo v roku 1238 privilégia kráľovského mesta a stáva sa centrom celého územia. Komunikačný systém bol tvorený cestami, spájajúcimi centrum regiónu Banskú Štiavicu s Krupinou, s Kremnicou (okolo hradu Žakýl) a s Voznicou.

Prírodná krajina je pravdepodobne značne narušovaná povrchovou ťažbou. Na rozhraní 13. a 14. storočia územie výrazne ohrozovali Tataři, čo podmienilo vznik opevňovacích stavieb.

Etapu neskorého stredoveku, 14.-16. storočia

Je typická rozmachom hlbinej ťažby (spojené s príchodom nemeckých prisťahovalcov). Spočiatku malo veľký význam cestné spojenie s Kremnicou (cez Žakýl), kde sídlila Kráľovská banská komora. V 16. storočí sa sídlom komory stáva Banská Štiavnica. Rastie rozptýlená zástavba baníckych, uhliarskych a drevorubačských osád na výšinných polohách.

V 16. storočí si ohrozenie osmanskými nájazdmi vyžiadalo rozsiahle budovanie obrany v sídlach aj v krajine. Vznikol ucelený systém územnej ochrany. Dopĺňajú sa strážne hrady (Teplica, Svätý Anton), zdokonaľuje sa opevnenie miest, vytvárajú sa opevnenia lokalít ťažby (Štiavnické Bane, Banská Hodruša), opevňujú sa kostoly (Banská Hodruša, Banská Belá), územie je zabezpečené sieťou stanovišť na vyvýšených miestach na signalizáciu nebezpečenstva.

V prírodnej krajine, výrazne narušenej povrchovou aj podpovrchovou ťažbou, sa začínajú vytvárať zárodky systematického budovania kultúrnej krajiny. Vznikajú prvé súčasti vodohospodárskeho systému.

Etapu novoveku, od 17. storočia

Po ukončení osmanskej hrozby začína rásť sídiel. Výstavba je oveľa rôznorodejšia vďaka rozvoju ťažby a spracovania rudy, remesiel, dopravy, vedy, školstva. Zvyšuje sa štandard bývania.

Kultúrna krajina sa v 18. storočí dopĺňa o rozsiahly vodohospodársky systém, ktorý riešil problém vysokej spodnej vody v baniach a bol kľúčový pre ich ďalšie fungovanie. Krajina získava výrazný duchovno-kompozičný rozmer umiestňovaním sakrálnych a votívnych objektov na dôležité miesta v krajine, vzniká komponovaná zeleň.

V 19. storočí ťažba postupne mení svoj charakter príchodom nových zdrojov energie (parný a neskôr elektrický pohon strojov). Vznikajú nové areály priemyselných prevádzok. Súbežne prebieha zalesňovanie terénu, ktorý bol zdevastovaný dlhodobou banskou činnosťou. Opevňovacie objekty postupne zanikajú alebo menia svoj účel. Bolo vybudované úzkokoľajné prepojenie Banskej Štiavnice do údolia Hrona.

Etapu najnovších dejín, od 20. storočia

Sídla prechádzajú premenami najprv v súvislosti s inováciou ťažby a príchodom nových priemyselných odvetví, neskôr kvôli útlmu baníctva a rozvoju iných činností (napr. turistický ruch). Rast populácie a snaha o zlepšenie životného štandardu vedú k rozširovaniu zastavaného územia najmä vo väčších sídlach. Naopak, znižuje sa využitie samostatne stojacich hospodárskych usadlostí v extraviláne.

Krajinný obraz je výrazne ovplyvnený stavbou sietí technického vybavenia. Využívanie krajiny je poznačené zmenou vlastníckych pomerov po znárodnení. Vodohospodárska sústava definitívne stráca svoj predošlý význam v 1. pol. 20. st. Utlmenie banskej činnosti v roku 1992 (ťažbu v súčasnosti realizuje len Slovenská banská, s. r. o. v Hodruši – Hámroch) začalo etapu nových postojov ku kultúrnej krajine. Boli uskutočnené rekultivačné práce, ktoré čiastočne upravili okolie niektorých lokalít ťažby (napr. Šobov, Horná Roveň).

7.7.2 Sídla

Druhy sídel a typologické druhy architektonických objektov v Lokality UNESCO sú bližšie analyzované v dokumente Manažment plán Lokality UNESCO z roku 2010, ktorý je dostupný na webovom sídle Mesta Banská Štiavnica.⁴²

Mestá

V rámci osídlenia Lokality UNESCO je sídlom mestského typu len **Banská Štiavnica**. Je prirodzeným centrom územia s rozvinutou urbanistickou štruktúrou. Pôvodne kráľovské mesto **Banská Belá** postupne stratilo na význame a stratilo štatút mesta.

Banská Štiavnica vznikla z dvoch osád Bana (na vrchu Glanzenberg) a Štiavnica (pri potoku Štiavnica) v dvoch hlavných údoliach. Osadenie objektov vo svažitom teréne je pre mesto typické. V zastavanom území prebiehali banské a úpravárenské činnosti. Vznikol tým charakteristický ráz mesta.

Obce

V rámci osídlenia Lokality UNESCO obce vznikali postupne. Dôvod vzniku ovplyvnil ich polohu a urbanistický charakter (banská ťažba alebo doplnkové činnosti – drevorubačstvo a výroba dreveného uhlia, spracovanie rúd).

V priebehu vývoja sa charakter obcí dotváral aj rozšírením činností jej obyvateľov – poľnohospodárstvo, remeslá, kúpeľníctvo.

⁴² <https://www.banskastiavnica.sk/obcan/manazment-lokality-unesco/>

Obce vznikali pri potokoch, dominantné sú architektonické objekty kostolov. Urbanistická štruktúra zástavby v obciach, kde bola prevažujúca banícka činnosť, je špecifická a má nepravidelný charakter v závislosti od terénnych podmienok.

Osady, predmestia

Osady a predmestia vznikali v blízkosti ťažby a spracovania rúd, pre účely spracovania dreveného uhlia, drevorubačstva a pod. Niektoré sa vyvinuli v samostatné obce, niektoré sa pridružili k väčším sídlam (napr. Horná Roveň), iné zanikli (napr. Kerling).

Sídla viazané na výskyt rudy

V ranných (ale lokálne aj neskorších) obdobiach boli charakteristické provizórnymi (sezónnymi) chyžami, roztrúsenými v členitom teréne, bez štýlových znakov. Tieto zárodky baníckych sídiel nie sú dnes zachované (iba ako súčasť archeologických nálezísk).

Ak sa zvyšovala prosperita prvotných sídiel, vytváralo sa v okolí stredísk ťažby trvalé bývanie, ktoré bolo v niektorých prípadoch zárodkom vzniku a rozvoja rozvinutejšej urbanistickej štruktúry, plniacej viaceré funkcie.

Sídla s administratívno-správnou funkciou

Zväčša mestské sídla predošlého typu, ktoré vo fáze svojej baníckej konjunktúry nadobudli vyšší spoločenský význam a podieľali sa na koordinácii banskej činnosti (v rámci centra baníckej aglomerácie i širšieho regiónu). V raných fázach osídľovania sa za sídla tohto typu považovali aj hrady. Tieto sídla sa od začiatku nadobudnutia svojho významu prejavovali vyššou úrovňou bývania, vysokým výskytom nadštandardných umelecky spracovaných objektov a ochranou vybudovaním opevnenia.

Mohli sa vyformovať ako sídla s ťažiskom reprezentačných objektov, alebo ako sídla viazané priamo na ťažbu (s ťažiskom prevádzkových objektov).

V rámci týchto sídiel sa rozvinulo bývanie baníkov, remeselníkov a strednej vrstvy (mešťania – bohatí remeselníci, obchodníci, banskí úradníci apod.)

Sídla zamerané na poľnohospodársku výrobu

Vidieckeho typu, využívajúce poľnohospodársky potenciál územia. Vyformovali sa do špecifických sídelných útvarov (prevažne potočných dedín), s výskytom tzv. hontianskeho typu ľudového domu, ktorý využíva miestne zdroje kameňa, hlíny, dreva a slamy.

Ochrana architektonických a urbanistických hodnôt Lokality UNESCO

je realizovaná na základe Zákona o ochrane pamiatkového fondu. V rámci Ústredného zoznamu pamiatkového fondu je výber pamiatok architektúry reprezentatívny, aj keď niektoré druhy pamiatok sú v ňom nedostatočne zastúpené (napr. pamiatky ľudovej architektúry, pamiatky architektúry 20. storočia).

Mesto Banská Štiavnica má zabezpečenú pamiatkovú ochranu v rámci Pamiatkovej rezervácie Banská Štiavnica a Kalvária. Jej celistvosť zaisťuje ochranné pásmo. Mimo chráneného územia sa nachádzajú areály spracovania rúd (Horná a Dolná huta) a ďalšie priemyselné objekty, z ktorých vybrané sú chránené jednotlivo ako NNKP.

Obce s významnou baníckou minulosťou, v ktorých je vyššie zastúpenie autenticky dochovaných budov, sú chránené prostredníctvom pamiatkových území: PZ Banská Hodruša a PR Štiavnické Bane.

Ostatné obce Lokality UNESCO nemajú dostatočnú ochranu pamiatok architektúry a historického urbanizmu.

Týka sa to aj prvkov drobnej architektúry napr. (prícestné kríže a božie muky, komponovaná zeleň, pamätníky na významné osobnosti, vojnové hroby a pamätníky z obdobia svetových vojen a iné). Formálne chráni umiestnenie v pamiatkovom území (PR alebo PZ), alebo zápis na zozname obecných pamätihodností (ktorý nema väčšina obcí spracovaný), prípadne klasifikácia ako chránený strom. Chýba však komplexná pasportizácia hodnotných prvkov v Lokalite UNESCO vrátane extravilánov obcí.

7.8 Pamiatky vedy a techniky

Pamiatky vedy a techniky v Lokalite UNESCO sú viazané na banícke činnosti a s baníctvom spojené činnosti:

- **Prejavy povrchovej a hlbinej ťažby, ryžovania vo vodných tokoch** – štôlna, šachta, povrchová dobývka, pinga, halda, odval, odkalisko.
- **Spracovanie rúd** – stupa, hámor, huta, objekty pre technické zariadenia (strojovne), objekty pre transportné zariadenia (akvadukt, most) a iné.
- **Vodohospodársky systém** – vodná nádrž (vodná plocha a zemná hrádza) a jarky (zberný jarok, náhonný jarok, vodná štôlna), objekt pre ovládacie zariadenie vodnej nádrže (mních)

Pamiatky vedy a techniky v Lokalite UNESCO sú veľmi dôležití nositelia hodnôt, reprezentujúci Lokalitu UNESCO. Sú dokladom existencie „...stredovekého baníckeho centra veľkého významu, ktorý pretrval až do súčasnosti...“

V čase zápisu Lokality v roku 1993 bolo poznanie o montánných pamiatkach neúplné. V rámci spracovania Manažment plánov Lokality UNESCO v rokoch 2010 a 2022 bol odborníkmi spracovaný a geolokalizovaný **Reprezentatívny výber pamiatok vedy a techniky Lokality UNESCO, ktorý bol spracovaný z hľadísk:**

- autenticity a integrity objektov,
- historického významu, zachovalosti a lokalizácie objektov v jednotlivých katastrach obcí.

Menšia časť zoznamu je zapísaná ako nehnuteľné národné kultúrne pamiatky. Postupne prebieha zápis do Ústredného zoznamu pamiatkového fondu (ÚZPF). Problémom je pomalý priebeh zapisovania z dôvodov vlastníckych pomerov a kapacít Pamiatkového úradu.

Je dôležité v územnoplánovacej dokumentácii zaevidovať v textových a mapových podkladoch pripravený Reprezentatívny zoznam montánných pamiatok Lokality, aby sa predišlo ich poškodeniu, alebo nezvratnému zničeniu ešte pred zápisom do zoznamu NNKP.

Aj v prípade objektov, ktoré sú NNKP, a teda požívajú ochranu, nie je vždy ich rozsah jasne definovaný. Stáva sa to pri rozsiahlejších technických pamiatkach, keď objekt ochrany nie je v registri NNKP jednoznačne vymedzený, resp. je vymedzený spôsobom, ktorý nezodpovedá duchu kritérií zápisu. V registri NNKP sú tieto objekty zväčša určené číslom parcely, na ktorej sa nachádzajú, čo nemusí byť dostatočne jednoznačné – najmä v prípadoch, keď samotná stavba nie je vyznačená v katastri, alebo keď na ňu nadväzuje aj podzemné banské dielo. Mnohé pamiatky potrebujú spresnenie geodetických dát a zápisy do katastra nehnuteľností.

Reprezentatívny zoznam bol spracovaný pre potreby Manažment plánu Lokality UNESCO Aktualizácia 2022 1. etapa.

Bol iniciovaný a spracovaný renomovanými odborníkmi v regióne, poslednou generáciou baníkov, ktorá dedičstvo dôkladne pozná.

Autori:

Banskoštiavnicko - hodrušský banícky spolok o.z.

Ing. Richard Kaňa,

Ing. Milan Durbák,

RNDr. Karol Weis, PhD.

(riaditeľ Rudné bane š.p).

Eisenbach o.z. Vyhne Ing. Ivan Lepeň

Dedičstvo baníckej činnosti bolo primárnym dôvodom zápisu Lokality na Zoznam UNESCO.

Doterajší zoznam chránených baníckych objektov v Banskej Štiavnici a jej okolí, reflektuje len v nedostatočnej miere hodnoty montánneho dedičstva v Lokalite (bol spracovaný pred 30 rokmi, nedošlo k naplneniu ochrany objektov v ňom zaradených, zmenila sa odvtedy úroveň poznania a tiež fyzický stav montánných pamiatok).

Reprezentatívny zoznam je to najcennejšie čo v území ešte existuje a má šancu byť zachované východisko pre vypracovanie podkladov pre zápis a tým aj ochranu objektov, ktoré nie sú chránené. Predbežne je dohodnuté (Ing. arch. T. Bartošíková), že Výberový zoznam, (nechránené objekty) bude prvotne zaradený do existujúcej databázy Pamiatkového úradu Bratislava, týkajúcej sa technických objektov pamiatkového charakteru a následne sa navrhnu systematické kroky na vypracovanie podkladov pre zápis jednotlivých nechránených objektov do Ústredného zoznamu pamiatkového fondu. Súčasťou týchto procesov musí byť aj vypracovanie resp. spresnenie metodických podkladov tohto druhu technických pamiatok.

Tabuľka č. 8 – Reprezentatívny zoznam pamiatok vedy a techniky Lokality UNESCO

Obec	objekt	ochrana	Číslo ÚZPF	GPS N	GPS E
Banská Belá	Belianska dedičná štôlna (Ústie Belianskej dedičnej štôlne)	NhNKP	2612/1-1	48.483919	18.943897
Banská Belá	Šachta Žofia	-	-	48.477917	18.933432
Banská Belá	Goldfuská malá VN	-	-	48.471752	18.916557
B. Š. – Banky	Ústie dedičnej štôlne Hoffer	-	-	48.486133	18.860605
B. Š. – Banky	vodný jarok k VN Rozgrund	-	-	48.479459	18.876741
B. Štiavnica	Svätotrojičná štôlna (Svätotrojičná dedičná štôlna)	NhNKP	2611/1-1	48.452007	18.90394
B. Štiavnica	Glanzenberg (Dedičná štôlna Glanzenberg)	NhNKP	2609/1-1	48.457482	18.899278
B. Štiavnica	Bieber dedičná štôlna (Ústie Bieber dedičnej štôlne)	NhNKP	2605/1	48.435609	18.879516
B. Štiavnica	Štôlna Bartolomej	NhNKP	3478/2	48.450681	18.889072
B. Štiavnica	Kornberg štôlna (ústie štôlne Kornberg)	NhNKP	2610/1-1	48.440097	18.9063
B. Štiavnica	Šachta Ondrej	NhNKP	3478/1	48.451547	18.887538
B. Štiavnica	ústie šachty Ján (Ján Baptista)	NhNKP	3478/3	48.437633	18.885677
B. Štiavnica	Ťažná veža Mária (Ústie šachty Mária)	NhNKP	3476/1	48.442965	18.905343
B. Štiavnica	Ťažná veža Žofia (Ústie šachty Žofia)	NhNKP	3475/1	48.451342	18.888185
B. Štiavnica	Strojovňa nad Žigmund šachtou	NhNKP	11464/1-1	48.452839	18.894689
B. Štiavnica	Pracháreň (Sklad strelného prachu)	NhNKP	10830/1-1	48.446256	18.890044
B. Štiavnica	Šindlerka – budova pôvodnej továrne na bielizeň	NhNKP	10786/1-1	48.454243	18.903619
B. Štiavnica	Taviareň (Dolná Huta)	NhNKP	2731/1-1	48.437128	18.922422
B. Štiavnica	Klopačka (banícka klopačka)	NhNKP	2483/1-1	48.457775	18.892265
B. Štiavnica	Pacherštôlna (Dom meštiansky)	NhNKP	2512/1-1	48.45717	18.900259
B. Štiavnica	Lesnícka a banská akadémia	NhNKP	2503/1-15	48.459943	18.897161
B. Štiavnica	Hlavný banský úrad	NhNKP	2516/1-1	48.457557	18.899764
B. Štiavnica	Brettschneiderova továreň (Triediareň rúd, obytný dom, potom výroba obuvi)	NhNKP	11274/1-1	48.456567	18.902123
B. Štiavnica	Staré mesto (Povrchové dobývky na žile Špitaller)	NhNKP	2922/1-1	48.462081	18.89524
B. Štiavnica	Triediareň rúd - obytný dom	NhNKP	11326/1-1	48.461917	18.891898
B. Štiavnica	Banícka nemocnica	NhNKP	10787/1-2	48.462265	18.907277
B. Štiavnica	Tabaková továreň	NhNKP	2534/1-1	48.454269	18.902241
B. Štiavnica	Staré mesto (Glanzenberg)	-	-	48.466035	18.891828
B. Štiavnica	Ústie (Celá?) štôlne Klinger Krátka	-	-	48.450662	18.880232
B. Štiavnica	Ústie (Celá?) štôlne Klinger Dlhá	-	-	48.452289	18.880151
B. Štiavnica	Budova bývalej gravitačnej úpravne – Šándorka (budova bývalej továrne na výrobu oceľových lán)	-	-	48.44088	18.915359
B. Štiavnica	Strojovňa ťažného stroja zo šachty Lill	-	-	48.451491	18.887649
B. Štiavnica	strojovňa ťažného stroja zo šachty Mária	-	-	48.451264	18.887138
B. Štiavnica	Štôlna Michal dopravná	-	-	48.465514	18.898635
B. Štiavnica	Ústie Novej šachty	-	-	48.467998	18.892803
B. Štiavnica	ústie šachty Michal	-	-	48.463228	18.896844
B. Štiavnica	ťažná veža František	-	-	48.445496	18.910655
B. Štiavnica	ťažná veža Rúfus (nad šachtou Ondrej)	-	-	48.451547	18.887538
B. Štiavnica	Štôlna Cherubín	-	-	48.461594	18.891054
B. Štiavnica	Gerambovský Tajch - Jurajštôlna	-	-	48.47694	18.894755
B. Štiavnica	2 Komorovské VN	-	-	48.43845	18.909006
B. Štiavnica	povrchové dobývky na žile Terézia	-	-	48.452687	18.874431
B. Štiavnica	Halda pri šachte Žigmund	-	-	48.453375	18.89638
B. Štiavnica	halda pri šachte Terézia	-	-	48.451517	18.874056
B. Štiavnica	Akvadukt v Kysihýbli	-	-	48.453786	18.927484
B. Štiavnica	Dolné štále (Komorovské stajne)	návrh	-	48.437989	18.911149
B. Štiavnica	Dymovod na Lintichu	-	-	48.434136	18.920429
B. Štiavnica	Komín na Lintichu	-	-	48.431871	18.919722

B. Štiavnica	Budova bývalej železničnej stanice	-	-	48.450629	18.910216
B. Studenec	Podzemný kameňolom na andezit (Barlangy)	-	-	48.45793	18.950944
B. Studenec	6 Kysihýbelských nádrží	-	-	48.458201	18.9373
Svätý Anton	Antolská VN	-	-	48.428558	18.952445
Svätý Anton	Vodný jarok od Antolskej VN k hornému parkovému jazierku pri kaštieli	-	-	48.427026	18.948007
Štiavnické Bane	Býv. banské meračstvo (Budova Banského meračstva)	NhNKP	10689/1-1	48.440776	18.872353
Štiavnické Bane	Budova bývalej baníckej nemocnice	NhNKP	10787/1-2	48.438441	18.870656
Štiavnické Bane	Banský úrad, banská správa	NhNKP	11443/1-1	48.441604	18.873724
Štiavnické Bane	Komorský podgrófsky úrad (Banský úrad)	NhNKP	10688/1-1	48.440776	18.872353
Štiavnické Bane	Bývalý banský a lesný úrad (Hotel Siglisberg)	NhNKP	11449/1-1	48.439223	18.867377
Štiavnické Bane	Banský úrad Siglisbergu	NhNKP	11626/1-2	48.439341	18.866275
Štiavnické Bane	Banský a lesný úrad	NhNKP	11823/1-1	48.440277	18.871018
Štiavnické Bane	Banský úrad, banícka škola+konské stajne	NhNKP	11442/1-2	48.43949	18.868573
Štiavnické Bane	Budova banskej správy (Banský úrad "Magdaléna šachta", Révayov dom)	NhNKP	11493/1-1	48.437221	18.872342
Štiavnické Bane	Strojovňa (Strojovňa šachty Špitaller)	NhNKP	1269/1	48.440351	18.873642
Štiavnické Bane	Dolná štôlna Bakomi	NhNKP	10690/1-1	48.434282	18.850099
Štiavnické Bane	Horná štôlna Bakomi	NhNKP	1314/1-1	48.4341	18.848077
Štiavnické Bane	Šachta Weiden	NhNKP	2603/1-1	48.453471	18.878617
Štiavnické Bane	Šachta Terézia	NhNKP	2602/1-1	48.451633	18.873818
Štiavnické Bane	Šachta Roveň	-	-	48.448886	18.873543
Štiavnické Bane	Ústie šachty Siglisberg (súčasť Voznickej DŠ)	-	-	48.439259	18.865352
Štiavnické Bane	Ústie šachty Amália	-	-	48.450429	18.878311
Štiavnické Bane	Hodrušská vodná štôlna	-	-	48.432088	18.843111
Štiavnické Bane	Ústie štôlne Felix	-	-	48.442024	18.87299
Štiavnické Bane	Areál šachty Karol (ústie a základy strojovne)	-	-	48.438462	18.873658
Štiavnické Bane	Tajch pri šachte Magdaléna	-	-	48.436409	18.87138
Štiavnické Bane	Budova šachty Leopold	-	-	48.438415	18.87142
Štiavnické Bane	ústie Richňavskej spojovacej štôlne	-	-		
Vysoká	Tajch Štampoch (VN)	-	-		
Hodruša-Hámre	Štôlna cisára Františka (Dedičná štôlna cisára Františka - Hodrušská DŠ, starý a nový portál)	NhNKP	2607/1-1	48.457435	18.812419
Hodruša-Hámre	št. Prostredná, Starovšechsvätých (Ústie štôlne Prostredná a Baňa Starovšechsvätých)	NhNKP	12127/0	48.464245	18.828506
Hodruša-Hámre	Dolný prekop k šachte Lill	NhNKP	12127/2	48.463448	18.82679
Hodruša-Hámre	Horný prekop k šachte Lill	NhNKP	12127/3	48.463579	18.8266
Hodruša-Hámre	3 piliere nadjazdu dráhy	NhNKP	12127/5	48.463029	18.826262
Hodruša-Hámre	Piliere s oceľovou časťou	NhNKP	12127/6	48.463597	18.827531
Hodruša-Hámre	strojovňa na šachte Mayer (I.)	NhNKP	10168/1	48.453861	18.778981
Hodruša-Hámre	Brennerštôlnianska VN + náhonný jarok k šachte Michal	NhNKP	3262/1-1	48.47312	18.824845
Hodruša-Hámre	Ťažná veža Mayer (I.)	NhNKP	10168/2	48.453972	18.7791
Hodruša-Hámre	Budova na šachte Mayer (I.)	NhNKP	10168/3	48.454068	18.779147
Hodruša-Hámre	Banícka klopačka, hodinová veža	NhNKP	1220/1-1	48.464838	18.819562
Hodruša-Hámre	Strážny dom (Wachthaus)	-	-	48.46235	18.820224
Hodruša-Hámre	Budova baníckej bratskej pokladnice a správna budova L	-	-	48.464833	18.81872
Hodruša-Hámre	Riaditeľstvo banského závodu (SVS, budova)	NhNKP	12127/4	48.464566	18.829072
Hodruša-Hámre	Banská správa závodu Umbruch (Rabenstein), neskôr šachty Zipser	NhNKP	11299/1-1	48.467974	18.842539
Hodruša-Hámre	Budova bývalej baníckej nemocnice (Banský dom)	-	-	48.461766	18.819426
Hodruša-Hámre	Budova správy závodu Brenner	-	-	48.459462	18.814357
Hodruša-Hámre	Budova správy závodu Thiergarten	-	-	48.454121	18.795769

Hodruša-Hámre	Štôľňa Florián na žile Jozef	-	-	48.474268	18.839844
Hodruša-Hámre	Štôľňa Dolná Rozália a strojovňa ťažného stroja I. úklonnej šachty	-	-	48.456528	18.852083
Hodruša-Hámre	Prekop Autotunel k Novej šachte Rozália	-	-	48.456904	18.85385
Hodruša-Hámre	Portál štôľne Dolná Schopfer	-	-	48.462481	18.782768
Hodruša-Hámre	Portál Novej št. sv. Trojice (Svätotrojičná na žile Brenner)	-	-	48.459834	18.814382
Hodruša-Hámre	Portál štôľne Birnbaum	-	-	48.467464	18.818647
Hodruša-Hámre	Portál štôľne Mikuláš	-	-	48.468286	18.818513
Hodruša-Hámre	Portál Hornej štôľne Bane Starovšechsvätých	-	-	48.465496	18.830421
Hodruša-Hámre	Dedičná štôľňa Zlatý stôl	-	-	48.46761	18.840679
Hodruša-Hámre	Dedičná štôľňa Móder v Kohútove	-	-	48.443263	18.812906
Hodruša-Hámre	Štôľňa Ján Baptista (I a II. obzor)	-	-	48.454086	18.78181
Hodruša-Hámre	Šachta Lill Bane Starovšechsvätých	návrh	-	48.463748	18.825986
Hodruša-Hámre	Nová šachta Mayer (II.), jej strojovňa a ťažný stroj	-	-	48.453809	18.779359
Hodruša-Hámre	Ústie šachty Hámorská	-	-	48.460515	18.733576
Hodruša-Hámre	Náckov rodný dom	-	-	48.467232	18.819836
Hodruša-Hámre	Odval Thiergarten dedičnej štôľne	-	-	48.454124	18.794073
Hodruša-Hámre	Odval bane Dolný Finsterort pri šachte Leopold	-	-	48.455303	18.807842
Hodruša-Hámre	Odvaly šachty Lill a Bane Starovšechsvätých	-	-	48.463229	18.827533
Hodruša-Hámre	Odval Dedičnej štôľne cisára Františka	-	-	48.456307	18.811915
Hodruša-Hámre	Povrchové dobývky Rabenštajn	-	-	48.472135	18.841625
Hodruša-Hámre	Povrchové a podpovrchové dobývky na Hlavnej žile s pingovým ťahom	-	-	48.472765	18.843059
Hodruša-Hámre	Moderštôľniarsky tajch (VN)	-	-	48.429449	18.809653
Hodruša-Hámre	Banište, povrchové dobývky na žile Móder	-	-	48.431899	18.805699
Hodruša-Hámre	Stier tajch	-	-	48.451465	18.837004
Hodruša-Hámre	SUBOR: Tajch Horná Jaseňová a Horný náhonný jarok k stupám štôľne Henrik + Dolný náhonný jarok k stupám štôľne Henrik + Tajch pri štôľni Henrik v Kohútove + Zberný jarok taichu pri štôľni Henrik	-	-	48.436326	18.820034
Hodruša-Hámre	SUBOR: Náhonný jarok z Kohútovského potoka k stupám Finsterort č. 1 + Náhonný jarok z Kohútovského potoka k stupám Finsterort č. 2 + Náhonný jarok na Pile	-	-	48.454604	18.809449
Hodruša-Hámre	Výskyt minerálov fassait a pleonast v Úškrtovej doline, chránená lokalita	-	-	48.447904	18.805555
Hodruša-Hámre	Spoločný hrob 15 baníkov	-	-	48.46239	18.81656
Hodruša-Hámre	Horný hodrušský zberný jarok	-	-	48.468255	18.871196
Hodruša-Hámre	Dolný hodrušský zberný jarok a jeho prepojenie s Hornou štôľňou Gedeón	-	-	48.46913	18.870936
Hodruša-Hámre	Ruiny Pivovaru	-	-	48.461456	18.823437
Hodruša-Hámre	Portál štôľne Anna	-	-	48.448971	18.779594
Hodruša-Hámre	Portál štôľne Kaiser	-	-	48.453352	18.782007
Hodruša-Hámre	Dom bratov Kochanovcov – čipkárska škola	-	-	48.466473	18.819205
Hodruša-Hámre	Špicipiargský zberný jarok	-	-	48.440847	18.832745
Voznica	Ústie Dedičnej štôľne cisára Jozefa II. (Voznická dedičná štôľňa) a ústia jej šacht na povrchu (Hámorská, Stampfer, Kyslá, Delius, Leopold, Lill a Zipser)	NhNKP	2608/1-1	48.464521	18.708009
Voznica	Ústie Novej odvodňovacej štôľne	-	-	48.444707	18.704369
Vyhne	Budova správy závodu Kreuzerfindung dedičnej štôľne	-	-	48.500354	18.81236
Vyhne	Ústie štôľne Starý Anton Paduánsky	NhNKP	2604/1-1	48.498993	18.826516
Vyhne	Štôľňa Svätý Anton Paduánsky	-	-	48.498057	18.828812
Vyhne	Ústie dedičnej štôľne Kreuzerfindung štôľne	-	-	48.500113	18.812578
Vyhne	Hoffer dedičná štôľňa Banky	-	-	48.486115	18.860377
Vyhne	Ústie Alžbeta štôľne	-	-	48.487647	18.815019
Vyhne	Ústie štôľne Dobrá nádej spodná	-	-	48.494507	18.834593

Vyhne	Ústie vodnej štôlne pri stupe č. 5	-	-	48.499193	18.826207
Vyhne	Ústie štôlne Anna Antónia	-	-	48.496992	18.832942
Vyhne	Ústie štôlne Sv.Kataríny + vodný jarok	-	-	48.49496	18.834811
Vyhne	Ústie Windischleuten štôlne	-	-	48.493207	18.843758
Vyhne	Ústie prekopu Ján pod Svätotrojičnú šachtu	-	-	48.498044	18.829601
Vyhne	Budova Sladovne	-	-	48.506114	18.800381
Vyhne	Hroby rodiny Prybilovcov	-	-	48.504206	18.801341

S pamiatkami v uvedenom zozname úzko súvisia aj objekty, ktoré sú vo svojej podstate pamiatkami architektúry, avšak ich vznik, užívanie a rozvoj bol ovplyvnený každodenným životom baníkov. Doteraz nemajú dostatočnú ochranu najmä objekty z Hodruše-Hámrov: budova bývalej Katolíckej školy, vstupná brána na katolíckom cintoríne v Hodruši a Banický kostolík v Jalšovej.

Reprezentatívny zoznam pamiatok vedy a techniky Lokality UNESCO (zapísané v registri NNKP)

1. Belianska dedičná štôľňa (Ústie Belianskej dedičnej štôlne)
2. Svätotrojičná štôľňa (Svätotrojičná dedičná štôľňa)
3. Glanzenberg (Dedičná štôľňa Glanzenberg)
4. Bieber dedičná štôľňa (Ústie Bieber dedičnej štôlne)
5. Štôľňa Bartolomej
6. Konberg štôľňa (Ústie štôlne Konberg)
7. Šachta Ondrej
8. Ústie šachty Ján (Ján Baptista)
9. Ťažná veža Mária (Ústie šachty Mária)
10. Ťažná veža Žofia (Ústie šachty Žofia)
11. Strojovňa nad Žigmund šachtou
12. Pracháreň (sklad strelného prachu)
13. Taviareň (Dolná Huta)
14. Brettschneiderova továreň (Triediareň rúd, obytný dom, výroba obuvi)
15. Staré mesto (Povrchové dobývky na žile Špitaler)
16. Triediareň rúd - obytný dom
17. Strojovňa (Strojovňa šachty Špitaler)
18. Dolná štôľňa Bakomi
19. Horná štôľňa Bakomi
20. Šachta Weiden
21. Šachta Terézia
22. Štôľňa cisára Františka (Dedičná štôľňa cisára Františka - VDŠ, starý a nový portál)
23. Štôľňa Prostredná, Starovšechsvätých (Ústie štôlne Prostredná a Baňa Starovšechsvätých)
24. Dolný prekop bane Lill
25. Horný prekop bane Lill
26. 3 piliere nadjazdu dráhy
27. Piliere s oceľovou časťou
28. Strojovňa na šachte Mayer (I.)
29. Brennerštôlnianska VN + náhonný jarok k šachte Michal
30. Ťažná veža Mayer (I.)

31. Budova na šachte Mayer (I.)
32. Banícka klopačka, hodinová veža
33. Riaditeľstvo banského závodu (SVS, budova)
34. Banská správa závodu Umbruch (Rabenstein), neskôr šachty Zipser
35. Ústie Dedičnej štôlne cisára Jozefa II. (Voznická dedičná štôlna) a ústia je šacht na povrchu (Hámorská, Stampfer, Kyslá, Delius, Leopold, Lill a Zipser)
36. Ústie štôlne Starý Anton Paduánsky

Reprezentatívny zoznam pamiatok vedy a techniky Lokality UNESCO (nezapísané v registri NNKP)

1. Šachta Žofia
2. Goldfuská malá VN
3. Ústie dedičnej štôlne Hoffer
4. Schönlindenský jarok
5. Staré mesto (Glanzenberg)
6. Ústie štôlne Klinger Krátka
7. Ústie štôlne Klinger Dlhá
8. Budova bývalej gravitačnej úpravne - Šandorka (budova bývalej továrne na výrobu oceľových lán)
9. Strojovňa ťažného stroja zo šachty Lill
10. Strojovňa ťažného stroja zo šachty Mária
11. Štôlna Michal dopravná
12. Ústie novej šachty
13. Ústie šachty Michal
14. Ťažná veža František
15. Ťažná veža Rúfus (nad šachtou Ondrej)
16. Štôlna Cherubín
17. Povrchové dobývky na žile Terézia
18. Halda pri šachte Žigmund
19. Halda pri šachte Terézia
20. Akvadukt v Kysihýbli
21. Dolné štále (Komorovské stajne)
22. Dymovod na Lintichu
23. Komín na Lintichu
24. Budova bývalej železničnej stanice
25. Podzemný kameňolom na andezit (Barlangy)
26. Antolská VN
27. Šachta Roveň
28. Ústie šachty Sigligsberg (súčasť VDŠ)
29. Ústie šachty Amália
30. Hodrušská vodná štôlna
31. Ústie štôlne Felix
32. Areál šachty Karol (ústie a základy strojovne)
33. Budova šachty Leopold
34. Ústie Richňavskej spojovacej štôlne

35. Strážny dom (Wachthaus)
36. Budova baníckej bratskej pokladnice a správna budova Leuthaus
37. Budova bývalej baníckej nemocnice
38. Budova správy závodu Brenner
39. Budova správy závodu Thiergarten
40. Štôľňa Florián na žile Jozef
41. Štôľňa Dolná Rozália a strojovňa ťažného stroja I. úklonnej šachty
42. Prekop Autotunel k Novej šachte Rozália
43. Portál štôľne Dolná Schopfer
44. Portál Novej štôľne sv. Trojice (Svätotrojičná na žile Brenner)
45. Portál štôľne Bimbaum
46. Portál štôľne Mikuláš
47. Portál hornej štôľne Bane Starovšechsvätých
48. Dedičná štôľňa Zlatý stôl
49. Dedičná štôľňa Móder v Kohútove
50. Štôľňa Ján Baptista (I. a II. obzor)
51. Šachta Lill Bane Starovšechsvätých
52. Nová šachta Mayer (II.), jej strojovňa a ťažný stroj
53. Ústie šachty Hámorská
54. Náckov rodný dom
55. Odval Thiergarten dedičnej štôľne
56. Odval bane Dolný Finsterort pri šachte Leopold
57. Odvaly šachty Lill a Bane Starovšechsvätých
58. Odval Dedičnej štôľne cisára Františka
59. Povrchové dobývky Rabenštajn
60. Povrchové a podpovrchové dobývky na Hlavnej žile s pingovým ťahom
61. Stier tajch
62. Súbor: Tajch Horná Jaseňová a Horný náhonný jarok k stupám štôľne Henrik + Dolný náhonný jarok k stupám štôľne Henrik + Tajch pri štôľni Henrik v Kohútove + Zberný jarok tajchu pri štôľni Henrik
63. Súbor: Náhonný jarok z Kohútovského potoka k stupám Finsterort č.1 + Náhonný jarok z Kohútovského potoka k stupám Finsterort č.2 + Náhonný jarok na Píle
64. Výskyt minerálov fassait a pleonast v Úškrtovej doline, chránená lokalita
65. Spoločný hrob 15 baníkov
66. Horný hodrušský zberný jarok
67. Dolný horušký zberný jarok a jeho prepojenie s Hornou štôľňou Gedeón
68. Ruiny Pivovaru
69. Portál štôľne Anna
70. Portál štôľne Kaiser
71. Dom bratov Kochanovcov - čipkárská škola
72. Ústie Novej odvodňovacej štôľne
73. Budova správy závodu Kreuzerfindung dedičnej štôľne

74. Štôľňa Svätý Anton Paduánsky
75. Ústie dedičnej štôľne Kreuzerfindung štôľne
76. Hoffer dedičná štôľňa Banky
77. Ústie Alžbeta štôľne
78. Ústie štôľne Dobrá nádej spodná
79. Ústie vodnej štôľne pri stupe č.5
80. Ústie štôľne Anna Antónia
81. Ústie štôľne Sv. Kataríny + vodný jarok
82. Ústie Windischleuten štôľne
83. Ústie prekopu Ján pod Svätotrojičnú šachtu
84. Hroby rodiny Prybilovcov
85. Povrchové dobývky na Kopaniciach, Banište

Poznámka:

Uvedený zoznam pamiatok, ktorý nie je v zozname NNKP by bolo vhodné dostať do zákona o pamiatkach resp. do zásad pamiatkovej starostlivosti a následne ho aplikovať do ÚPN obcí a miest.

7.9 Kultúrna krajina a charakteristický ráz územia

V Lokalite UNESCO sú pamiatky architektúry a urbanizmu spolu s pamiatkami vedy a techniky sú súčasťou sídel a voľnej krajiny. Prejavujú sa na teréne a nachádzajú sa aj pod terénom (archeologické náleziská). Tieto znaky spoločne s významnými prírodnými prvkami (špecificky geologickými) ako aj ľudskou činnosťou pretvorenými krajinnými prvkami vytvárajú (špecificky banskou, úpravárenskou a vodohospodárskou) **charakteristický krajinný ráz kultúrnej krajiny**.

Charakteristický krajinný ráz vznikol ako výsledok dlhodobého využívania rudného nerastného bohatstva vulkanických Štiavnických vrchov a zabezpečenia všestranných činností, nutných pre funkčnosť banskoštiavnicko-hodruškého rudného revíru. Krajina je vymodelovaná povrchovými a hlbinnými činnosťami, spojenými so spracovaním kovov, a výstavbou zložitej vodohospodárskej sústavy. Vznikla symbióza priemyselne a poľnohospodársky využívannej krajiny s malými sídlami a lokálnym rozptýleným osídlením vo voľnej krajine.

Na základe primárneho terénneho prieskumu Lokality UNESCO je typ krajiny **horská historická montánná krajina s rozptýleným osídlením**. Postupne, útlmom baníckych a priemyselných činností sa typovo mení a využíva sa **kombinovane ako poľnohospodársko-lesnícka krajina**. Charakteristický banský ráz v častiach územia je tvorený kombináciou banských, krajinných, architektonických a urbanistických prvkov, v niektorých častiach územia sa zachoval v pôvodnej podobe.

Podľa Európskeho dohovoru o krajine, ochrana krajiny znamená činnosti smerujúce k zachovaniu a udržiavaniu významných alebo charakteristických črt krajiny vyplývajúcich z jej

historického dedičstva a prírodného usporiadania a/alebo ľudskej aktivity. Podľa zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny, **charakteristický vzhľad krajiny upresňuje tie atribúty, ktoré majú v krajine zvýšený význam, respektíve sú účelovým predmetom záujmu ochrany či pretvárania krajiny.** Prejavuje sa súborom charakteristických znakov (črít), ktoré danú krajinu odlišujú od akejkoľvek inej. Krajinný ráz je v medzinárodnom kontexte definovaný ako prírodná, kultúrna a historická hodnota krajiny. Predstavuje hodnotu toho, čo v krajinnom obraze vnímame ako významné zložky (prvky, črty) krajiny. Krajinný ráz je hodnotením vzácneho a významného v obsahu krajiny.

Nutnosť zahrnúť krajinu do ochrany hodnôt Lokality UNESCO je stanovená aj v existujúcich záväzných dokumentoch, vzťahujúcich sa k riešenému územiu. Zásady ochrany územia pamiatkovej rezervácie Banská Štiavnica a Kalvária v časti H. uvádzajú „potrebu ochrany prirodzeného prírodného kontextu oblasti CHKO vo vzťahu k historickej konglomerácii územia UNESCO“ a potrebu „ochrany kultúrnej krajiny“. Zásady ochrany pamiatkového územia PZ Banská Hodruša v časti F. konštatujú, že zóna „je unikátnym historickým urbanisticko-krajinným celkom, charakterizovaným vzájomným prelínaním historickej urbanistickej štruktúry sídla a kultúrneho krajinného prostredia, špecificky formovaného v dôsledku banskej činnosti. Je príkladom integrity kultúrno-historických a prírodných štruktúr, tvoriacich fenomén tejto kultúrnej krajiny (banská krajina)“.

Problematike viacerých **historických aspektov kultúrnej krajiny** sa podrobne venoval KPÚ Banská Bystrica. Bol spracovaný **Krajinno-archeologický plošný nedeštruktívny prieskum v jadrovom území lokality UNESCO Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia**, ktorý je súčasťou prieskumov a rozborov ÚŠ.⁴³

V rámci zámeru vyhlásenia pamiatkovej zóny na celé jadrové územie UNESCO bol spracovaný krajinno-archeologický prieskum. Kombináciou terénnych prieskumov a analýzy LIDARového skenovania územia sa identifikovali miesta príp. plochy, na ktorých sa vyskytujú hmotné doklady o historických formách využitia územia. Ide o prejavy činnosti človeka v krajine, najmä v podobe pozostatkov terénnych úprav súvisiacich s poľnohospodárstvom, lesným hospodárstvom a získavaním nerastných surovín; stopy zaniknutých architektonických a urbanistických štruktúr či infraštruktúry. Autori prieskumu odporúčajú zistené lokality ďalej spresňovať sondážnym výskumom.

Predpoklady pre **pasportizáciu neživej prírody** vytvorila skutočnosť, že od roku 2000 sa realizovali v tomto smere **aktivity pod gesciou MŽP SR**. Cieľom aktivít bolo spoznať Štiavnický stratovulkán a následne vytvoriť podmienky pre vznik Geoparku (ako súčasť programu UNESCO). Geopark, podľa UNESCO, je **územie obsahujúce fenomény zvláštneho geologického významu,**

⁴³ Výsledky krajinno-archeologického plošného nedeštruktívneho prieskumu v jadrovom území lokality UNESCO Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia. In: Argenti fodina 2020, zborník prednášok. Banská Štiavnica: SBM, 2020. (vrátane digitálnych podkladov poskytnutých KPÚ pre ÚŠ 2024)

určitej zvláštnosti, alebo krásy, pričom sú prezentované v závislosti od regiónu, geologickej histórie, vzniku a procesov, ktoré ho formovali.

V období rokov 2000 - 2005 bola spracovaná **odborná časť projektu Geoparku Banská Štiavnica, geologická úloha č. 04 00 Zriadenie banskoštiavnického geoparku** (autor a riešiteľ Štátny geologický ústav Dionýza Štúra). Následne prebiehali edukačné a popularizačné aktivity: **niektoré náučné trasy v teréne, vzdelávacie a propagačné materiály.**

V rámci prípravy štiavnického Geoparku bola prevedená **podrobná pasportizácia geotopov**. V súčinnosti so SAŽP, pracoviskom Banská Štiavnica bol spracovaný reprezentatívny zoznam montánných objektov na základe kritérií významu pre jednotlivé katastre.

Geologické a geomorfologické danosti územia sú nositeľmi neoddeliteľnej časti hodnôt Lokality, pretože podmienili vznik urbanistického a priemyselného komplexu založeného na baníckej činnosti. Väčšina geotopov nesie aj znaky ľudskej činnosti, ktorej prejavy ovplyvnili charakteristický vzhľad a hodnoty kultúrnej krajiny.

Komplexné georeferencované informácie o jadrovom území Lokality UNESCO z hľadiska neživej prírody (geotopy územia) boli poskytnuté zo strany SAŽP. Vzhľadom na bohatú databázu informácií o neživej prírode vznikol výberový súbor geotopov. Kritériá výberu boli zamerané na **význam jednotlivých geotopov** (lokálny, národný, medzinárodný) a výpovednosť súboru pre vysvetľovanie geologických procesov vzniku a vývoja Štiavnického stratovulkánu **na území jadrového územia**. Štiavnický stratovulkán pokrýva aj ochranné územie Lokality, súbor geotopov aj v tomto území bol vytriedený pre potreby interpretácie ochranného územia.

Je dôležité v rámci ďalších stupňov územnoplánovacej dokumentácie podrobne zaevidovať v textových a mapových podkladoch pripravený zoznam – **reprezentatívny výberový zoznam geotopov** Lokality, aby sa predišlo ich poškodeniu nevhodnými zásahmi. Len niektoré geotopy vo výbere sú objektami ochrany prírody (CHKO Štiavnické vrchy).

Geotopy jadrového územia sú spracované v tabuľkovej podobe.

Z uvedených geolokalít - geotopov je 7 medzinárodného významu (M), 9 národného významu (N), 13 regionálneho významu (R) a 2 lokálneho významu (L).

V časti ÚŠ 13.4 Limity ochrany prírody a krajiny sú podrobnejšie popísané niektoré z geotopov z tohto výberového súboru, ochranu musia mať všetky spomenuté.

Zoznam geolokalít - geotopov Štiavnického geoparku v jadrovom území lokality UNESCO "Banská Štiavnica a technické pamiatky v jej okolí" - okres Banská Štiavnica												
P o r a d . čí s l o	Ozna čenie	Nov é číslo	Čí s l o g e o t o p u	ÚCT	R a d a	Popis	V ý z n a m	Súrad nica WGS _84_Z _S	Súrad nica WGS _84_ZD	Súradnic a x S-JTSK	Súradnic a y S-JTSK	Súrad nica z S-JTSK
Katastrálne územie Banská Belá												
1	G/1/3 23n	2G-1-14	7	Banská Štiavnica	1.	Štamberg, Banská Belá, sekundárne kvarcity	N	48°28' 18"	18°56' 18"	43°247.2 2	1256616. 49	
Katastrálne územie Banská Štiavnica												
2	G/1/3 17A	2G-1-08	9	Banská Štiavnica	1.	Jergistóľňa dajka kremito dioritového porfýru	N	48°28' 36"	18°54' 27"	437475.6 02435	1255894. 90956	
3	G/1/3 21C	2G-1-12	6	Banská Štiavnica	1.	Šobov sekundárne kvarcity	M	48°28' 10"	18°53' 37"	438567.3 71669	1256615. 7432	
4	G/1/3 21A	2G-1-11	8	Banská Štiavnica	1.	Pri Červenej studni železité brekie	R	48°28' 06"	18°53' 14"	439035.0 95455	1256687. 83893	
5	G/1/3 33B	2G-1-30	5	Banská Štiavnica	1.	Galgenberg - lom pri skarzene. spodná stratovulkanická stavba	R	48°27' 06"	18°53' 18"	439110.1 60473	1258534. 44329	
6	G/1/1 29	2G-1-34	3	Banská Štiavnica	1.	Pracháreň andezitový porfýr. spodná stavba štiavnického stratovulkánu	R	48°26' 42"	18°53' 19"	439139.5 17518	1259299. 03281	

7	G/1/ 342 C	2G- 1- 24	12	Banská Štiavnica	1	Kalvária bazaltový nek	R	48°2 9'11"	18°51 '37"	440864. 869478	125453 7.1595	
8	G/2/ 52	-	30	Výhne	2	Výhnianska dolina hybné horniny na styku dioritu a kryštálických bŕidlic	M	48°2 9'11"	18°51 '08"	441469. 267104	125448 4.77854	
9	G/2/ 50	-	36	Výhne	2	Výhnianska dolina dioritová intrúzia	M	48°2 7'40"	18°54 '51"	437125. 028233	125764 3.83582	
10	G/2/ 237	-	32	Výhne	2	Zlatý vrch západne od Bartkového majera. kvarcity spodného triasu	R	48°2 9'54"	18°51 '37"	440777. 86589	125320 0.11423	
11	G/1/ 238	-	34	Výhne	1	Zlatý vrch severne od Bartkového majera - bazálne súvrstvie paleogénu	N	48°2 9'60"	18°52 '02"	440243. 670064	125306 9.64268	
Katastrálne územie Banský Studenec												
12	G/1/ 79B	2G- 1- 25	11	Banská Štiavnica	1	Kysihýbel - bazaltový nek záreze železničnej trate	M	48°2 7'40"	18°56 '17"	435357. 99	125778 5.11	
13	G/1/ 42	2G- 1- 32	10	Banská Štiavnica	1	Kysihýbel - extrúzia amfibol biotitického andezitu vo výpni kaldery	N	48°2 7'17"	18°56 '37"	435002. 95	125852 4.98	

Katastrálne územie Ilija											
14.	14 A/ 3	1G -1- 21	1 7	Štiavni cké Bane	1	Sitno - skalné bralá amfibolicko pyroxénického andezitu ± biotit, vrchná stavba štiavnického stratovulkánu	M	48° 24'1 2"	18°5 2'34' 1	44042 0.8800 73	12638 16.127 41
15.	6/ 03	1G -1- 11	1 5	Štiavni cké Bane	1	Ilija - popolovo pemzové tufy studenskej formácie vo výplni kaldery	N	48° 24'5 2"	18°5 3'48' 1	43880 4.7273 28	12627 32.110 2
Katastrálne územie Štiavnické Bane											
16.	40 18 2	1G -1- 02	1 4	Štiavni cké Bane	1	Štiavnické Bane - ložná intrúzia andezitového porfýru, spodná stratovulkanická stavba	R	48° 26'2 5"	18°5 1'43 "	44115 6.45	12596 43.5
17.	40 18 1	1G -1- 05	1 3	Štiavni cké Bane	1	Gumanina - spodná stratovulkanická stavba	L	48° 25'2 2"	18°5 0'42 "	44255 7.08	12615 03.35
18.	G/ 1/ 25 7	2G -1- 27	2	Banská Štiavni cka	1	Tanád - ložná intrúzia andezitového porfýru, spodná stratovulkanická stavba	N	48° 27'0 7"	18°5 2'11 "	44912 5.62	13692 63.76
Katastrálne územie Svätý Anton											
v katastrálnom území sa nevyskytuje žiadny geotop											

Zoznam geolokalít - geotopov Štiavnického geoparku v jadrovom území lokality UNESCO "Banská Štiavnica a technické pamiatky v jej okolí" - okres Žarnovica											
Katastrálne územie Hodruša Hámre											
19	G/1/ 140	-	21	Hodruša Hámre	1.	Kopanice - zárez štátnej cesty, ložná intrúzia krenito-dioritového porfýru, intrúzia granodioritu	M	48°26'32"	18°47'60"	445703.509989	125908.006291
.	-	-	21	Hodruša Hámre	-	Kopanice - zárez štátnej cesty, ložná intrúzia krenito-dioritového porfýru, intrúzia granodioritu	M	48°27'04"	18°47'41"	446020.147545	125806.091795
20	-	-	23	Hodruša Hámre	-	Červená studňa - ložná intrúzia krenito-dioritového porfýru, intruzívny komplex Banisko	R	48°28'09"	18°52'33"	439874.534272	125652.653258
21	G/1/ 144a	-	22	Hodruša Hámre	1.	Hodrušská dolina - cesta k Andrašáľom, sil krenito-dioritového porfýru intruzívneho komplexu Banisko	N	48°27'59"	18°50'10"	442826.848006	125660.586814
22	G/1/ 145	-	20	Hodruša Hámre	1.	Banská Hodruša - Sandrik, intrúzia granodioritou	R	48°27'11"	18°46'48"	447084.933531	125777.176291
23	G/1/ 139	-	24	Hodruša Hámre	1.	Richnavská dolina - zárez lesnej cesty, dajka krenito-dioritového porfýru, intruzívny komplex Banisko	R	48°25'24"	18°48'31"	445242.192572	126123.934811
24	G/1/ 363	-	25	Hodruša Hámre	1.	Pod Vysokým bokom, andezitové prúdy situánskeho komplexu	L	48°27'55"	18°44'40"	449593.795734	125620.971572
.	G/2/ 364	-	25	Hodruša Hámre	2.	Pod Vysokým bokom, andezitové prúdy situánskeho komplexu	L	48°27'58"	18°44'26"	449869.446131	125610.483138
25	G/1/ 157	-	27	Hodruša Hámre	1.	Havránková lúka - Kojatín (východný chrbát), extrúzia ryolitu	R	48°26'52"	18°45'30"	448732.918991	125821.831127

Katastrálne územie Voznica											
26	G/1/352a	–	28	Hodruš a Háure	1.	Pod Veľký Žiar - Rusková, dajka ryolitového porfýru	R	48°25'23"	18°45'25"	449056 327333	126095 6.27012
27	G/2/362	–	18	Hodruš a Háure	2.	Richňavská dolina - pieskovce a bridlice permu (malužinské súvrstvie)	R	48°26'11"	18°45'51"	448395 799507	125952 0.91645
28	G/1/158	–	26	Hodruš a Háure	1.	Kojatín - zvärané tufy (ignimbrity)	R	48°26'55"	18°45'04"	449243 594522	125809 2.28638
Zoznam geolokalít - geotopov Štiavnického geoparku v jadrovom území lokality UNESCO "Banská Štiavnica a technické pamiatky v jej okolí" - okres Žiar nad Hronom											
Katastrálne územie Vyhne											
29	G/1/75	–	37	Vyhne	1.	Vyhne - Kamenné more	M	48°30'35"	18°47'33"	445668 962271	125156 7.51032
30	G/1/169	–	42	Vyhne	1.	Vyhne - vodný raj, traverťinová kopa	N	48°30'15"	18°47'13"	446126 343001	125214 9.59411
31	–	–	29	Vyhne	–	Vyhňanska dolina - Handel, vyhňanska drevená žula (porfýrický granodiorit)	N	48°29'57"	18°49'19"	443577 553597	125289 8.57903

7.10 Problémy

V roku 2010 bol vypracovaný a v roku 2022,2023 aktualizovaný Manažment plán Lokality UNESCO, ktorého súčasťou je *Akčný plán pre starostlivosť a ochranu Lokality UNESCO*.⁴⁴ Jeho plnenie však bolo v čase analýzy (do 09/ 2024) výrazne podpriemerné.

Vytvorenie plošnej ochrany jadrového územia Lokality UNESCO vyhlásením pamiatkovej zóny v zmysle pamiatkového zákona 49/2002 Z. z. bolo v minulosti rozpracované na KPÚ BB, nebolo však doteraz zrealizované. Vzhľadom na veľkú plošnú výmeru územia a nedoriešené právne problémy je vyhlásenie pamiatkovej zóny zo strany pamiatkových orgánov utlmené a nepravdepodobné.

Všeobecne je súčasná úroveň ochrany hodnôt celého územia Lokality UNESCO nedostatočná.

V súčasnosti je v rámci slovenskej legislatívy najschodnejšou cestou zabezpečiť komplexnú ochranu hodnôt územia Lokality UNESCO pomocou územnoplánovacích nástrojov.

Problémy ochrany pamiatok architektúry a historického urbanizmu:

- Viaceré obce v území nemajú platné územné plány
- V obciach, kde nie sú pamiatkové územia podľa pamiatkového zákona nie je dôsledne zabezpečená ochrana hodnôt pamiatok architektúry a historického urbanizmu
- V obciach s územnými plánmi a hlavne v obciach bez územných plánov je tlak na výstavbu na nových plochách, realizuje sa ních neregulovaná výstavba
- Únosnosť využívania územia je v súčasnosti prekročená najmä v husto zastavaných územiach centrálnych častí sídel, kde pamiatky a ako aj objekty dotvárajúce pamiatkové prostredie sú vystavené požiadavkám na maximálnu intenzitu využitia samotných objektov (využívanie podkroví, prístavby) ako aj parciel (dostavby, parkovacie miesta). Prejavuje sa to nevhodnými zásahmi do ich stavebnej podstaty a tým aj stratou niektorých kultúrno-historických hodnôt.
- Pôvodné historické urbanistické prostredie je v značnej miere zaťažované dopravou dynamickou a statickou. Požiadavky na dopravu spôsobujú konflikt s ochranou hodnôt.
- Pamiatky drobnej architektúry a komponovaná zeleň podliehajú len čiastočnej ochrane na pamiatkových územiach. Mimo pamiatkových území nie sú dostatočne chránené.

Problémy ochrany pamiatok vedy a techniky:

- Viac ako 2/3 z Reprezentačného zoznamu pamiatok vedy a techniky (Tab.č.8 str. 113) nie je doteraz zapísaných ako pamiatky a nemá ochranu podľa pamiatkového zákona,
- nemajú vyjasnené vlastnícke vzťahy,
- ako banské diela vyžadujú špeciálne technické opatrenia a nároky na bezpečnosť pri opravách,
- často sú to nevyužívané objekty v teréne, ktoré postupne chátrajú a zanikajú,
- väčšina sa nachádza mimo pamiatkových území vo voľnej krajine, lokalizované sú v ťažšie prístupných polohách.

⁴⁴ Manažment plán Lokality UNESCO, 2. etapa, 2010. Str. 28-36.

Problémy ochrany kultúrnej krajiny a charakteristického rázu územia:

- územie Lokality UNESCO nemá doteraz spracovanú komplexnú **krajinnoekologickú analýzu**, ktorej súčasťou je grafické vyjadrenie ukazovateľov vlastností krajiny, s dôrazom na zachovanie pohľadových krajinných štruktúr s usporiadanými krajinnými prvkami a zložkami, ako aj zamedzenie vzniku vizuálneho smogu v pohľadových líniiach krajiny,
- doteraz nedošlo k naplneniu § 54 Zákona o ochrane prírody a krajiny, ktorý predpisuje povinnosť prijať programy starostlivosti o chránené územia čo sa týka aj **CHKO Štiavnické vrchy**. Koncept dlhodobej priebežnej starostlivosti o chránené územie nie je jasný a nedá sa vyhodnotiť plnenie prípadných opatrení,
- **charakteristický krajinný ráz charakteristické pohľady sú v území metodicky využívané** len podľa Zásad ochrany pamiatkových území spracovaných pre existujúce pamiatkové územia v Lokalite (Pamiatková rezervácia Banská Štiavnica, Pamiatková rezervácia Štiavnické bane a Pamiatková zóna Hodruša – Hámre) v zmysle Zákona o ochrane pamiatkového fondu,
- viaceré obce **nemajú spracované územné plány, výstavba je chaotická a neregulovaná**
- v obciach, kde aj sú spracované územné plány nie je v dostatočnej miere a komplexne riešená ochrana kultúrnej krajiny Lokality UNESCO, charakteristického rázu a charakteristických pohľadov.
- **Špeciálne je problém nedostatočnej ochrany hodnôt v krajine vypuklý pri ochrane súčastí Banskoštiavnického vodohospodárskeho systému** (vodné nádrže (tajchy), jarky, vodné štôlne).

8. PRIESKUMY A ROZBORY TAJCHOV A VODOHOSPODÁRSKEHO SYSTÉMU

8.1 Banskoštiavnická vodohospodárska sústava

8.1.1 Zoznam UNESCO – svetové kultúrne a prírodné dedičstvo

Na zozname UNESCO je v súčasnosti zapísaných vyše 1100 kultúrnych a prírodných lokalít, alebo pamiatok. Z tohto počtu na zozname UNESCO nájdeme iba 26 lokalít, alebo pamiatok, kde sa nachádzajú vodné stavby, alebo ktoré sú vodnými stavbami. Medzi týchto 26 vodohospodárskych lokalít alebo pamiatok patria: umelé vodné kanály – plavebné kanály v Kanade, Číne, Holandsku; vodné mlyny v Anglicku, Škótsku; vodný plavebný kanál - akvadukt pre lodnú dopravu vo Walese, štyri lodné výťahy na plavebnom kanáli v Belgicku; vodohospodársky systém v Ománe a Iráne, hydraulický zberný systém v Iráne, vodný jarok v Česku, klauzúry v Slovinsku, odvodňovací banský systém v Poľsku; obranné vodné priekopy v Holandsku; parná prečerpávacia stanica v Holandsku, vodná elektrárňa v Nórsku, historické vodné elektrárne v Nemecku, Rímske akvadukty v Španielsku a Francúzsku, akvadukt v Mexiku. Na zozname UNESCO sa nachádzajú iba tri lokality, kde súčasťou kultúrneho svetového dedičstva sú vodohospodárske sústavy, ktorých súčasťou sú priehrady. Jedna lokalita sa nachádza v Nemecku v Hornom Harzi, druhá vo Freibergu a tretia na Slovensku v okolí Banskej Štiavnice. Banskoštiavnická vodohospodárska sústava je jedna z troch najunikátnejších historických vodohospodárskych sústav na svete. Čo sa týka samotných priehrad – tajchov, tie boli vybudované prevažne v 18. storočí a dosiahli impozantné-svetové parametre.

Podľa zoznamu Medzinárodnej komisie pre veľké priehrady ICOLD – celosvetový zoznam veľkých priehrad, môžeme konštatovať, že v čase keď sa v okolí Banskej Štiavnice budovali tajchy, boli jedny z najvyšších priehrad na svete!

Do konca roku 1800 bola Veľká Richňava 6 najvyššia priehrada na **svete**. Rozgrundu patrilo 7. miesto, Počúvadlianský tajch bol na 8. mieste a Dolný Hodrušský tajch bol na 15. mieste.

Do konca roku 1900 bola Veľká Richňava 63. najvyššou priehradou na **svete**.

Do konca roku 1800 bola Veľká Richňava 4. najvyššia priehrada v **Európe**. Rozgrundu patrilo 5. miesto, Počúvadlianský tajch bol na 6. mieste a Dolný Hodrušský tajch bol na 7. mieste.

Do konca roku 1900 bola Veľká Richňava 24. najvyššou priehradou v **Európe**.

V rokoch 1738-1740 bola vybudovaná hrádza Veľkej a Malej Richňavy. Hrádza Veľkej Richňavy s výškou 32,0 m bola v čase výstavby 3. najvyššou zemnou priehradou na svete.

Tajch Rozgrund po druhom zvýšení hrádze na konci 18. storočia dosiahol výšku 30,2 m a stal sa 4. najvyššou zemnou priehradou na svete.

Počúvadlianský tajch po výstavbe v roku 1779 s výškou 29,6 m bol 5. najvyššou zemnou priehradou na svete.

8.1.2 Význam

Banskoštiavnická vodohospodárska sústava je našou najvýznamnejšou technickou pamiatkou zapísanou na zozname svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO. Banskoštiavnická vodohospodárska sústava ako celok predstavuje pre našu krajinu najvýznamnejšie vodohospodárske dielo, aké kedy bolo postavené na území Slovenska. Sústava dávala po stáročia do pohybu viac ako stovku zariadení na vodný pohon a pozostávala z vodných kanálov – zberných jarkov, ktoré zberali povrchovú vodu zo Štiavnických vrchov a privádzali ju do nádrží tajchov, z tajchov – vodných nádrží, z náhonných jarkov, ktoré odvádzali vodu z nádrží tajchov a privádzali ju k zariadeniam na vodný pohon, z vodných štôlní, ktoré prevádzali vody popod hrebene hôr, z čerpacích, ťažných a úpravníckych zariadení na vodný pohon a z dedičných štôlní. Celkovo sústava pozostávala z cca 60 tajchov, 170 km jarkov, 15 vodných štôlní, stovky zariadení na vodný pohon a niekoľkých dedičných štôlní.

Ak je reč o tajchoch a celej sústave, o jej unikátnosti a dômyselnosti, v tomto prípade musíme vyzdvihnúť, prečo sú tajchy tak obdivuhodné a významné vodné stavby. Konštrukcia hrádzi tajchov, najmä jej návodná a vzdušná strana je na dnešné pomery až príliš strmá. Táto strmosť oboch svahov sa pohybuje okolo 1:1,5 na návodnej strane a 1:1,5 až 1:1,2 na strane vzdušnej. Dnešné moderné zemné priehrady nemajú ani zďaleka tak strmé sklony svahov. Sklony svahov zemných priehrad sa vypočítajú na základe šmykovej pevnosti zeminy, ktorá sa nachádza v týchto častiach. U novodobých priehrad sa sklon svahu môže pohybovať v rozmedzí od 1:1,8 až do 1:2,0 na strane vzdušnej a od 1:1,8 až do 1:3,0 na strane návodnej za predpokladu, že je v týchto stabilizačných častiach použitý vhodný stabilizačný materiál - štrk. Potom je celková stabilita modernej priehrad navrhnutá na bezpečnosť viac ako 50 % nad medznú hodnotu rovnováhy. V strmých stabilizačných častiach hrádzi tajchov je dokonca použitý veľmi nevhodný materiál – suťové hliny. Tieto hliny boli do stabilizačných častí používané z okolitého terénu. Tajchy neboli budované s viac ako 50-percentnou bezpečnosťou, ich bezpečnosť sa pohybuje okolo 20 % nad medznú hodnotu rovnováhy. Keby bola stabilita priehrad menšia ako medzná rovnováha zemín v stabilizačných častiach, priehrada by sa zosunula. Modernými metódami bola spočítaná stabilita hrádzi banskoštiavnických tajchov, kde aj takmer po 300 rokoch tieto svahy dosahujú stabilitu tesne nad hranicou medznej rovnováhy. A teraz si predstavme, s akou nevídanou presnosťou, poznaním geotechnických vlastností zemín budovali priehradu tajchov naši predkovia, priehradní majstri, ktorí bez moderných výpočtových programov budovali hrádze tajchov odvážne a bezpečne a po 300 rokoch môžeme povedať, že ich stabilita je stále obdivuhodná a unikátna. Veď niektoré z tajchov boli dokonca za svoju históriu aj preliate a takúto situáciu ustojí len máloktorá zemná priehrada a nie taká priehrada, ktorá pozostáva s príliš strmých svahov a nevhodného stabilizačného materiálu v nich.

Príliš strmé hrádze a nevhodný stabilizačný materiál v nich robí z tajchov unikátne vodné stavby, ktoré svojou stabilitou udivujú odborníkov aj v dnešnej dobe.

Navyše v čase budovania tajchov v okolí Banskej Štiavnice v 18. storočí boli tajchy (Veľká Richňava, Rozgrund, Počúvadliansky tajch, Dolný Hodrušský tajch, Malá Richňava) najvyššími zemnými hrádzami v Európe a dokonca, do roku 1800 boli v prvej desiatke najvyšších zemných

priehrad na svete tri najvyššie tajchy. Veľká Richňava bola až do vybudovania Oravskej priehrady najvyššia vodná stavba v Československu.

Ak hodnotíme vodohospodársku sústavu a vzájomnú väzbu jarkov, tajchov a šácht, je potrebné vysoko vyzdvihnúť presnosť a dômyselnosť pri budovaní jednotlivých sústav. Jarky nielenže dokonale odvodnili okolité prostredie Štiavnických vrchov, ale boli veľmi presne a precízne vymerané, aby sa vzájomne dopĺňali a všetku zachytenú vodu dômyselne využili. Dokonca jarky prevádzali vodu z jedného do druhého povodia cez vodné štôlne alebo sedlá hrebeňov.

8.1.3 Súčasný stav

Celkovo je v súčasnosti v Štiavnických vrchoch evidovaných 26 banskoštiavnických tajchov, rozdelených do ôsmich vodohospodárskych sústav. Z nich 22 tajchov prešlo zo správy Rudných baní, š. p., prípadne z vlastníctva mesta Banská Štiavnica do správy Slovenského vodohospodárskeho podniku, š. p. (ďalej aj SVP, š. p.). Ďalšie tri tajchy sú v súkromnom vlastníctve a posledný tajch je v správe Lesov SR, š. p. 23 tajchov dosahuje maximálnu prevádzkovú hladinu. Zo zvyšných troch tajchov je Malá Richňava od výstavby s minimálnou hladinou, z Brennerského tajchu boli odstránené funkčné objekty, a teda v nádrži nie je možná akumulácia vody a na tajchu Červená studňa bola v priebehu 20. storočia poškodená hrádza, preto tajch nie je schopný zadržiavať vodu. V ohrození sú ďalšie tri menšie tajchy (Malá Vodárenská, Horný Komorovský, Dolný Michalštôlniansky), ktorých nádrže sú na pokraji zanesenia sedimentami. Šesť tajchov je na zozname ICOLD (Medzinárodnej komisii pre veľké priehrady). Celkovo 18 tajchov bolo vyhlásených za národné kultúrne pamiatky (ďalej aj NKP) v rozsahu plochy vodnej nádrže, v rokoch 1955 a 1979. V období od zápisu na zoznam UNESCO (1993) boli dodatočne k niektorým pamiatkovo chráneným tajchom zapísané aj vybrané ďalšie objekty, ako hrádza, bezpečnostný priepad, dnové výpusty a podobne. V roku 2022 bol za NKP vyhlásený 19. tajch (Malá Vodárenská) už aj so súvisiacimi objektami. Celkovo bolo od roku 1993 zrekonštruovaných 13 tajchov, a to správcom, vlastníkom alebo inou inštitúciou.

Čo sa týka zberných a náhonných jarkov, v súčasnosti môžeme konštatovať, že z celkového počtu 170 km jarkov sú funkčné dva – časť Schörlindenského jarku a Hlavný Richňavský jarok. Okrem toho boli dobrovoľníkmi obnovené ďalšie časti troch jarkov – Hornosiglisbergského, Hornodekýšskeho a Širokého. Napriek tejto snahe je načasе vzbudiť väčší záujem a vedomosť o podstate zápisu mesta a jeho technických pamiatok na zoznam UNESCO, pretože unikátne vodohospodárske pamiatky sú zraniteľné a ničia sa z nedbanlivosti či už pri obhospodarovaní lesa, pri prejazdoch motorových vozidiel, pri výstavbe v blízkosti jarkov, rozmachu turizmu, alebo z dôsledku zanedbania starostlivosti o túto jedinečnú stavbu svetového rozmeru. Žiaľ, unikátne dielo ľudského ducha postupne upadlo do zabudnutia. Najvýznamnejšia technická pamiatka Slovenska sa pomaly vytráca pred očí.

8.1.4 Ochrana, záchrana, účel

Obnova a záchrana Banskoštiavnickej vodohospodárskej sústavy má veľký zmysel pre samotné mesto a okolité obce, pretože sa jedná o samotnú podstatu predmetu ochrany UNESCO. Navyše obnovená a udržiavaná sústava by mohla získať nový účel, ktorý by spočíval vo vodozádržných opatreniach, prevencii proti extrémnemu suchu krajiny a povodniam. Samotná podstata funkčnosti sústavy spočívala v zadržení vody zo zrážok a privedení tejto vody do nádrží tajchov, alebo udržaní vody v krajine v korytách jarkov. Tento účel by obnovená sústava mohla plniť aj v dnešnej dobe s tým, že vodu z nádrží by sme mohli znova využívať. Spôsoby využitia vody môžu byť mnohé. Navrhujeme vodu využívať na nadlepšovanie prietokov, najmä počas extrémneho sucha a veľkou mierou prispieť, aby krajina pod tajchami nevyschla. Ďalšie využitie spočíva vo využívaní tajchov ako vodárenské či úžitkové nádrže pre obyvateľstvo, či na pohon modelov čerpaceho stroja, či iného zariadenia pre edukačné účely. Takisto by tajchy mohli slúžiť na energetické účely. Sústava by mohla zohrávať hlavnú rolu pri vodozádržných opatreniach a prevencii pred extrémnym suchom a stať sa znovu vzorom pre celé Slovensko a svet.

Správcom niektorých vymedzených úsekov jarkov, ktoré sa nachádzajú v bezprostrednej blízkosti tajchov spravovaných SVP, š.p., je Slovenský vodohospodársky podnik, š. p. v zmysle § 43 ods. 4 zákona č. 364/2004 Z.z. o vodách. Jarky predstavujú umelé koryto, ktorého dno a brehy sú umelo vytvorené a do ktorého je voda odvedená (najmä vodný kanál, vodný náhon a pod). V zmysle § 43 ods. 1 zákona č. 364/2004 Z.z. o vodách, Vodným tokom sú aj vody umelo vzduté v koryte. Správu vodných tokov, v tomto prípade aj správu „jarkov“ vykonáva správca vodohospodársky významných vodných tokov (Slovenský vodohospodársky podnik, štátny podnik).

Ako autor kapitoly si nemyslím, že je tomu tak, pretože jarky nie sú evidované v katastri nehnuteľností ako vodné plochy a netečie v nich voda, preto si myslím, že na základe vodného zákona nie je správcom SVP, š. p. Podmienkou na zjednotenie správy jarkov je previesť jarky, ktoré sú vyňaté z katastrálneho operátu a ktoré majú vlastné parcely koryta a telesa jarku z ostatných plôch na vodné plochy – tým pádom by bol SVP, š. p. správcom ďalších jarkov. Zostávajúce jarky, ktoré nemajú vlastné parcely, je potrebné vymerať a vyňať z katastrálneho operátu a priradiť im bonitu vodných plôch. Takýmto spôsobom by jarky nadobudli jedného správcu, teda SVP, š. p. V súčasnosti iba niekoľko málo kilometrov jarkov je v riadnej správe SVP, š. p., pretože len niekoľko kilometrov jarkov má vlastné parcely koryta a telesa a bonitu vodných plôch zapísanú v katastri nehnuteľností.

V súčasnosti je možné zachrániť a v pôvodných prvkoch a líniiach obnoviť už len posledných 56 km jarkov z celkového počtu 170 km. Stav posledných obnoviteľných 56 km jarkov je rôzny. Niektoré úseky jarkov sú zachovalé, niektoré sú vo viditeľnom stave a niektoré bude potrebné prácne vyčistiť, alebo nanovo vykopať.

Týchto 56 km jarkov prechádza cez parcely nasledovných vlastníkov, správcov a nájomníkov:

Lesy SR, š. p.: 12 447 m – lesné plochy

Obec Štiavnické Bane: 12 324 m – ostatné plochy

Mesto Banská Štiavnica: 11 763 m, z toho polovičné vlastníctvo s obcou Hodruša-Hámre: 8 787 m – najmä lesné plochy

Súkromní vlastníci: 6 369 m – najmä trvalé trávnaté porasty, lesné plochy
Rudné bane, š. p.: 4 914 m – vodné plochy
Urbárska a pasienková spoločnosť pozem. spol. Štiavnické Bane: 3 912 m – lesné plochy
Slovenský vodohospodársky podnik, š. p.: 3 318 m – vodné plochy
Stredná odborná škola lesnícka: 2 815 m – lesné plochy
Banskobystrický samosprávny kraj: 1 061 m
Slovenský pozemkový fond: 491 m
Obec Banský Studenec: 387 m
Železnice SR: 211 m

8.2 Prieskumy a rozbor tajchov

Súvis ochrany Lokality UNESCO s vodohospodárskymi predpismi vytvára predovšetkým Banskštiavnická vodohospodárska sústava, skladajúca sa s historických vodných diel, štôlní a jarkov. Časť z nich má status Národných kultúrnych pamiatok. Celkovo je v súčasnosti v Štiavnických vrchoch evidovaných 26 zachovaných tajchov, rozdelených do ôsmich vodohospodárskych sústav. Z nich 22 tajchov prešlo do správy Rudných baní, š.p. prípadne z vlastníctva mesta Banská Štiavnica, do správy Slovenského vodohospodárskeho podniku, š.p. (ďalej SVP). Ďalšie tri tajchy sú v súkromnom vlastníctve a jeden tajch je v správe Lesov SR, š.p.

*Poznámka: Poradie tajchov (číselné označenie) je totožné s označením tajchov vo výkresovej časti

01 Klinger

k. ú. Banská Štiavnica - NKP - správca SVP, š. p.

Stav: čiastočne zrekonštruovaný – ovládanie dnových výpustov je problematické. Najväčším problémom je chýbajúce odpadové koryto pod vodnou stavbou. Vplyvom vypúšťania vody z nádrže dochádza k zvýšeniu hladiny podzemných vôd v obytnej oblasti pod hrádzou a zatápaniu expozície Slovenského banského múzea.

Jarok: Horný Klingerštôlniansky, Maximiliánšachtovský a Žigmundšachtovský

02 Veľká Vodárenská

k. ú. Banská Štiavnica – Národná kultúrna pamiatka (ďalej aj NKP) - správca Slovenský vodohospodársky podnik, š. p. (ďalej aj SVP, š. p.)

Stav: zrekonštruovaná.

03 Malá Vodárenská

k. ú. Banská Štiavnica - správca SVP, š. p.

Stav: nezrekonštruovaná: nádrž je extrémne zanesená sedimentom. Hrozí zaniknutie tajchu.

04 Červená studňa

k. ú. Banská Štiavnica - NKP - správca SVP, š. p.,

Stav: čiastočne zrekonštruovaná: hrádza tajchu je porušená, nie je možné napustenie nádrže vodou z dôvodu netesnosti hrádze. Voda uniká cez ľavostranné zaviazanie a štôľňu dnových výpustov – nutné utesnenie telesa hrádze.

Jarok: Severný Klingerštôlniansky

05 Dolný Michalštôlniansky tajch

k. ú. Banská Štiavnica - správca SVP, š. p.

Stav: nezrekonštruovaný. Nádrž tajchu je extrémne zanesená sedimentom. Hrozí zaniknutie tajchu.

06 Beliansky tajch

k. ú. Banská Štiavnica - NKP - správca SVP, š. p.

Stav: zrekonštruovaný.

07 Ottergrund

k. ú. Banská Štiavnica - správca SVP, š. p.

Stav: nezrekonštruovaný – ovládanie dnových výpustov je nefunkčné - havarované, potrubie dnových výpustov nevyúsťuje na vzdušnej strane hrádze, bezpečnostný priepad je neznámej kapacity. Najmä v jarných mesiacoch hrozí preliatie a pretrhnutie hrádze.

Jarok: Ottergrundský I, Ottergrundský II, Šminterínštôlniansky

08 Rozgrund

k. ú. Banská Štiavnica - NKP - správca SVP, š. p.

Stav: zrekonštruovaný.

Tajch je vodárenskou nádržou. Na tajch a do jeho blízkosti je zakázaný vstup a takisto má nádrž svoje vodárenské ochranné pásma, kde sú zakázané akékoľvek aktivity.

Jarok: Schönlindenský, Rozgrundský, Horný Hofferštôlniansky, Dolný Hofferštôlniansky

09 Dolný Hodrušský tajch

k. ú. Banská Hodruša - NKP - správca SVP, š. p.

Stav: zrekonštruovaný (neodborne)

Dolný Hodrušský tajch bol zrekonštruovaný v rokoch 2013-2019. Niektoré objekty boli zrekonštruované neodborne, čo v budúcnosti môže privodiť mnohé problémy s bezpečnosťou a prevádzkou tajchu.

10 Horný Hodrušský tajch

k. ú. Banská Hodruša – vlastník nádrže Salamandra Resort, a. s., vlastník hrádze Mesto Banská Štiavnica ½, obec Hodruša – Hámre ½.

Stav: čiastočne zrekonštruovaný.

V súčasnosti sú dnové výpusty tajchu funkčné, je však potrebné sa zamerať na hrádzu tajchu, ktorá bola obsypaná banskou hlušinou, je zarastená stromami a miestami sú viditeľné lokálne zosuvy vzdušného svahu. Bezpečnostný priepad, jeho sklz a zaústenie nie je ideálne vyriešené. Pri prevádzke bezpečnostného priepadu dochádza k obmývaniu vzdušného svahu prúdiacou vodou, navyše priepad nie je zaústený do toku, alebo údolia pod tajchom a prúdiaca voda môže rozmývať vzdušnú päťu hrádze tajchu.

Jarok: Michalšachtovský, Lillšachtovský

11 Moderštôlniansky tajch

k. ú. Kopanice - správca SVP, š. p.

Stav: zrekonštruovaný.

V súčasnosti je tajch v trvalej prevádzke. Miestami sú viditeľné priesaky na vzdušnej päťe hrádze.

12, 13 Veľká a Malá Richňava

k. ú. Štiavnické Bane - NKP - NKP - správca SVP, š. p.

Stav: čiastočne zrekonštruované.

Jarok: Hornodekýšsky, Hornohodrušský, Dolnohodrušský, Špicbergský, Hornokopanický, Hlavný, Richňavský, Dolnovysocký, Dolnokopanický, Hornovysocký

14 Bakomi

k. ú. Štiavnické Bane - NKP - správca SVP, š. p.

Stav: zrekonštruovaný.

Jarok: Krechsengrundsý Bakomský

15 Veľká Windšachta

k. ú. Štiavnické Bane - NKP - správca SVP, š. p.

Stav: zrekonštruovaný.

Jarok: Leopoldšachtovský, Maximiliánšachtovský, Hlavný, Široký

16 Evička

k. ú. Štiavnické Bane - NKP - správca SVP, š. p.

Stav: zrekonštruovaný.

Jarok: Horný a Dolný Magdalénašachtovský, Dolnositniansky

17 Krechsengrund

k. ú. Štiavnické Bane - NKP – 350 vlastníkov nádrže a hrádze.

Stav: nezrekonštruovaný.

18 Počúvadliansky tajch

k. ú. Banská Štiavnica - NKP - správca SVP, š. p.

Stav: nezrekonštruovaný. Tajch pozostáva zo šiestich hrádzí. V súčasnosti nie je možné úplné vyprázdnenie tajchu – dnový výpusť tajchu chýba a odberný objekt je v nefunkčnom stave. Hlavná hrádza a dve vedľajšie hrádzky majú značné problémy s priesakom, ktorý vyúsťuje na päť vzdušného svahu a podmáča ju. Vedľajšia hrádza pri hoteli Topky má dokonca odkopanú časť päť vzdušného svahu.

Jarky: Schönlindenský, Hornopočúvadliansky, Dolnopočúvadliansky, Colloradio, Počúvadliansky, Hornositniarsky, Dolnodekýšsky

19 Halčiansky tajch

k. ú. Banská Belá - NKP – správca nádrže a hrádzky SVP, š. p., vlastníť hrádzky Podielnícke družstvo Neosolium.

Stav: nezrekonštruovaný.

V súčasnosti je tajch v havarijnom stave; bez funkčných dnových výpustí, s narušeným bezpečnostným priestorom, so zosunovým vzdušným svahom, bez vyústenia potrubia dnových výpustí na vzdušnej strane hrádzky, s rôznymi objektami v telese hrádzky, ktoré sa tam nachádzajú po bývalom prevádzkovateľovi a s extrémne zanesenou nádržou.

Jarok: Halčiansky

20, 21 Veľký a Malý Kolpašský tajch

k. ú. Banský Studenec – NKP - NKP - správca SVP, š. p.

Stav: zrekonštruované.

Veľký a Malý Kolpašský tajch boli komplexne zrekonštruované a v súčasnosti nemáme technické odporúčania pre oba tajchy.

Jarok: Hornokolpašský, Dolnokolpašský, Hlavný Kolpašský, Kolpašský náhonný

22 Bančiansky tajch

k. ú. Banská Štiavnica - NKP - správca SVP, š. p.

Stav: čiastočne zrekonštruovaný.

V súčasnosti je tajch bez dnových výpustí a bez možnosti manipulácie s hladinou vody v nádrži. Bezpečnostný priestor so sklzom bol vybudovaný počas poslednej rekonštrukcie. Odporúčame tajch prevádzkovať v súčasnom režime.

Komorovské tajchy

k. ú. Banská Štiavnica - správca SVP, š. p.

Stav: čiastočne zrekonštruované – Horná nádrž je extrémne zanesená sedimentom. Hrozí jej zaniknutie.

Brennerský tajch

k. ú. Banská Hodruša - NKP - správca nádrže SVP, š. p., vlastníť hrádzky – Zrebený Miroslav.

Stav nezrekonštruovaný.

V súčasnosti je tajch bez funkčných objektov v havarijnom stave. Nádrž je vypustená s minimálnym množstvom vody, ale vo vodnatých častiach roka v nádrži prebieha

nekontrolovateľná akumulácia. Dnové výpusty boli odstránené, potrubie dnových výpustov je v neznámom stave. Bezpečnostný priepad tajchu chýba. V nádrži rastú stromy, ktoré sú mŕtve, pravdepodobne z dôvodu častého zatápania nádrže, s čím môže súvisieť zanášanie potrubia dnového výpustu a zmenšenie kapacity potrubia. Koruna hrádze je využívaná majiteľom ako pole, alebo ako skladisko dreva.

Štampoch

k. ú. Vysoká - správca Lesy SR, š. p.

Stav: čiastočne zrekonštruovaný.

V súčasnosti má tajch funkčný predimenzovaný bezpečnostný priepad, ktorý určuje maximálnu prevádzkovú hladinu. Uzáver dnového výpustu je nefunkčný, potrubie dnového výpustu je v neoveriteľnom stave. Manipulácia s dnovým výpustom je nemožná, tak ako manipulácia s hladinou vody v nádrži. Bezpečnostný priepad, resp. jeho betóny sú podtekané. Nádrž tajchu je extrémne zanesená.

8.3 Zberné/náhonné jarky a vodné štôlne

Jarky sú opísané v poradí podľa ich súvisu s jednotlivými tajchami.

Tajch Červená studňa

- **Severný Klingerštôlniansky** – Trasa jarku približne oddeľuje extravilán a intravilán Mesta Banská Štiavnica. Jarok je natoľko málo viditeľný v teréne a na mnohých miestach prerušený, že jeho podstata bola stratená a jeho obnova by nemala hospodársky význam.

Tajch Ottergrund

- **Ottergrundský I** – Jarok sa nachádza v extraviláne Mesta Banská Štiavnica, je prakticky neviditeľný. V teréne po ňom ostala len cestička známa ako náučný chodník Milana Kapustu.
- **Ottergrundský II** – Jarok sa nachádza v extraviláne Mesta Banská Štiavnica, je málo viditeľný v teréne, zdeformovaný svahovými zosuvmi. Po telese jarku vedie náučný chodník Milana Kapustu.
- **Šminterínštôlniansky** – Jarok sa nachádza v extraviláne Mesta Banská Štiavnica, je prakticky neviditeľný, v teréne po ňom ostala len cestička.

Tajch Klinger

- **Horný** – Jarok sa nachádza v extraviláne Mesta Banská Štiavnica a obce Štiavnické Bane a je v pomerne zchovalom stave, aj keď svojmu účelu neslúži, pretože je zanesený a na niektorých miestach prerušený.
- **Klingerštôlniansky** – Jarok sa nachádza v extraviláne a intraviláne Mesta Banská Štiavnica a v extraviláne obce Štiavnické Bane a je NKP. Jarok je viditeľný v teréne. Je v zanedbanom stave, prerušený cestou III. triedy (č. 2534, B. Štiavnica – Horná Roveň) a časť jarku bola poškodená ťažbou Mestských lesov spol. s r. o. v roku 2022.

- **Maximiliánšachtovský a Žigmundšachtovský** – Jarky sa nachádzajú v intraviláne Mesta Banská Štiavnica a v súčasnosti sú nezachovalé. V teréne po nich ostala len úzka cestička. Oba jarky sú vyhlásené ako NKP. Jediným zachovalým prvkom na jarkoch je vodná štôľňa na parcele C-KN 7171/2 k. ú. B. Štiavnica a vypustený Žigmundšachtovský tajch – C-KN 7166 k. ú. B. Štiavnica.

Tajch Evička

- **Horný a Dolný Magdalénašachtovský** – Jarky sa nachádzajú v intraviláne obce Štiavnické Bane a oba boli porušené výstavbou v obci. Dolný Magdalénašachtovský jarok je vyhlásený za NKP. Obnova jarkov v súčasnosti nemá hospodársky význam.
- **Dolnositniansky** – Jarok patrí medzi najstaršie jarky vôbec. Väčšinou prechádza v lestných porastoch od kú. Ilija, B. Štiavnica po kú. Štiavnické Bane. Jarok je v teréne viditeľný najmä v jeho počiatočných častiach. V súčasnosti by obnovenie jarku nemalo hospodársky význam. Na druhej strane jarok je významnou, zachovalou technickou pamiatkou lokality UNESCO a má svoj historický význam. Navrhujeme nezhoršovať aktuálny stav jarku ťažbou, alebo výstavbou a to najmä v koncových častiach jarku nad mestskou časťou Štefultov.

Tajch Veľká Windšachta

- **Leopoldšachtovský** - Jarok sa nachádza v intraviláne obce Štiavnické Bane a bol na mnohých miestach porušený výstavbou v obci. Časť jarku slúži ako odpadový kanál od tajchu Veľká Windšachta. Obnova zvyšnej časti jarku v súčasnosti nemá hospodársky ani historický význam.
- **Maximiliánšachtovský** – Jarok je situovaný na pomedzí intravilánu a extravilánu Mesta B. Štiavnica a obce Štiavnické Bane. Jarok je voľným pokračovaným Leopoldšachtovského jarku. Jarok bol prebudovaný v 19. stor. na tlakový privádzač. V súčasnosti je jarok čiastočne zachovalý a viditeľný v teréne.
- **Hlavný** – Jarok patril medzi najstaršie jarky vôbec. V súčasnosti ostala zachovalá len jeho krátka počiatočná časť v k. ú. Štiavnické Bane, ktorá je vyhlásená za NKP, no bola poškodená ťažbou Mestských lesov spol. s. r. o. v roku 2022. Ostávajúca dĺžka jarku bola zlikvidovaná výstavbou v obci Štiavnické Bane.
- **Široký** – Jarok sa nachádza v extraviláne obce Štiavnické Bane. Jarok je viditeľný a zachovalý po celej dĺžke. V rokoch 2022-2024 jarok obnovovalo OZ Štiavnický tajch. Obnova jarku má hospodársky a historický význam.

Tajch Bakomi

- **Krechsengrundsý** – Jarok je na väčšine dĺžky nezachovalý a porušený, zlikvidovaný výstavbou v obci Štiavnické Bane. V súčasnosti obnova jarku nemá historický ani hospodársky význam.
- **Bakomský** - Jarok sa nachádza v extraviláne obce Štiavnické Bane. Jarok je viditeľný a zachovalý po celej dĺžke. Miestami je husto zarastený a zdeformovaný prechodmi a ťažbou Urbárskej spoločnosti Štiavnické Bane. Jeho počiatočná časť je zachovalá a mohla by slúžiť aj hospodárskemu účelu. Obnova jarku má hospodársky a historický význam.

Veľká a Malá Richňava

- **Hornodekýšsky** – Jarok sa nachádza v extraviláne obce Štiavnické Bane a je zachovalý a viditeľný v teréne po celej dĺžke. Počiatočnú časť jarku v rokoch 2022-2024 obnovovalo OZ Štiavnický tajch. Rizikové sú dva prechody ciest cez jarok: II/524 Štiavnické Bane – Levice, III/2533 Štiavnické Bane – Počúvadlo. Miestami je jarok zarastený stromami a hustou vegetáciou. Obnova jarku má hospodársky a historický význam.
- **Hornosiglisbergský** – Jarok sa nachádza na hranici extravilánu a intravilánu obce Štiavnické Bane a je zachovalý po celej dĺžke. Značnú časť z dĺžky jarku obnovovalo a udržiavalo v rokoch 2022-2024 OZ Štiavnický tajch. Obnova jarku má hospodársky a historický význam.
- **Hornohodrušský** – Jarok sa nachádza prevažne v lesnom poraste v extraviláne k. ú. Banská Hodruša a je po celej dĺžke viditeľný, avšak už nezachovalý. V súčasnosti využívaný ako lesná cesta, či cyklotrasa. V súčasnosti obnova jarku nemá historický ani hospodársky význam.
- **Dolnohodrušský** – Jarok sa nachádza prevažne v lesnom poraste v extraviláne k. ú. Banská Hodruša a je po celej dĺžke viditeľný, miestami aj zachovalý. Porušený je najmä prechodmi ťažných lesných mechanizmov, ktoré jazdia po telese jarku, čím spôsobujú jeho nadmerné deformácie. Obnova jarku má hospodársky a historický význam.
- **Špicbergský** – Jarok sa nachádza v lesnom poraste v extraviláne k. ú. Banská Hodruša a je po celej dĺžke zachovalý. Porušený je len miestami, najmä prechodmi ťažných lesných mechanizmov, ktoré jazdia po telese jarku, čím spôsobujú jeho nadmerné deformácie. Obnova jarku má hospodársky a historický význam.
- **Hornokopanický** – Jarok je situovaný v intraviláne a extraviláne obce Štiavnické Bane a extraviláne k. ú. Kopanice a je po celej dĺžke viditeľný, zachovalý, ale aj miestami zdeformovaný ťažbou v lesoch. Problematická je časť jarku nachádzajúca sa v intraviláne obce Štiavnické Bane, kde výstavbou rekreačných zariadení po stranách jarku dochádza k porušeniu koryta jarku zásypmi napr. na parkovacie, alebo prístupové plochy. Obnova jarku má hospodársky a historický význam.
- **Hlavný Richňavský** – Jarok je situovaný v intraviláne obce Štiavnické Bane a v súčasnosti je funkčný.
- **Dolnovysocký** – Jarok je situovaný v intraviláne a extraviláne obce Štiavnické Bane a je v zachovalom stave. Obnova jarku má hospodársky a historický význam.
- **Dolnokopanický** – Jarok je situovaný v intraviláne a extraviláne obce Štiavnické Bane a je v zachovalom stave. Obnova jarku má hospodársky a historický význam.
- **Hornovysocký** – Jarok je situovaný v intraviláne a extraviláne obce Štiavnické Bane a je v zachovalom stave. Počiatočná časť jarku vedie popri ceste Štiavnické Bane – Levice. Obnova jarku má hospodársky a historický význam.
- **Königsegšachtovský** – Jarok je situovaný v intraviláne obce Štiavnické Bane a je z časti v zachovalom stave. Jarok obchádza zátopy tajchu Bakomi, v oblasti vodnej štôlne je už zlikvidovaný.

Počúvadlianský tajch

- **Schörlindenský** – Jarok sa nachádza v extraviláne Banskej Štiavnice a v súčasnosti je známy ako lesnícka náučná trasa okolo vrchu Lipovie. Jarok je zlikvidovaný.
- **Tatársky** – Jarok sa nachádza v intraviláne Banskej Štiavnice a v extraviláne obcí Beluj, Ilija a Prenčov. Jarok je v zachovalom stave. V počiatočnej časti je narušený výstavbou rekreačných zariadení, ktorých majitelia jarok zasypávajú či deformujú. Súčasťou jarku sú aj dve vodné štôľne. Obnova jarku má hospodársky a historický význam.
- **Hornopočúvadlianský** – Jarok tvorí hranicu extravilánu a intravilánu Banskej Štiavnice. Počiatočná časť jarku v úseku Teplý potok-Počúvadlianský tajch je zachovalá. Nasledovná časť od tajchu po uzol Krížna bola prevažne zlikvidovaná ťažbou a výstavbou prístupovej cesty k tajchu. Obnova jarku má hospodársky a historický význam.
- **Dolnopočúvadlianský** – Jarok sa nachádza v extraviláne obce Štiavnické Bane a Banskej Štiavnice a je po celej dĺžke zachovalý. V roku 2023 bola časť jarku obnovená OZ Štiavnický tajch. Obnova jarku má hospodársky a historický význam.
- **Collorado** – Jarok sa nachádza v extraviláne Banskej Štiavnice a je po celej dĺžke viditeľný a zachovalý.
- **Počúvadlianský** – Jarok sa nachádza v extraviláne obce Štiavnické Bane a Banskej Štiavnice a je po celej dĺžke zachovalý. Jedná sa o jediný zachovalý náhonný jarok v Štiavnických vrchoch. Na trase jarku sa nachádza 6 vodných štôľní, čím je jarok unikátny. Obnova jarku má hospodársky, turisticko-prezentačný a historický význam.
- **Hornositnianský** – Jarok sa nachádza v extraviláne Banskej Štiavnice a obce Ilija a bol po celej dĺžke zlikvidovaný a prerobený na lesnú cestu. Na trase jarku sa nachádza vodná štôľňa Lang, ktorej jeden z portálov je zachovalý. V prípade obnovy a sfunkčnenia Banskoštiavnickej vodohospodárskej sústavy na hospodárske, či ekologické využitie má veľký význam obnova jarku.
- **Dolnodekýšsky** – Jarok sa nachádza v extraviláne obcí Štiavnické Bane a Dekýš a je po celej dĺžke zachovalý. Obnova jarku má hospodársky a historický význam.

Beliansky tajch

- **Beliansky I** – Jarok sa nachádza v extraviláne Banskej Štiavnice a je po celej dĺžke viditeľný a zachovalý, avšak husto zarastený. Jarok je NKP. Obnova jarku má hospodársky a historický význam.
- **Beliansky II** – Jarok sa nachádza v extraviláne Banskej Štiavnice a je po celej dĺžke zdeformovaný a zlikvidovaný. Jarok je NKP.

Halčiansky tajch

- **Halčiansky** – Jarok sa nachádza v extraviláne obce Banský Studenec a zachovalá je už len počiatočná časť jarku, ktorá bola vyhlásená za NKP.

Horný Hodrušský tajch

- **Michalšachtovský** – Jarok sa nachádza v extraviláne Banskej Hodruše a je po celej dĺžke zlikvidovaný a prerobený na lesnú cestu, alebo cestičku pre peších. Na trase jarku sa nachádza z časti zachovalá vodná štôľňa – Kráľovská. V koncovej časti jarku sa nachádza zachovalé

prekrývanie jarku nízkymi vodnými štôľňami, ktoré dokladuje, ako boli náhonné jarky stavebne vybavené.

- **Lillšachtovský** - Jarok sa nachádza v extraviláne Banskej Hodruše a je z časti zachovalý. Na trase jarku v ťažko prístupnom teréne sa nachádzajú nízke štôľne a jedna vodná štôľňa.

Moderštôlniansky tajch

- **Moderštôlniansky** – Jarok sa nachádza v extraviláne Hodruše-Hámrov, je sčasti zachovalý a sčasti prerobený na lesnú cestu.
- **Základný** - Jarok sa nachádza v intraviláne a extraviláne Hodruše-Hámrov a bol prerobený na lesnú cestu.

Rozgrund

- **Schönlindenský** – Jarok sa nachádza v extraviláne Banskej Štiavnice a je po celej dĺžke zachovalý, dokonca viac ako 600 m je funkčných a udržiavaných. Jarok je NKP. Obnova jarku má hospodársky a historický význam.
- **Rozgrundský** – Jarok sa nachádza v extraviláne Banskej Štiavnice a je po celej dĺžke zachovalý. Jarok je NKP. Obnova jarku má hospodársky a historický význam.
- **Horný Hofferštôlniansky** – Jarok sa nachádza v extraviláne Banskej Štiavnice a je po celej dĺžke zlikvidovaný, prerobený na prístupovú cestu. Obnova jarku má hospodársky význam.
- **Dolný Hofferštôlniansky** - Jarok sa nachádza v extraviláne Banskej Štiavnice a je po celej dĺžke zlikvidovaný, prerobený na chodník. Obnova jarku má hospodársky význam.

Veľký a Malý Kolpašský tajch

- **Hornokolpašský** – Jarok sa nachádza v intraviláne obce Banský Studenec a je funkčný, zachovalý, ale aj miestami prerušený. Jarok je NKP. Obnova jarku má hospodársky význam.
- **Dolnokolpašský** - Jarok sa nachádza v intraviláne obce Banský Studenec a je po celej dĺžke porušený a zlikvidovaný, prerobený na prístupovú cestu. Jarok je NKP.
- **Hlavný Kolpašský** - Jarok sa nachádza v extraviláne obce Banský Studenec a je po celej dĺžke viditeľný, avšak miestami nadmerne porušený. Jarok je NKP.
- **Kolpašský náhonný** - Jarok tvorí hranicu intravilánu a extravilánu obce Banský Studenec a možno ho rozdeliť na dve časti. Prvá, v obci Banský Studenec je sčasti v zachovalom stave a sčasti bola porušená pozemkovými úpravami. Druhá sa nachádza v intraviláne Banskej Štiavnice a táto časť bola v nadmernej miere porušená pozemkovými úpravami. V druhej časti sa nachádza aj zachovalý akvadukt. Jarok je NKP.

Tabuľka č. 9 – Jarky Banskoštiavnickej vodohospodárskej sústavy – ohodnotenie podľa významov

	Názov jarku	Dĺžka (m)	NKP	Historický	Hospodársko-ekologický	Vzdelávací
1	Tatársky	4626	-	100%	100%	100%
2	Hornopočúvadliansky	3244	-	75%	60%	70%
3	Dolnopočúvadliansky	1610	-	100%	50%	80%
4	Hornosiglisbergský	1834	-	100%	100%	100%
5	Hornodekýžský	2917	-	100%	80%	100%
6	Špicbergský	3004	-	100%	50%	100%
7	Dolnohodrušský	8882	-	100%	100%	100%
8	Hornokopanický	5919	-	100%	60%	100%
9	Hornovysocký	3436	-	100%	75%	70%
10	Široký	3445	-	100%	100%	100%
11	Počúvadliansky	3257	-	100%	100%	100%
12	Dolnodekýžský	2716	-	100%	100%	100%
13	Dolnokopanický	1451	-	80%	65%	50%
14	Dolnovysocký	1683	-	100%	65%	70%
15	Hlavný Richňavský	557	-	100%	100%	100%
16	Hornohodrušský	9160	-	50%	30%	50%
17	Königsegšachtovský	236	-	60%	0%	50%
18	Siglisbergský	412	-	60%	0%	30%
19	Krechsengrundský	100	-	0%	0%	0%
20	Bakomský	1822	-	100%	70%	100%
21	Hlavný	2271	NKP	40%	0%	20%
22	Leopoldšachtovský	366	-	50%	50%	20%
23	Maximiliánšachtovský	1221	-	60%	0%	40%
24	Dolný Magdalénašachtovský	113	NKP	30%	50%	0%
25	Dolnositniansky	6280	-	80%	10%	60%
26	Scholindenský počúvadlo	2513	-	30%	0%	50%
27	Collorádo	688	-	60%	30%	20%
28	Hornositniansky	4909	-	20%	100%	50%
29	Rabstein	1019	-	20%	0%	0%
30	Lillšachtovský	1117	-	60%	0%	70%
31	Schölingenský	1616	NKP	100%	100%	100%
32	Rozgrundský	535	NKP	100%	100%	100%
33	Horný Hofferštölniansky	1597	-	20%	80%	40%
34	Dolný Hofferštölniansky	1208	-	20%	80%	40%
35	Ottergrund II	121	-	50%	30%	40%
36	Ottergrund I	609	-	10%	0%	40%
37	Horný	1533	-	60%	60%	70%
38	Klingerštölniansky	1464	NKP	60%	0%	70%
39	Halčiansky	1201	NKP	60%	40%	30%
40	Beliansky I	887	NKP	50%	50%	10%
41	Beliansky II	342	NKP	30%	0%	0%
42	Základný	1858	-	0%	0%	0%
43	Moderštölniansky	3189	-	60%	40%	40%
44	Dolnokolpašský	556	NKP	10%	20%	20%
45	Hornokolpašský	1367	NKP	50%	75%	20%
46	Kolpašský - Rybnický	5395	NKP	40%	0%	60%
47	Hlavný Kolpašský	3486	NKP	50%	0%	30%

Vodné štôlne

Klinger

- Maximiliánšachtovský: vodná štôľňa – zlikvidovaná

Veľká Windšachta

- Široký: vodná štôľňa I – z časti zachovalá, vodná štôľňa II – z časti zachovalá

Veľká a Malá Richňava

- Horná Bakomi štôľňa – zachovalá, NKP
- Dolná Bakomi štôľňa – zachovalá, NKP
- Hlavná Richňavská štôľňa – z časti zachovalá
- Hodrušská štôľňa – z časti zachovalá
- Špicbergský: Špicbergská vodná štôľňa – zachovalá

- *Köningsegšachtovský*: vodná štôlna – z časti zachovalá
- Počúvadlianský tajch**
- *Tatársky*: vodná štôlna I – z časti zachovalá, vodná štôlna II – z časti zachovalá
- *Počúvadlianský*: vodná štôlna I – zachovalá, vodná štôlna II – z časti zachovalá, vodná štôlna III – z časti zachovalá, vodná štôlna Krížna – z časti zachovalá, vodná štôlna Pinkberg – zachovalá, vodná štôlna Stankay – zachovalá.
- *Hornositnianský*: vodná štôlna Lang – z časti zachovalá
- Horný Hodrušský tajch**
- *Michalšachtovský*: vodná štôlna – Kráľovská vodná štôlna – z časti zachovalá
- *Lillšachtovský*: vodná štôlna pod bralom Binbíz – zachovalá.
- Moderštôlniansky tajch**
- *Moderštôlniansky*: vodná štôlna – zlikvidovaná
- *Základný*: vodná štôlna I a vodná štôlna II – zlikvidované
- Veľký a Malý Kolpašský tajch**
- *Kolpašský náhonný* – vodná štôlna – Rybnícka vodná štôlna – zlikvidovaná

8.4 Problémy

Problémy ochrany Banskoštiavnického hospodárskeho systému :

- **nedostatočná komplexná pamiatková ochrana vodohospodárskej sústavy** výnimočnej svetovej hodnoty, ktorý je v riešenom území nadradeným a najvýznamnejším krajinným systémom (historické vodné nádrže-tajchy, prírodné a náhonné jarky a vodné štôlny),
- **neregulovaná hospodárska a stavebná činnosť v území**, ktorá poškodzuje súčasti systému (výstavba v okolí tajchov, ničenie jarkov)
- **nedostatočné využívanie záchyty vody pomocou** prírodných a náhonných jarkov a vodných štôlní, ktoré majú zanedbanú údržbu a vyžadujú opravy
- **absentujúci manažment prevádzkovania vodohospodárskeho využívania vodných nádrží na hospodárske účely ako aj rekreáciu** (voda v hlavných rekreačných nádržiach necirkuluje a má nedostatočnú hygienickú kvalitu),
- **rekreačné využívanie nie je regulované** – dochádza znečisťovaniu vody, nedovolenému parkovaniu na hrádzach a poškodzovaniu jarkov, k ničeniu krajinného prostredia nadmernou výstavbou chat ako aj rodinných domov (väčšina zástavby nie je odkanalizovaná tak, aby neohrozovala kvalitu vody
- **mnohé súčasti systému nie sú vlastnícky vysporiadané**

9. PRIESKUMY A ROZBORY HOSPODÁRSKEJ ZÁKLADNE

9.1 Priemyselná výroba a ťažba

Banská Štiavnica

Mesto Banská Štiavnica možno z hľadiska dosiahnutého stupňa industrializácie zaradiť k priemyselne slabšie rozvinutým mestám. V meste sú zastúpené prevažne malé a stredné podniky s počtom zamestnancov do 500. Nosnými odvetviami priemyslu na území mesta sú stavebný, textilný, drevospracujúci, nábytkársky, hutnícky a potravinársky. https://www.banskastiavnica.sk/wp-content/uploads/2024/05/2023_sprava_stave_mesta.pdf

Banská Belá

Hlavným podnikateľským subjektom v obci je firma DINAS, a.s.. Závod Dinas Banská Belá bol vybudovaný v rokoch 1947-1953 za účelom využitia surovinovej základne pre výrobu dinasových stavív na lome Šobov. Závod bol spustený do trvalej prevádzky 15.3.1953. Počas 50-ročnej prevádzky závod rozšíril uplatnenie vyrábaných dinasových stavív nielen v Siemens-Martinských peciach, ale aj v sklárskom priemysle, ohrievačoch vzduchu vysokých pecí a pre veká elektrických oblúkových pecí. Za posledných 20 rokov závod využíva svoje lisovacie a vypaľovacie kapacity aj pre výrobu magnezitových a feolitových stavív, ktoré našli svoje uplatnenie nielen v hutníctve, ale aj ako tepelnoakumulačná výplň elektrických pecí. Prioritou spoločnosti je ťažba a využitie domácej surovinovej základne na výrobu žiaruvzdorných materiálov pre hutnícke, sklárske účely a iné druhy použitia. (Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Banská Belá, 2015 – 2024)

Banský Studenec

Priemyselná výroba v okrese Banská Štiavnica je sústredená do jedného centra - do Banskej Štiavnice. Najväčšími zamestnávateľmi občanov z obce Banský Studenec sú nasledovné firmy a organizácie:

- Combin Banská Štiavnica spol. s.r.o. – stavebné práce
- SIMKOR s.r.o. Banská Štiavnica – stavebné práce
- SVETRO s.r.o., Banská Štiavnica – textilný priemysel
- Pekáreň Antol Anton
- Miestna predajňa potravín – COOP Jednota Potraviny so sídlom v Žarnovici (zmiešaný tovar)
- Predajňa potravín Kolpašan
- RD Sitno Prenčov

V obci najväčšími zamestnávateľmi sú Roľnícke družstvo Sitno Prenčov, ktoré sa zaoberá veľkochovom hovädzieho dobytku. Podnikateľské aktivity sú rozvinuté v oblasti stolárstva, autodopravy a pohostinstva. (Obec Banský Studenec Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, 2015 – 2025)

Dekýš

Priemyselná výroba v okrese Banská Štiavnica je sústredená do jedného centra - do Banskej Štiavnice. Najväčšími zamestnávateľmi občanov z obce Dekýš sú nasledovné firmy a organizácie:

- Štiavnické strojárne s.r.o. Banská Štiavnica - výroba ložísk pre mosty a
- bane
- Combin Banská Štiavnica spol. s.r.o. – stavebné práce
- SIMKOR s.r.o. Banská Štiavnica – stavebné práce
- DIVIDEND MANUFACTURING a.s. Banská Štiavnica – výroba kožených
- sedačiek
- SVETRO s.r.o., Banská Štiavnica – textilný priemysel
- Pekáreň Antol Anton
- Obecný úrad Dekýš
- Miestna predajňa potravín – COOP Jednota POTRAVINY
- Rodinná farma Nikolaj
- Agro Dekýš s.r.o.

(Obec Dekýš - Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, 2015-2025)

Hodruša-Hámre

Priemyselná výroba je založená na ťažbe a spracovaní miestnych nerastných surovín, najmä Cu, Ag a Au rúd a tiež na tradičnej výrobe spotrebných predmetov, ku ktorým pribudli nové výrobné odbory v oblasti strojárenskej výroby. V odvetvovej štruktúre prevláda odvetvie strojárenskej výroby, významné je tiež odvetvie hutnícke – neželezných kovov a doplňujúcou je galantérno-klenotnícka výroba. Väčšie výrobné prevádzky sú situované v založenej priemyselnej zóne na rozhraní častí obce Dolné Hámre a Banská Hodruša po obidvoch stranách cesty III/2530 (predtým III/065018) Žarnovica – Banská Štiavnica, v exponovanom teréne limitujúcim jej ďalší územný rozvoj. Drobné výrobné prevádzky sú roztrúsené po území obce tak, aby nezhoršovali životné prostredie. Popri týchto „veľkých“ priemyselných podnikoch sa začala vytvárať aj skupina malých a stredných podnikov a drobných živností, orientovaných predovšetkým na uspokojovanie potrieb vlastného regiónu a na rozširovanie a spestrenie ponuky najmä spotrebného a potravinárskeho tovaru na vnútornom trhu.

Remeselná výroba: Obec Hodruša-Hámre má staré tradície remeselnej výroby a to hlavne vo výrobe kovov a kovových výrobkov, spracúvaní dreva a výroby drevených výrobkov a predaji výrobkov z dreva a kovu. Remeselníci v obci sa venovali remeslu : kováč, čižmár, krajčír, stolár, kolár, tesár. Bolo ich len niekoľko, aby pokryli potreby obce. Pre ďalšiu obnovu remesiel treba vychádzať z toho času potrebnej výroby. Okrem remeselníkov boli v obci i živnostníci - obchodníci, krčmári, mlynári, mäsiari a ďalší nemenovaní remeselníci.

Stavebníctvo: Stavebná výroba bola v predchádzajúcom období zastúpená niekoľkými veľkými stavebnými organizáciami, ktoré sa po zmene spoločensko-ekonomického systému v roku 1989 začali postupne rozpadáť a vznikli menšie privátne stavebné firmy obecného, miestneho a

lokálneho významu, ktoré sa orientujú na údržbu, opravy, rekonštrukcie a prestavbu existujúceho stavebného fondu. Len v menšej miere sa realizujú nové investičné akcie. Obecný úrad eviduje vo svojej pôsobnosti stavebnú firmu BEPI – Jozef Budinský a KUBALA Dušan a podobne. Svoje uplatnenie v oblasti stavebníctva našli aj niekoľký drobní živnostníci a remeselníci. (Územný plán obce Hodruša-Hámre – koncept, Jún 2019)

Ilija

Priemyselná výroba v okrese Banská Štiavnica je sústredená do jedného centra do B. Štiavnice. Najväčšími zamestnávateľmi občanov z obce Ilija sú nasledovné firmy a organizácie:

- AWG group,a.s. Vlkanová (Banská Bystrica)
- Štiavnické strojárne s.r.o. Banská Štiavnica - výroba ložísk pre mosty a bane
- Combin Banská Štiavnica spol. s.r.o. – stavebné práce
- SIMKOR s.r.o. Banská Štiavnica – stavebné práce
- DIVIDEND MANUFACTURING a.s. Banská Štiavnica – výroba kožených sedačiek
- SVETRO s.r.o., Banská Štiavnica – textilný priemysel
- RANSAN spol. s.r.o. Banská Štiavnica – textilný priemysel
- Pekáreň Antol Anton
- Lesy SR, š.p.
- Rodinná farma Nikolaj
- MŠ Ilija
- Obecný úrad Ilija
- Miestna predajňa potravín – Rozličný tovar Michaela Bačíková (zmiešaný tovar)

V obci najväčšími zamestnávateľmi sú VR team,s.r.o, stavebná činnosť, určitý počet ľudí zamestnáva aj obecný úrad s materskou školou, predajňa potravín a rozličného tovaru, 2 pohostinstvá. Podnikateľské aktivity sú rozvinuté aj v oblasti ubytovacích služieb, chovu koní a domácich hospodárskych zvierat - SHR. (Obec Ilija - Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, 2016-2025)

Podhorie

V obci nie je zastúpená priemyselná výroba. Sú tu rozvinuté remeselné živnosti na báze pilčičtva, spracovania železa, stavebníctva a pod. Obec prevádzkuje pálenicu. Obyvatelia obce Podhorie dochádzajú za prácou aj mimo svojej obce. V okrese prosperujú firmy, ktoré zastupujú kožiarsky a stavebný priemysel, výrobu drevených brikiet. Známy je aj ťažobný priemysel. Poľnohospodárska výroba okresu je vzhľadom na prírodné pomery zemiakársko pasienkársko-lúčneho typu. (Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Podhorie, 2015-2022)

Svätý Anton

Priemyselná výroba v okrese Banská Štiavnica je sústredená do jedného centra do Banskej Štiavnice. Najväčšími zamestnávateľmi občanov z obce Svätý Anton sú nasledovné firmy a organizácie:

- Štiavnické strojárne s.r.o. Banská Štiavnica - výroba ložísk pre mosty a bane
- Combin Banská Štiavnica spol. s.r.o. – stavebné práce
- SIMKOR s.r.o. Banská Štiavnica – stavebné práce
- DIVIDEND MANUFACTURING a.s. Banská Štiavnica – výroba kožených sedačiek
- SVETRO s.r.o., Banská Štiavnica – textilný priemysel
- Pekáreň Anton Antol
- Lesy SR, š.p.
- Obecný úrad Svätý Anton
- ZŠ s MŠ Ferdinanda Coburga vo Svätom Antone
- predajňa potravín – COOP Jednota POTRAVINY

V obci najväčšími zamestnávateľmi sú Roľnícke družstvo Sitno, ktoré sa zaoberá veľkochovom hovädzieho dobytku, základná a materská škola, obecný úrad. Menší počet ľudí ďalej zamestnávajú predajne potravín a rozličného tovaru, pohostinstvá, zelovoc a poštový úrad. Podnikateľské aktivity sú rozvinuté v oblasti stolárstva, stavebníctva, zámočníctva, služieb a autodopravy. (Obec Svätý Anton – Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, 2015 – 2025)

Štiavnické Bane

Banská činnosť bola v riešenom území obce Štiavnické Bane zastavená a iná priemyselná výroba sa tu nerozšírila. Drobné remeselné prevádzky miestneho charakteru sú rozptýlené v zastavanom území obce, niektoré sú prevádzkané v samostatných objektoch, alebo rámci rodinných domov, ktoré poskytujú občania na živnosť (klampiar, murár, inštalatér, stolár, výroba ostatných drevených výrobkov...). [Územný plán obce Štiavnické Bane – Čistopis, 2019]

Priemyselná výroba v okrese Banská Štiavnica je sústredená do jedného centra do B. Štiavnice. Najväčšími zamestnávateľmi občanov z obce Štiavnické Bane sú nasledovné firmy a organizácie:

- Štiavnické strojárne s.r.o. Banská Štiavnica - výroba ložísk pre mosty a bane
- Combin Banská Štiavnica spol. s.r.o. – stavebné práce
- SIMKOR s.r.o. Banská Štiavnica – stavebné práce
- DIVIDEND MANUFACTURING a.s. Banská Štiavnica – výroba kožených sedačiek
- SVETRO s.r.o., Banská Štiavnica – textilný priemysel
- RANSAN spol. s.r.o. Banská Štiavnica – textilný priemysel
- Pekáreň Anton Antol
- Lesy SR, š.p.
- MŠ a ZŠ Štiavnické Bane
- Obecný úrad Štiavnické Bane
- Miestne predajne potravín

- Reštaurácia, pohostinstvá a penzióny

V obci najväčšími zamestnávateľmi sú Základná škola s materskou školou, 2 predajne potravín arozličného tovaru, 2 pohostinstvá, jedna reštaurácia, 6 penziónov, obecný a poštový úrad. Podnikateľské aktivity sú rozvinuté v oblasti stolárstva, zámočníctva klampiarstva a stavbárstva. (Obec Štiavnické Bane – Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, 2015-2025)

Repište

V obci sa nenachádza žiadny priemysel a chýbajú pracovné príležitosti. (Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Repište na roky 2014-2020)

Voznica

Neboli dohľadateľné údaje a informácie.

Vyhne

Neboli dohľadateľné údaje a informácie.

ZHRNUTIE

Pri rozvoji priemyslu ÚŠ podporovať a uprednostňovať princíp rekonštrukcie, sanácie a intenzifikácie využívania existujúcich priemyselných zón, areálov a plôch, prípadne aj objektov. Podporovať rozvoj súčasnej odvetvovej štruktúry priemyselnej výroby s orientáciou najmä na sústavnú modernizáciu technologických procesov a zariadení šetriacich prírodné zdroje, ktoré znížia množstvo vznikajúcich odpadov a znečisťovanie životného prostredia, prípadne budú odpady zhodnocovať, znižovanie výrobných nákladov a energetickej náročnosti výroby, zvyšovanie miery finalizácie, kvality a úžitkových parametrov výrobkov. Na budovanie priemyselných parkov prednostne využiť areály nefunkčných priemyselných zón a objektov. Revitalizovať územia existujúcich priemyselných areálov. Vytvárať územno-technické podmienky pre rozvoj malého a stredného podnikania. podporovať rozvoj výroby a služieb založených na využití domácich zdrojov.

9.2 Poľnohospodárska výroba

Poľnohospodárska pôda

Celková rozloha katastrálnych území obcí, tvoriacich mikroregión, je 26 193,24 ha, z čoho 32 % tvorí poľnohospodárska pôda, v rámci ktorej majú najväčšie zastúpenie trvalé trávnaté porasty – 81% .

Tabuľka č. 10 – Druhy poľnohospodárskych pozemkov v k.ú. jednotlivých obcí zaradených do mikroregiónu (stav k 31.12.2023)

OBEČ	POĽNOHOSPODÁRSKA PÔDA SPOLU [m2]	ORNÁ PÔDA [m2]	ZÁHRADA [m2]	OVOCNÝ SAD [m2]	TRVALÝ TRÁVNATÝ PORAST [m2]
Banská Štiavnica	19 253 423	2 815 397	1 835 671	708 525	13 893 830
Banská Belá	7 979 859	1 059 944	277 011	55 892	6 587 012
Banský Studenec	6 833 504	977 307	199 326	57 301	5 599 570
Dekýš	4 820 998	756 980	182 666	10 359	3 870 993
Hodruša - Hámre	8 652 624	308 861	1 058 803	83 386	7 201 574
Ilija	4 868 612	394 627	172 007	49 325	4 252 653
Podhorie	6 040 175	344 653	56 485	0	5 639 037
Svätý Anton	7 563 933	1 882 966	342 381	19 043	5 319 543
Štiavnické Bane	5 350 755	14 913	532 338	141 672	4 661 832
Repíšte	3 365 196	81 624	118 781	5 713	3 159 078
Voznica	3 269 832	313 649	233 604	8 214	2 714 365
Vyhne	4 833 275	21 135	455 925	106 883	4 249 332

Banská Štiavnica

Až 72 % z celkovej rozlohy poľnohospodárskej pôdy mesta Banská Štiavnica tvoria trvalé trávnaté porasty. V menšej miere je zastúpená orná pôda (15%), záhrady (10%) a ovocné sady (3%). Najväčším obhospodarovateľom za rok 2023 bol Agrocom, s.r.o., ktorého hlavným zameraním je chov hovädzieho dobytku s produkciou surového kravského mlieka. Na časti TTP sa produkujú objemové krmoviny a zvyšok slúži na pastevný odchov dojníc a jalovic na horských pasienkoch. Orná pôda je využívaná na pestovanie krmovín, najmä kukurice na siláž a obilnín.

Ďalšími obhospodarovateľmi poľnohospodárskej pôdy sú samostatne hospodáriaci roľníci, ktorí vykonávajú podnikateľskú činnosť v oblasti poľnohospodárskej výroby:

živočíšna výroba – chov hovädzieho dobytku, ošípaných, kôz, oviec, králikov, hydiny, rýb a včiel

rastlinná výroba – pestovanie obilnín, tráv, ovocinárstvo, množenie a vrúbľovanie okrasných tráv, drevín a kvetov

iné – agroturistika

(Správa o stave mesta Banská Štiavnica a činnosti samosprávy za rok 2023)

Banská Belá

Z hľadiska poľnohospodárskeho pôdneho fondu a poľnohospodárskej výroby patrí riešené územie do administratívnej jednotky Banská Belá, ktorá je začlenená do okresu B. Štiavnica, kraj

Banskobystrický. (Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Banská Belá, 2015 – 2024)

V katastrálnom území obce Banská Belá sa poľnohospodárska pôda rozprestiera na ploche 797,99 ha. Najväčšie zastúpenie majú trvalé trávnaté porasty (82%) a orná pôda (13,28%). Z nepoľnohospodárskej pôdy s rozlohou 1308,59 ha

Banský Studenec

Kvalita poľnohospodárskej pôdy v území je priemerná. Celkovo väčšiu časť územia tvorí kategória pôd vhodných pre trvalé trávnaté porasty (TTP). Na území sa nachádza dostatok poľnohospodársky využiteľnej pôdy. Preto tu môže nájsť svoje uplatnenie tak intenzívne poľnohospodárstvo, ako aj agroturistika na báze malých fariem. (Obec Banský Studenec Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, 2015 – 2025)

Trvalé trávnaté porasty zaberajú 81,94 % poľnohospodárskej pôdy, pri ornej pôde je to 14,30 % a 3,76 % tvoria záhrady spolu s ovocnými sadičkami.

Dekýš

Kvalita poľnohospodárskej pôdy v území je priemerná. Celkovo väčšiu časť územia tvorí kategória pôd vhodných pre trvalé trávnaté porasty (TTP). Na území sa nachádza dostatok poľnohospodársky využiteľnej pôdy. Preto tu môže nájsť svoje uplatnenie tak intenzívne poľnohospodárstvo, ako aj agroturistika na báze malých fariem. (Obec Dekýš - Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, 2015-2025)

Trvalé trávnaté porasty zaberajú 80,29% poľnohospodárskej pôdy, pri ornej pôde je to 15,71 % a 4 % tvoria záhrady spolu s ovocnými sadičkami.

Hodruša - Hámre

Prevažnú časť poľnohospodárskej pôdy v riešenom území využívajú súkromní podnikatelia a drobní držitelia. Iba časť pozemkov obhospodaruje Poľnohospodárske družstvo Voznica (Dolné Hámre), Poľnohospodárske družstvo Banská Štiavnica (Banská Hodruša) a Roľnícke družstvo Počúvadlo (Kopanice). V minulosti nebolo na území obce založené roľnícke družstvo. V riešenom území sa nenachádza žiadny hospodársky dvor so zameraním na živočíšnu výrobu. Rastlinná výroba je zameraná na pestovanie obilovín a krmovín, živočíšna na chov hovädzieho dobytku. (Územný plán obce Hodruša-Hámre – koncept, Jún 2019)

Trvalé trávnaté porasty zaberajú 83,23 % poľnohospodárskej pôdy, 12,24 % tvoria záhrady, pri ornej pôde je to 3,57 % a 0,96 % tvoria ovocné sady.

Ilija

Kvalita poľnohospodárskej pôdy v území je priemerná. Celkovo väčšiu časť územia tvorí kategória pôd vhodných pre trvalé trávnaté porasty (TTP). Na území sa nachádza dostatok poľnohospodársky využiteľnej pôdy. Preto tu môže nájsť svoje uplatnenie tak intenzívne poľnohospodárstvo, ako aj agroturistika na báze malých fariem. (Obec Ilija - Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, 2016-2025)

Trvalé trávnaté porasty zaberajú 87,35 % poľnohospodárskej pôdy, pri ornej pôde je to 8,11 % a 4,54 % tvoria záhrady spolu s ovocnými sadičkami.

Podhorie

Poľnohospodárska výroba bola sústredená v HD Podhorie ŠM B. Štiavnica s orientáciou na chov oviec, hovädzieho dobytku a pestovanie zemiakov, obilnín a maku. V súčasnosti je dvor čiastočne využívaný ako púľa. Poľnohospodárska výroba je v súčasnosti prevažne orientovaná na rastlinnú produkciu veľkopestovateľmi / Agro B. Belá a Nykolaj / a štyrmi SHR-mi. Celkovo zamestnáva sektor 8 osôb. (Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Podhorie, 2015-2022)

Trvalé trávnaté porasty zaberajú 93,36 % poľnohospodárskej pôdy, pri ornej pôde je to 5,71 % a 0,93 % tvoria záhrady.

Svätý Anton

Trvalé trávnaté porasty zaberajú 70,33 % poľnohospodárskej pôdy, pri ornej pôde je to 24,90 % a 4,78 % tvoria záhrady spolu s ovocnými sadičkami.

Štiavnické Bane

Členitý terén s dominantným zastúpením trvalých trávnych porastov, dáva predpoklady pre pastvu a chov dobytku, predovšetkým pre hovädzí dobytok, ovce, a v minulosti aj chov kôz. Poľnohospodárska pôda sa väčšinou využíva ako lúky a pasienky. V južnej časti zastavaného územia obce sa nachádza areál hospodárskeho dvora rodinnej farmy Kašiar (bývalý štátny majetok Banská Štiavnica). Areál je umiestnený nad cestou, nachádzajú sa v ňom dva zrekonštruované objekty pre chov oviec, senník, váha a administratívna budova. V súčasnosti sa tu chová cca 600 oviec, t.j. 132 VDJ, pričom ochranné pásmo je stanovené na 132 m (1m = 1 veľká dobytčacia jednotka). Hospodársky dvor spĺňa normy týkajúce sa chovu hospodárskych zvierat vzhľadom na životné prostredie. V hygienickom ochrannom pásme farmy Kašiar sa nachádza objekt bytovky (v minulosti družstevná bytovka). Pod cestou sa nachádza jeden objekt farmy Vozár, v ktorom je umiestnený chov cca 400 oviec (t.j. 88 VDJ), pričom ochranné pásmo je stanovené na 88 m (1m = 1 veľká dobytčacia jednotka, t.j.). Živočišnou výrobou v malom počte hospodárskych zvierat sa zaoberá niekoľko samostatne hospodáriacich roľníkov. (Územný plán obce Štiavnické Bane – Čistopis, 2019)

Trvalé trávnaté porasty zaberajú 87,12 % poľnohospodárskej pôdy, na 9,95 % sa rozprestierajú záhrady, 2,65% tvoria ovocné sady a zvyšných 0,26 % poľnohospodárskej pôdy prislúcha ornej pôde.

Repište

Orná pôda je sústredená hlavne v doline Hrona. Vo všeobecnosti je pôda v obci pre vysokú polohu a horský terén málo úrodná. Najúrodnejšia pôda je v Stroškovej, Hrádzi, na Chrústove. Z poľnohospodárskych plodín sa pestujú obilie a zemiaky.

Trvalé trávnaté porasty zaberajú 93,88 % poľnohospodárskej pôdy, na 3,53 % sa rozprestierajú záhrady, 2,43% tvorí orná pôda a zvyšných 0,16 % poľnohospodárskej pôdy prislúcha ovocným sadom.

Voznica

Poľnohospodárska pôda je v súčasnosti využívaná ako pasienky pre chov hovädzieho dobytku, oviec a v súčasnosti je obhospodarovaná spoločnosťami Agroján s. r. o. a Farma Boroš s. r. o.. Poľnohospodársku pôdu dopĺňajú záhrady a ovocné sady, ktoré obhospodaruje domáce obyvateľstvo.

Trvalé trávnaté porasty zaberajú 83,01 % poľnohospodárskej pôdy, pri ornej pôde je to 9,60 % a 7,39 % tvoria záhrady spolu s ovocnými sadmi.

Vyhne

Trvalé trávnaté porasty zaberajú 87,92 % poľnohospodárskej pôdy, 9,43 tvoria záhrady, 2,21 % ovocné sady a zvyšných 0,44 % poľnohospodárskej pôdy prislúcha ornej pôde.

ZHRNUTIE

Rešpektovať poľnohospodársku pôdu a lesné pozemky ako limitujúci faktor urbanistického rozvoja územia, osobitne chrániť poľnohospodársku pôdu s veľmi vysokým až stredne vysokým produkčným potenciálom, poľnohospodársku pôdu, na ktorej boli vybudované hydromelioračné zariadenia a osobitné opatrenia na zvýšenie jej produkčnej schopnosti (produkčné sady a vinice). V rámci ďalších štúdií a územnoplánovacích dokumentácií navrhnuť rozvoj vidieckych sídiel na princípe podpory rozvoja konkurencieschopného poľnohospodárstva a schopnosti vytvoriť pre obyvateľstvo dostatok pracovných príležitostí mimo agrárneho sektoru a na schopnosti využívania a uplatnenia moderných informačných technológií. Pri návrhu rozvoja územia v oblasti poľnohospodárskej výroby uvažovať výlučne len s rozvojom špecifických foriem poľnohospodárstva v nekonkurenčných, najmä horských a podhorských oblastiach, (Ilija, Dekýš, Svätý Anton, Štiavnické Bane, Voznica – prevádzky iných subjektov. Uvažovať s využívaním poľnohospodárskych zariadení a areálov pre rozvoj diverzifikácie výroby v prospech služieb

vidieckeho rekreačného a turistického priemyslu s využitím prvovýroby a environmentu v poľnohospodárstve. Rešpektovať poľnohospodársky pôdny fond, podporovať jeho využívanie v celom jeho rozsahu a poľnohospodársku pôdu v kategóriách zodpovedajúcich pôdno - ekologickej rajonizácii a typologicko - produkčnej kategorizácii, v súlade s platnou legislatívou. V národných parkoch a v ich ochrannom pásme a v chránených krajinných oblastiach uprednostňovať poľnohospodárstvo s výrazným ekologickým účinkom a s prioritným cieľom udržania biodiverzity a trvalo udržateľného rozvoja územia. V chránených územiach uplatňovať ekologické princípy hospodárenia. Zabezpečiť ochranu najkvalitnejších a najproduktívnejších poľnohospodárskych pôd v kraji a ochranu viníc Stredoslovenskej vinohradníckej oblasti pred ich zástavbou. Vytvárať podmienky pre rozvoj poľnohospodárstva v horských oblastiach s podporou tradičného pastevného chovu hospodárskych zvierat.

9.3 Lesné hospodárstvo

Základná funkcia lesov podľa zákona č. 61/1977 Zb. o lesoch v znení neskorších predpisov, je daná nasledovnými kategóriami lesov :

Ochranné lesy: ich hlavná funkcia je ochrana stanovišť a všetky mimoprodukčné funkcie lesov. Patria sem lesy na mimoriadne nepriaznivých stanovištiach, vysokohorské lesy pod hornou hranicou stromovej vegetácie, lesy v pásmach kosodreviny a lesy potrebné na zabezpečenie ochrany pôdy.

Lesy osobitného určenia: plnia hlavne verejnoprospešné funkcie a súbežne plnia aj funkciu produkčnú. Patria sem lesy v ochranných pásmach prírodných zdrojov, lesy v ochranných pásmach prírodných liečivých zdrojov, kúpeľné lesy a lesy v okolí zariadení liečebno-reventívnej starostlivosti, lesné porasty národných parkov a chránených krajinných oblastí, lesy postihnuté exhalátmi, lesy určené na lesnícky výskum, lesné parky aprímestské lesy, ostatné záujmy spoločnosti.

Hospodárske lesy: ich hlavná funkcia je produkčná, plnia však aj mimoprodukčné, verejnoprospešné funkcie - pôdoochranné, vodohospodárske, limatické, rekreačné a podobne. Sú tvorené ostatnými lesmi, ktoré neboli zaradené do predchádzajúcich kategórií. (Územný plán obce Hodruša-Hámre – koncept, Jún 2019)

Celková rozloha katastrálnych území obcí, tvoriacich mikroregión, je 26 193,24 ha, z čoho 68 % tvorí nepoľnohospodárska pôda v rámci ktorej majú najväčšie zastúpenie lesné pozemky, zaberajúce 91%.

Tabuľka č. 11 – Druhy nepoľnohospodárskych pozemkov v k.ú. jednotlivých obcí zaradených do mikroregiónu (stav k 31.12.2023)

OBEČ	NEPOĽNOHOSPODÁRSKA PÔDA [m2]	LESNÝ POZEMOK [m2]	VODNÁ PLOCHA [m2]	ZASTAVANÁ PLOCHA [m2]	OSTATNÁ PLOCHA [m2]
Banská Štiavnica	27 482 221	21 795 606	372 338	3 673 376	1 640 901
Banská Belá	13 085 913	11 410 600	185 853	957 697	541 763
Banský Studenec	12 362 230	11 470 109	180 545	478 219	233 357
Dekýš	12 999 007	12 616 992	57 008	228 073	96 934
Hodruša - Hámre	37 492 609	35 642 972	164 330	1 054 659	630 648
Ilija	5 768 493	5 373 147	37 280	301 056	57 010
Podhorie	15 598 989	15 121 246	57 770	347 401	72 572
Svätý Anton	15 064 479	13 828 191	127 060	680 443	428 785
Štiavnické Bane	4 807 664	3 529 593	208 707	747 218	322 146
Repište	7 018 225	6 427 825	16 323	219 009	355 068
Voznica	13 909 298	12 741 447	466 619	515 572	185 660
Vyhne	13 511 106	12 429 474	85 756	444 093	551 783

Banská Štiavnica

Na majetku vo vlastníctve mesta Banská Štiavnica sú vytvorené tri lesné celky (LC), a to: V k. ú. Banky, Banská Štiavnica, Štiavnické Bane a Vyhne je vytvorený LC Mestské lesy Banská Štiavnica – Banky, v k. ú. Banská Hodruša je vytvorený LC Mestské lesy Banská Štiavnica-Hodruša. Rozhodujúcim užívateľom lesov v regióne sú Mestské lesy Banská Štiavnica, s. r. o.. Ďalšími užívateľmi lesov v záujmovom území sú Lesy SR a Stredisko odbornej praxe Strednej odbornej školy lesníckej v Banskej Štiavnici – Školské lesy Kysihýbel, Lesy SR, š. p., ktoré spravujú aj lesné pozemky neznámych vlastníkov. Školské lesy sú súčasťou SOŠL v Banskej Štiavnici, s ktorou tvoria jednotný pedagogický a organizačný celok. Ich účelovým poslaním je zameranie na pestovnú a ťažbovú činnosť a trenažérové pracovisko, poľovný revír a strelnica pre praktickú výučbu predmetu poľovníctvo v réžii ŠL. Výnosy a zisk sčasti kryjú výdavky rozpočtu zriaďovateľa v spolupráci s lesníckymi organizáciami, odbornými a výskumnými inštitúciami domácimi a zahraničnými pri zavádzaní a šírení nových poznatkov vedy a techniky do praxe. Pre potreby praxe a výuky slúži vlastný chov koní a rybničné hospodárstvo. Školské lesy na základe nájomného vzťahu obhospodarujú 224 ha lesných pozemkov vo vlastníctve Mesta Banská Štiavnica. (Správa o stave mesta Banská Štiavnica a činnosti samosprávy za rok 2023)

Ekonomiku hospodárenia v lesoch negatívne ovplyvňuje skutočnosť, že niektoré poddolované územia sú labilné, prepádajú sa. V porastoch je množstvo „komínov“. Poškodené sú nielen lesné porasty, ale aj približovacie, či odvozné cesty. Pritom chýbajú staršie mapové podklady o banskej činnosti, na základe ktorých by sa dala vykonať eventuálna prognóza takéhoto poškodzovania lesov. Značný podiel porastov sa nachádza na bývalých odvaloch. Dôsledkom vyššie naznačeného vývoja lesov v regióne Banskej Štiavnice je vysoká labilita súčasných porastov a veľký podiel náhodných ťažieb. Na výške náhodnej ťažby sa podieľajú v prevažnej miere ihličnaté porasty. Už v porastoch vo veku nad 20 rokov vznikajú v ihličnatých porastoch holiny v dôsledku náhodných ťažieb. Výška náhodných ťažieb je taká, že podstatne obmedzuje zámerne

plánovité obhospodarovanie porastov pri dodržaní princípu trvalosti úžitkov z lesa. Popri uvádzaných negatívnych zásahoch človeka do lesov v okolí Banskej Štiavnice sťažuje obhospodarovanie lesov, tiež vysoký podiel terénov s veľkou sklonitosťou, čo vyžaduje budovanie hustejšej dopravnej siete a zvyšuje náklady prakticky na všetky činnosti počnúc zalesňovaním, cez výchovné ruby až po obnovné ťažby. V lesoch záujmového územia majú miernu prevahu listnáče oproti ihličnanom. Listnáče tvoria 55 % výmery lesa, kým ihličňany majú zastúpenie 45 %. V pôvodných porastoch sa v tomto regióne z ihličňanov vyskytovala len jedľa. Táto drevina má v súčasných porastoch relatívne vysoké zastúpenie, takmer 20 %. I napriek značnému podielu náhodných ťažieb v jedľových porastoch je jej doterajšie zastúpenie opodstatnené. Vysoký podiel zastúpenia z ihličnatých drevín má i smrek, takmer 20 %. V celom rozsahu ide o nepôvodné porasty nachádzajúce sa mimo areálu pôvodného rozšírenia. Smrek je zastúpený na nižších a živných stanovištiach ako primiešaná drevina s bukom a jedlou. Vo vyšších lvs sa smrek nachádza v zmiešaných smrekovo - jedľovo - bukových porastoch. Relatívne vysoké zastúpenie má i smrekovec. Hoci ide v celom rozsahu o pestovanie mimo prirodzeného areálu rozšírenia, v porastoch je jeho zastúpenie opodstatnené. V porastoch so smrekom a jedlou tvorí takmer vždy stabilizačnú zložku, v porastoch s bukom je významná jeho nadprodukcia. Pomerne významné zastúpenie má i borovica. Svoje opodstatnenie má i na suchších stanovištiach 1. a 2. lvs a do istej miery i na kyslých stanovištiach v 3. lvs. V lesoch regiónu Banská Štiavnica má významné zastúpenie aj duglaska. Niektoré porasty sú už vo veku, keď sa začínajú prirodzene obnovovať. V oblastiach, kde dochádza k chradnutiu jedle, je duglaska pestovaná ako náhrada jedle. Z listnatých drevín sa uplatňuje predovšetkým buk (30 %) a dub (10 %). U oboch drevín ide o stanovištne vhodné porasty, ale po genetickej stránke do istej miery ovplyvnené. V období rozmachu baníctva a hutníctva v 16.-18. storočí boli totiž pôvodné bučiny a dubiny v banskoštiavnickom regióne vyrúbané. (Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja mesta Banská Štiavnica – aktualizácia)

Súčasťou nepoľnohospodárskej pôdy mesta Banská Štiavnica sú lesné pozemky, vodné plochy, zastavaná plocha a ostatná plocha. Najväčšie zastúpenie majú lesné pozemky tvoriace 79,30 % tejto zložky.

Banská Belá

Chotár obce je prevažne hornatý, v západnej a južnej časti odlesnený, na východe a severe zalesnený a to listnatými a ihličnatými porastami. Ohrozenie lesných biotopov vyplýva najmä z intenzívnej ťažby v lesoch (vyvolanej prevažne kalamitami), nevhodnou štruktúrou porastov, poškodzovaním lesného pôdneho krytu a v neposlednej miere rušením živočíchov zvýšenou pohybom osôb a hlučnosťou. [Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Banská Belá, 2015-2024]

Súčasťou nepoľnohospodárskej pôdy obce Banská Belá sú lesné pozemky, vodné plochy, zastavaná plocha a ostatná plocha. Najväčšie zastúpenie majú lesné pozemky tvoriace 87,20 % tejto zložky.

Banský Studenec

Súčasťou nepoľnohospodárskej pôdy obce Banský Studenec sú lesné pozemky, vodné plochy, zastavaná plocha a ostatná plocha. Najväčšie zastúpenie majú lesné pozemky tvoriace 92,78 % tejto zložky.

Dekýš

Súčasťou nepoľnohospodárskej pôdy obce Dekýš sú lesné pozemky, vodné plochy, zastavaná plocha a ostatná plocha. Najväčšie zastúpenie majú lesné pozemky tvoriace 97,06 % tejto zložky.

Hodruša-Hámre

Lesy ako základná zložka životného prostredia majú polyfunkčný účinok. Ovplyvňujú a zlepšujú podnebie, vodné a pôdne pomery, vytvárajú vhodné prostredie pre mnohé druhy rastlín a živočíchov, uchovávajú prírodné krásy, sú zdrojom zdravia a osvieženia obyvateľstva. Plnia funkcie produkčné, ekologické a environmentálne. Percentuálne zastúpenie lesov poukazuje na lesohospodárske podmienky v území, ale aj ekologické a environmentálne danosti územia.

Z hľadiska základnej funkcie je prevažná časť lesných pozemkov zaradená medzi hospodárske lesy s prevládajúcou produkciou dreva. Menšie zastúpenie majú ochranné lesy a lesy osobitného určenia majú svoje zastúpenie len v časti obce Dolné Hámre. Drevinové zloženie sa vyznačuje prevahou listnatých drevín nad ihličnatými drevinami. Lesné hospodárstvo vyplýva z využívania a reprodukcie obnoviteľných zdrojov drevnej hmoty a z vlastníctva lesných pozemkov. Lesné pozemky v riešenom území obce Hodruša-Hámre patria do lesného hospodárskeho celku Žarnovica a Banská Štiavnica I. Lesné pozemky, ktoré sú vo vlastníctve Obce Hodruša-Hámre a. vo vlastníctve Urbárskeho pozemkového spoločenstva, obhospodarujú Lesy SR, š.p. Banská Bystrica prostredníctvom ich Lesného odštepného závodu v Žarnovici, ktorého činnosť sa riadi v zmysle Lesného hospodárskeho plánu (LHP) Žarnovica a Mestským lesmi Banská Štiavnica s.r.o., ktorého činnosť sa riadi v zmysle Lesného hospodárskeho plánu (LHP) Banská Štiavnica. Lesné pozemky vo vlastníctve Biskupského úradu, ktoré tvoria podstatnú časť lesných pozemkov obce Hodruša-Hámre, obhospodaruje firma MALES s.r.o. Žiar nad Hronom. Nepatrná časť lesných pozemkov je v súkromnom vlastníctve.

Na základe geobotanickej mapy sú v katastrálnom území obce Hodruša-Hámre vyčlenené :

- Karpatské dubovo-hrabové lesy prevažne v južnej časti riešeného územia
- Podhorské bukové lesy prevažne v severnej časti riešeného územia
- Dubové lesy na kyslých podlažiach tvoriace ostrovčeky v strednej časti riešeného územia
- Bukové a jedľovo-bukové lesy tvoriace ostrovčeky v severnej časti riešeného územia
- Dubové a cerovo-dubové lesy tvoriaci ostrovček v južnej časti katastrálneho územia Dolné Hámre [Územný plán obce Hodruša-Hámre – koncept, Jún 2019]

Súčasťou nepoľnohospodárskej pôdy obce Dekýš sú lesné pozemky, vodné plochy, zastavaná plocha a ostatná plocha. Najväčšie zastúpenie majú lesné pozemky tvoriace 95,07 % tejto zložky.

Ilija

Súčasťou nepoľnohospodárskej pôdy obce Ilija sú lesné pozemky, vodné plochy, zastavaná plocha a ostatná plocha. Najväčšie zastúpenie majú lesné pozemky tvoriace 93,15 % tejto zložky.

Podhorie

Súčasťou nepoľnohospodárskej pôdy obce Podhorie sú lesné pozemky, vodné plochy, zastavaná plocha a ostatná plocha. Najväčšie zastúpenie majú lesné pozemky tvoriace 96,94 % tejto zložky.

Svätý Anton

Súčasťou nepoľnohospodárskej pôdy obce Svätý Anton sú lesné pozemky, vodné plochy, zastavaná plocha a ostatná plocha. Najväčšie zastúpenie majú lesné pozemky tvoriace 91,79 % tejto zložky.

Štiavnické Bane

Lesy boli pôvodnými rastlinnými spoločenstvami územia. V minulosti boli lesy značne ovplyvnené činnosťou človeka, hlavne banskou činnosťou (zmenou vodného režimu územia) a tiež s tým súvisiacou potrebou dreva a teda aj hospodárskym ovplyvňovaním lesných porastov. Pôvodné prirodzené lesy boli pozmenené zameraním hospodárenia predovšetkým na produkčnú funkciu drevnej hmoty. S tým súviselo aj postupné vytváranie rovnovekých porastov a úbytok hospodársky menej využiteľných drevín a drevín náročných na výchovu. V riešenom území sa nachádzajú lesy hospodárske, ochranné a osobitného určenia. Prevládajú lesy zmiešané, ktoré charakterizuje dub, buk, smrek, jedľa a cenné listnáče. V listnatých lesoch prevláda buk, dub, hrab a javor. V ihličnatých porastoch dominuje jedľa, smrek, smrekovec a borovica. V sledovanom území na nachádza množstvo tzv. čiernych plôch, ktoré sú lesnými pozemkami a mali byť zalesnené, avšak z rôznych dôvodov nie sú. Existujúce holiny v rámci územia sa nachádzajú väčšinou na okraji lesa a tvoria prechod medzi poľnohospodárskou pôdou a lesnými pozemkami. Z hľadiska dopravnej prístupnosti porastov je celé územie dobre sprístupnené odvoznými aj približovacími cestami, aj vďaka v minulosti vybudovanej sieti ciest, súvisiacich s využívaním územia na ťažbu rúd a potrebou dreva na banské účely. Lesy v katastrálnom území obce Štiavnické Bane sú v užívaní Stredoslovenských lesov, š.p. so sídlom v Banskej Bystrici - v menšej časti a Urbárskej a pasienkovej spoločnosti vlastníkov spoločných lesov a pasienkov Štiavnické Bane - vo väčšej časti. Lesohospodárska činnosť sa prevádza podľa lesného hospodárskeho plánu (LHP) pod dozorom lesného hospodára. V týchto lesných hospodárskych plánoch sú zapracované podmienky hospodárenia aj všetky hospodárske opatrenia, potrebné pre zvyšovanie biologickej

hodnoty, zlepšenie drevinového zloženia, akosti, zvýšenie odolnosti proti škodlivým vplyvom a pre zlepšenie funkcie lesov. (Územný plán obce Štiavnické Bane – Čistopis, 2019)

Súčasťou nepoľnohospodárskej pôdy obce Štiavnické Bane sú lesné pozemky, vodné plochy, zastavaná plocha a ostatná plocha. Najväčšie zastúpenie majú lesné pozemky tvoriace 73,42 % tejto zložky.

Repište

V tunajších lesoch sa vyskytuje veľké množstvo cudzokrajných drevín. Súvisí to so založením lesníckej katedry v roku 1807, ktorá sa stala súčasťou Baníckej a lesníckej akadémie z roku 1764. V rámci nej neskôr vznikla botanická záhrada, v ktorej na ploche 3,5 ha boli vysadené dreviny z rozličných častí sveta. Ešte väčší podiel cudzokrajných drevín má lesnícke arborétum Kysihýbel (1900 taxónov), v ktorom sa na ploche 7,7 ha dodnes pestujú cudzokrajné dreviny pre lesné hospodárstvo.

Súčasťou nepoľnohospodárskej pôdy obce Repište sú lesné pozemky, vodné plochy, zastavaná plocha a ostatná plocha. Najväčšie zastúpenie majú lesné pozemky tvoriace 91,59 % tejto zložky.

Voznica

V súčasnosti lesy spravuje Lesný odštepný závod Žarnovica a Urbárske pozemkové spoločenstvo. Lesné porasty spolu s faunou a flórou patria k najvýznamnejším zložkám životného prostredia. Súčasťou nepoľnohospodárskej pôdy obce Voznica sú lesné pozemky, vodné plochy, zastavaná plocha a ostatná plocha. Najväčšie zastúpenie majú lesné pozemky tvoriace 91,60 % tejto zložky.

Vyhne

Súčasťou nepoľnohospodárskej pôdy obce Vyhne sú lesné pozemky, vodné plochy, zastavaná plocha a ostatná plocha. Najväčšie zastúpenie majú lesné pozemky tvoriace 91,99 % tejto zložky.

ZHRNUTIE

Rešpektovať lesné pozemky a ich ochranné pásmo ako limitujúci prvok pri územnom rozvoji krajiny. Vytvárať podmienky a podporovať opatrenia zamerané na elimináciu erózie poľnohospodárskych a lesných pôd. Vo sfére vybavenosti služieb i výrobného charakteru podľa jednotlivých lokalít, v nadväznosti na územný plán mesta riešiť systém zelene v meste i mimo mesta s funkčným a priestorovým prepojením na lesné plochy. Zabezpečiť ochranu lesných pozemkov v súlade so zákonom NR SR č. 326/2005 Z.z. o lesoch, vyhláškou Ministerstva pôdohospodárstva Slovenskej republiky č. 453/2006 Z.z. o hospodárskej úprave lesov a o ochrane lesa a iných právnych predpisov. Rešpektovať priestorovú štruktúru lesného pôdneho fondu a jeho využívanie vo vzťahu k potenciálu pôd, ekologickej rovnováhe a stabilite krajiny. Ponechať existujúce vybudované zariadenia potrebné pre hospodárenie v lese.

9.4 Nerastné suroviny

Banská Štiavnica

Banskoštiavnický rudný obvod patrí k najstarším v Európe. Baníctvo dosiahlo svoj najväčší rozmach v 18. a 19. storočí, v rokoch 1740 - 1866. V tomto období sa získavalo prevažne striebro a zlato, neskôr sa spracovávali bohaté oloveno - zinkovo - medené rudy. V banskoštiavnickej oblasti sú zastúpené dva druhy zrudnenia: žilné a metasomatické. Hlavnými rudnými minerálmi sú galenit, sfalerit a chalkopyrit, v menšej miere aj pyrit. Ostatné sulfidy sú zriedkavejšie. Na žilách býva miestami zastúpený zrnitý sivočierny hematit. Z nerudných minerálov sa vyskytujú karbonáty, baryt (niekedy vo forme nádherných kryštálov) a rodonit. Sfalerit má viac generácií, býva tmavší, čierny až svetlohnedý, výnimočne aj červenkastý. Najčastejším nerudným minerálom je kremeň, zastúpený vo viacerých generáciách. Prevláda jemnozrnný biely kremeň. Časté boli nálezy krásnych až niekoľko cm veľkých kryštálov tmavofialového ametystu. Povestné sú žezlovité kryštály kremeňa (pozri lokalitu Šobov). Z karbonátov je bežný kalcit, dolomit, časté sú nálezy manganokalcitu, zriedkavý je ružový rodochrozit. Ako druhotný minerál sa v dutinách často vyskytujú kryštálky priehľadného sadrovca. Metasomatické zrudnenie tvorí hlavne galenit a sfalerit. Okrem nich sa vyskytuje aj chalkopyrit a pyrit. Z nerudných minerálov sa vyskytuje dolomit, chlorit, sericit, mastenec a kaolinit. Oxidačná zóna žíl v Banskej Štiavnici je len slabo vyvinutá a neprístupná. Okrem limonitu sa v nej v podradnom množstve vyskytoval ceruzit, malachit, pyromorfit, anglezit, wulfenit a iné minerály. V Banskej Štiavnici bol zaznamenaný výskyt nasledovných rúd a minerálov:

ametyst - pomerne častý, niekedy vo forme niekoľko cm veľkých kryštálov.

baryt - častý, kusový alebo vo forme pekných kryštálov, niekedy s povlakom limonitu.

dolomit - častý na rudných žilách i v metasomatickom zrudnení

galenit - jeden z hlavných minerálov zrudnenia

hematit - zriedkavejší, kusový, tmavosivý až čierny, s kremeňom

chalkopyrit - prevažne kusový, občas vo forme pekných až 2 cm veľkých kryštálov

chlorit - súčasť hlušiny metasomatického zrudnenia, tmavozelený

kalcit - bežný minerál žilného aj metasomatického zrudnenia

kaolinit - biely, nerudný minerál metasomaticky premenených hornín

kremeň - hlavný nerudný minerál na žilách, biely, starší sivobiely, často vo forme pekných

stĺpcovitých kryštálov limonit - najčastejší sekundárny minerál, povlaky, krusty

manganokalcit - pomerne častý nerudný minerál, svetloružový, kusový

markazit - zriedkavejší, samostatne alebo s kremeňom

mastenec - nerudný minerál v metasomaticky premenených horninách

pyrit - v menšej miere spolu s kremeňom a ostatnými sulfidmi

rodochrozit - zriedkavý, ružové kryštálky na kremeni alebo kusový

Banská Belá

Postvulkanická mineralizácia

V dutinách a na puklinách andezitov medzi Banskou Belou a Kozelníkom sa nachádza heulandit spolu s chabazitom a stilbitom a tiež i mliečnobiely a modravý opál obyčajný. Vyskytujú sa tu jeho až 2 cm hrubé žilky v rohovcovitom "porfýre", miestami je prítomná odroda hydrofán.

Hydrotermálna žilná mineralizácia

Rudné žily v okolí Banskej Belej predstavujú v podstate SV pokračovanie štiavnických žíl, najmä žily Grüner. Smer žíl je SV-JZ, sklon na východ. Sú vyvinuté v andezitoch a patria k formácii Au - Ag. Na niektorých žilách sa okrem toho uplatnila aj sulfidická mineralizácia podobná štiavnickej. Najdôležitejšie tu boli žily Goldfartner s mocnosťou 3-9 m, Baumgartner a Juraj s mocnosťou do 1,5 m. Bohaté Ag rudy sa v minulosti ťažili na žile Siebenwieber, kde sa spomína ťažba iba s 2,5 cm mocných žiliiek s obsahom až 3 200 g/t Au + Ag. Celkove však tu boli Ag rudy zriedkavé. Bohaté Au rudy sa vyskytovali najmä v cementačnej zóne žily Baumgartner. Vrchné časti žíl boli bohaté na Ag. Menšie kremenné žily obsahovali neviditeľné zlato, viazané najmä na pyrit. Bane na Ag v Banskej Belej sú doložené už od r. 1228. Od 18. storočia nastáva postupné vyčerpávanie baní a čiastočné zatopenie banských prác, až v r. 1859 tu baníctvo úplne zaniklo. Primárne minerály: baryt, galenit, chalkopyrit, karbonáty, kremeň, pyrit, rumelka, sfalerit, striebro, zlato. (Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Banská Belá, 2015-2024)

Banský Studenec

Neboli dohľadateľné údaje a informácie.

Dekýš

Neboli dohľadateľné údaje a informácie.

Hodruša-Hámre

Obec Hodruša-Hámre patrí k starým banickým osídleniam, v ktorej sa ako jednej zmála zachovala banícka činnosť až do súčasnosti. Časť obce Banská Hodruša, ktorá bola kedysi samostatnou obcou, je založená na starej tradícii ťažby a úpravy rúd, predovšetkým medených. Po roku 1990 došlo k pozastaveniu ťažby Cu - rúd a polymetalov a začalo sa s ťažbou Au a Ag rúd z ložiska Banská Hodruša. V súčasnosti ťažobnú činnosť Au a Ag – rúd na území obce reprezentuje Slovenská banská spoločnosť s.r.o. Hodruša - Hámre. Ťažobná časť nerastných surovín je situovaná východne od Hodruše do priestoru bývalého Hornohodrušského jazera. (Územný plán obce Hodruša-Hámre – koncept, Jún 2019)

Ilija

Neboli dohľadateľné údaje a informácie.

Podhorie

Neboli dohľadateľné údaje a informácie.

Svätý Anton

Neboli dohľadateľné údaje a informácie.

Štiavnické Bane

Vo veľkej časti Štiavnického pohoria sa nachádzajú rudné žily zoskupené do prírodných celkov, tzv. rudných ložísk. Najväčšie a najvýznamnejšie je banskoštiavnické ložisko, ktoré sa delí na dve časti - časť juhovýchodne od Tanádu, kde sú banskoštiavnické žily a severozápadne hodrušské žily. Banskoštiavnické žily sa tiahnu od obce Štiavnické Bane a Štefultov, popod Banskú Štiavnicu a Banskú Belú až po obce Teplá a Podhorie. V minulosti bolo v tomto rudnom revíri známych asi 120 žíl. Z uvedených ložísk sa vyťažilo v priebehu dlhých storočí veľké množstvá zlata a striebra, ale aj olova, zinku, medi a železa. V súčasnosti sa v riešenom území nenachádza ťažobný priestor, ktorý je ešte v prevádzke. (Územný plán obce Štiavnické Bane – Čistopis, 2019)

Repište

Neboli dohľadateľné údaje a informácie.

Voznica

Neboli dohľadateľné údaje a informácie.

Vyhne

Neboli dohľadateľné údaje a informácie.

ZHRNUTIE

Utvárať územnotechnické predpoklady na: rozvoj priemyselnej a stavebnej výroby. Vzhľadom na to, že sa Banská Štiavnica prezentuje ako lokalita UNESCO a je popisovaná ako lokalita pre rozvoj turizmu a rekreácie, nemala by byť ťažba nerastov v týchto lokalitách umožnená aj z dôvodu zachovania krajinnej štruktúry. Riešiť územia s pôvodnou ťažbou v súlade s princípmi trvalo udržateľného rozvoja a s organizáciou priestorového usporiadania a funkčného využívania územia, s požiadavkami na ochranu prírody a krajiny, zachovania terénneho reliéfu, kultúrneho dedičstva a súčasnej krajinnej štruktúry.

10. PRIESKUMY A ROZBORY REKREÁCIE A CESTOVNÉHO RUCHU

Charakteristika regiónu Mikroregión Banská Štiavnica a jeho okolie sa vyznačuje bohatou prírodnou krásou a historickým dedičstvom, čo vytvára ideálne podmienky pre rozmanité rekreačné aktivity. Región je známy svojimi štiavnickými vrchmi, historickými tajchami (vodnými nádržami) a kultúrnymi pamiatkami, ktoré lákajú turistov a rekreantov.

Má **nadregionálny význam** (rekreačné aktivity pre Banskú Bystricu, Zvolen, Žiar nad Hronom, Levice a ich okolie) a **medzinárodný význam** (kultúrne aktivity vyplývajúce z kultúrnych a prírodných hodnôt Lokality UNESCO).

Typy rekreačných aktivít:

Turistika:

Štiavnické vrchy sú obľúbenou destináciou pre turistov. Región ponúka množstvo turistických trás rôznej náročnosti, ktoré vedú cez malebné lesy, okolo tajchov a cez horské lúky. Medzi obľúbené trasy patrí: trasa na Veľký Inovec (ponúka panoramatické výhľady na celý región), túra k tajchom (kde sa dajú navštíviť historické vodné nádrže a užiť si krásu prírody)

Cykloturistika:

Oblasť je tiež obľúbená medzi cykloturistami, ktorí môžu využívať cyklotrasy vedúce cez krajinu. Cesty a lesné chodníky sú prispôsobené pre rôzne úrovne cyklistov, vrátane náročnejších horských cyklotrás a miernejších rodinných trás.

Vodné aktivity:

Tajchy sú obľúbené pre rekreačné vodné aktivity: rybolov (rôzne tajchy sú vhodné na rybolov), plávanie a člnkovanie (niektoré tajchy sú prístupné na plávanie a člnkovanie). Tajchy Počúvadlo, Richňava, Vindšachta, Dolná hodrušská, Veľký kolpašský, Klinger a Beliansky sú vyhlásené za vody určené na kúpanie.

Wellness a relaxácia:

V oblasti sú dostupné wellness centrá a relaxačné zariadenia. Miestne hotely a penzióny často ponúkajú wellness služby, ako sú masáže, sauny a kúpele, ktoré sú obľúbené medzi návštevníkmi hľadajúcimi oddych a regeneráciu.

Lyžovanie a snowboarding:

V okolí Banskej Štiavnice sa nachádzajú menšie lyžiarske strediská ako Ski Salamandra a Ski Krahule, ktoré ponúkajú rôzne možnosti pre zimné športy.

Bežkovanie: Snehová pokrývka poskytuje možnosti pre bežecké lyžovanie v prírodných oblastiach.

Kultúrne a historické aktivity:

História a pamiatky:

Návštevníci môžu preskúmať historické pamiatky a múzeá, ktoré ponúkajú pohľad do minulosti regiónu:

- múzeum banskej techniky v Banskej Štiavnici, ktoré poskytuje pohľad na históriu baníctva.
- štiavnická Kalvária (historický a architektonický komplex s duchovným a kultúrnym významom).

Kultúrne podujatia:

Mikroregión hostí rôzne kultúrne akcie, festivaly a podujatia, ktoré sú zamerané na miestne tradície, hudbu, remeslá a gastronómiu. Trhy a festivaly zamerané na tradičné remeslá a miestne jedlá sú obľúbené medzi návštevníkmi.

Ubytovanie:

Región ponúka rôzne možnosti ubytovania, od luxusných hotelov po penzióny a chalupy. Hotely a penzióny v Banskej Štiavnici sú často historicky zrenovované.

10.1 Počet prenocovaní, počet lôžok, turistická hustota

V rámci celého mikroregiónu sú najviac vyťažené lôžka v ubytovacích zariadeniach v letnom období (2. – 3. kvartál). V Banskej Štiavnici je tento fakt evidentnejší. V zimnom období do tohto mesiaca zavíta o takmer polovicu menej návštevníkov. V obci Hodruša – Hámre je v priebehu roka počet prenocovaní relatívne vyrovnaný, čo dokazuje, že je v danom území záujem o rekreáciu v každom ročnom období. Počet lôžok je k dispozícii v každom kvartály približne rovnaký.

Tabuľka č. 12 – Počet prenocovaní kvartálne, celkový počet lôžok počas roka

OBEC rok 2023	POČET PRENOCOVANÍ				CELKOVÝ POČET LÔŽOK			
	1.Q	2.Q	3.Q	4.Q	1.Q	2.Q	3.Q	4.Q
Banská Štiavnica	5737	10786	15519	7859	1334	1375	1386	1302
Banská Belá	D	D	D	D	D	D	D	D
Banský Studenec	D	D	D	D	D	D	D	D
Dekýš	-	-	-	-	-	-	-	-
Hodruša - Hámre	4346	4992	6786	5097	289	318	319	330
Ilija	D	D	D	D	D	D	D	D
Podhorie	-	-	-	-	-	-	-	-
Svätý Anton	D	D	D	D	D	D	D	D
Štiavnické Bane	265 +	724 +	1166	284 +	238	238	244	228
Repište	99	514	414	52	68	68	68	68
Voznica	-	-	-	-	-	-	-	-
Vyhne	1475 +	5803	8369	7702	611	602	578	578

D - údaj nie je možné publikovať pre jeho dôverný charakter

x+ počas niektorého zo započítaných mesiacov bol údaj nepublikovateľný, kvôli dôvernosti

V mikroregióne je za posledné 4 roky celkový počet lôžok v podobných číslach. Z prístupných údajov je nárast badať najmä v meste Banská Štiavnica. Z pohľadu turistickej hustoty je

z prístupných údajov najviac vyťažená obec Vyhne, nasleduje mesto Banská Štiavnica a 3. miesto obsadili Štiavnické Bane.

Tabuľka č. 13 – Počet lôžok a turistická hustota za posledné 4 roky

OBEC		CELKOVÝ POČET LÔŽOK				TURISTICKÁ HUSTOTA			
ROK	ROZLOHA [km ²]	2023	2022	2021	2020	2023	2022	2021	2020
Banská Štiavnica	46,7	1439	1260	1197	1141	30,81	26,98	25,63	24,43
Banská Belá	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Banský Studenec	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Dekýš	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Hodruša - Hármre	46,1	330	300	288	432	7,16	6,51	6,25	9,37
Ilija	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Podhorie	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Svätý Anton	22,6	x	x	79	78	x	x	3,50	3,45
Štiavnické Bane	10,2	246	226	220	250	24,12	22,16	21,57	24,51
Repište	10,4	68	68	x	x	6,54	6,54	x	x
Voznica	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Vyhne	18,3	611	611	616	624	33,39	33,39	33,66	34,10

ZHRNUTIE

V rámci ďalších štúdií a územnoplánovacích dokumentácií navrhnuť koncepcie priestorového usporiadania a funkčného využívania riešeného územia s dôrazom na rozvoj cestovného ruchu v súlade so záujmami ochrany prírody a krajiny a ochrany kultúrneho a historického dedičstva. Stanovenie hraníc únosnosti územia Banskej Štiavnice a okolí pre dosiahnutie rovnovážneho stavu kvality krajiny, ktorý je výsledkom konsenzu prírodných, sociálnych, kultúrnych a hospodárskych záujmov spoločnosti so zameraním na cestovný ruch a so zreteľom na prebiehajúce zmeny klímy.

10.2 Prieskumy a rozborov rekreácia v okolí tajchov

V rámci prieskumov a rozborov v okolí tajchov sa zameralo na analýzu funkčného využitia územia v ich okolí, analýzu zastaviteľnosti podľa existujúcich stavebných pozemkov a analýzu stupňa kvality vody. Všetky tieto aspekty následne ovplyvnili hodnotenie únosností územia v okolí tajchov. Analyzované boli iba tajchy, ktoré sú často navštevované na rekreáciu a sú v okolí zastavané.

Tajch Klinger

Vodné aktivity:

Povolené plávanie a rybolov.

Urbanistická štruktúra:

Tajch sa nachádza v prírodnom prostredí. Nad tajchom je vo svahu existujúca rozptýlená štruktúra chatiek. V súčasnosti je v blízkosti tajchu rozostavaný solitérny objekt s ponukou apartmánov na prenájom. V okolí prevládajú lesy.

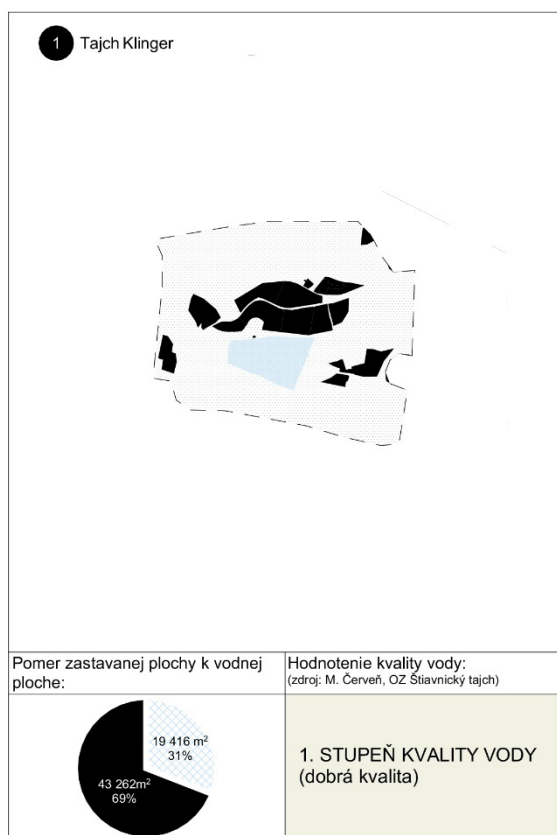
Funkčná analýza

V okolí tajchu sa nachádzajú rekreačné objekty. Pod hrádzou tajchu sú rodinné domy a občianska vybavenosť. Na brehu sa nachádza menší bufet.

Analýza možnej zastavanosti

V prípade zastavania objektami všetkých možných stavebných pozemkov v okolí by bol pomer zastavanej plochy k vodnej hladine neprimeraný.

Tabuľka č. 14 – Rozbor tajchu Klinger

Dolný Hodrušký tajch

Vodné aktivity:

Povolené plávanie, člnkovanie, vodné športy a rybolov.

Urbanistická štruktúra:

Tajch sa nachádza v doline. Pri tajchu sú dve rekreačné zóny s rozptýlenou zástavbou.

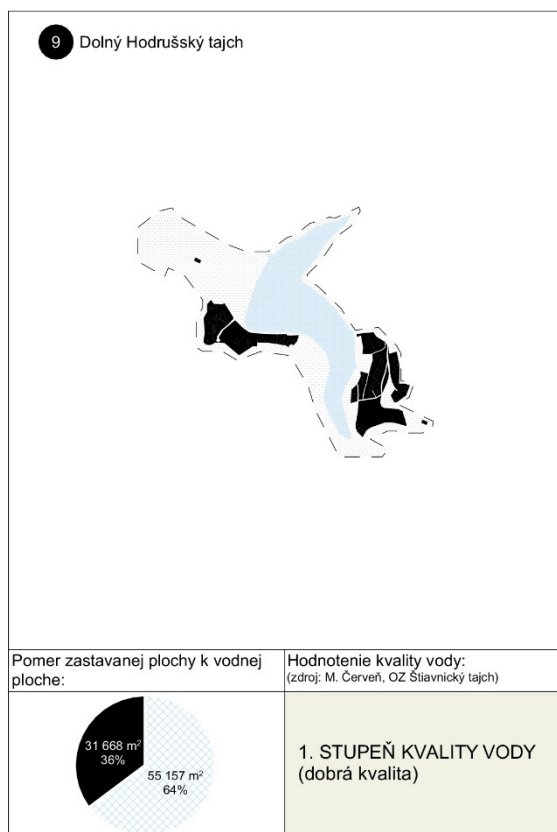
Funkčná analýza

V okolí tajchu sa nachádzajú rekreačné objekty. Na hlavnej ceste pri tajchu sa nachádza chata s možnosťou ubytovania a reštaurácia.

Analýza novej zastavanosti

Aj v prípade zastavania existujúcich stavebných pozemkov by bol pomer plochy zastavania k ploche vodnej hladiny tajchu adekvátny.

Tabuľka č. 15 – Rozbor dolného Hodruškého tajchu

Horný Hodrušský tajch

Vodné aktivity:

Povolené plávanie a rybolov.

Urbanistická štruktúra:

V okolí sa nenachádza drobná štruktúra rekreačných objektov ako je tomu pri iných tajchoch. V susedstve tajchu je solitérny objekt luxusného hotela a menších objektov občianskej vybavenosti.

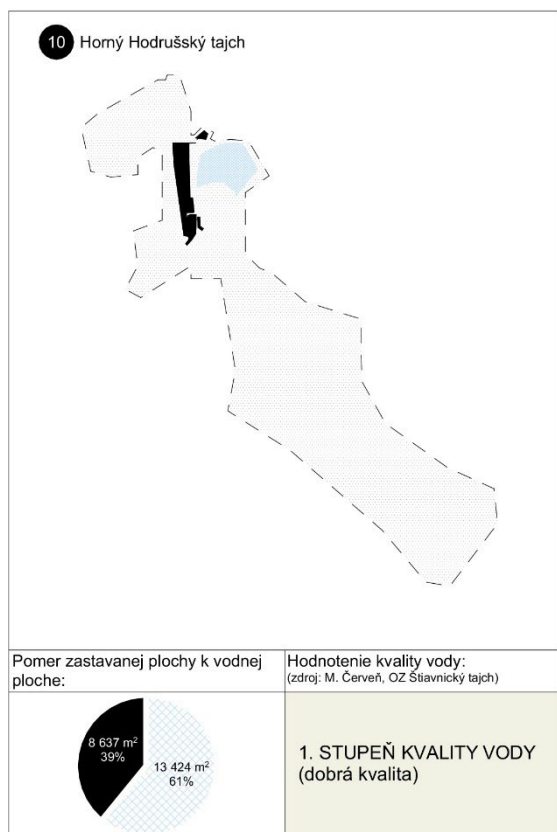
Funkčná analýza

V území dominuje hotel s reštauráciou a ďalšou občianskou vybavenosťou. Jedná sa o lokalitu SKI centra Salamandra.

Analýza možnej zastavanosti

Aj v prípade zastavania existujúcich stavebných pozemkov by bol pomer plochy zastavania k ploche vodnej hladiny tajchu adekvátny.

Tabuľka č. 16 – Rozbor horného Hodruškého tajchu

Beliansky tajch

Vodné aktivity:

Povolené plávanie a rybolov.

Urbanistická štruktúra:

V blízkosti tajchu sa nachádza iba menšia rekreačná zóna s roztrúsenými chatkami.

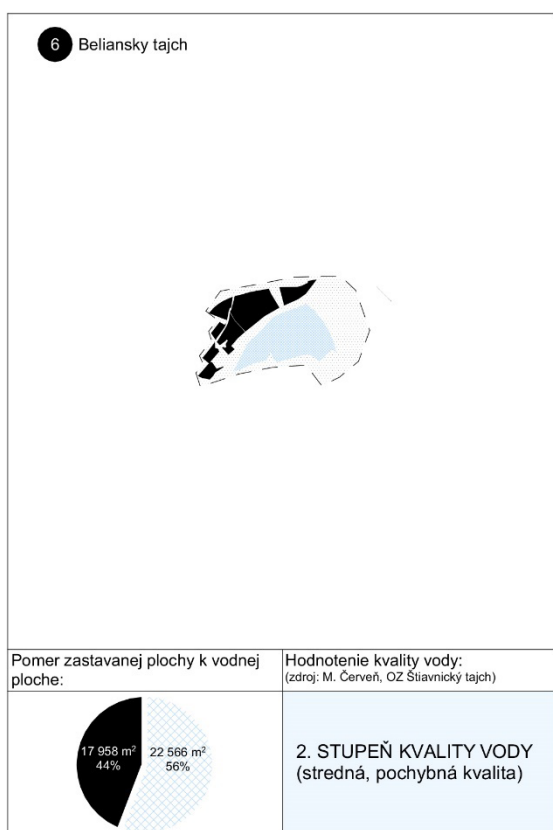
Funkčná analýza

Zo severozápadnej strany je vymedzené územie na rekreáciu. Neďaleko tajchu je situovaná menšia priemyselná zóna.

Analýza nožnej zastavanosti

Aj v prípade zastavania existujúcich stavebných pozemkov by bol pomer plochy zastavania k ploche vodnej hladiny tajchu adekvátny.

Tabuľka č. 17 – Rozbor Belianskeho tajchu

Veľký Richňavský tajch a Malý Richňavský tajch

Vodné aktivity:

Povolené plávanie, člnkovanie, vodné špory, a rybolov.

Urbanistická štruktúra:

V okolí tajchu sa nachádzajú veľké územia s rozptýlenou štruktúrou chatiek a voľných plôch na rekreáciu. V mieste možného zatápania sa objekty nenachádzajú.

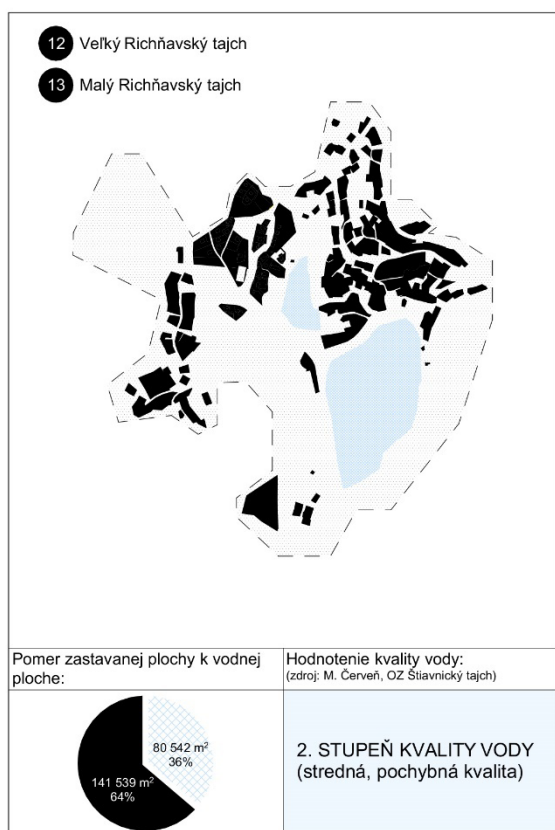
Funkčná analýza

V okolí prevládajú rekreačné objekty. V menšej miere je tu zastúpená občianska vybavenosť aj v podobe reštaurácií. Na niektorých miestach sa nachádzajú športoviská.

Analýza možnej zastavanosti

V prípade zastavania objektami všetkých možných stavebných pozemkov v okolí by bol pomer zastavanej plochy k vodnej hladine neprimeraný.

Tabuľka č. 18 – Rozbor veľkého Richňavského tajchu a Malého Richňavského tajchu

Bakomi, Veľký Vindšaftský tajch, Tajch Evička, Tajch Krechsengrund

Vodné aktivity:

Povolené plávanie, člnkovanie, vodné športy, a rybolov.

Urbanistická štruktúra:

Všetky 4 tajchy sú súčasťou východnej časti Štiavnických Baní, medzi ktorými sa nachádza rozptýlená štruktúra objektov. Na južnej strane Vindšachtského tajchu sa nachádza solitérny objekt reštaurácie s penziónom. Na severnej strane svah stúpa, z ktorého majú na tajch výhľad všetky objekty v tomto bloku. Tajch Bakomi je bez zástavby v takmer nedotknutej prírode. Tajch Evička a tajch Kreschengrund Krechsengrund sú tiež situované skôr v prírodnom prostredí s minimálnym dotykom existujúcej zástavby.

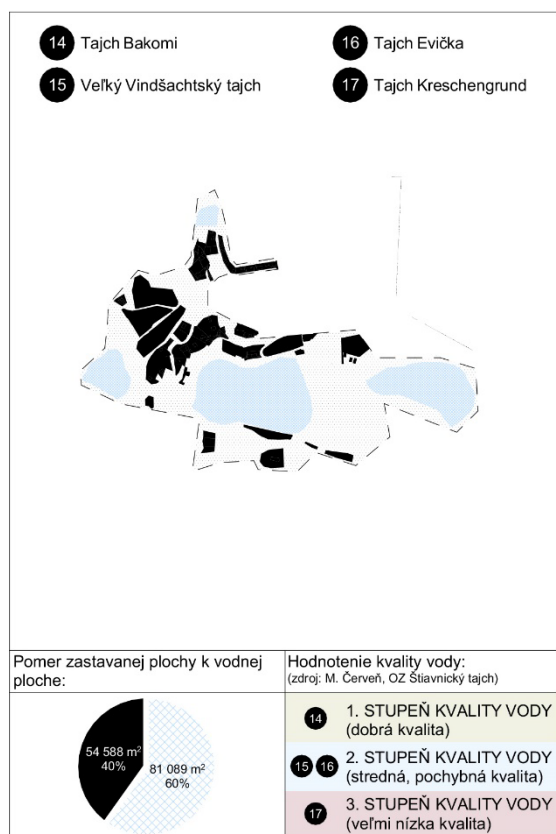
Funkčná analýza

V okolí prevládajú rekreačné objekty a rodinné domy. V okolí Vindšachtského tajchu sa nachádza dostatočná občianska vybavenosť v podobe reštaurácie s penziónom a menšieho bufetu. Menší bufet sa nachádza aj pri tajchu Evička. Ostatné tajchy sú bez občianskej vybavenosti.

Analýza novej zastavanosti

Aj v prípade zastavania existujúcich stavebných pozemkov by bol pomer plochy zastavania k ploche vodnej hladiny tajchu adekvátny.

Tabuľka č. 19 – Rozbor tajchov Bakomi, Veľký Vindšachtský tajch, Tajch Evička, Tajch Krechsengrund

Veľký Kolpašský tajch a Malý Kolpašský tajch

Vodné aktivity:

Povolené plávanie, člnkovanie, vodné športy, a rybolov.

Urbanistická štruktúra:

Z východnej strany tajchov sa nachádza rozľahlá rekreačná zóna pozostávajúca z drobnej štruktúry rekreačných objektov. Tajchsa nachádza na vyvýšenom kopci pod ktorým sa nachádza obec tvoriaca súvislejšiu zástavbu okolo hlavnej komunikácie. Zo západnej strany tajchu sa nachádza nová výstavba rodinných domov v rôznej mierke a zastavanosti.

Funkčná analýza

Na východnej strane sa nachádza rekreačná zóna, z južnej a západnej strany je situovaná rodinná zástavba. Občianska vybavenosť v obci ako ani pri tajchu nie je dostatočná. Bufety sú otvorené iba sezónne.

Analýza možnej zastavanosti

V prípade zastavania objektami všetkých možných stavebných pozemkov v okolí by bol pomer zastavanej plochy k vodnej hladine neprimeraný.

Tabuľka č. 20 – Rozbor Veľkého Kolpašského tajchu a Malého Kolpašského tajchu

Moderštôlniansky tajch

Vodné aktivity:

Povolené plávanie, rybolov.

Urbanistická štruktúra:

Tajch je vsadený do prírodnej scenérie takmer bez dotyku s objektami. V okolí sa nachádzajú iba pár solitérnych menších objektov.

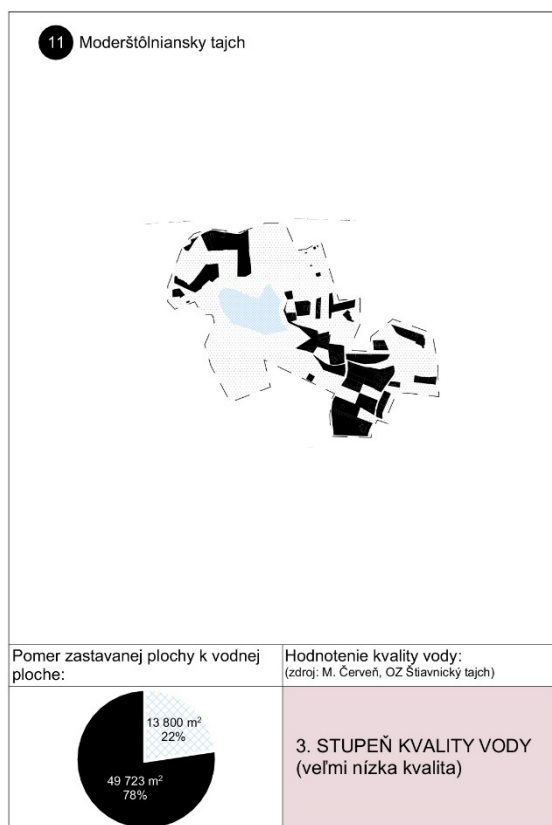
Funkčná analýza

V okolí sa nachádzajú rekreačné objekty spolu s rodinnou zástavbou. Občianskej vybavenosti je tam minimálne, prioritne prechodné ubytovanie pre turistov.

Analýza novej zastavanosti

V prípade zastavania objektami všetkých možných stavebných pozemkov v okolí by bol pomer zastavanej plochy k vodnej hladine enormný.

Tabuľka č. 21 – Rozbor Moderštôlnianskeho tajchu

Halčiansky tajch

Vodné aktivity:

Povolené plávanie, člnkovanie, vodné športy, a rybolov.

Urbanistická štruktúra:

Tajch je vsadený do prírodnej scenérie takmer bez dotyku s objektami. V okolí sa nachádzajú iba pár solitérnych menších objektov.

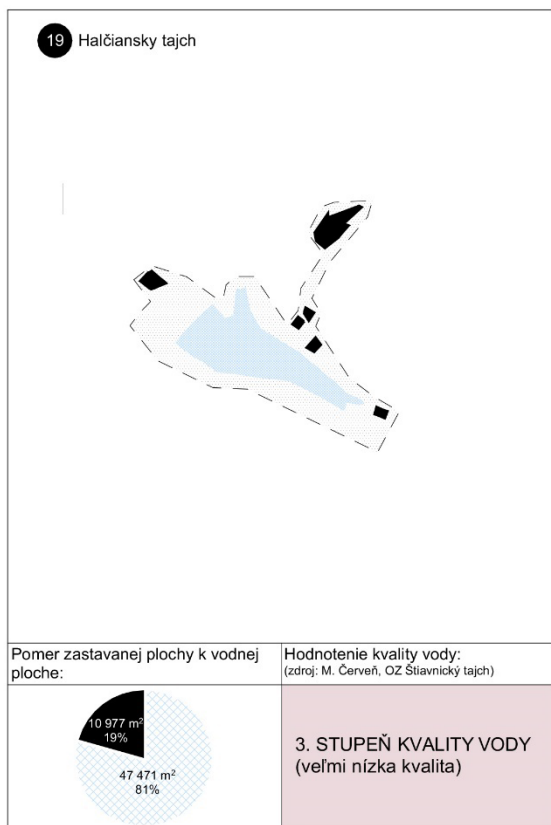
Funkčná analýza

V okolí sa nenachádza veľa objektov, iba pár s rekreačnou funkciou a športovisko.

Analýza možnej zastavanosti

Aj v prípade zastavania existujúcich stavebných pozemkov by bol pomer plochy zastavania k ploche vodnej hladiny tajchu adekvátny.

Tabuľka č. 22 – Rozbor Halčianskeho tajchu

Bančiansky tajch

Vodné aktivity:

Povolené plávanie a rybolov.

Urbanistická štruktúra:

Tajch sa nachádza v časti Banky v údolí a v rámci situácie vrcholí v závere kompozičnej osi. Drobná štruktúra objektov je situovaná v severnej časti nad tajchom, ktorá je roztrúsená po kopcoch a pozdĺž prístupovej komunikácie.

Funkčná analýza

V okolí sa nachádzajú chatky a s rodinnými domami bez občianskej vybavenosti.

Analýza možnej zastavanosti

V prípade zastavania objektami všetkých možných stavebných pozemkov v okolí by bol pomer zastavanej plochy k vodnej hladine neprimeraný.

Tabuľka č. 23 – Rozbor Bančianskeho tajchu

Počúvadlianský tajch

Vodné aktivity:

Povolené plávanie, člnkovanie, vodné športy, a rybolov.

Urbanistická štruktúra:

Priamo pri tajchu sa nachádza iba pár solitérnych objektov väčších rozmerov a jeden vysoký objekt hotela, ktorý dominuje v celom prostredí. Z východnej strany je menšia zástavba rozptýlených objektov a v južnej časti územia, ďalej od tajchu sa nachádza roľahlá rekreačná oblasť s rôznorodou zástavbou väčších aj menších objektov. Z ostatných strán obkolesujú tajch lesy.

Funkčná analýza

V okolí sa nachádza primárne občianska vybavenosť v podobe reštaurácií a ubytovacích zariadení. V ostatných častiach územiach sú na pozemkoch postavené rekreačné objekty a penzióny. V blízkosti tajchu sa nachádzajú voľné plochy na relax a stabilné stanové mestečko.

Analýza nožnej zastavanosti

V prípade zastavania objektami všetkých možných stavebných pozemkov v okolí by bol pomer zastavanej plochy k vodnej hladine neprimeraný.

Tabuľka č. 24 – Rozbor Počúvadlianskeho tajchu

ZHRNUTIE

Možné problémy v okolí tajchov a jarkov

- Riziko zatopenia územia prielomovou vlnou
- Odvádzanie splaškov z nehnuteľností priamo do tajchov
- Nízka / pochybná kvalita vody
- Vysoká zastavanosť v okolí tajchu
- Kritický technický stav tajchu (potrebná rekonštrukcia)
- Podmáčané územie - halda
- Kontaminovaná pôda v okolí
- Zátopa nádrže
- Znečisťovanie existujúcou zástavbou v okolí (zanášanie jarkov počas prevádzky)
- Znečisťovanie novou zástavbou v okolí (zanášanie jarkov počas výstavby)

Ochrana tajchov a jarkov

- rešpektovať chránené a charakteristické pohľady na základe, ktorých sa obmedzí nová výstavba a stabilizuje existujúca zástavba v okolí tajchov
- eliminácia parkovacích státí v okolí tajchov z pohľadu možného znečisťovania vody a riešenie záchytných parkovísk v dostatočnej vzdialenosti od tajchov
- rešpektovanie ochranného pásma tajchov, ktoré sú NKP, kde vo vzdialenosti do 10 m bude vylúčená akákoľvek činnosť
- stanovenie ochranného pásma jarkov, kde bude vo vzdialenosti 15 m zakázaná akákoľvek aktivita
- stanovenie ochranného pásma vodnej plochy okolo tajchu, kde bude vo vzdialenosti 65 m vylúčená stavebná činnosť
- priebežné čistenie jarkov a sedimentov v tajchoch v častých intervaloch, vytvorenie detailných manažment plánov
- oprava a údržba technického stavu jarkov
- rozptýliť návštevnosť (napr. poskytnutím dát z elektronických systémov) medzi ostatné jarky, rekreačné plochy, prírodný potenciál

10.3 Prieskumy a rozboru rekreácie v území s vidieckymi osídleniami

Na území extravilánu bolo v minulosti postavených mnoho vidieckych osídlení, ktoré sú však vo väčšine prípadov v chránenom území európskeho významu (územie NATURA 2000), alebo sa v týchto lokalitách začali stavať rodinné domy typu bungalov, ktoré územie neprimerane zahusťujú a svojím tvaroslovím degradujú. Z toho titulu je potrebné dané územia stabilizovať a nevytvárať možnosti ďalšej expanzie. Rozvoj vidieckych osídlení je možný iba v miestach, kde nie sú dané oblasti v kolízii s limitami s vysokou hodnotou, alebo kde sa nenachádza viacero limitov v území naraz. Pozri Kapitolu 15.2 – časť: Návrh potencionálnych plôch na rozvoj

11. PRIESKUMY A ROZBORY VEREJNÉHO TECHNICKÉHO VYBAVENIA

V rámci výkresu verejnej technickej vybavenosti mikroregiónu boli zakreslené siete pre všetky obce a územia, kde prevádzkovatelia daných sietí poskytli súčinnosť v poskytnutí mapových podkladov. Do daného výkresu bola zakreslená aj technická infraštruktúra, ktorá je navrhnutá v platných územných plánoch, alebo v navrhovaných územných plánoch.

11.1 Vodné hospodárstvo

V rámci vodného hospodárstva boli do výkresu technickej vybavenosti zakreslené nasledovné siete a prvky:

- Existujúce vodovodné – prírodné potrubie
- Existujúce vodovodné potrubie
- Existujúci vodojem
- Plánované vodovodné – prírodné potrubie podľa ÚP
- Plánovaný vodojem podľa ÚP

V rámci zadania UŠ obce / mesto požaduje:

Banská Belá

- vodojem Banská Belá II. 100 m³.

Banská Štiavnica

- rekonštrukcia prívodu z PSV a distribučný vodojem,
- opravu a rekonštrukciu rozšírenia vodovodu,
- vodné zdroje, úpravovňu vody, geotermálne vrty,
- navrhované trasy vodovodného potrubia v rozvojových zámeroch, vrátane trasy vodovodu vedenej do lokality Počúvadlianský tajch.

Hodruša-Hámre

- oprava a rekonštrukcia prírodného potrubia a ČS.

ZHRNUTIE

V rámci vodohospodárstva je nutné doplniť vodovodné prírodné potrubia a dobudovať vodojemy v miestach kde sa nenachádzajú a kde je plánovaná nová výstavba, alebo sú vytipované miesta, ktoré by sa mali zastavať. Zároveň je nutné priebežne rekonštruovať existujúci distribučný systém, prípadne ho rozširovať podľa potrieb. V prípade nerealizovaného, alebo neplánovaného rozvodu v existujúcich, alebo v plánovaných lokalitách, by malo byť územie v 2. stupni únosnosti.

11.2 Odpadové hospodárstvo

V rámci odpadového hospodárstva boli do výkresu technickej vybavenosti zakreslené nasledovné siete a prvky:

- Existujúca kanalizácia jednotná
- Existujúca kanalizácia splašková
- Existujúca kanalizácia dažďová
- Existujúce čističky odpadových vôd (ČOV)
- Plánovaná kanalizácia jednotná podľa ÚP
- Plánovaná kanalizácia splašková podľa ÚP
- Plánovaná kanalizácia dažďová podľa ÚP
- Plánovaná čističky odpadových vôd (ČOV) podľa ÚP

V rámci zadania UŠ obce / mesto požaduje:

Banská Belá

- Rozšírenie splaškovej kanalizácie a ČOV

Banská Štiavnica

- rozšírenie verejnej kanalizácie a plochy ČOV
- existujúce trasy kanalizácie splaškovej (územná rezerva pre rekonštrukciu)
- ČOV Počúvadlianske jazero

Hodruša-Hámre

- kanalizačné potrubie a ČOV

Podhorie

- vybudovanie kanalizácie a ČOV

Svätý Anton

- dobudovanie splaškovej kanalizácie a rozšírenie ČOV

Voznica

- výstavba kanalizácie a ČOV

Vyhne

- pepojenie kanalizácie a ČOV

ZHRNUTIE

V rámci odpadového hospodárstva je nutné doplniť kanalizačné splaškové a dažďové potrubia a snažiť sa tieto dve siete rozdeľovať, nespájať ich do jednotných sietí a dobudovať ČOV, kde sa

nenachádzajú a kde je plánovaná nová výstavba, alebo sú vytipované miesta, ktoré by sa mali zastavať. Zároveň je nutné priebežne rekonštruovať existujúci kanalizačný systém, prepájať ho, prípadne ho rozširovať podľa potrieb. V prípade nerealizovaného, alebo neplánovaného rozvodu v existujúcich, alebo v plánovaných lokalitách, by malo byť územie v 2. stupni únosnosti.

11.3 Zásobovanie elektrickou energiou

V rámci vodného hospodárstva boli do výkresu technickej vybavenosti zakreslené nasledovné siete a prvky:

- Existujúce elektrické vedenie VN 400 kV
- Existujúce elektrické vedenie VN 100 kV
- Existujúce elektrické vedenie VN 22 kV vonkajšie
- Existujúce elektrické vedenie VN 22 kV podzemné káblové
- Elektrické vedenie VN na zrušenie / preloženie
- Elektrické vedenie NN
- Existujúce trafostanice
- Plánované elektrické vedenie VN 22 kV podzemné káblové podľa ÚP
- Plánované vedenie NN podľa ÚP
- Plánované trafostanice podľa ÚP

V rámci zadania UŠ obce / mesto požaduje:

Banská Štiavnica

– vedenie elektrickej energie, trafostanice

Svätý Anton

– dobudovanie sietí elektrickej energie

ZHRNUTIE

V rámci zásobovania elektrickou energiou je nutné doplniť elektrické vedenie a dobudovať trafostanice, kde sa nenachádzajú a kde je plánovaná nová výstavba, alebo sú vytipované miesta, ktoré by sa mali zastavať. Elektrické vedenie sa odporúča umiestňovať do zeme, nie do vzduchu. Elektrické vedenia nad tajchami / vodnými nádržami / jazerami je potrebné v budúcnosti preložiť a nájsť im vhodné trasovanie. Zároveň je nutné priebežne rekonštruovať existujúce elektrické vedenia, prípadne rozširovať ich kapacity. V prípade nerealizovaného, alebo neplánovaného rozvodu v existujúcich, alebo v plánovaných lokalitách, by malo byť územie v 2. stupni únosnosti.

11.4 Zásobovanie plynom

V rámci vodného hospodárstva boli do výkresu technickej vybavenosti zakreslené nasledovné siete a prvky:

- Existujúci VTL plynovod
- Existujúci STL plynovod
- Existujúci NTL plynovod
- Plánovaný STL plynovod podľa ÚP

V rámci zadania UŠ obce / mesto požadujú:

Banská Belá:

- výstavba STL plynovodu do 90 kPa od miesta odbočenia pri ZŠ do riešenej zóny bývania „Pod Vraným kopcom“,
- prepožovací STL plynovod D 90 v dĺžke cca 200 bm, ostatný uličný rozvod potrubím D 63 v dĺžke cca 210 bm.

Banská Štiavnica

- trasy STL plynovodu

Podhorie

- vybudovanie plynovodného systému

Svätý Anton

- dobudovanie plynovodu

ZHRNUTIE

V rámci zásobovania plynom je nutné doplniť plynovodné potrubia a dobudovať STL plynovodu, kde sa nenachádza a kde je plánovaná nová výstavba, alebo sú vytipované miesta, ktoré by sa mali zastavať. Zároveň je nutné priebežne rekonštruovať existujúci plynovodný systém, prípadne ho rozširovať podľa potrieb. V prípade nerealizovaného, alebo neplánovaného rozvodu v existujúcich, alebo v plánovaných lokalitách, by malo byť územie v 2. stupni únosnosti.

11.5 Telekomunikačné rozvody

V rámci vodného hospodárstva boli do výkresu technickej vybavenosti zakreslené nasledovné siete a prvky:

- Existujúce telekomunikačné káble
- Existujúce telekomunikačné vysielače
- Existujúce diaľkové optické káble
- Plánované telekomunikačné káble podľa ÚP
- Plánovaný diaľkový optický kábel podľa ÚP

V rámci zadania UŠ obce / mesto požadujú:

Svätý Anton

– dobudovanie telekomunikačných sietí

ZHRNUTIE

V rámci telekomunikačných rozvodov je nutné doplniť tieto rozvody, kde sa nenachádza a kde je plánovaná nová výstavba, alebo sú vytipované miesta, ktoré by sa mali zastavať. Zároveň je nutné priebežne rekonštruovať existujúce telekomunikačné káble a vysielače

11.6 Obnoviteľné zdroje energie

V rámci celého územia mikroregiónu bola zaevidovaná jedna sústava fotovoltických panelov umiestnenej na poli na severozápadnej strane od Banskej Belej. Potenciál v rámci územia je v geotermálnych vrtoch, vďaka ktorým by sa mohlo distribuovať teplo do domácností a podnikateľom s nižšou uhlíkovou stopou.

12. PRIESKUMY A ROZBORY VEREJNÉHO DOPRAVNÉHO VYBAVENIA

12.1 Širšie vzťahy mikroregiónu

Verejná hromadná doprava

Železničná doprava

V rámci mikroregiónu je územie obsluhované železničnou dopravou traťou č. 154 a traťou č. 150. Železničná trať č. 150 obsluhuje obec Voznica osobným vlakom v rámci spoju Hronská Dúbrava – Levice.

Železničná trať č. 154 obsluhuje obec Banská Belá a mesto Banská Štiavnica v rámci spoju Zvolen osob. st. – Banská Štiavnica.

Autobusová doprava

Mikroregión Banská Štiavnica je obsluhovaný prímestskou autobusovou dopravou spoločnosťou Slovenská autobusová doprava Zvolen, a.s..

Jednotlivé autobusové spoje obsluhujú každú obec v mikroregióne.

Pokrytie obslužnosti územia v rozsahu 300 m od zastávky VHD (verejnej hromadnej dopravy) je takmer dostatočné.

Automobilová doprava

Kostrovú sieť automobilovej dopravy zabezpečuje cesta I. triedy (I/51) a cesta II. triedy (II/524).

Jednotlivé obce v mikroregióne sú prepojené s mestom Banská Štiavnica alebo medzi sebou navzájom cestami III. triedy (III/2511, III/2530, III/2520, III/2493, III/2538, III/2498, III/2499, III/2539, III/2536, III/2537, III/2562, III/2535, III/2534, III/2533, III/2532).

Cyklistická doprava

Základnú cykloturistickú kostrovú sieť tvorí Veľký Hodrušský Okruh (39,67 km), Malý Hodrušský Okruh (17,80 km), Mikovíniho Zelená jazda (38,65 km), Bolemanova trasa (12,20 km), Vyhniansky okruh (21,34 km), Pivovarský okruh (12,54 km), Štiavnická Anča (8,33 km) a Beliansky okruh (16,32 km).

12.2 Banská Belá

Verejná hromadná doprava

Železničná doprava

V blízkosti obce Banská Belá prechádza železničná trať č. 154 (Hronská Dúbrava – Banská Štiavnica). Pri obci sa nachádza železničná stanica, ktorá je s obcou prepojená motoristickou a nemotoristickou dopravou. V rámci železničnej dopravy je stanica obsluhovaná osobným vlakom na trati Zvolen osob. st. – Banská Štiavnica.

Autobusová doprava

Obec Banská Belá je obsluhovaná prímestskou autobusovou dopravou spoločnosťou Slovenská autobusová doprava Zvolen, a.s. linkou 115 (Banská Štiavnica – Banská Belá – Kozelník – Žiar nad Hronom/Zvolen – Banská Bystrica).

Pokrytie zastávkami VHD je z hľadiska dostupnosti 300 m dostatočné.

Automobilová doprava

Kostrovú sieť automobilovej dopravy zabezpečuje cesta I. triedy (I/51). V obci kostrovú sieť dopĺňajú miestne obslužné cesty, ktoré zabezpečujú obsluhu územia a napájajú sa na cestu I/51.

Cyklistická doprava

Cez obec prechádzajú dve cykloturistické trasy. Štiavnická Anča, ktorej celková dĺžka je 8,33 km a označená je zelenou farbou. Beliansky okruh, ktorého celková dĺžka je 16,32 km a označený je zelenou farbou.

Statická doprava

V obci sa nenachádzajú platené parkovacie státa.

Parkovacia plocha sa nachádza pri funkcii základnej občianskej vybavenosti, bytových domoch a rekreácii.

12.3 Banská Štiavnica

Verejná hromadná doprava

Železničná doprava

V blízkosti mesta Banská Štiavnica prechádza železničná trať č. 154 (Hronská Dúbrava – Banská Štiavnica). V meste sa nachádza železničná stanica, ktorá je obsluhovaná autobusovou, automobilovou a nemotoristickou dopravou. V rámci železničnej dopravy je stanica obsluhovaná osobným vlakom na trati Zvolen osob. st. – Banská Štiavnica.

Autobusová doprava

Mesto Banská Štiavnica je obsluhované prímestskou autobusovou dopravou spoločnosťou Slovenská autobusová doprava Zvolen, a.s. linkami 231 (Žarnovica – Hodruša-Hámre, Banská Štiavnica), 669 (Banská Štiavnica – Vyhne - Žarnovica), 114 (Banská Štiavnica – Podhorie – Sklené Teplice – Hliník nad Hronom – Žiar nad Hronom), 115 (Banská Štiavnica Banská Belá – Kozelník – Žiar nad Hronom/Zvolen – Banská Bystrica), 671 (Banská Štiavnica – Banský Studenec), 102 (Banská Štiavnica – Prenčöv – Hontianske Nemce - Krupina), 672 (Banská Štiavnica – Banská Štiavnica, Štefultov - Ilija), 675 (Banská Štiavnica – Štiavnické Bane – Počúvadlo - Baďan) a 676 (Banská Štiavnica – Štiavnické Bane – Vysoká – Dekýš – Pukanec – Levice – Vráble – Nitra).

Pokrytie zastávkami VHD je z hľadiska dostupnosti 300 m takmer dostatočné. V obci sa nachádzajú oblasti, ktoré nie sú obsluhované VHD – jedno územie v centre mesta a zvyšné na okrajoch mesta.

Automobilová doprava

Kostrovú sieť automobilovej dopravy zabezpečuje cesta I. triedy (I/51), cesta II. triedy (II/524) a cesty III. triedy (III/2535, III/2536). V obci kostrovú sieť dopĺňajú miestne zberné a obslužné cesty, ktoré zabezpečujú obsluhu územia.

Cyklistická doprava

Cez obec prechádzajú tri cykloturistické trasy. Trasa bez evidenčného čísla (okruh Banská Štiavnica – Prenčov – Baďan – Počúvadlo – Štiavnické Bane), ktorej celková dĺžka je 43,87 km a označená je červenou farbou. Štiavnická Anča, ktorej celková dĺžka je 8,33 km a označená je zelenou farbou. Trasa Vodárenská spojka, ktorej celková dĺžka je 2,12 km a označená je žltou farbou.

Cykloturistické trasy prechádzajú mestom po ceste, čím zároveň vytvárajú intravilánovú cyklistickú sieť.

Statická doprava

V obci sa nachádzajú platené parkovacie státa pri niektorých objektoch prechodného bývania (hotel) a rekreácie.

Parkovacie a odstavné plochy sa nachádzajú pri funkciách základnej občianskej vybavenosti, bytových domoch a rekreácií.

12.4 Banský Studenec

Verejná hromadná doprava

Železničná doprava

Cez Obec Banský Studenec neprechádza železničná trať.

Autobusová doprava

Obec Banský Studenec je obsluhovaná prímestskou autobusovou dopravou spoločnosťou Slovenská autobusová doprava Zvolen, a.s. linkou 671 (Banská Štiavnica – Banský Studenec).

Pokrytie zastávkami VHD je z hľadiska dostupnosti 300 m dostatočné.

Automobilová doprava

Kostrovú sieť automobilovej dopravy zabezpečuje cesta III. triedy (III/2536). V obci kostrovú sieť dopĺňajú miestne obslužné cesty, ktoré zabezpečujú obsluhu územia a napájajú sa na cestu III/2536.

Cyklistická doprava

Cez obec neprechádzajú cykloturistická trasa – Kolpašský okruh.

Statická doprava

V obci sa nachádza platené parkovacie státie v blízkosti funkcie rekreácia.

12.5 Dekýš

Verejná hromadná doprava

Železničná doprava

Cez Obec Dekýš neprechádza železničná trať.

Autobusová doprava

Obec Dekýš je obsluhovaná prímestskou autobusovou dopravou spoločnosťou Slovenská autobusová doprava Zvolen, a.s. linkou 676 (Banská Štiavnica – Štiavnické Bane – Vysoká – Dekýš – Pukanec – Levice – Vráble – Nitra).

Pokrytie zastávkami VHD je z hľadiska dostupnosti 300 m takmer dostatočné. V obci sa nachádzajú oblasti, ktoré nie sú obsluhované VHD.

Automobilová doprava

Kostrovú sieť automobilovej dopravy zabezpečujú miestne obslužné cesty, ktoré sa napájajú na cestu III. triedy (III/2532).

Cyklistická doprava

Cez obec prechádza jedna cykloturistická trasa. Cyklomagistrála Dr. Téryho, ktorej celková dĺžka je 83,20 km a označená je červenou farbou.

Statická doprava

V obci sa nenachádzajú platené a ani neplatené parkovacie státa.

12.6 Hodruša - Hámre

Verejná hromadná doprava

Železničná doprava

Cez Obec Hodruša-Hámre neprechádza železničná trať.

Autobusová doprava

Obec Hodruša-Hámre je obsluhovaná prímestskou autobusovou dopravou spoločnosťou Slovenská autobusová doprava Zvolen, a.s. linkou 231 (Žarnovica – Hodruša-Hámre – Banská Štiavnica).

Pokrytie zastávkami VHD je z hľadiska dostupnosti 300 m takmer dostatočné. V obci sa nachádzajú oblasti, ktoré nie sú obsluhované VHD.

Automobilová doprava

Kostrovú sieť automobilovej dopravy zabezpečuje cesta III. triedy (III/2530). V obci kostrovú sieť dopĺňajú miestne obslužné cesty, ktoré zabezpečujú obsluhu územia a napájajú sa na cestu III/2530 a do obci vedie aj cesta III. triedy (III/2520), ktorá prepája obec s Kopanicami.

Cyklistická doprava

Cez obec prechádzajú dve cykloturistické trasy. Veľký Hodrušský Okruh, ktorého celková dĺžka je 39,67 km a označený je červenou farbou. Malý Hodrušský Okruh, ktorého celková dĺžka je 17,80 km a označený je modrou farbou.

Statická doprava

V obci sa nenachádzajú platené parkovacie státa.

Parkovacie a odstavné plochy sa nachádzajú pri funkciách základnej občianskej vybavenosti, bytových domoch a rekreácií.

12.7 Ilija

Verejná hromadná doprava

Železničná doprava

Cez Obec Ilija neprechádza železničná trať.

Autobusová doprava

Obec Hodruša-Hámre je obsluhovaná prímestskou autobusovou dopravou spoločnosťou Slovenská autobusová doprava Zvolen, a.s. linkou 672 (Banská Štiavnica – Banská Štiavnica, Štefultov – Ilija).

Pokrytie zastávkami VHD je z hľadiska dostupnosti 300 m takmer dostatočné. V obci sa nachádzajú oblasti, ktoré nie sú obsluhované VHD.

Automobilová doprava

Kostrovú sieť automobilovej dopravy zabezpečuje cesta III. triedy (III/2535). V obci kostrovú sieť dopĺňajú miestne obslužné cesty, ktoré zabezpečujú obsluhu územia a napájajú sa na cestu III/2535.

Cyklistická doprava

Cez obec neprechádzajú cykloturistické ani cyklistické trasy.

Statická doprava

V obci sa nenachádzajú platené parkovacie státa.

Parkovacia plocha sa nachádza pri funkcii základnej občianskej vybavenosti (Obecný úrad).

12.8 Podhorie

Verejná hromadná doprava

Železničná doprava

Cez Obec Podhorie neprechádza železničná trať.

Autobusová doprava

Obec Podhorie je obsluhovaná prímestskou autobusovou dopravou spoločnosťou Slovenská autobusová doprava Zvolen, a.s. linkou 114 (Banská Štiavnica – Podhorie – Sklené Teplice – Hliník nad Hronom – Žiar nad Hronom).

Pokrytie zastávkami VHD je z hľadiska dostupnosti 300 m takmer dostatočné. V obci sa nachádzajú oblasti, ktoré nie sú obsluhované VHD.

Automobilová doprava

Kostrovú sieť automobilovej dopravy zabezpečujú dve cesty III. triedy (III/2498 a III/2538). V obci kostrovú sieť dopĺňajú miestne obslužné cesty, ktoré zabezpečujú obsluhu územia a napájajú sa na cesty III/2498 a III/2538.

Cyklistická doprava

Cez obec neprechádzajú cykloturistické ani cyklistické trasy.

Statická doprava

V obci sa nenachádzajú platené a ani neplatené parkovacie státa.

12.9 Repište

Verejná hromadná doprava

Železničná doprava

Cez Obec Repište neprechádza železničná trať.

Autobusová doprava

Obec Repište je obsluhovaná prímestskou autobusovou dopravou spoločnosťou Slovenská autobusová doprava Zvolen, a.s. linkou 114 (Banská Štiavnica – Podhorie – Sklené Teplice – Hliník nad Hronom – Žiar nad Hronom).

Pokrytie zastávkami VHD je z hľadiska dostupnosti 300 m takmer dostatočné. V obci sa nachádzajú oblasti, ktoré nie sú obsluhované VHD.

Automobilová doprava

Kostrovú sieť automobilovej dopravy zabezpečujú miestne obslužné cesty, ktoré sa napájajú na cestu III. triedy (III/2499).

Cyklistická doprava

Cez obec prechádza jedna cykloturistická trasa. Vyhniansky okruh, ktorého celková dĺžka je 21,34 km a označený je modrou farbou.

Statická doprava

- V obci sa nenachádzajú platené a ani neplatené parkovacie státa.

12.10 Sv. Anton

Verejná hromadná doprava

Železničná doprava

Cez Obec Svätý Anton neprechádza železničná trať.

Autobusová doprava

Obec Svätý Anton je obsluhovaná prímestskou autobusovou dopravou spoločnosťou Slovenská autobusová doprava Zvolen, a.s. linkou 102 (Banská Štiavnica – Prenčov – Hontianske Nemce – Krupina).

Pokrytie zastávkami VHD je z hľadiska dostupnosti 300 m takmer dostatočné. V obci sa nachádzajú oblasti, ktoré nie sú obsluhované VHD.

Automobilová doprava

Kostrovú sieť automobilovej dopravy zabezpečuje cesta I. triedy (I/51). V obci kostrovú sieť dopĺňajú miestne obslužné cesty, ktoré zabezpečujú obsluhu územia a napájajú sa na cestu I/51 a do obci vedie aj cesta III. triedy (III/2562), ktorá prepája obec s obcou Žibritov.

Cyklistická doprava

Cez obec prechádzajú dve cykloturistické trasy. Trasa bez evidenčného čísla (okruh Banská Štiavnica – Prenčov – Baďan – Počúvadlo – Štiavnické Bane), ktorej celková dĺžka je 43,87 km a označená je červenou farbou. Trasa Žibritov – Svätý Anton, ktorej celková dĺžka je 5,97 km a označená je žltou farbou.

Statická doprava

V obci sa nachádzajú platené parkovacie státa v centre dediny.

Parkovacie a odstavné plochy sa nachádzajú pri funkciách základnej občianskej vybavenosti, bytových domoch a rekreácií.

12.11 Štiavnické Bane

Verejná hromadná doprava

Železničná doprava

Cez Obec Štiavnické Bane neprechádza železničná trať.

Autobusová doprava

Obec Štiavnické Bane je obsluhovaná prímestskou autobusovou dopravou spoločnosťou Slovenská autobusová doprava Zvolen, a.s. linkami 675 (Banská Štiavnica – Štiavnické Bane Počúvadlo – Baďan) a 676 (Banská Štiavnica – Štiavnické Bane – Vysoká – Dekýš – Pukanec – Levice – Vráble – Nitra).

Pokrytie zastávkami VHD je z hľadiska dostupnosti 300 m takmer dostatočné. V obci sa nachádzajú oblasti, ktoré nie sú obsluhované VHD.

Automobilová doprava

Kostrovú sieť automobilovej dopravy zabezpečuje cesta II. triedy (II/524). V obci kostrovú sieť dopĺňajú miestne obslužné cesty, ktoré zabezpečujú obsluhu územia a napájajú sa na cestu II/524 a do obci vedie aj cesta III. triedy (III/2534), ktorá prepája obec s rozvojovým územím mesta Banskej Štiavnice.

Cyklistická doprava

Cez obec prechádza jedna cykloturistická trasa. Trasa bez evidenčného čísla (okruh Banská Štiavnica – Prenčov – Baďan – Počúvadlo – Štiavnické Bane), ktorej celková dĺžka je 43,87 km a označená je červenou farbou.

V blízkosti obce prechádzajú štyri cykloturistické trasy. Cyklomagistrála Dr. Téryho, ktorej celková dĺžka je 83,20 km a označená je červenou farbou. Mikovíniho Zelená jazda, ktorej celková dĺžka je 38,65 km a označená je zelenou farbou. Veľký Hodrušský Okruh, ktorého celková dĺžka je 39,67 km a označený je červenou farbou. Piargská panoráma, ktorej celková dĺžka je 3,24 km a označená je zelenou farbou.

Statická doprava

V obci sa nenachádzajú platené parkovacie státa.

Parkovacie plochy sa nachádzajú pri funkciách základnej občianskej vybavenosti a rekreácií.

12.12 Voznica

Verejná hromadná doprava

Železničná doprava

V blízkosti obce prechádza železničná trať č. 150 (Palárikovo – Zvolen). Pri obci sa nachádza železničná stanica, ktorá je s obcou prepojená len nemotoristickou dopravou (most pre peších a

cyklistov). V rámci železničnej dopravy je stanica obsluhovaná osobným vlakom na trati Hronská Dúbrava – Levice.

Autobusová doprava

Obec Voznica je obsluhovaná prímestskou autobusovou dopravou spoločnosťou Slovenská autobusová doprava Zvolen, a.s. linkami 243 (Žarnovica – Brehy – Nová Baňa, Kútovci), 109 (Žiar nad Hronom – Žarnovica – Nová Baňa – Tekovská Breznica – Zlaté Moravce), 118 (Žiar nad Hronom – Žarnovica – Nová Baňa – Tekovské Nemce – Levice) a 242 (Žarnovica – Nová Baňa – Malá Lehota).

Pokrytie zastávkami VHD je z hľadiska dostupnosti 300 m dostatočné.

Automobilová doprava

Kostrovú sieť automobilovej dopravy zabezpečuje cesta III. triedy (III/2511). V obci kostrovú sieť dopĺňajú miestne obslužné cesty, ktoré zabezpečujú obsluhu územia a napájajú sa na cestu III/2511.

Cyklistická doprava

Cez obec neprechádzajú cykloturistické ani cyklistické trasy.

Statická doprava

V obci sa nenachádzajú platené a ani neplatené parkovacie státa.

12.13 Vyhne

Verejná hromadná doprava

Železničná doprava

Cez Obec Vyhne neprechádza železničná trať.

Autobusová doprava

Obec Vyhne je obsluhovaná prímestskou autobusovou dopravou spoločnosťou Slovenská autobusová doprava Zvolen, a.s. linkami 669 (Banská Štiavnica – Vyhne – Žarnovica) a 206 (Žiar nad Hronom – Hliník nad Hronom – Vyhne).

Pokrytie zastávkami VHD je z hľadiska dostupnosti 300 m dostatočné.

Automobilová doprava

Kostrovú sieť automobilovej dopravy zabezpečuje cesta III. triedy (III/2493). V obci kostrovú sieť dopĺňajú miestne obslužné cesty, ktoré zabezpečujú obsluhu územia a napájajú sa na cestu III/2493.

Cyklistická doprava

Cez obec prechádzajú tri cykloturistické trasy. Pivovarský okruh, ktorého celková dĺžka je 12,54 km a označený je červenou farbou. Vyhnianský okruh, ktorého celková dĺžka je 21,34 km a

vyznačený je modrou farbou. Bolemanova trasa, ktorej celková dĺžka je 12,20 km a vyznačená je zelenou farbou.

Cykloturistické trasy prechádzajú obcou po ceste III/2493, čím zároveň vytvárajú intravilánovú cyklistickú sieť.

Statická doprava

V obci sa nenachádzajú platené parkovacie státa.

Parkovacie a odstavné plochy sa nachádzajú pri funkciách základnej občianskej vybavenosti, bytových domoch a rekreácií. Najväčší počet parkovacích miest sa nachádza pri kúpalisku (približne 170 parkovacích miest).

ZHRNUTIE

V rámci analýz boli po obciach a v rámci širších vzťahov realizované analýzy vo verejnej hromadnej doprave, automobilovej doprave, cyklistickej doprave a statickej doprave. Na základe predmetných analýz boli stanovené odporúčania pre návrh, prípadne preverenie v ďalších urbanistických štúdiách, alebo územnoplánovacích dokumentáciách / podkladoch.

V návrhu UŠ, prípadne ďalšími štúdiami, alebo územnoplánovacími dokumentáciami by bolo vhodné preveriť možnosti rozširovania železničnej dopravy, napr. na smer Levice – (predĺženie železničnej trate je návrhom predkladanej UŠ ako možný výhľad, ktorý by dopravne pomohol celému mikroregiónu a zlepšil by dostupnosť smerom na juh Slovenska). V návrhoch sa snažiť eliminovať chýbajúce dostupnosti VHD, ktorých je v riešenom území viacero pri braní do úvahy izochrónu pešej dostupnosti 300 m. Ďalšie dokumentácie by v návrhu mali uvažovať so zachytnými parkoviskami mimo chránených a charakteristických pohľadov. Primárne by bolo vhodné v dokumentáciách navrhnúť zachytné parkoviská na periférii Banskej Štiavnice, ale aj v ostatných väčších obciach ako je napr. Svätý Anton. Ďalšími štúdiami, prípadne v návrhu UŠ by sa mali zohľadniť alternatívne riešenia dopravy, kde by sa v centre Banskej Štiavnice obmedzila doprava napr. rezidentnými kartami. Ďalej by sa štúdiami mali preveriť možnosti plánovaného obchvatu mesta Banská Štiavnica, ktorý je v kolízii s cyklistickou traťou BB04 (Banskoštiavnická vetva). V návrhových častiach v dokumentáciách by sa mali vyriešiť napojenia rozvojových oblastí na cestnú sieť a zanalyzovať technický stav existujúcich komunikácií, ktoré vedú k vidieckym usadlostiam, prípadne posúdiť a vyhodnotiť problémové body prestupných uzlov: železničný prestupný uzol Banská Štiavnica, železničný prestupný uzol Banská Belá, prestupný uzol Svätý Anton.

12.14 Analýza statickej dopravy pri tajchoch

Tajch Klinger

Prístupnosť tajchu: Nedostupný alebo ťažko dostupný

Okolité funkcie: Prevažne súkromná rekreácia a bývanie

Možnosť parkovania: Parkovanie pre existujúce funkcie a jedno parkovisko v blízkosti tajchu
Zhodnotenie: Kapacita existujúceho verejného parkovania je nedostatočná

Dolný Hodrušský tajch

Prístupnosť tajchu: Zväčša nedostupný alebo ťažko dostupný, len na malom úseku ľahko dostupný

Okolité funkcie: Prevažne súkromná rekreácia, malá lokalita občianskej vybavenosti

Možnosť parkovania: parkovanie len pre existujúce funkcie

Zhodnotenie: Kapacita existujúceho verejného parkovania je nedostatočná

Horný Hodrušský tajch

Prístupnosť tajchu: Ťažko dostupný

Okolité funkcie: Prevažne občianska vybavenosť

Možnosť parkovania: parkovanie pre existujúce funkcie a verejnosť

Zhodnotenie: Kapacita existujúceho verejného parkovania je dostatočná na súkromnom parkovisku rezortu

Beliansky tajch

Prístupnosť tajchu: Zčasti nedostupný alebo ťažko dostupný, na určitom úseku ľahko dostupný

Okolité funkcie: Prevažne súkromná rekreácia

Možnosť parkovania: parkovanie pre existujúce funkcie

Zhodnotenie: Kapacita existujúceho verejného parkovania je nedostatočná. V blízkosti sa nachádza iba súkromné platené parkovisko.

Veľký Richňavský tajch

Malý Richňavský tajch

Prístupnosť tajchu: Malý Richňavský Tajch zväčša ľahko dostupný; Veľký Richňavský tajch dostupný len na určitom úseku

Okolité funkcie: Prevažne súkromná rekreácia, malá lokalita občianskej vybavenosti

Možnosť parkovania: parkovanie len pre existujúce funkcie

Zhodnotenie: Kapacita existujúceho verejného parkovania je nedostatočná

Počúvadliansky tajch

Prístupnosť tajchu: Prevažne ľahko a ťažko dostupný, na určitom úseku nedostupný

Okolité funkcie: Prevažne súkromná rekreácia a občianska vybavenosť

Možnosť parkovania: parkovanie pre existujúce funkcie a verejnosť

Zhodnotenie: Kapacita existujúceho verejného parkovania je nedostatočná a je na súkromných plochách.

Tajch Bakomi, Veľký vindšachtský tajch, Tajch Evička, Tajch Krechsengrund

Prístupnosť tajchu: Zväčša ľahko dostupné, na určitých úsekoch ťažko dostupné alebo nedostupné

Okolité funkcie: Prevažne súkromná rekreácia a bývanie, malá lokalita občianskej vybavenosti

Možnosť parkovania: parkovanie len pre existujúce funkcie

Zhodnotenie: Kapacita existujúceho verejného parkovania je nedostatočná

Veľký Kolpašský tajch

Malý Kolpašský tajch

Prístupnosť tajchu: Zväčša nedostupný alebo ťažko dostupný, len na malom úseku ľahko dostupný

Okolité funkcie: Prevažne súkromná rekreácia a bývanie, malá lokalita občianskej vybavenosti

Možnosť parkovania: parkovanie len pre existujúce funkcie a verejnosť

Zhodnotenie: Kapacita existujúceho verejného parkovania je dostatočná

Moderštôlniansky tajch

Prístupnosť tajchu: Ľahko dostupný, na určitých úsekoch ťažko dostupný

Okolité funkcie: Prevažne súkromná rekreácia a bývanie

Možnosť parkovania: parkovanie len pre existujúce funkcie

Zhodnotenie: Kapacita existujúceho verejného parkovania je nedostatočná

Halčiansky tajch

Prístupnosť tajchu: Zväčša nedostupný alebo ťažko dostupný, len na malom úseku ľahko dostupný

Okolité funkcie: Prevažne súkromná rekreácia

Možnosť parkovania: parkovanie len pre existujúce funkcie

Zhodnotenie: Kapacita existujúceho verejného parkovania je nedostatočná

Bančiansky tajch

Prístupnosť tajchu: Zväčša nedostupný, na určitom úseku ľahko dostupný

Okolité funkcie: Prevažne súkromná rekreácia a bývanie

Možnosť parkovania: parkovanie len pre existujúce funkcie

Zhodnotenie: Kapacita existujúceho verejného parkovania je nedostatočná

ZHRNUTIE

Takmer pri každom tajchu je parkovanie nedostatočné a ak sa tam aj nachádza, tak patrí súkromným osobám. V návrhovej časti UŠ, alebo ďalšími štúdiami by sa mali vytipovať územia s možnosťou situovania nových záchytných parkovísk v blízkosti tajchov, mimo chránených a charakteristických pohľadov. Prípadne by sa v štúdiách navrhli alternatívne riešenia dopravy, kde

by bolo možné eliminovať a čiastočne vylúčiť parkovanie pri tajchov, ktoré v neprimeranej miere zaťažuje svoje okolie. Štúdie by mali taktiež preveriť napr. kyvadlovú dopravu, alebo obmedziť kapacitu existujúcich parkovacích státí s vytvorením elektronického systému, cez ktoré bude vidieť voľný počet miest na zaparkovanie.

13. PROBLÉMY A LIMITY PRVKOV KRAJINY NESÚCICH PRÍRODNO-KULTÚRNO-HISTORICKÉ DEDIČSTVO

Riešené územie je výrazne ovplyvnené vysokou koncentráciou prvkov, ktoré sú nositeľmi prírodno-kultúrno-historických hodnôt.

Ochrana prírodných hodnôt bola sčasti zabezpečená vyhlásením CHKO Štiavnické vrchy. Na celé územie CHKO sa teda vzťahuje druhý stupeň ochrany, pre ktorý sú vymedzené zakázané činnosti a činnosti podmienené súhlasom orgánu ochrany prírody v § 13 Zákona 543/2002 Z. z. Okrem toho sa v riešenom území nachádzajú aj maloplošné chránené územia s vyšším stupňom ochrany prírody.

Plochy s najväčšou koncentráciou kultúrno-historických hodnôt požívajú plošnú ochranu ako pamiatkové územia – Pamiatková rezervácia Banská Štiavnica a Kalvária, Pamiatková rezervácia Štiavnické Bane, Pamiatková zóna Banská Hodruša. Prípustné činnosti sú definované v Zásadách ochrany pamiatkového územia spracovaných vždy pre konkrétne pamiatkové územie.

13.1 Limity pamiatok architektúry a urbanizmu

Jednotlivé pamiatky, vyhlásené za NNKP, zo svojej podstaty majú obmedzený režim nakladania v zmysle Zákona 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu. Okrem ochrany samotného pamiatkového objektu je limitom pre využívanie územia aj § 27 ods. 2: *V bezprostrednom okolí nehnuteľnej kultúrnej pamiatky nemožno vykonávať stavebnú činnosť ani inú činnosť, ktorá by mohla ohroziť pamiatkové hodnoty kultúrnej pamiatky. Bezprostredné okolie nehnuteľnej kultúrnej pamiatky je priestor v okruhu desiatich metrov od nehnuteľnej kultúrnej pamiatky; desať metrov sa počíta od obvodového plášťa stavby, ak nehnuteľnou kultúrnou pamiatkou je stavba, alebo od hranice pozemku, ak je nehnuteľnou kultúrnou pamiatkou aj pozemok.*

V území Lokality UNESCO sa nachádzajú aj pamiatkové územia v zmysle Zákona 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu: Pamiatková rezervácia Banská Štiavnica a jej ochranné pásmo, Pamiatková rezervácia Štiavnické bane, Pamiatková zóna Hodruša-Hámre a ochranné pásmo kaštieľa vo Svätom Antone.

Prevažná časť územia Lokality UNESCO nemá ochranu ako pamiatkové územia v zmysle Zákona 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu. Nachádzajú sa tu jednotlivé NNKP, objekty navrhnuté na zápis ako NNKP (Reprezentatívny zoznam pamiatok vedy a techniky, Tab.č.8, str. 113) ako aj mnohé menej významné objekty vo voľnej krajine. Z ich existencie vyplývajú limity v zmysle Zákona 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu (NNKP) alebo zo Zápisu na zoznam UNESCO v zmysle Zákona o Banskej Štiavnici č.100/2002 Z.z. Pri navrhovaní je potrebné dbať na

to, aby nové zásahy neohrozili kultúrno-historické hodnoty pamiatky, jej kontext umiestnenia a vizuálne vzťahy s okolím.

Na výkrese C.07 sú vyznačené pamiatky architektúry – budovy, areály (vrátane Kalvárií: Banskoštiavnická, Horná Roveň, Štiavnické Bane), drobná architektúra (božie muky, kríže, kaplnky vo voľnej krajine). Výskyt pamiatok je zohľadnený v 2. etape pri určovaní limitov. Zmena účelu využitia objektov, ktoré sú NNKP alebo ležia v pamiatkovom území, je limitovaná možným rozsahom stavebno-technických úprav a iných zásahov do vzhľadu – prostredníctvom rozhodnutí príslušného Krajského pamiatkového úradu Banská Bystrica.

Výrazným problémom pamiatkových území je ich preťaženosť následkom súčasnej intenzity využitia. Prílev návštevníkov a s tým súvisiaci nárast individuálnej dopravy naráža na priestorové obmedzenia stiesnených ulíc v komplikovanom teréne. Snaha o maximálne využitie objektov vrátane podkroví dospela ku kritickému stavu z pohľadu urbanistickej kapacity a bezpečnosti.

Doterajšie nastavené limity ochrany pamiatok architektúry a urbanizmu nie sú dostatočné na udržanie hodnôt územia sídiel a voľnej krajiny. Pre ďalšie využívanie je nutné určiť podrobnú reguláciu, návrh funkčno-priestorového využitia územia vrátane statickej a dynamickej dopravy v podrobnosti spracovania nižšej územnoplánovacej dokumentácie sídiel a zón.

BŠ, Kammerhofska ul.: Nadmerná hustota dopravy na hlavnej urbanistickej osi centra Banskej Štiavnice v letnej sezóne.

BŠ, Ul. A. Kmeťa: pobytová kvalita vyvýšeného chodníka „Trotuáru“ , jedného z návštevnícky najatraktívnejších priestorov centra, trpí najmä v letnej sezóne dôsledkami neregulovanej hustej dopravy na príľahlej komunikácii (hluk z prejazdu po dlažbe, zvýšené exhaláty pri jazde do stúpania...)

13.2 Limity pamiatok vedy a techniky a vodohospodárskej sústavy

1. Štôlne, šachty, areály banských prevádzok

Na plochách, na ktorých sa vykonávala ťažba, úprava a spracovanie rúd, je výrazne človekom pozmenený terén. Predpokladá sa tiež výskyt kontaminácie pôd a zvýšené radónové riziko. Akákoľvek nová aktivita na takomto území je preto podmienená inžinierskogeologickým prieskumom.

Je dôvodný predpoklad, že relikty najstaršej banskej činnosti sa nachádzajú aj v iných než doteraz zdokumentovaných lokalitách. Pozostatky povrchového dobývania pingové jamy, odvaly, krátke prieskumné štôlne či závaly starších podzemných priestorov môžu limitovať stavebné zámery v riešenom území. Vyžaduje si to dôkladnú prípravu a dohľad nad realizáciou stavebných prác, aby sa predišlo nebezpečným situáciám.

Pri terénnych a podzemných prácach je potrebné mať na pamäti výraznú hustotu a prepojenosť podzemných banských diel. Neuvážení postup na jednom mieste sa môže nepriaznivo prejavíť v inej lokalite. Takáto porucha je následne len veľmi obtiažne sanovateľná. Príkladom je v 80. rokoch zrealizovaný odstrel v hlboko situovaných obzorochoch banskoštiavnického ťažobného revíru, ktorý svojimi otrasmi vyvolal prepadnutie stredovekých diel tesne pod povrchom, situovaných na žile Terézia nad centrom Banskej Štiavnice.

Najmä pamiatkam z Reprezentatívneho zoznamu pamiatok vedy a techniky (Tab.č.8, str.113) , ktoré ešte neprešli procesom vyhlásenia za NNKP, je potrebné venovať zvýšenú pozornosť pri územnom plánovaní. Stavebná činnosť alebo iné využitie plôch v bezprostrednom okolí, ohrozujúce ich kultúrno-historické hodnoty, by mohli skomplikovať proces vyhlásenia za NNKP.

2. Vodné nádrže - tajchy:

Objekty nádrží ako technických diel zasadených v krajine neboli pripravené na súčasnú intenzitu využívania územia. Ich dopravná obsluha nie je doriešená. Na mieste voľnej krajiny okolo tajchov sa dnes navyše nachádza a rozširuje sa zástavba obytných a rekreačných budov. Nepříjemným dôsledkom nevybudovaných inžinierskych sietí je kontaminácia vody v nádržiach priesakmi a únikmi zo žump, ktorá už roky ohrozuje rekreačnú sezónu na tajchoch. Regionálny úrad verejného zdravotníctva opakovane neodporúča kúpanie kvôli zníženiu kvality vody v priebehu sezóny.

Rekreačné využitie tajchov na kúpanie a vodné športy je teda závislé od nastavenia regulatívov pre využitie príľahlých plôch a zabezpečenia kvality. Výstavba stále väčších rekreačných objektov, ktorá sa rozvíja v pobrežných polohách viacerých tajchov, totiž zároveň ohrozuje charakteristický ráz tajchov ako výtvorov človeka osadených vo voľnej krajine.

Doterajšie nastavené limity pamiatok vedy a techniky a vodohospodárskej sústavy nie sú dostatočné na udržanie hodnôt územia. Pre ďalšie využívanie je nutné určiť podrobnú reguláciu, návrh funkčno-priestorového využitia územia vrátane statickej a dynamickej dopravy v podrobnosti spracovania nižšej územnoplánovacej dokumentácie sídiel a zón.

Veľký Kolpašský tajch: Neriadená výstavba budov na brehoch tajchu Veľký Kolpašský, bez adekvátneho napojenia na sieť mení charakteristický ráz krajiny, zvyšuje zaťaženie územia a ohrozuje vodný ekosystém. Výstavba nedovoľene zaberá aj pobrežný pás vodnej nádrže. Kvality vody v nádrži hygienicky nevyhovuje.

Tajch Veľký Kolpašský, polovica augusta 2024: Premnoženie siníc v prehriatej a znečistenej vode bolo dôvodom na vydanie odporúčenia nekúpať sa (RÚVZ Žiar nad Hronom). Znamenalo koniec letnej turistickej sezóny v obci Banský Studenec.

Sypané zemné hrádze tajchov sú najcitlivejšou stavebnou súčasťou nádrží. Od ich funkčnosti závisí zachovanie nádrží ako prevádzkyschopných objektov. Sypaná hrádza má viacvrstvovú skladbu – ílovité tesniace jadro chráni zásyp zo suťových hĺn, na návodnej strane doplnený kamenným opevnením, na vzdušnej strane pokrytý ochranným trávnatým porastom. Hrádze

v dobe vzniku boli dimenzované ekonomicky, na dnešné pomery s prudkým sklonom svahov, čo znamená malú rezervu v únosnosti.

Činnosti, ktoré narúšajú skladbu hrádze alebo ju priťažujú, sú preto priamym ohrozením pre existenciu hrádze ako stavebného objektu s pamiatkovou hodnotou, ale aj ohrozením bezpečnosti územia v dosahu prípadnej zátopovej vlny po poškodení hrádze.

V maximálnej možnej miere je preto potrebné obmedziť prejazd ťažkých vozidiel po hrádzi (napr. Evička), vylúčiť parkovanie vozidiel na telese hrádze (najmä Veľká a Malá Vindšachta, Evička), zmierňovať vplyv pobytu návštevníkov na poškodzovanie trávneho krytu hrádze (najmä Klinger, Kolpachy).

Neriadené využívanie okolia pamiatok – súčastí vodohospodárskej sústavy – vyvoláva ďalšie problémy. Dochádza k znečisťovaniu a ničeniu prírody.

Tajch Veľká Richňava: vozidlá napriek zákazu parkujúce priamo na hrádzi. Na obslužnej komunikácii tak nezostáva dostatočná šírka pre danú intenzitu premávky, vznikajú kolízne situácie, je sťažený prejazd záchranných zložiek.

Tajch Klinger: trávnatý kryt hrádze je ponechaný na samovývoj, už v polovici leta je zdegradovaný suchom, intenzívnym pohybom a pobytom rekreantov. Hrozí erózia pôdy a poškodenie hrádze.

Tajch Evička: Korunou hrádze vedie obslužná komunikácia k poľnohospodárskemu družstvu. nej Na korune v letnej sezóne parkuje veľké množstvo áut, priamo nad citlivejším strmším vzdušným svahom hrádze. Nad trávnatými plochami, využívanými ako pláže, ale aj priamo nad vodnou plochou vedú drôty el. vedenia vysokého napätia, sú ohrozením pamiatky ako aj jej užívania.

Tajch Veľká Vindšachta: umožnenie kúpania na vodných plochách bez určenia prevádzkovateľa rekreačného areálu znamená, že údržbu musí suplovať samospráva a súkromné subjekty. Následkom poddimenzovania starostlivosti dochádza k znečisťovaniu prírody.

Tajch Počúvadlo: parkovanie na lesnej ploche - absenciu kapacít dopravnej vybavenosti rekreačnej zóny „vyriešili“ návštevníci devastáciou okolitého ekosystému.

Tajch Počúvadlo: Nerešpektovanie významu technickej pamiatky viedlo aj k trasovaniu el. vedenia (vybudovaného počas predošlého správcu, Rudné bane, š.p.) priamo ponad vodnú hladinu, hrádze a JZ brehy. Nejde len o nežiadúci zásah do krajinného rázu, ale aj o priame ohrozenie pre rekreantov.

13.3 Limity evidovaných a potenciálnych archeologických lokalít

Vo výkresoch analytickej časti sú vyznačené miesta, na ktorých bola krajinno-archeologickým prieskumom⁴⁵ zistená prítomnosť javov, dokladujúcich zaniknuté prvky osídlenia a využívania krajiny.

Prítomnosť javu je limitom pre možnosti využitia danej plochy. Predpokladá sa potreba spresnenia rozsahu zistených miest sondážnym archeologickým výskumom a vytvorenie reprezentatívneho výberu objektov, ktorým bude ustanovená ochrana. Jedno z čiasktových východísk je zákon o ochrane a využití nerastného bohatstva (banský zákon) 44/1988 Zb. a 219/2007 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 44/1988 Zb. o ochrane a využití nerastného bohatstva (banský zákon) v znení neskorších predpisov.

13.4 Limity ochrany prírody a krajiny

⁴⁵ Výsledky krajinno-archeologického plošného nedeštruktívneho prieskumu v jadrovom území Lokality UNESCO Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia. In: Argenti fodina 2020, zborník prednášok. Banská Štiavnica: SBM, 2020.

Limity pre budúce využitie krajiny vychádzajú z ukazovateľov z vlastností abiotických, biotických a prvkov krajiny nesúcimi prírodno-kultúrno-historické dedičstvo, ktoré v určitej miere ovplyvňujú krajinno-ekologickú únosnosť a stabilizáciu krajiny.

13.4.1 Abiotické limity

Abiotické limity predstavujú hlavne riziká – napr. zosuvy, seizmicita, radónové riziko, riziko záplav, veterná a vodná erózia.

Aktuálny erózný odnos sa pohybuje prevažne v intervale 0-10t/ha/rok, čo znamená žiadne až nízke erózne ohrozenie. Najvyššie hodnoty erózie sa vyskytujú len lokálne, v odlesnených častiach územia. Riziko erózie sa zvyšuje napr. odstránením vegetácie, nesprávnym smerovaním polí a orby, využívaním strmých svahov ako pasienky a pod.. Erózia má za následok aj urýchľovanie zanášania vodných nádrží, tokov a kanalizácie.

V sledovanom území neboli zaznamenané žiadne extrémne hodnoty zosúvania. Územie náchylne na zosuvy sa nachádza v okolí, Podhoria, Banskej Štiavnice, Dekýša a vo veľkej miere východne od Banskej Belej, západne od Svätého Antona a juhozápadne od Iľije.

Predpokladá sa zvýšený únik radónu zo šácht a štôlní (Šobov, Michal štôlna, František šachta, Horná Roveň, Ondrej šachta a Maximilián šachta), tektonických zlomov, rudných žíl – Terézia, Bieber, Špitaler, Ján, Grúner a u mnohých ďalších starých banských objektov situovaných pozdĺž prienikov rudných žíl s topografickým reliéfom. Radón ako zdroj prirodzeného žiarenia je prítomný v stopových množstvách v horninách a je zdrojom radiácie hlavne v budovách a vo vode. Väčšia časť okresu Banská Štiavnica leží v pásme 6-7. stupňa medzinárodnej stupnice MSK-64 (Medvedevova-Sponheuerova-Kárnikova stupnica). Najvyššie riziko seizmickej ohrozenosti sa nachádza v severnej časti okresu, od okresnej hranice po obce Kozelník a Podhorie ktorá leží v pásme 7.stupňa

13.4.2 Biotické limity

Biotické limity predstavujú hlavne územia ochrany prírody a krajiny, ich ochranné pásma, Natura 2000, prvky ÚSES, chránené stromy ,ochrana prírodných zdrojov a genofondové lokality. Tieto územia je potrebné udržiavať na základe manažmentových a ekostabilizačných opatrení. Konkrétne sa jedná o nasledovné lokality:

13.4.2.1 Chránené územia územia Natura 2000

- **Chránená krajinná oblasť (CHKO) Štiavnické vrchy** Chránené územie bolo vyhlásené vyhláškou MK SSR č. 124/79 Zb. dňa 22.9. v roku 1979, v znení zákona NR SR č. 287/1994 Z.z. Rozloha územia je 77 630 ha čo je 1,58 % plochy SR (najväčšie CHKO v rámci SR) a platí v ňom **druhý stupeň ochrany**. Štiavnické vrchy sú najväčším sopečným pohorím Západných Karpát. Pohorie má významnú biogeografickú polohu. Leží na rozhraní teplomilných panónskych a chladnomilných karpatských horských druhov flóry a fauny. Územie bolo vyhlásené za chránené z dôvodu jedinečnej a zachovalej krajinnej štruktúry Štiavnických vrchov.

Na území Štiavnických vrchov sa nachádza aj **množstvo historických technických pamiatok**, ktoré sú koncentrované predovšetkým v centrálnej časti pohoria. Patria k nim vodné nádrže tzv. tajchy,

ktoré boli budované v minulom storočí pre potreby rozvíjajúceho sa baníctva. Slúžili ako zdroj energie a úžitkovej vody. Spolu s napájacími a náhonovými jarkami a ďalšími vodohospodárskymi zariadeniami dnes tvoria zachovalý unikátny technický systém.

- **Chránený areál (CHA) Banskoštiavnická botanická záhrada** bola zriadená vyhláškou Povereníctva školstva a kultúry č. 25 v roku 1958 (Úradný vestník čiastka 16, z 18.3.1985). Je to prvá chránená záhrada, pôvodne vyhlásená ako chránená Botanická záhrada Lesníckej technickej školy v Banskej Štiavnici – Feistmantelova záhrada založená v roku 1838-1880. Záhrada ako dendrologický objekt bola zriadená za účelom štúdia aklimatizácie cudzokrajných drevín so 40 taxónami ihličnanov a 100 taxónami listnáčov (Miestny ÚSES pre katastrálne územie mesta Banská Štiavnica a obec Štiavnické Bane, 2001) a pre pedagogické účely predovšetkým pre študentov strednej lesníckej školy v Banskej Štiavnici. Medzi významné dreviny patrí: céder atlaský, kryptoméria japonská, metasekvoja tisovcovitá, sekvoja mamutia, borovica štíhla, citrónovník trojlístý, platan javorolistý a pod. Územie je v pôsobnosti pracoviska ŠOP SR Štiavnické vrchy, má rozlohu 35 522 m² a **tretí stupeň ochrany**.
- **Chránený areál (CHA) Banskoštiavnická kalvária** bola vyhlásená v roku 1986, nariadením ONV v Žiari nad Hronom č. 10. zo 16.12.1986. Rozloha chráneného územia je 53 379 m² Predmetom ochrany je vypreparovaný bazaltový lávový nek z obdobia poslednej vulkanickej fázy štiavnického stratovulkánu. Územie je v pôsobnosti pracoviska ŠOP SR Štiavnické vrchy a má **tretí stupeň ochrany**.
- **Chránený areál (CHA) Arborétum Kysihýbeľ**. Územie o rozlohe 75 400 m² bolo vyhlásené za prírodnú rezerváciu v roku 1950, vyhláškou PŠVU č. 120 048/50 – VII/2 z 20.1.1950 (Úradný vestník II. číslo 6/1950 z 9.2.1950) a novelizované v roku 1986 úpravou č. 480 MK SSR. Za chránený areál bolo územie vyhlásené Úpravou MK SSR 31.1. 1986 č. 480/1986-32. Územie je v pôsobnosti pracoviska ŠOP SR Štiavnické vrchy, **má tretí stupeň ochrany** a bolo zriadené na skúmanie cudzokrajných drevín z hľadiska ich využitia v lesnom hospodárstve. Arborétum bolo založené v roku 1900 a celkovo v ňom bolo vysadených 282 druhov drevín, z ktorých sa dnes zachovalo približne 207 druhov (Miestny ÚSES pre katastrálne územie mesta Banská Štiavnica a obec Štiavnické Bane, 2001).
- **Chránený areál (CHA) Michalštolníanské rašelinisko** má rozlohu 846 m² a bolo zriadené na zabezpečenie ochrany výskytu zriedkavého a chráneného druhu flóry Slovenska a to rosičky okrúhlolistej (*Drosera rotundifolia*). Územie je v pôsobnosti pracoviska ŠOP SR Štiavnické vrchy. **Má štvrtý stupeň ochrany**. Za chránené územie bol areál vyhlásený 6.3. v roku 1997 (Vestník vlády SR ročník 8, čiastka 1.).
- **Národná prírodná rezervácia (NPR) Sitno** bola vyhlásená vyhláškou Povereníctva školstva a umení č. 25 (úprava č. 125 317/1950-V4) 29.1. v roku 1951 a novelizovaná úpravou MK SSR č. 1558/1983-32 z 31.3. v roku 1983. Územie s rozlohou 936 800 m² sa nachádza v nadmorskej výške 1 009 m.n.m. a je najvyšším bodom Štiavnických vrchov. Na území NPR sa prelínajú teplomilné (panónske) a horské (alpínske) prvky flóry. Vyskytujú sa tu vzácne a chránené druhy rastlín a živočíchov. Pôvodné lesy majú charakter pralesa. Predmetom ochrany sú prírodovedecky, historicky a kultúrne významné dominanty Štiavnických vrchov – Sitna. Územie je v pôsobnosti pracoviska ŠOP SR Štiavnické vrchy a má **piaty stupeň ochrany**.

- **NPR Kašivárová (EČ 298)** bola zriadená na základe úpravy Ministerstva kultúry SSR č. 50/1984-32 z dňa 30.4.1984. Predmetom ochrany sú zachovalé pralesovité dubiny Štiavnických vrchov na vedeckovýskumné, náučné a kultúrno-výchovné ciele. V lokalite sa nachádzajú dva typy biotopov, ktoré sa vzájomne prelínajú. Výrazne prevládajú dubovo-hrabové lesy karpatské, vo vyššej nadmorskej výške aj s výskytom jedle bielej. Nachádza sa v katastrálnom území Dolné Hámre obce Hodruša-Hámre, v CHKO Štiavnické vrchy. Celková výmera chráneného územia je 49,80 ha, platí v ňom **5. stupeň ochrany**. Rezervácia je v správe ŠOP SR – CHKO Štiavnické vrchy.
- **Prírodná rezervácia (PR) Kamenný jarok** bola vyhlásená v roku 1993 na výmere 651 000m² (Vyhláška Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č.83 z 23.3. 1993). Zriaďovacím orgánom bolo Ministerstvo životného prostredia SR. Ide o významný geologicko - geomorfologický fenomén sopečných pohorí s výskytom hornín všetkých geologických období na malom území. PR dokumentuje geologickú stavbu neovulkanitov stredného Slovenska, pestrosť foriem reliéfu a vegetácie. Jediný výskyt tisu v Štiavnických vrchoch a množstva orchideí. Územie je v pôsobnosti pracoviska ŠOP SR Štiavnické vrchy a má **piaty stupeň ochrany**.
- **Prírodná rezervácia (PR) Gajdošovo** bola vyhlásená v roku 2002 (Vestník vlády SR ročník 12, čiastka 11 zo dňa 26.11. 2002) Krajským úradom v Banskej Bystrici a to na podporu zachovania výnimočných, vlhkých, mezofilných lúk a pasienkov s výskytom mnohých vzácných a ohrozených druhov flóry Slovenska. Rozloha rezervácie je 182 819 m² . Územie je v pôsobnosti pracoviska ŠOP SR Štiavnické vrchy a má **štvrtý stupeň ochrany**.
- **Prírodná rezervácia (PR) Kamenné more** bola vyhlásená v roku 1923, upravená Úpravou MK SSR č.1557/ 1983-32 z 31.3.1983, VZV KÚ v B. Bystrici č. 6/ 2003 zo 4.3.2003. Je to rozlohou najväčšie kamenné more vo vulkanickej časti Karpát a jedno z najstarších chránených území na Slovensku. Prírodná rezervácia bola vyhlásená na ochranu geomorfologických foriem a viacerých chránených a zriedkavých druhov živočíchov. Vyhnianske Kamenné more - mohutný súbor blokov predstavuje skalné zrútenie, ktoré vzniklo pravdepodobne pri zemetrasení. Pri pohľade zhora môžeme názorne vidieť gravitačné triedenie balvanov. Kým pri úpätí svahu sú sústredené tie najväčšie, smerom dohora sa ich veľkosť znižuje. Kamenné more je budované červenkastým až fialovým ryolitom, utvoreným vulkanickou činnosťou v mladších treťohorách (neogén). Z hľadiska zoologického je významnou lokalitou viacerých chránených a zriedkavých druhov živočíchov najmä plazov, z ktorých typická je jašterica múrová (*Lacerta muralis*), v priľahlých lesoch sú to lesné druhy spevavcov a dravcov. Územie je v pôsobnosti pracoviska ŠOP SR Štiavnické vrchy. PR je situovaná v k.ú. obce Vyhne o rozlohe 13,3 ha a platí tu **4. stupeň ochrany**.
- **PR Kojatín (EČ 1023)** bola zriadená všeobecne záväznou vyhláškou Krajského úradu životného prostredia v Banskej Bystrici č. 4/1997 z dňa 23.1.1997. Slúži na zabezpečenie ochrany prirodzených lesných a xerothermných spoločenstiev v geomorfologicky členitom území s názornou ukážkou typického sopečného reliéfu a s výskytom veľkého počtu chránených a ohrozených druhov fauny a flóry. Na strmých svahoch rastú teplomilné dubiny (dubovo-hrabové lesy karpatské, teplomilné submediteránne dubové lesy), v úžľabinách sutinové lesy. Porasty sú veľmi pestré, tvorené až dvomi desiatkami druhov stromov a krov. Nachádza sa v katastrálnom území obce Voznica, v CHKO Štiavnické vrchy. Celková výmera chráneného územia je 68,63 ha, platí v ňom **5. stupeň ochrany**. Rezervácia je v správe ŠOP SR – CHKO Štiavnické vrchy.

- **PR Pralesy Slovenska**
- **PP Žakýlske pleso** - bola vyhlásená v roku 1986, nariadením ONV v Žiari nad Hronom č. 10. zo 16.12. 1986. Má rozlohu 63 800 m² . Predstavuje ojedinelý prípad prirodzeného plesa v neovulkanitoch, nakoľko všetky ostatné nádrže v CHKO Štiavnické vrchy sú umelo vybudované
- **PR Jabloňovský Roháč** - Chránené územie o rozlohe 646 400 m² bolo vyhlásené v roku 1951 (Úpravou Povereníctva školstva, vied a umení č. 125.316/1950-V/4 z 25.11.1950) a aktualizované úpravou MK SSR 4945/1984-32 z 31.8.1984 a výnosom MK SSR č. 1160/1988-32 z 30.6.1988. Zriaďovacím orgánom bolo Ministerstvo kultúry SSR. PR je vyhlásená na ochranu zachovalých spoločenstiev bukových dúbav a bučín na vulkanitoch Štiavnických vrchov. Územie je v pôsobnosti pracoviska ŠOP SR Štiavnické vrchy a má štvrtý stupeň ochrany
- **SKUEV0216 Sitno**. Rozloha územia je 1 180,73 ha a zasahuje do k.ú: Banská Štiavnica, Beluj, Ilja, Počúvadlo a Prenčov. Dôvodom ochrany sú biotopy európskeho významu: Karpatské a panónske dubovo-hrabové lesy (91G0), Lipovo-javorové sutinové lesy (9180), Kyslomilné bukové lesy (9110), Bukové a jedľové kvetnaté lesy (9130), Silikátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou (8220), Nespevnené karbonátové skalné sutiny montánneho až kolinného stupňa (8160), Xerothermné kroviny (40A0) a druhy flóry a fauny európskeho významu.
- **SKUEV0266 Skalka**. Rozloha územia európskeho významu je 1 084,61 ha a zasahuje aj do k.ú. Banská Belá, Banský Studenec, Kozelník a Svätý Anton. Územie je navrhované z dôvodu ochrany biotopov európskeho významu: Eurosibírske dubové lesy na spraši a piesku (91I0), Teplomilné panónske dubové lesy (91H0), Karpatské a panónske dubovo-hrabové lesy (91G0), Lužné vrbovotopoľové a jelšové lesy (91E0), Lipovo-javorové sutinové lesy (9180), Bukové a jedľové kvetnaté lesy (9130), Kyslomilné bukové lesy (9110), Nížinné a podhorské kosné lúky (6510) ako aj výskytu druhov flóry a fauny európskeho významu.
- **SKUEV0015 Dolná Bukovina**. Územie má rozlohu 292,78 ha a zasahuje aj do okresu Banská Štiavnica do k.ú. obce Svätý Anton. Dôvodom ochrany sú biotopy európskeho významu: Lipovojavorové sutinové lesy (9180), Bukové a jedľové kvetnaté lesy (9130) a výskyt roháča obyčajného (*Lucanus cervus*), ktorý patrí medzi druhy európskeho významu.
- **SKUEV 0264 Klokoč**. Rozloha územia je 2568,3 ha a v okrese Žiar nad Hronom zasahuje do k.ú. Bzenica a Vyhne. Dôvodom ochrany sú biotopy európskeho významu: Lužné vrbovotopoľové a jelšové lesy (91E0), 6210 Suchomilné travinnobylinné a krovinné porasty na vápnom podloží (dôležité stanovištia vstavačovitých), Vlhkomilné vysokobylinné lemové spoločenstvá na poriečnych nivách od nížin do alpínskeho stupňa (6430), Nížinné a podhorské kosné lúky (6510), Nespevnené silikátové skalné sutiny kolinného stupňa (8150), Silikátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou (8220), Kyslomilné bukové lesy (9110), Bukové a jedľové kvetnaté lesy (9130), Vápnomilné bukové lesy (9150), Lipovojavorové sutinové lesy (9180), Karpatské a panónske dubovo-hrabové lesy (91G0), Teplomilné panónske dubové lesy (91H0) a výskyt flóry a fauny európskeho významu.
- **SKUEV 0265 Suť**. Rozloha územia je 9 806,08 ha a zasahuje aj do 8 k.ú. okresu Žiar nad Hronom a to: Hliník nad Hronom, Lodomierská Vieska, Lehôtka pod brehmi, Repište, Sklené Teplice, Trnavá Hora, Vyhne a Žiar nad Hronom. Územie je navrhované z dôvodu ochrany biotopov európskeho významu: Teplomilné panónske dubové lesy (91H0), Karpatské a panónske dubovo-

hrabové lesy (91G0), Lužné vrbovo-topoľové a jelšové lesy (91E0), Lipovo-javorové sutinové lesy (9180), Vápnomilné bukové lesy (9150), Bukové a jedľové kvetnaté lesy (9130), Kyslomilné bukové lesy (9110), Nesprístupnené jaskynné útvary (8310), Nížinné a podhorské kosné lúky (6510) a výskytu druhov flóry a fauny európskeho významu

- **SKUEV0263 Hodrušská hornatina** Územie s rozlohou 10 267,738 ha (z toho cca 6 519 ha v okrese Žarnovica) sa nachádza v katastrálnom území obcí Brehy, Dolné Hámre, Kopanice, Rudno nad Hronom, Tekovská Breznica a Voznica. Jeho správcom je Správa CHKO Štiavnické vrchy, platí v ňom 2. a 5. stupeň ochrany. Zoznam biotopov, ktoré sú predmetom ochrany: • 91I0 Eurosibírske dubové lesy na spraši a piesku, • 8220 Silikátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou, • 8150 Nespevnené silikátové skalné sutiny kolinného stupňa, • 6510 Nížinné a podhorské kosné lúky, • 91G0 Karpatské a panónske dubovo-hrabové lesy, • 91H0 Teplomilné panónske dubové lesy, • 91E0 Lužné vrbovo-topoľové a jelšové lesy, • 9130 Bukové a jedľové kvetnaté lesy, • 8230 Pionierske spoločenstvá plytkých silikátových pôd, • 6240 Subpanónske travinnobylinné porasty, • 6210 Suchomilné travinnobylinné a krovinné porasty na vápnitom podloží (*dôležité stanovištia Orchideaceae), • 8310 Nesprístupnené jaskynné útvary, • 9180 Lipovo-javorové sutinové lesy, • 9110 Kyslomilné bukové lesy. Zoznam druhov, ktoré sú predmetom ochrany: kunka žltobruchá (*Bombina variegata*), lopatka dúhová (*Rhodeus sericeus amarus*), plocháč červený (*Cucujus cinnaberinus*), priadkovec trnkový (*Eriogaster catax*), roháč obyčajný (*Lucanus cervus*), drevník ryhovaný (*Rhysodes sulcatus*), fuzáč veľký (*Cerambyx cerdo*), ohniváček veľký (*Lycaena dispar*), spriadač kostihojový (*Callimorpha quadripunctaria*), kováčik fialový (*Limoniscus violaceus*), pižmovec hnedý (*Osmoderma eremita*), fuzáč alpský (*Rosalia alpina*), bystruška potočná (*Carabus variolosus*), netopier obyčajný (*Myotis myotis*), netopier veľký alebo netopier blythov (*Myotis myotis*), podkovár veľký (*Rhinolophus ferrumequinum*), netopier brvitý (*Myotis emarginatus*), podkovár malý (*Rhinolophus hipposideros*), vydra riečna (*Lutra lutra*), rys ostrovid (*Lynx lynx*) a poniklec veľkokvetý (*Pulsatilla grandis*).
- **SKUEV0947 Stredný tok Hrona** Územie s rozlohou 324,805 ha (z toho 215,61 ha v okrese Žarnovica) sa nachádza v katastrálnom území obcí Hronský Beňadik, Nová Baňa, Orovnica, Revištské Podzámčie, Rudno nad Hronom, Tekovská Breznica, Voznica a Žarnovica. Jeho správcom je Správa CHKO Štiavnické vrchy, platí v ňom 2. – 5. stupeň ochrany. Zoznam biotopov, ktoré sú predmetom ochrany: • 91E0 Lužné vrbovo-topoľové a jelšové lesy. Zoznam druhov, ktoré sú predmetom ochrany: mrena karpatská (*Barbus meridionalis*), hrúz Vladykov (*Gobio albipinnatus*), hrúz Vladykov (bieloplutvý) (*Gobio albipinnatus*), hrúz Kesslerov (*Gobio kessleri*), hlavátka podunajská (*Hucho hucho*) a lopatka dúhová (*Rhodeus sericeus amarus*). Chránené vtáčie územia (CHVÚ) Národný zoznam navrhovaných CHVÚ schválila Vlada SR uznesením č. 636/2003 dňa 9.7.2003 a nachádzalo sa v ňom 38 území. V máji 2010 schválila Vláda SR ďalších 5 území. Dve územia sú z národného zoznamu vyňaté. Od 15.5.2010 nadobudlo účinnosť 15 nových vyhlášok CHVÚ, čím je k 1.1.2013 vyhlásených 41 CHVÚ
Manažmentové a ekostabilizačné opatrenia pri všetkých vyššie uvedených chránených územiach a územiach NATURA 2000 vychádzajú zo zákona o ochrane prírody a krajiny (prípustné a neprípustné aktivity)

- **NBc 1 Sitno** - predstavuje pestrú paletu panónskych a karpatských ekosystémov. V území sa nachádzajú dve "maloplošné" chránené územia (GL 4, 51, 52,57,45,46, 47,72)
 Ohrozenia: turistika, cykloturistika, skalolezectvo, pohyb mimo vyznačených turistických trás, nadmerná návštevnosť, používanie terénnych vozidiel, štvorkoliek a skútrov, poľovníctvo, možnosť vytvárania súkromných poľovných revírov, rozširovanie už existujúcich chatových osád - následné znečisťovanie, použitie zariadení spôsobujúcich svetelné a hlukové efekty, oplocovanie pozemkov, šírenie invázných druhov, sukcesia, nevhodný termín kosby, nadmerná ťažba dreva, praktizovanie nevhodných lesohospodárskych postupov. Ekostabilizačné a manažmentové opatrenia: usmerňovanie turistického ruchu, obmedzovanie kultúrnych akcií vo voľnej krajine na minimálnu mieru, stanovenie vhodného termínu kosby, v hospodárskych lesoch používať jemnejšie hospodárske postupy a zásahy, ponechávať väčšie množstvo mŕtveho dreva v území.
- **RBc Roháčovo** - porasty rozličných lesných typov na andezitovom podloží, spoločenstvá dúbrav v podhorskom stupni, porastov bučín a zmiešaných jedľovo-bukových lesov. Výskyt chránených a vzácných druhov chrobákov, plazov, obojživelníkov a biotopov ohrozených dravcov a sov ako aj veľkých mäsožravcov (GL 49, 55, 69).
 Ohrozenia: turistický ruch, používanie terénnych vozidiel, štvorkoliek a skútrov, použitie zariadení spôsobujúcich svetelné a hlukové efekty, oplocovanie pozemkov, nadmerná ťažba dreva, praktizovanie nevhodných lesohospodárskych postupov, zmena drevinového zloženia, šírenie ruderalných a invázných druhov. Ekostabilizačné a manažmentové opatrenia: aplikovať šetrnejšie technológie približovania drevnej hmoty na miestach výskytu hodnotných biotopov, ponechávať dostatočné množstvo mŕtveho dreva starých a dutinových stromov, zamedzenie nelegálnych a poškodzujúcich športových aktivít, abiotické disturbancie ponechávať na prirodzený vývoj, ochrana údržba a úprava priaznivého stavu súčasných a budovanie nových liahnísk pre obojživelníky.
- **RBc Rázdelie** - komplex lesných biotopov s bohatou zoocenózou, dostatočným ekotonovým pásmom a množstvom vtákov a poľovnej zveri. Zimovisko veľkých mäsožravcov (GL 73)
 Ohrozenia: oplocovanie pozemkov, rozširovanie siete už existujúcich komunikácií, možnosť vytvárania súkromných poľovných revírov, používanie terénnych vozidiel, štvorkoliek a skútrov, praktizovanie nevhodných lesohospodárskych postupov.
 Ekostabilizačné a manažmentové opatrenia: ochrana, údržba a úprava priaznivého stavu súčasných a budovanie nových liahnísk pre obojživelníky, dodržiavanie správnej poľnohospodárskej praxe, šetrné spôsoby sústreďovania drevnej hmoty (kone, lanovky), ponechávanie stromov a drevnej hmoty v porastoch (ojedinelo stojacich stromov, skupiny stromov a ležaniny).
- **RBc Caniare** - rozsiahly lúčny porast s výrazným ekotonovým pásmom. Málo navštevovaná lokalita spolu s opusteným kameňolom a príľahlým lesným porastom je hniezdiskom sov a dravcov s výskytom veľkých mäsožravcov ale aj ďatlovcov, vlhy, strakošov a tiež poľovnej zveri.(GL 37, 39)

Ohrozenia: oplocovanie pozemkov, rozširovanie rekreačnej oblasti a siete už existujúcich komunikácií, možnosť vytvárania súkromných poľovných revírov, používanie terénnych vozidiel, štvorkoliek a skútrov, diaľkové telekomunikačné siete a vedenia, miestne telekomunikačné siete a vedenia (okrem domových prípojok), telekomunikačné stožiare a transformačné stanice, budovanie cyklotrás, použitie zariadení spôsobujúcich svetelné a hlukové efekty, najmä ohňostroj, laserové zariadenie, reprodukovaná hudba mimo uzavretých stavieb, praktizovanie nevhodných lesohospodárskych postupov, nadmerná ťažba dreva.

Ekostabilizačné a manažmentové opatrenia: šetrné spôsoby sústreďovania drevnej hmoty (kone, lanovky), ponechávanie stromov a drevnej hmoty v porastoch (ojedinele stojacich stromov, skupiny stromov a ležaniny), eliminovať zastúpenie nepôvodných druhov drevín tak aby sa zabránilo ich šíreniu na ďalšie lokality, kosenie a následné odstránenie biomasy 1 x ročne, ponechávanie mokradí, rašelinísk a statických vodných plôch bez výsadby drevín, ochrana údržba a úprava priaznivého stavu súčasných a budovanie nových liahnísk pre obojživelníky

- **RBc Končiar** - zmiešané, javorovo-jaseňovo-lipové lesy s vyvinutým krovinným podrastom. Výskyt vysokej, poľovnej zvery, ale aj rýsa a medveďa, výskyt karpatských druhov (GL 18, 19, 27,65)

Ohrozenia: oplocovanie pozemkov, rozširovanie siete už existujúcich komunikácií, možnosť vytvárania súkromných poľovných revírov, používanie terénnych vozidiel, štvorkoliek a skútrov, diaľkové telekomunikačné siete a vedenia, telekomunikačné stožiare a transformačné stanice, budovanie cyklotrás, použitie zariadení spôsobujúcich svetelné a hlukové efekty, najmä ohňostroj, laserové zariadenie, reprodukovaná hudba mimo uzavretých stavieb, praktizovanie nevhodných lesohospodárskych postupov, nadmerná ťažba dreva. Ekostabilizačné a manažmentové opatrenia: šetrné spôsoby sústreďovania drevnej hmoty (kone), ponechávanie stromov a drevnej hmoty v porastoch (ojedinele stojacich stromov, skupiny stromov a dostatočné množstvo mŕtveho dreva), ochrana, údržba a úprava priaznivého stavu súčasných a budovanie nových liahnísk pre obojživelníky.

- **RBc Bukovec** – Studený vrch - Zachovalé lesné spoločenstvá javorovo-jaseňovo-lipových lesov na svahových sutinách, porasty jedľovo-bukových lesov s výskytom ohrozených druhov živočíchov (GL9, 10, 11, 14, 24, 50)

Ohrozenia: oplocovanie pozemkov, rozširovanie siete už existujúcich komunikácií, možnosť vytvárania súkromných poľovných revírov, používanie terénnych vozidiel, štvorkoliek a skútrov, použitie zariadení spôsobujúcich svetelné a hlukové efekty, najmä ohňostroj, laserové zariadenie, reprodukovaná hudba mimo uzavretých stavieb, budovanie cyklotrás, sukcesia, zarastanie pasienkov, nedodržiavanie správnej poľnohospodárskej praxe, praktizovanie nevhodných lesohospodárskych postupov, nadmerná ťažba dreva, výrub drevín brehových porastov.

Ekostabilizačné a manažmentové opatrenia: šetrné spôsoby sústreďovania drevnej hmoty (kone), ponechávanie stromov a drevnej hmoty v porastoch (ojedinele stojacich stromov, skupiny stromov a dostatočné množstvo mŕtveho dreva), dodržiavanie správnej poľnohospodárskej praxe, kosenie a následné odstránenie biomasy 1 x ročne.

- **RBc Žakýl** - biocentrum lesných spoločenstiev, v ktorom sa nachádza PP Žakýlske pleso. (GL 15)

Ohrozenia: turistický ruch, použitie zariadení spôsobujúcich svetelné a hlukové efekty, najmä ohňostroj, laserové zariadenie, reprodukovaná hudba mimo uzavretých stavieb, rozširovanie

siete už existujúcich komunikácií, budovanie cyklotrás, odvodnenie prírodnej pamiatky a pokračujúca eutrofizácia, praktizovanie nevhodných lesohospodárskych postupov.

Ekostabilizačné a manažmentové opatrenia: minimalizovať turistické aktivity v zimných mesiacoch, ochrana údržba a úprava priaznivého stavu súčasných a budovanie nových liahnísk pre obojživelníky, šetrné spôsoby sústreďovania drevnej hmoty (kone, lanovky), ponechávanie stromov a drevnej hmoty v porastoch.

- **RBc Rusková** - Zväčša lesné biotopy, len malou prímесou nelesných biotopov. Lesy typu Ls4 majú neraz vek 130- 180 rokov. V zložení lesov prevláda buk lesný, lipa malolistá, javor horský, dub zimný, jedľu bielu, drieň obyčajný a hrab obyčajný. Súčasťou tohto biocentra je i prírodná rezervácia Drastvica (5. st. OP). Porasty pralesovitého charakteru ponúkajú prirodzený výskyt jedle bielej v dubových porastoch, kde najstaršie duby zimné majú vek cca 400 rokov. biologický vývoj nie je významnejšie narušený a autoregulačné procesy vytvárajú predpoklad zachovania štruktúry pralesa aj v ďalšom období.

Manažmentové opatrenia:

- pre lesné biotopy: • ak sa v biocentre vyskytujú zachovalé fragmenty a komplexy porastov biotopu, rovnako ako porasty zaradené do kategórie ochranných lesov, tieto ponechať trvalo v bezzásahovom režime, pričom je často nutné zabezpečiť ich legislatívnu ochranu. • bezzásahovosť v najstarších častiach je dôležité dodržať pre biologický vývoj stromov, kedy autoregulačné procesy vytvárajú predpoklad zachovania štruktúry pralesa aj v ďalšom období. • v lokalitách výskytu biotopu sa nebudovať novú lesnú cestnú sieť, staršiu systematicky udržiavať, znovupoužívať a zabráňovať tak vodnej erózii, • zamedzovať homogenizovaniu už diferencovanej porastovej štruktúry nevhodnými (často bežnými) lesohospodárskymi postupmi, • podporovať a dopĺňať len stanovištne pôvodné hlavné a sprievodné alebo vtrúsené a zriedkavé dreviny podľa konkrétnej lokality (lokálne ekotypy) a konkrétnej podjednotky biotopu • prekategORIZOVAŤ najzachovalejšie lesné porasty z hospodárskych lesov na lesy osobitného určenia alebo ochranné lesy • vyčleniť časť porastov, ktorá bude ponechaná na samovývoj, najmä so vzácnymi starými porastami • tam kde to je možné uplatňovať prírode blízke hospodárenie, pokúsiť sa zachovať trvalosť lesa (účelový výber) • pri obnove lesa používať biotopovo a stanovištne vhodné dreviny (najlepšie pôvodný genofond) a tým postupne obnoviť prirodzené drevinové zloženie porastov • vo vytypovaných porastoch ponechávať stromy na dožitie, dutinové a hniezdne stromy a aspoň minimum mŕtveho dreva • existujúce mŕtve drevo nevyužívať - nespracovávať samovýrobou na palivové drevo (okrem porastov so 100% zastúpením agáta bieleho) • minimalizovať používanie chemických látok • na vhodných miestach (spodné časti dolín, strmšie svahy) vybudovať suché poldre na záchyt zrážkovej vody ktoré budú slúžiť ako bahniská a zdroj vody pre zver
- pre nelesné biotopy: • kosiť 1- až 2-krát ročne od júna do polovice augusta s následným vysušením a odvozom biomasy (oslabovanie jedincov nežiadúcich druhov), • dopásať po prvej kosbe, s rovnomerným rozmiestnením zvierat v rámci lokality (ovce a kozy, nie hovädzí dobytok) • zabrániť úspešným procesom (odstraňovať nálety drevín, prípadne byliny a vyhrabávať starinu) na trávinnobylinných biotopoch a lokalitách s výskytom chránených druhov rastlín a hmyzu, • mulčovanie - vhodné ako doplnkový spôsob na obnovu porastov maximálne 1 krát za 5 rokov, nie je možné ho vykonávať opakovane ako pravidelný spôsob obhospodarovania, • cielene

odstraňovať nepôvodné, predovšetkým invázne druhy drevín a bylín a zamedziť ich rozširovaniu, • zachovať tradičný spôsob obhospodarovania krajiny, od ktorého je závislá hodnota viacerých biotopov, • kvôli priechodnosti krajiny zvážiť potrebu oplocovania pozemkov, • neurbanizovať plochy vymedzených prvkov RÚSES (vrátane zariadení stacionárnej rekreácie a CR).

- **RBc Nad Plieškami – lesné porasty**

Ohrozenia biocentra: hospodárenie v lesoch, vytváranie lesných ciest s vplyvom na pôdnu eróziu a odtok vody z porastov.

Navrhované manažmentové opatrenia: • ak sa v biocentre vyskytujú zachovalé fragmenty a komplexy porastov biotopu, rovnako ako porasty zaradené do kategórie ochranných lesov, tieto ponechať trvalo v bezzásahovom režime, pričom je často nutné zabezpečiť ich legislatívnu ochranu. • v lokalitách výskytu biotopu sa nebudovať novú lesnú cestnú sieť, staršiu systematicky udržiavať, znovupoužívať a zabráňovať tak vodnej erózii, • zamedzovať homogenizovaniu už diferencovanej porastovej štruktúry nevhodnými (často bežnými) lesohospodárskymi postupmi, • podporovať a dopĺňať len stanovištne pôvodné hlavné a sprievodné alebo vtrúsené a zriedkavé dreviny podľa konkrétnej lokality (lokálne ekotypy) a konkrétnej podjednotky biotopu, • prekategORIZOVAŤ najzachovalejšie lesné porasty z hospodárskych lesov na lesy osobitného určenia alebo ochranné lesy, • vyčleniť časť porastov, ktorá bude ponechaná na samovývoj, • tam kde to je možné uplatňovať prírode blízke hospodárenie, • pokúsiť sa zachovať trvalosť lesa (účelový výber), • pri obnove lesa používať biotopovo a stanovištne vhodné dreviny (najlepšie pôvodný genofond) a tým postupne obnoviť prirodzené drevinové zloženie porastov, • vo vytypovaných porastoch ponechávať stromy na dožitie, dutinové a hniezdne stromy a aspoň minimum mŕtveho dreva, • existujúce mŕtve drevo nevyužívať - nespracovávať samovýrobou na palivové drevo (okrem porastov so 100% zastúpením agáta bieleho), • minimalizovať používanie chemických látok, • na vhodných miestach (spodné časti dolín, strmšie svahy) vybudovať suché poldre na záchyt zrážkovej vody ktoré budú slúžiť ako bahniská a zdroj vody pre zver.

- **RBc Dolný les - :** Spektrum lesných, nelesných, i mokradových ekosystémov. V južnej časti biocentra s a nachádzajú lesné porasty s vekom nad 80 rokov, obhospodarované ako hospodárske lesy. Nájst sa dajú i 140- ročné, a to v časti Jankovská dolina LHC Brehy), čo sú ochranné lesy

Ohrozenia biocentra: Keďže zväčša sú lesy obhospodarované, tak ohrozenie spočíva v odstraňovaní drevnej hmoty a narúšania stability územia. Navrhované manažmentové opatrenia:

• ak sa v biocentre vyskytujú zachovalé fragmenty a komplexy porastov biotopu, rovnako ako porasty zaradené do kategórie ochranných lesov, tieto ponechať trvalo v bezzásahovom režime, pričom je často nutné zabezpečiť ich legislatívnu ochranu • v lokalitách výskytu biotopu sa nebudovať novú lesnú cestnú sieť, staršiu systematicky udržiavať, znovupoužívať a zabráňovať tak vodnej erózii, • zamedzovať homogenizovaniu už diferencovanej porastovej štruktúry nevhodnými (často bežnými) lesohospodárskymi postupmi, • podporovať a dopĺňať len stanovištne pôvodné hlavné a sprievodné alebo vtrúsené a zriedkavé dreviny podľa konkrétnej lokality (lokálne ekotypy) a konkrétnej podjednotky biotopu, • prekategORIZOVAŤ najzachovalejšie

lesné porasty z hospodárskych lesov na lesy osobitného určenia alebo ochranné lesy, • vyčleniť časť porastov, ktorá bude ponechaná na samovývoj, • tam kde to je možné uplatňovať prírode blízke hospodárenie, • pokúsiť sa zachovať trvalosť lesa (účelový výber), • pri obnove lesa používať biotopovo a stanovištne vhodné dreviny (najlepšie pôvodný genofond) a tým postupne obnoviť prirodzené drevinové zloženie porastov, • vo vytypovaných porastoch ponechávať stromy na dožitie, dutinové a hniezdne stromy a aspoň minimum mŕtveho dreva, • existujúce mŕtve drevo nevyužívať - nespracovávať samovýrobou na palivové drevo (okrem porastov so 100% zastúpením agáta bieleho), • minimalizovať používanie chemických látok, • na vhodných miestach (spodné časti dolín, strmšie svahy) vybudovať suché poldre na záchyt zrážkovej vody ktoré budú slúžiť ako bahniská a zdroj vody pre zver.

- RBC Chválénô** - Mozaika lesných a nelesných biotopov. Lesné porasty sú hospodársky využívané. Miestami boli identifikované porasty veku 125 – 135 rokov. Výskyt duba zimného, buka lesného, duba cerového, javora mliečného a hrabu obyčajného.

Ohrozenia biocentra: Hospodárenie v lesoch aj na porastoch, ktoré by mohli tradičným spôsobom ťažby drevnej hmoty veľmi utpieť na ekologickej stabilite.

Navrhované manažmentové opatrenia: ak sa v biocentre vyskytujú zachovalé fragmenty a komplexy porastov biotopu, rovnako ako porasty zaradené do kategórie ochranných lesov, tieto ponechať trvalo v bezzásahovom režime, pričom je často nutné zabezpečiť ich legislatívnu ochranu. • v lokalitách výskytu biotopu sa nebudovať novú lesnú cestnú sieť, staršiu systematicky udržiavať, znovupoužívať a zabráňovať tak vodnej erózii, • zamedzovať homogenizovaniu už diferencovanej porastovej štruktúry nevhodnými (často bežnými) lesohospodárskymi postupmi, • podporovať a dopĺňať len stanovištne pôvodné hlavné a sprievodné alebo vtrúsené a zriedkavé dreviny podľa konkrétnej lokality (lokálne ekotypy) a konkrétnej podjednotky biotopu, • prekategORIZOVAŤ najzachovalejšie lesné porasty z hospodárskych lesov na lesy osobitného určenia alebo ochranné lesy, • vyčleniť časť porastov, ktorá bude ponechaná na samovývoj, • tam kde to je možné uplatňovať prírode blízke hospodárenie, • pokúsiť sa zachovať trvalosť lesa (účelový výber), • pri obnove lesa používať biotopovo a stanovištne vhodné dreviny (najlepšie pôvodný genofond) a tým postupne obnoviť prirodzené drevinové zloženie porastov, • vo vytypovaných porastoch ponechávať stromy na dožitie, dutinové a hniezdne stromy a aspoň minimum mŕtveho dreva, • existujúce mŕtve drevo nevyužívať - nespracovávať samovýrobou na palivové drevo (okrem porastov so 100% zastúpením agáta bieleho), • minimalizovať používanie chemických látok, • na vhodných miestach (spodné časti dolín, strmšie svahy) vybudovať suché poldre na záchyt zrážkovej vody ktoré budú slúžiť ako bahniská a zdroj vody pre zver.
- RBC Žiar** – regionálne biocentrum. územie bez legislatívnej ochrany, GL 89

Ohrozenia: biocentrum nie je priamo narúšané negatívnymi antropogénnymi vplyvmi, ale na posilnenie jeho legislatívnej ochrany by sa mali prehodnotiť niektoré lokality z hospodárskych na lesy osobitného určenia (najmä strmšie dutinové svahy a niektoré partie vrcholových kôt). Ďalšie ohrozenia sú diaľkové energovody, telekomunikačné stožiare, praktizovanie nevhodných lesohospodárskych postupov a zmena drevinového zloženia.

Ekostabilizačné a manažmentové opatrenia: predlžovanie obnovnej doby, šetrné spôsoby približovania drevnej hmoty, zvyšovať podiel mŕtveho dreva a ležaniny, budovanie odrážok na lesných cestách, zabrániť vzniku erózných rýh po ťažbe dreva a ponechávanie statických vodných plôch bez výsadby drevín.

- **RBc Bukovec** – Kamenný jarok - Centrum biocentra tvorí maloplošne chránené územie Kamenný jarok. V tejto časti vulkanického pohoria Štiavnických vrchov vychádza na povrch vrstva vápencov, ktorá umožnila vznik geomorfologického fenoménu.

Ohrozenia: oplocovanie pozemkov, rozširovanie sieti už existujúcich komunikácií, možnosť vytvárania súkromných poľovných revírov, používanie terénnych vozidiel, štvorkoliek a skútrov, použitie zariadení spôsobujúcich svetelné a hlukové efekty, najmä ohňostroj, laserové zariadenie, reprodukovaná hudba mimo uzavretých stavieb, rušenie zvery, budovanie cyklotrás, sukcesia, zarastanie pasienkov, nedodržiavanie správnej poľnohospodárskej praxe, praktizovanie nevhodných lesohospodárskych postupov, nadmerná ťažba dreva, zásahy do ochranných porastov, výrub drevín brehových porastov, šírenie invázných druhov.

Ekostabilizačné a manažmentové opatrenia: šetrné spôsoby sústreďovania drevnej hmoty (kone), ponechávanie stromov a drevnej hmoty v porastoch (ojedinele stojacich stromov, skupiny stromov a dostatočné množstvo mŕtveho dreva), dodržiavanie správnej poľnohospodárskej praxe - kosenie a následné odstránenie biomasy 1 x ročne, monitoring invázných druhov.

- **RBc Končiar** - : biocentrum podobne ako predošlé leží na hranici okresov Žiar nad Hronom a Banská Štiavnica. Len jeho malá, severná časť zasahuje do okresu Žiar nad Hronom. Územie je prevažne zalesnené, s malými enklávami lúk. Lesné biotopy tu tvoria hustú mozaiku biotopov, ale na pomerne malých plochách, ktoré sú zaradené medzi ochranné lesy.

Ohrozenia: oplocovanie pozemkov, rozširovanie sieti už existujúcich komunikácií, v možnosti vytvárania súkromných poľovných revírov, používanie terénnych vozidiel, štvorkoliek a skútrov, diaľkové telekomunikačné siete a vedenia, telekomunikačné stožiare a transformačné stanice, budovanie cyklotrás, použitie zariadení spôsobujúcich svetelné a hlukové efekty, najmä ohňostroj, laserové zariadenie, reprodukovaná hudba mimo uzavretých stavieb, praktizovanie nevhodných lesohospodárskych postupov, nadmerná ťažba dreva.

Ekostabilizačné a manažmentové opatrenia: šetrné spôsoby sústreďovania drevnej hmoty (kone), ponechávanie stromov a drevnej hmoty v porastoch (ojedinele stojacich stromov, skupiny stromov a dostatočné množstvo mŕtveho dreva), ochrana údržba a úprava priaznivého stavu súčasných a budovanie nových liahnísk pre obojživelníky, abiotické disturbancie ponechať na samovývoj.

- **NRBk 1-** terestrický biokoridor nadregionálneho významu, ktorý prepája Podunajskú nížinu, Žiarsku kotlinu, Zvolenskú kotlinu až po Brezniansku kotlinu. Cez riešené územie prechádza suchozemská – hrebeňová trasa, ktorá začína v najjužnejšej časti okresu Banská Štiavnica RBc Sokol, postupuje cez NBc Sitno, kde sa vetví na dve časti. Jedna vetva pokračuje severným smerom cez RBc Končiar – RBc Bukovec-Studený vrch a RBc Močiar a následne zostupuje do

doliny Hrona. Duhá vetva ide smerom východným cez RBC Rázdelie do Krupinskej planiny. (GL 6, 7, 12, 13, 17, 20, 29, 30, 32, 34, 43, 53, 54, 61).

Ohrozenia: rozširovanie siete už existujúcich komunikácií, budovanie cyklotrás, používanie terénnych vozidiel, štvorkoliek a skútrov, poľovníctvo, oplocovanie pozemkov a budovanie zverníc, praktizovanie nevhodných lesohospodárskych postupov, výrub brehových porastov, sukcesia, nedodržiavanie správnej poľnohospodárskej praxe.

Ekostabilizačné a manažmentové opatrenia: zachovať mozaikovitú poľnohospodársku krajinu, lesné okraje rúbať v etapách po kratších úsekoch, šetrné spôsoby sústreďovania drevnej hmoty (lanovky), ponechávanie stromov a drevnej hmoty v porastoch, správny termín kosby, budovanie medzí a remízok, zamedziť výrub brehových porastov, monitorovať invázne druhy, obmedziť výstavbu a oplocovanie pozemkov, zabezpečiť priechodnosť biokoridoru.

- **NRBk Hron** – hydricko-terestrický biokoridor r nadregionálneho významu a jeho význam pre RÚSES aj ako biokoridor. Začína pri hranici okresu severne Revišským Podzámčím, pokračuje južne popri meste Žarnovica, obci Voznica, kde sa južne od nej maendrovite zatáča severne od Rudna n. Hronom, ku obci Brehy, popri obci Tekovská Breznica. ku Hronskému Beňadiku, Hron je významným európskym koridorom nielen vodných vtákov ale aj množstva suchozemských, pre ktoré je významným orientačným úsekom, podobne ako sú jeho brehové porasty a voda miestom odpočinku na migrácii i počas zimovania.

Ohrozenia: domový odpad, splaškové vody, únik priemyselných vôd z odkalísk, budovanie malých vodných elektrární, výrub brehových porastov, šírenie invázných druhov rastlín a živočíchov.

Ekostabilizačné a manažmentové opatrenia: vybudovať ekodukt v časti Hronská Dúbrava Budča, odstraňovanie invázných druhov rastlín v spolupráci s pracovníkmi CHKO Štiavnické vrchy, povodia Hrona a SRZ, pri budovaní ďalších vodných elektrární zabezpečiť aspoň najzákladnejšie parametre rybovodov a to: - miskovitý priečny profil so šírkou dna 2 a brehov 3 metre - pri minimálnom prietoku minimálna hĺbka vody 50 cm - pozdĺžny sklon rybovodu do 2,5% - dno z miestnych okruhliakov so štrkovou výplňou - rýchle a hlboké prúdivé miesta s pomalými a plytkými okrajmi - rýchlostné tieňe za vyčnievajúcimi kameňmi

- **NRBk 3 Štiavnické vrchy – Kremnické vrchy** - Súčasť terestrického biokoridoru nadregionálneho významu, ktorý prepája Podunajskú nížinu, Žiarsku kotlinu, Zvolenskú kotlinu až po Brezniansku kotlinu. Cez riešené územie prepája Kremnické vrchy a Sitno. Biokoridor prechádza lesnými biotopmi.

Ohrozenia: úplná nepriechodnosť nadregionálneho biokoridoru v kritickom uzle Štiavnické vrchy – Kremnické vrchy a tok Hrona, dvojkoľajová železničná trať a rýchlostná komunikácia, ďalej zmena drevinového zloženia porastov v hospodárskych lesoch, odstraňovanie starých - klimaxových porastov, zásahy v ochranných porastoch, budovanie a rozširovanie siete lesných ciest v nefragmentovaných častiach lesov, vznik erózných rýh pri nevhodnom spôsobe približovania dreva, oplocovanie pozemkov, vznik súkromných poľovníčkových revírov, používanie skútrov a motoriek, nadmerná návštevnosť citlivých lokalít, využívanie opustených samôt na rekreačné účely, nevhodný termín kosby nespásaných častí lúk, odstraňovanie NDV, šírenie invázných druhov.

Ekostabilizačné a manažmentové opatrenia: v kritickom uzle je nutné vybudovať ekodukt na umožnenie migrácie živočíchov, uplatniť sprísnený režim ochrany a využívania lesov v biocentrách s najvýznamnejšími a najzachovalejšími lesnými porastmi, prehodnotiť možnosti zaradenia najvýznamnejších lesných porastov v navrhovaných biocentrách do ochranných lesov, zachovať pôvodné drevinové zloženie lesov, v ochranných lesoch ponechať abiotické disturbancie na prirodzený vývoj, v hospodárskych lesoch ponechávanie väčšieho množstva mŕtveho dreva, vylúčiť holorubný spôsob hospodárenia, pri približovaní dreva zabrániť vzniku erózie, podporovať laznícke obhospodarovanie krajiny, zabrániť oplocovaniu pozemkov a vzniku súkromných poľovných revírov, usmerňovanie a regulovanie hromadných turistických akcií, neumožniť akékoľvek komerčné aktivity spojené s pohybom motorových vozidiel v lesnom prostredí, zamedziť rozširovaniu športových areálov, nepoužívať zariadenia spôsobujúce hlukové a svetelné efekty, nezaťažovať krajinu nad rámec jej únosnosti, dôsledne dodržiavať zákaz vjazdu do lesov, zabrániť vynášaniu odpadu do lesov.

- **RBk11 Richnava** - o ľavostranný prítok Hrona, pramení v okrese Banská Štiavnica, pri Veľkom Richnavskom tajchu, preteká dolinou Richnava a za obcou Voznica sa vlieva do Hrona. Tok má zachovalé brehovú porasty, no v obci Voznica sú značne redukované.

Ohrozenia biokoridoru: • Výrub brehovej sprievodnej zelene v obci, s potenciálnym náletom invázných rastlín. • Pri východnej hranici k.ú. obce Voznica (v časti Trebenice a Mláky) je problematické križovanie sa rýchlostnej cesty R1 súbežne so železničnou traťou s biokoridorom zveri prechádzajúcej JV smerom (a opačne). Konfliktný uzol rovnakého charakteru je i v severnej časti k. ú. Rudno N. Hronom, kde sa zver pohybuje smerom od Zbojníckych studničiek, Mlák a kóty Voznica ku rieke Hron a ďalej do oblasti Drastvica a späť. Navrhované manažmentové opatrenia: • monitorovať a odstraňovať invázne druhy, • pri ohrozených častiach vysadiť sprievodnú brehovú zeleň o vhodné druhy (vrbu, jelšu), • neodstraňovať brehovú vegetáciu, len invázne rastliny.

RBk12 Hodrušský potok - Hydrický biokoridor regionálneho významu

Ohrozenia biokoridoru: Potok má príbrežnú zeleň, v obci Hodruša- Hámre je miestami zredukovaná. V Dolných Hámroch je vegetácia odstránená vo väčšom meradle, čo je vnímané ako ohrozenie stabilizácie brehov, splavom pôdy do vodného toku a množením invázných druhov rastlín, keďže im chýba konkurencia v podobe našich pôvodných druhov.

Navrhované manažmentové opatrenia: • monitorovať invázne druhy, pri ohrozených častiach vysadiť sprievodnú brehovú zeleň o vhodné druhy (vrbu, jelšu), • neodstraňovať brehovú vegetáciu, len invázne rastliny.

- **RBk1** - terestrický biokoridor vedúci ekotonovým pásom súvislých lesných porastov. Prepája údolie Klastavského potoka s Počúvadlianskym potokom a pokračuje severne až po dolinu Jablňovského potoka. Je charakteristický rozvoľnenou štruktúrou krajiny s bohatým zastúpením prvkov nelesnej drevinovej vegetácie (NDV). NDV spolu s lesným porastom poskytuje množstvo stanovišť vhodných na úkryt, rozmnožovanie a potravinové zdroje mnohým skupinám živočíchov.

Ohrozenia: intenzívna poľnohospodárska činnosť, zalesňovanie pasienkov, odstraňovanie (sukcesia) remízok
Konfliktné uzly: cesta 4. triedy

Ekostabilizačné a manažmentové opatrenia: zachovať mozaikovitú poľnohospodársku krajinu, lesné okraje rúbať v etapách po kratších úsekoch, obmedziť budovanie bariér, monitorovať invázne druhy, zabezpečiť priechodnosť biokoridoru.

- **RBk2** - terestrický biokoridor križujúci údolie toku Sikenica. Je tvorený ekotonovým pásmom s južnou orientáciou stanovišť. Bohatý na NDV, remízky, medze ale aj súvislé lesné plášte, ktoré poskytujú zvery množstvo úkrytov počas migrácie.

Ohrozenia: sukcesia lúk a pasienkov, tvorba nelegálnych skládok, ruderalizácia a šírenie inváznych druhov, zmena krajiny štruktúry. Konfliktné uzly: cesta 3. triedy

Ekostabilizačné a manažmentové opatrenia: zachovať mozaikovitú poľnohospodársku krajinu, obmedziť budovanie bariér, stanoviť vhodný termín kosby lúk, zabrániť vzniku skládok.

- **RBk Nízky Vtáčnik** - terestrický biokoridor regionálneho významu

Ohrozenia: zmena drevinového zloženia porastov v hospodárskych lesoch, odstraňovanie starých - klimaxových porastov, zásahy v ochranných porastoch, budovanie a rozširovanie siete lesných ciest v nefragmentovaných častiach lesov, vznik erózných rýh pri nevhodnom spôsobe približovania dreva, oplocovanie pozemkov, vznik súkromných poľovných revírov, používanie skútrov a motoriek, nadmerná návštevnosť citlivých lokalít, využívanie opustených samôt na rekreačné účely, nevhodný termín kosby nespásaných častí lúk, šírenie inváznych druhov.

Ekostabilizačné a manažmentové opatrenia: zachovať pôvodné drevinové zloženie lesov, v ochranných lesoch ponechať abiotické disturbancie na prirodzený vývoj, v hospodárskych lesoch ponechávanie väčšieho množstva mŕtveho dreva, vylúčiť holorubný spôsob hospodárenia, pri približovaní dreva zabrániť vzniku erózie, podporovať laznícke obhospodarovanie krajiny, zabrániť oplocovaniu pozemkov a vzniku súkromných poľovných revírov, usmerňovanie a regulovanie hromadných turistických akcií, dôsledne dodržiavať zákaz vjazdu do lesov, zabrániť vynášaniu odpadu do lesov.

RBk Klokoč - tento biokoridor nadväzuje na RBk 1 Nízky Vtáčnik. Po prekonaní bariérových prvkov, – štátna cesta, vyzdvihnutá rýchlostná komunikácia, železničná trať a tok Hrona, je najpravdepodobnejší pohyb migrujúcej zvery východným smerom do okolia kóty Varta 331,0 m n.m. Táto lokalita je mozaikou NDV, lúk a pasienkov s dostatkom úkrytov a odpočinkových miest takmer pre všetky druhy zvery. Biokoridor pokračuje lesným prostredím so strmšími dolinami a hrebeňmi ku kóte Mäsiarka 626,1 m n.m. V tomto úseku sú mozaikovite a plošne rovnomerne zastúpené lesné biotopy Ls2.1 Dubovo-hrabové lesy karpatské

Ohrozenia: zásahy v ochranných lesoch, nadmerná ťažba dreva, vyrušovanie zvery, používanie motoriek, skútrov a štvorkoliek, oplocovanie pozemkov, zanechanie tradičného využívania krajiny, prestavba opustených samôt na rekreačné účely, budovanie nových lesných ciest, nadmerné poľovníctvo, nadmerná turistická aktivita.

Ekostabilizačné a manažmentové opatrenia: zachovať pôvodné drevinové zloženie lesov, v ochranných lesoch ponechať abiotické disturbancie na prirodzený vývoj, v hospodárskych lesoch ponechávanie väčšieho množstva mŕtveho dreva, vylúčiť holorubný spôsob hospodárenia, pri približovaní dreva zabrániť vzniku erózie, podporovať laznicke obhospodarovanie krajiny, zabrániť oplocovaniu pozemkov a vzniku súkromných poľovných revírov, usmerňovanie a regulovanie hromadných turistických akcií, dôsledne dodržiavať zákaz vjazdu do lesov, zabrániť vynášaniu odpadu do lesov.

- **RBkh Teplá** - hydrický biokoridor regionálneho významu

Ohrozenia: nadmerná ťažba dreva v pramennej oblasti, nevhodné spôsoby približovania drevnej hmoty, križovanie migračných trás obojživelníkov štátnou cestou, odstraňovanie brehových porastov, tvorba skládok, znižovanie kvality vody splaškami, regulácia toku, šírenie invázných rastlín, poľnohospodárstvo, bariéry líniových prvkov.

Ekostabilizačné a manažmentové opatrenia: vybudovanie ekoduktov pre obojživelníky, napomáhanie obojživelníkom v čase migrácie, šetrné približovanie dreva, zabrániť zániku fragmentov lužných lesov, spriechodniť spodnú časť toku pre potreby migrácie vodných živočíchov, zabrániť regulácii toku, odstraňovanie invázných druhov rastlín

- **RBkh Vyhniansky potok** – hydrický biokoridor regionálneho významu

Ohrozenia: výrub brehových porastov, regulácia a narúšanie brehov, znečisťovanie brehov a toku odpadmi, využívanie toku výrobnými areálmi vo Vyhniciach ako recipient, nevhodné spôsoby približovania drevnej hmoty, narúšanie koryta, budovanie ďalších priemyselných a rekreačných areálov, šírenie invázných druhov rastlín, výrub lesov v pramennej oblasti, blízkosť ciest v pramennej oblasti. Ekostabilizačné a manažmentové opatrenia: napomáhanie obojživelníkom v čase migrácie, revitalizovať regulované a poškodené úseky toku a brehových porastov, nerozširovať existujúce priemyselné a rekreačné zariadenia v blízkosti toku, pri ťažbe dreva minimalizovať zásahy do brehových porastov, v pramennej oblasti prekategORIZOVAŤ lesy do ochranných lesov, odstraňovanie a monitoring invázných druhov rastlín, šetrné približovanie drevnej hmoty, zamedziť tvorbe skládok a znečisťovaniu toku.

- **RBk1** - terestrický biokoridor regionálneho významu vedúci ekotonovým pásmom súvislých lesných porastov. Prepája údolie Klastavského potoka s Počúvadlianskym potokom a pokračuje severne až po dolinu Jablňovského potoka. Je charakteristický rozvoľnenou štruktúrou krajiny s bohatým zastúpením prvkov nelesnej drevinovej vegetácie (NDV). NDV spolu s lesným porastom poskytuje množstvo stanovišť vhodných na úkryt, rozmnožovanie a potravinové zdroje mnohým skupinám živočíchov.

Ohrozenia: intenzívna poľnohospodárska činnosť, zalesňovanie pasienkov, odstraňovanie (sukcesia) remízok Konfliktné uzly: cesta 4. triedy

Ekostabilizačné a manažmentové opatrenia: zachovať mozaikovitú poľnohospodársku krajinu, lesné okraje rúbať v etapách po kratších úsekoch, obmedziť budovanie bariér, monitorovať invázne druhy, zabezpečiť priechodnosť biokoridoru.

- **RBk2** - terestrický biokoridor regionálneho významu križujúci údolie toku Sikenica. Je tvorený ekotonovým pásmom s južnou orientáciou stanovišť. Bohatý na NDV, remízky, medze ale aj súvislé lesné plášte, ktoré poskytujú zveri množstvo úkrytov počas migrácie (GL 63)

Ohrozenia: sukcesia lúk a pasienkov, tvorba nelegálnych skládok, ruderalizácia a šírenie inváznych druhov, zmena krajinej štruktúry. Konfliktné uzly: cesta 3. triedy

Ekostabilizačné a manažmentové opatrenia: zachovať mozaikovitú poľnohospodársku krajinu, obmedziť budovanie bariér, stanoviť vhodný termín kosby lúk, zabrániť vzniku skládok.
- **RBk3** – terestrický biokoridor regionálneho významu vedúci ekotonovým pásmom kopaníckej náhornej plošiny. Biokoridor sa napája na hlavný hrebeň Štiavnických vrchov v lokalite Šípová a prepája ho s migračnou trasou Hron-Voznica-Kopanice-Richňava. Tvorí významný prechod všetkým skupinám živočíchov vrátane veľkých mäsožravcov. Široká mozaika ekotonového pásma s množstvom prvkov NDV zabezpečuje jeho priechodnosť a funkčnosť ako v zimných (zimovisko poľovnej zveri), tak aj v letných mesiacoch.

Ohrozenia: sukcesia lúk a pasienkov, výrub NDV, ruderalizácia a šírenie inváznych druhov, zmena krajinej štruktúry, v strednej časti turistickým ruchom, rekreáciou (zvýšené množstvo rekreantov a chatárov), rozširovaním chatových osád, tvorbou nelegálnych skládok, pohybom na snežných skútroch a štvorkolkách, hlukom, ohňostrojom, budovaním cyklotrás Konfliktné uzly: cesta 3. triedy.

Ekostabilizačné a manažmentové opatrenia: obmedziť negatívne prejavy antropogénnych aktivít, nerozširovať chatové osady (Kopanice, Richňava), nebudovať nové cesty a rekreačné zariadenia, obnovenie obhospodarovania pasienkov a lúk, zamedziť oplocovaniu pozemkov, v lokalitách chatových osád (Kopanice, Richňava), dbať na prísne dodržiavanie zákona 534/2002 Z.z., udržiavať pestrú krajinnú štruktúru
- **RBk 4, 4a, 4b** Kategória: terestrický biokoridor regionálneho významu tiahnuci sa takmer bezbariérovým pásmom súvislého lesného ekosystému s malým množstvom lúčnych enkláv. Predstavuje útočisko, zimovisko a migračné trasy cicavcov od doliny potoka Teplá až po tok Jasenice. V strede biokoridoru je biocentrum Žakýl. Smer biokoridoru a jeho orientácia s množstvom slnečných stanovišť a malé antropogénne vplyvy zabezpečujú nerušený prechod zveri jedným z bočných hrebeňov Štiavnických vrchov. Pásmo hrebeňa začína v žiarskej kotline, pokračuje východným smerom naprieč severnou časťou územia CHKO a plynulo vyúsťuje do Zvolenskej kotliny, GL 74, 75

Ohrozenia: zmena krajinej štruktúry a drevinového zloženia lesov, nadmerné výruby, oplocovanie pozemkov a budovanie zverníc, budovanie nových lesných ciest, rušenie ticha v blízkosti sídiel (motokros, štvorkolky), vytváranie skládok, šírenie inváznych druhov. Konfliktné uzly: 4c- cesta I. triedy, železničná trať .

Ekostabilizačné a manažmentové opatrenia: používať jemnejšie hospodárske postupy, zamedziť vzniku holorubov, udržiavať pestrú krajinnú štruktúru, nerozširovať sieť lesných ciest, nebudovať cyklistické trasy, odstraňovať invázne druhy, obmedziť výstavbu a oplocovanie pozemkov.

- **RBk 5** terestrický biokoridor regionálneho významu - ekotonový a čiastočne lesný biokoridor s množstvom prvkov NDV. Množstvo rôznych stanovišť a slabé antropogénne narušenie umožňujú pohyb mnohých druhov poľovnej zvery a vtákov. Prienik charakteristických teplomilných druhov (muflón, daniel, vlha, dudok) do chladnejšieho horského prostredia. Biokoridor leží na rozvodnici východnej časti Štiavnických GL 41

Ohrozenia: zmena obhospodarovania lúčnych spoločenstiev, sukcesia, zarastanie pasienkov, nadmerné výruby, holorubná ťažba, ruderalizácia, tvorba skládok, výstavba nových budov a poľnohospodárskych zariadení, vyvážanie a skladovanie maštalného hnoja, budovanie cyklistických trás, rušenie hlukom (motokros, skútre, štvorkolky).

Ekostabilizačné a manažmentové opatrenia: nebudovať cyklistické trasy, obmedziť výstavbu a oplocovanie pozemkov, rovnomerné vypásanie pasienkov, kosenie nedopaskov, regulovať množstvo pasieného dobytku (prepočítať na dobyčie jednotky, vypočítať množstvo dobytčích jednotiek na hektár), regulovať pohyb hospodárskych zvierat v PR Gajdošovo, odstraňovanie náletov, zabrániť sukcesii PR Gajdošovo, dbať na prísne dodržiavanie zákona 534/2002 Z.z., udržiavať pestrú krajinnú štruktúru.

- **RBk 8** Kategória: hydrický biokoridor regionálneho významu od pramenísk tečie rieka južným smerom a pod obcou Sv. Anton plynule prechádza do rozvoľnenej krajiny. Tu sa začína pásma pravých brehových porastov, tvorené vrbou, jelšou, topoľmi a jaseňom. Miestami je bohatý kríkový podrast. V spodnejších častiach tok meandruje a je lemovaný úzkym pásom brehového porastu striedajúceho pásma lúk a fragmentmi lužných lesov. Tok rieky Štiavnica umožňuje prenikanie teplomilných druhov do horského prostredia. Je to migračná trasa vtákov poskytujúca svojím charakterom a štruktúrou dostatočné množstvo príležitostných útočísk. GL 42

Ohrozenia: výrub brehových porastov, regulovanie toku v obciach, zástavba brehov, znečisťovanie brehu a toku odpadmi, budovanie priemyselných areálov, znečisťovanie vody, križovanie toku energovodmi, šírenie inváznych druhov.

Ekostabilizačné a manažmentové opatrenia: revitalizovať regulované časti toku, nenarušovať brehové porasty, v intraviláne dosadiť chýbajúce brehové porasty, zamedziť rozširovaniu priemyselných areálov, znižovať biologické znečistenie, odstrániť nelegálne skládky, monitorovať invázne druhy.

- **RBk 9** hydrický biokoridor regionálneho významu - hydrický ekosystém Jablňovského potoka predstavuje prepojenie centrálnej časti územia s juhozápadným okrajom Štiavnických vrchov. Ide o málo narušený tok s množstvom stanovišť vhodných pre vodné organizmy, ryby, stavovce a vtáky. GL 70

Ohrozenia: regulácia a narušanie brehov, tvorba nelegálnych skládok, výrub brehových porastov, znečisťovanie vody, šírenie inváznych druhov, ťažba dreva.

Ekostabilizačné a manažmentové opatrenia: pri ťažbe dreva minimalizovať zásahy do brehového ekosystému, zabrániť regulovaniu toku, revitalizovať poškodené časti brehových porastov, zabrániť prehrádzaniu toku, monitoring inváznych druhov.

- **RBk 10** hydrický biokoridor regionálneho významu - tok Jasenice od prameňov až po sútok s Hronom má prevažne severný smer a poskytuje útočisko množstvu vodných živočíchov a vtákov. Prevažne nepravé brehové porasty sa striedajú s malými plochami lužných lesov a lúk. Potok má súbežnú trasu so štátnou cestou ktorá je prepojením Štiavnice s rýchlostnou cestou. GL 21, 22, 38

Ohrozenia: blízkosť cesty (viacnásobné križovanie migračných trás obojživelníkov), znečisťovanie vodného toku, tvorba skládok odpadu, ťažba dreva, likvidácia brehových porastov, prehradenie toku, regulácia toku, šírenie invázných rastlín, poľnohospodárska činnosť.

Ekostabilizačné a manažmentové opatrenia: vybudovanie ekoduktov pre obojživelníky, napomáhanie obojživelníkom v čase migrácie, minimalizovať zásahy do vodného ekosystému, šetrné približovanie dreva, zabrániť zániku fragmentov lužných lesov, budovať vhodné stanovišťa pre vodné organizmy, spriechodniť spodnú časť toku pre potreby neresenia rýb, obmedziť antropogénne aktivity, zabrániť regulácii toku a jeho prehradeniu, odstraňovanie invázných druhov.
- **RBk 11** hydrický biokoridor regionálneho významu - tok potoka Vydrice od prameňa až po sútok s Teplou sa nachádza v severozápadnej časti územia. Je to vodárensky významný tok. Brehové porasty majú charakter okolitých lesných ekosystémov, v spodnej časti sú striedané lúkami. GL 53

Ohrozenia: nadmerná ťažba dreva v pramennej oblasti, nevhodné približovanie dreva, tvorba skládok, znečisťovanie vody.

Ekostabilizačné a manažmentové opatrenia: pri ťažbe a približovaní dreva využívať jemnejšie spôsoby, zalesniť plochy po kalamitách a holoruboch, zamedziť tvorbe skládok a následnému znečisťovaniu vodárenského toku, zabrániť vjazdu automobilov.
- **RBk 12** hydrický biokoridor regionálneho významu -pramenná oblasť potoka Teplá sa nachádza v hornatej oblasti Žakýlskeho plesa a tok smeruje západným smerom do údolia Hrona. Biokoridor je štruktúrne tvorený plochami lúk, lesov ale aj poľnohospodárskej krajiny. Striedanie mozaiky týchto plôch umožňuje migráciu živočíchov až na bočné hrebene Šiavnických vrchov. V značnej dĺžke tok lemuje štátna cesta vedúca do Žiaru nad Hronom. Tu sa nachádza aj niekoľko kritických uzlov (križovanie migračnej trasy cestou). GL 11, 12, 14

Ohrozenia: blízkosť cesty (viacnásobné križovanie migračných trás), znečisťovanie vodného toku, tvorba skládok odpadu, ťažba dreva, likvidácia brehových porastov, prehradenie toku, regulácia toku, šírenie invázných druhov rastlín, poľnohospodárska činnosť.

Ekostabilizačné a manažmentové opatrenia: napomáhanie obojživelníkom v čase migrácie, minimalizovať zásahy do vodného ekosystému, šetrné približovanie dreva, zabrániť zániku fragmentov lužných lesov, budovať vhodné stanovišťa pre vodné organizmy, obmedziť antropogénne aktivity, zabrániť regulácii toku a jeho prehradeniu, monitorovanie a odstraňovanie invázných druhov (Kamenný jarok).

13.4.2.3 Limity chránených prvkov krajiny

1. Kultúrno-historické formy využívania krajiny

- povrchové dobývky, pingy, odvaly (haldy): sčasti sú evidované Databázou starých banských diel GÚDŠ, pre potreby výkresov boli doplnené o zistenia krajinno-archeologického prieskumu.
- doklady historickej poľnohospodárskej a lesníckej činnosti: lokality boli identifikované krajinno-archeologickým prieskumom.

Tieto formy v prevažnej miere zatiaľ nepoživajú ochranu v zmysle Pamiatkového zákona. Na formy, viditeľné na povrchu, sa však vzťahujú ustanovenia Zákona 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny. Vzhľadom na svoj význam, potvrdený súvisom s predmetom ochrany Lokality, spadajú pod definíciu významného krajinného prvku.⁴⁶

2. Charakteristický ráz krajiny

Cieľ zachovania charakteristického rázu krajiny je nadradený rozvojovým zámerom. Umiestňovanie stavieb, nadzemných súčastí technickej vybavenosti a inžinierskych sietí, dopravných značiek, informačných tabúl a iných návestí, je potrebné pred realizáciou zhodnotiť vo vzťahu k charakteristickým pohľadom a zvoliť také riešenie, ktoré nebude rušivo pôsobiť voči charakteristickému rázu územia. Rovnako to platí pre plánovanie výsadby a výrubu drevín. Súčasný stav neorganizovanej činnosti má za následok narušovanie hodnôt Lokality a tým pádom aj priame ohrozenie jej statusu.

Dobrá stav jednotlivých zložiek prírody má zabezpečiť plošná ochrana územia prostredníctvom CHKO Štiavnické vrchy. Ochrana hodnôt je podmienená dôslednejším vymáhaním pravidiel, vyplývajúcich z 2. stupňa ochrany na celom území CHKO⁴⁷ – najmä ide o zákaz jazdy a parkovania v extraviláne mimo komunikácií a parkovísk.

3. Chránené stromy

Predstavujú reprezentatívny výber komponovanej zelene, umelo vysádzanej areálovej zelene a dokumentácie histórie lesníctva. Ich existencia predstavuje limity vo využívaní územia.

4. Geotopy

Predstavujú výber geotopov sopečného pohoria Štiavnické vrchy. Ich existencia predstavuje limity vo využívaní územia, ďalším geotopom sa UŠ venuje aj na strane 121 :

1. Štamberg, Banská Belá - sekundárne kvarcity (N) - v opustenom lome južne od obce Banská Belá sa stretávame s telesom sekundárnych kvarcitov. V minulosti boli sekundárne kvarcity ťažené ako surovina pre výrobu ohňuvzdorných dinasových tehál v blízkom priemyselnom závode. Teleso sekundárnych kvarcitov vystupuje na severnom svahu výrazného chrbtu . Pod Vartou (kóta 556 – 548). Geologickým mapovaním s použitím geofyzikálnych metód a krátkych vrtov bolo vymedzené teleso tvorené prevažne masívnym kvarcitom. Na severnom a južnom okraji teleso sekundárnych kvarcitov prechádza do pásma kvarcitov s argilitmi a ďalej v smere k

⁴⁶ §2, ods. 2: „taká časť územia, ktorá utvára charakteristický vzhľad krajiny alebo prispieva k jej ekologickej stabilite“

⁴⁷ § 13 zákona 543/2002 Z. z.

okrajom až do pásma argilitov s kvarcitmi. Okolné horninové prostredie tvoria biotiticko-amfibolické andezity v rôznej miere postihnuté argilitizáciou.

2. Šobov - sekundárne kvarcity (M) - hydrotermálny systém Šobova severne od Banskej Štiavnice je najstarší prejav hydrotermálnych procesov v centrálnej zóne štiavnického stratovulkánu.

3. Galgenberg - lom pri skanzene, spodná stratovulkanická stavba (R) - V tejto časti spodnej stratovulkanickej stavby boli geologickým mapovaním rozlíšené lávové prúdy pyroxenických andezitov, striedané ojedinelo polohami brekcií epiklastického typu. V lomovej stene pred Vami je odkrytá časť lávového prúdu pyroxenického andezitu s výraznou doskovitou odlučnosťou s prechodmi do nepravidelnej, hruboblokovej odlučnosti.

4. Kalvária - bazaltový nek (R) - vrch Kalvária predstavuje nápadnú morfológickú dominantu v krajine východne od mesta Banská Štiavnica vyčnievajúcu nad okolitým terénom zhruba 100 m. Vrch sa zapísal do histórie mesta už od najstarších období. Je významný najmä vzácnou architektonickou pamiatkou na jeho vrchole v podobe barokového kostolíka, ku ktorému vedie Krížová cesta. Vrch s kótou 659 je však významný aj z geologického hľadiska, reprezentuje prejav najmladšej vulkanickej aktivity v podobe bazaltového vulkanizmu.

5. Vyhnianska dolina – dioritová intrúzia (M) - dioritová intrúzia vystupuje pri severnom okraji granodioritovej intrúzie v dĺžke cca 2,5 km (Spálený vrch – Vyhnianska dolina – Banky – Šobov) s orientáciou v smere ZZS-VVJ.

6. Zlatý vrch – západne od Bartkovho majera, kvarcity spodného triasu (R) - západne od Bartkovho majera na chrbte sú skalné bralá kvarcitov spodného triasu. Kvarcity uložené na horninách kryštalinika (styk z podložným kryštalinikom je zasutený) sú považované za súčasť série Veľkého boku obalovej jednotky veporika (Biely a Fusán, 1967). Pri Bartkovom majeri vystupujú v nadloží spodnotriasových kvarcitov vápence a dolomity stredného až vrchného triasu. Vápence sú sivobiele až tmavosivé, sčasti zbridličenaté a mramorizované. Dolomity sú svetlosivé, zrnité až cukrovité. V pokračovaní k severovýchodu v záreze lesnej cesty pod k. 747 sú odkryvy paleogénnych zlepenčov eocénneho veku.

7. Kysihýbel - bazaltový nek záreze železničnej trate (M) - pri stavbe železničnej trate z Banskej Štiavnice do Hronskej Dúbravy došlo pri osade Kysihýbeľ k náhodnému odkrytiu bazaltového telesa, ktoré predstavuje prírodný systém k povrchovému vulkánu – bazaltový nek. Bazaltový nek je zložený z dvoch telies. Väčšie teleso zhruba eliptického

8. Kysihýbel - extrúzia amfibolbiotitického andezitu vo výplni kaldery (N) - andezit v opustenom lome na južnom svahu pod kótou 674 bol v minulosti ťažený pre dekoračné účely najmä pre jeho ružovo-červené sfarbenie.

9. Sitno - skalné bralá amfibolicko pyroxénického andezitu±biotit, vrchná stavba štiavnického stratovulkánu (M) - Vrchol Sitna opradený povestami a legendami bol vyhľadávaným miestom a útočiskom ľudí už od neolitu, známy Keltom aj Rimanom a nakoniec bol miestom stredovekého hradu. Masív Sitna dosahuje najvyššiu nadmorskú úroveň, 1 009 m nad morom, spomedzi ostatných hrebeňov a vrcholov vulkanického pohoria Štiavnických vrchov. Vrcholová oblasť Sitna tvoria zvyšky lávového prúdu, ktorý vznikol v oblasti štiavnickej kaldery v období sarmatu (zhruba pred 13 miliónmi rokov)

10. Ilija - popolovo pemzové tufy studenskej formácie vo výplni kaldery (N) - V stene menšieho opusteného lomu pri okraji chrbta s kótou 697 (južne od obce Ilija) je odkrytá poloha chaotického popolovo-pemzového tufu.

11. Gumanina - spodná stratovulkanická stavba (L) - v stene opusteného lomu na severnom svahu Gumanina pri štátnej ceste južne od Richňavského tajchu sú odkryté horniny spodnej stavby štiavnického stratovulkánu .

12. Tanád - ložná intrúzia andezitového porfýru, spodná stratovulkanická stavba (N) - teleso andezitového porfýru typu Tanád tvorí mocné teleso ktorého vrchná časť je obnažená v oblasti hrebeňa Tanádu. Teleso v podobe ložnej intrúzie s blokovou až stĺpcovou odlučnosťou je uložené v nadloží komplexu lávových prúdov pyroxenických a amfibolicko-pyroxenických andezitov a ukláňa sa v smere k juhovýchodu.

13. Močiar, siltovce, ílovce, diatomity – sedimenty intrakalderovej panvičky (R) - v období po vzniku štiavnickej kaldery počas spodného sarmatu sa v rôznych častiach kaldery tvorili lokálne jazerá a močiare, v nich prebiehala jemnozrnná sedimentácia siltovcov a ílovcov s diatomitmi. V okolí jazier a močiarov bola rozšírená vegetácia a lesné porasty listnatých a ihličnatých stromov ako o tom svedčia odtlačky listov v jazerných sedimentoch. O existencii jedného z týchto jazier svedčia sedimenty diatomických ílov a freatopyroklastických tufov severne od obce Močiar v severovýchodnej časti kalderovej výplne. V zahlienenom svahu opusteného jamového lomu sú sčasti odkryté sedimenty jazerného typu.

14. Počúvadlo-zvárané popolovo pemzové tufy-ignimbrity, vrchná stavba štiavnického stratovulkánu (R) - v južnej časti štiavnickej kaldery a sčasti pri okraji výplne delty sú uložené produkty explozívnej aktivity sarmatského vulkanizmu v podobe zváraných popolovo-pemzových tufov – ignimbritov. 15. Pod Havranom – laharova brekcia, spodná stratovulkanická stavba (R) - skalné bralo na úpätí svahu kóty Havran (nad štiavnickým potokom) tvorí brekcia s hruboúlomkovým až blokovým andezitovým materiálom. Nápadným znakom je chaotické uloženie, ktoré napovedá, že ide o jednorázový proces transportu uloženia úlomkov. Úlomkový „Podpora ochrany lokalít NATURA 2000 začlenením do celopriestorového systému ekologickej stability materiál uložený týmto jednorázovým masovým transportom nazývame lahárová brekcia a spôsob transportu termínom „lahar“.

- **Božie muky, kríže, kaplnky vo voľnej krajine** – vyznačené na mape
- **Kalvárie** – Banskoštiavnická, Horná Roveň, Štiavnické Bane - – vyznačené na mape
- **Kultúrno-historické formy využívania krajiny** – pingy, tajchy, štôlne, šachty

Pre všetky limity budú v mape vyznačené podporované, limitované a vylúčené aktivity

13.5 Problémy a limity vo vytypovaných územiach v okolí tajchov

Beliansky tajch

Limity - pôvodné

- Genofondová lokalita
- Hydromeriolácie
- Ochranný les
- Staré banské diela bodové – šachta, štôľňa, odkalisko, pinga, halda
- Predpokladané prepojenia medzi starými banskými dielami
- Ochranné pásmo UNESCO
- Hrádza tajchu

Limity - návrhové

- Územie vhodné na ochranu okolo vodnej plochy tajchu – (odporúčanie ÚŠ = 65 m)
- Územie vhodné na ochranu okolia vodného jarku – (odporúčanie ÚŠ = 15 m)

Problémy

- Riziko zatopenia územia prielomovou vlnou
- Potreba dôkladného odkanalizovania nehnuteľností
- Stredná pochybná kvalita vody

Bančiansky tajch

Limity - pôvodné

- Chránené územie európskeho významu (NATURA 2000)
- Ochranný les
- Staré banské diela bodové – šachta, štôľňa, odkalisko, pinga, halda
- Predpokladané prepojenia medzi starými banskými dielami

Limity - návrhové

- Územie vhodné na ochranu okolo vodnej plochy tajchu – (odporúčanie ÚŠ = 65 m)

Problémy

- Potreba dôkladného odkanalizovania nehnuteľností
- Veľmi nízka kvalita vody
- Vysoká zastavanosť v okolí tajchu

Halčiansky tajch

Limity - pôvodné

- Chránené územie európskeho významu (NATURA 2000)
- Les osobitného určenia

- Genofondová lokalita
- Staré banské diela bodové – šachta, štôľňa, odkalisko, pinga, halda
- Predpokladané prepojenia medzi starými banskými dielami
- Železničná trať

Limity - návrhové

- Územie vhodné na ochranu okolo vodnej plochy tajchu – (odporúčanie ÚŠ = 65 m)
- Územie vhodné na ochranu okolia vodného jarku – (odporúčanie ÚŠ = 15 m)
- Zaniknutá pamiatka – bývalý tajchárov dom (odporúčanie na realizáciu repliky)

Problémy

- Veľmi nízka kvalita vody
- Kritický technický stav tajchu

Horný hodrušký tajch

Limity - pôvodné

- Ochranný les
- Výhradné ložiská – DP
- Výhradné ložiská CHLÚ
- Svahové deformácie – stupeň aktivity: potenciálna
- Staré banské diela bodové – šachta, štôľňa, odkalisko, pinga, halda
- Staré banské diela líniové – šachta, štôľňa, odkalisko, pinga, halda
- Predpokladané prepojenia medzi starými banskými dielami
- Pravdepodobná environmentálna záťaž

Limity - návrhové

- Územie vhodné na ochranu okolo vodnej plochy tajchu – (odporúčanie ÚŠ = 65 m)
- Technická pamiatka lokality UNESCO - vypustený tajch na Ciblíkovej lúke

Problémy

- Veľká rekreačná plocha v okolí tajchu

Dolný hodrušký tajch

Limity – pôvodné

- Chránené územie európskeho významu (NATURA 2000)
- Výhradné ložiská – DP
- Výhradné ložiská CHLÚ
- Svahové deformácie – stupeň aktivity: aktívna
- Staré banské diela bodové – šachta, štôľňa, odkalisko, pinga, halda

- Staré banské diela líniové – šachta, štôľňa, odkalisko pinga, halda
- Predpokladané prepojenia medzi starými banskými dielami
- Prognóza zvýšeného radónového rizika

Limity - návrhové

Územie vhodné na ochranu okolo vodnej plochy tajchu – (malo by byť presne definované v územnom pláne)

Problémy

- Veľká rekreačná plocha v okolí tajchu
- Podmáčané územie - halda

Kolpašské tajchy

Limity – pôvodné

- Chránené územie európskeho významu (NATURA 2000)
- Les osobitného určenia
- Skládky – upravená (prekrytie, terénne úpravy a pod.)
- Prognóza zvýšeného radónového rizika

Limity - návrhové

- Územie vhodné na ochranu okolo vodnej plochy tajchu – (odporúčanie ÚŠ = 65 m)
- Územie vhodné na ochranu okolia vodného jarku – (odporúčanie ÚŠ = 15 m)

Problémy

- Potreba dôkladného odkanalizovania nehnuteľností
- Stredná pochybná kvalita vody
- Vysoká zastavanosť v okolí tajchu
- Kontaminovaná plocha

Moderštôlniansky tajch

Limity – pôvodné

- Chránené územie európskeho významu (NATURA 2000)
- Staré banské diela bodové – šachta, štôľňa, odkalisko, pinga, halda
- Predpokladané prepojenia medzi starými banskými dielami

Limity - návrhové

- Územie vhodné na ochranu okolo vodnej plochy tajchu – (odporúčanie ÚŠ = 65 m)
- Územie vhodné na ochranu okolia vodného jarku – (odporúčanie ÚŠ = 15 m)

Problémy

- Potreba dôkladného odkanalizovania nehnuteľností
- Veľmi nízka kvalita vody
- Vysoká zastavanosť v okolí tajchu

Počúvadliansk tajch

Limity – pôvodné

- Chránené územie európskeho významu (NATURA 2000)
- Les osobitného určenia
- Ochranný les
- Staré banské diela bodové – šachta, štôľňa, odkalisko, pinga, halda
- Predpokladané prepojenia medzi starými banskými dielami
- Svahové deformácie – stupeň aktivity: potenciálna

Limity - návrhové

- Územie vhodné na ochranu okolo vodnej plochy tajchu – (odporúčanie ÚŠ = 65 m)
- Územie vhodné na ochranu okolia vodného jarku – (odporúčanie ÚŠ = 15 m)

Problémy

- Vysoká zastavanosť v okolí tajchu
- Potreba komplexnej rekonštrukcie tajchu

Richňavské tajchy

Limity – pôvodné

- Genofondová lokalita
- Staré banské diela bodové – šachta, štôľňa, odkalisko, pinga, halda
- Predpokladané prepojenia medzi starými banskými dielami
- V pamiatkovej rezervácii
- Hrádza tajchu

Limity - návrhové

- Územie vhodné na ochranu okolo vodnej plochy tajchu – (odporúčanie ÚŠ = 65 m)
- Územie vhodné na ochranu okolia vodného jarku – (odporúčanie ÚŠ = 15 m)

Problémy

- Potreba dôkladného odkanalizovania nehnuteľností
- Stredná pochybná kvalita vody
- Vysoká zastavanosť v okolí tajchu
- Zátopa nádrže

Tajchy Bakomi, Veľký Vindšachtský tajch, Evička, Krechsengrund

Limity – pôvodné

- Ochranný les
- Staré banské diela bodové – šachta, štôľňa, odkalisko, pinga, halda
- Staré banske diela líniové – šachta, štôľňa, odkalisko pinga, halda
- Predpokladané prepojenia medzi starými banskými dielami
- V pamiatkovej rezervácii
- Hrádza tajchu

Limity - návrhové

- Územie vhodné na ochranu okolo vodnej plochy tajchu – (odporúčanie ÚŠ = 65 m)
- Územie vhodné na ochranu okolia vodného jarku – (odporúčanie ÚŠ = 15 m)

Problémy

- Vysoká zastavanosť v okolí tajchov
- Vo Vindšachte nutnosť prísnejšej regulácie rybolovu
- Zátopa nádrže
- Potreba dôkladného odkanalizovania nehnuteľností
- Veľký Vindšachtský tajch a tajch Evička má strednú pochybnú kvalitu vody
- Tajch Krechsengrund má veľmi nízku kvalitu vody

Tajch Klinger

Limity – pôvodné

- Les osobitného určenia
- Ochranný les
- Staré banské diela bodové – šachta, štôľňa, odkalisko, pinga, halda
- Staré banské diela líniové – šachta, štôľňa, odkalisko pinga, halda
- Predpokladané prepojenia medzi starými banskými dielami
- Geotop – Galgenberg, lom pri skanzene
- V ochrannom pásme UNESCO

Limity - návrhové

- Územie vhodné na ochranu okolo vodnej plochy tajchu – (odporúčanie ÚŠ = 65 m)
- Územie vhodné na ochranu okolia vodného jarku – (odporúčanie ÚŠ = 15 m)

Problémy

- Vysoká zastavanosť v okolí tajchu
- Potreba komplexnej rekonštrukcie tajchu

14. URČENIE MIERY VYUŽÍVANIA KRAJINY

14.1 Úvod do problematiky stanovenia metodiky

Únosnosť nie je exaktne a jednoznačne stanovený pojem. Možno ju chápať ako prah, teda hranicu, za ktorou sa prijateľné zmeny v krajine menia na neprijateľné ak prekročia kritickú úroveň zmien. Možno ju chápať aj ako prijateľné množstvo zmien v krajine, t.j. ako únosné zaťaženie krajiny, alebo tiež ako kapacitu únosnosti, t.j. rozsah, v ktorom je zaťaženie krajiny prijateľné. Únosnosť sa vždy vzťahuje k nejakej ľudskej aktivite a k územiu, na ktorom sa táto aktivita realizuje, ale hlavne plánuje. Z toho plynie, že v nejakom vymedzenom väčšom, či menšom regióne môže byť taký počet únosností, aký je počet ľudských aktivít a hodnotených areálov (odporúča sa operovať typmi homogénnych krajinných areálov, teda geo-typmi). Ide o kolísajúcu hodnotu. V tom istom krajinnom areáli (ktorých môže byť v danom regióne rôzne veľký počet) môže byť viacero kritických prahov, medzi ktorými existujú rôzne odchýlky. Únosnosť krajiny je pomocné kritérium v environmentálnom plánovaní, ktoré sleduje prijateľnú kvalitu životného prostredia.

Únosnosť celkove je v SR považovaná za plánovací nástroj na riešenie krajinnoekologicky optimálneho využívania územia. Používa na riešenie tzv. „únosného“, resp. „prijateľného“

zaťaženia krajiny činnosťami človeka. Je antropocentrickou kategóriou, lebo sa vzťahuje k záujmom človeka. Únosnosť hovorí o tom, aký druh ľudskej činnosti a akú intenzitu tejto činnosti daný typ homogénnej krajinnej jednotky (ekotyp. resp. geotyp, v priestorovom vyjadrení ekotop, resp. geotop) unesie (v metodike hodnotenia únosnosti sa všeobecne odporúča operovať podľa možnosti najmenšími homogénnymi krajinnými areálmi). Ide v podstate o určenie prahov únosnosti (resp. prahov zaťaženia krajiny). V krajinnej ekológii a v environmentálnom plánovaní, najmä v územnom a krajinnom plánovaní, i v rôznych environmentálnych programoch sa hovorí **o limitoch únosnosti (resp. zaťaženia)**. Pojem prahov a limitov je spoločný ako téme zaťaženia, tak téme únosnosti (ide o vyššie uvedené dva aspekty toho istého problému) i potenciálu krajiny (Drdoš. 1999).

Pojem únosnosti je veľmi blízky pojmu zaťaženia a zaťažiteľnosti krajiny (v podstate je identický, avšak pristupuje sa k nim zhora, teda odpovedá na otázku, aké množstvo zmien krajina unesie) a aj pojmu potenciálu krajiny. V téme únosnosti je podstatným problém určenia kritického prahu, ktorý upozorňuje, že po jeho prekročení môže dôjsť k ireverzibilným (t. j. nenapraviteľným) zmenám v štruktúre krajiny. Tieto zmeny môžu mať charakter deštrukcie krajinnej štruktúry a tým podstatné zhoršenie environmentálnej kvality územia. Kritický prah sa určuje pomocou limitov. Rozlišujú sa dva základné prístupy k únosnosti krajiny:

Biologický prístup - kritickým prahom sa definuje množstvo populácie (ľudskej i živočíšnej) z hľadiska výživy (výživa človeka - podľa FAO, únosný počet lovnej zvery na plošnú jednotku lesa v poľovníctve, únosný počet dobytky na plošnú jednotku pastviny a pod.), V biologickom prístupe možno únosnosť krajiny stanoviť numericky, pretože množstvo potravy dovoľuje určiť počet populácie (živočíšnej i ľudskej, avšak pri určitých podmienkach), ktorú môže nasýtiť.

Antropocentrický prístup (z hľadiska záujmov človeka) - únosnosť krajiny možno definovať aj v antropocentrickom prístupe, t. j. keď sa hodnotí a určuje v záujme človeka na kvalite svojho životného prostredia. Z tohto hľadiska možno únosnosť krajiny definovať ako mieru využívania krajiny, v rozsahu ktorého zaťaženie nespôsobuje nezvratné zmeny v jej štruktúre (topickej, chorickej). Tento rozsah využívania (intenzity a spôsobu využívania) má hornú hranicu, nazývanú kritickým prahom, určeným pomocou limitov. Únosnosť krajiny sa spravidla vzťahuje k tomuto kritickému prahu.

Vo všeobecnom zmysle únosnosť krajiny definovali Marsh, Grossa (2002) nasledovne: je to "veľkosť populácie, ktorá môže žiť v dlhodobej udržateľnej rovnováhe so životným prostredím s primeranou kvalitou života a so systémami využívania krajiny. ktoré sa v priebehu času nedegradujú. Zahrňuje nielen udržateľnú produkciu potravín, ktorá chráni pôdy a vodné zdroje ale aj iné životné formy a životné prostredie, ktoré nemajú priamu a bezprostrednú ekonomickú hodnotu". Kritériami únosnosti sú podľa autorov .. ľudské hodnoty, ako kvalita života, životné prostredie a budúce generácie" (pozn.: prvky koncepcie trvalej

14.2 Určovanie prahu únosnosti krajiny (limitov a potenciálov)

Hmčíárova (1999) v terne únosnosti rozlišuje abiotické, biotické a socio-ekonomické limity využívania krajiny. Lehotský, Oťahel' (1995) rozlišujú v urbánnom plánovaní ekologické a antropogénne limity. Ekologický limit sa chápe ako miera únosnosti krajinného typu vo vzťahu k antropickým vstupom a to predovšetkým v jeho prírodnej vrstve. Antropogénny limit (limit antropogénneho vplyvu) sa chápe ako určitý limit zaťaženia, rozsah vplyvu činnosti človeka, v rámci ktorého nie sú obmedzovane iné činnosti v danom krajinnom type.

Topercer et al. (2001) rozlišuje:

- limity vyplývajúce zo štruktúrnej a funkčnej významnosti biotických prvkov krajinného systému, limity vyplývajúce z ohrozenia, resp. poškodenia krajiny prirodzenými perturbáciami
- limity vyplývajúce z ohrozenia, resp. poškodenia krajiny umelými perturbáciami
- limity vyplývajúce z legislatívne chránených záujmov a z plánovaných činností.

Celkove poznatky o prahoch únosnosti a ich limitoch možno sumarizovať do nasledovných úvah. Prah únosnosti krajiny, za ktorým sa prijateľné množstvo zmien v krajinskej štruktúre a v jej zložkách mení na neprijateľné (prípadne horná hranica rozsahu alebo množstva prijateľných zmien) sa určuje pomocou limitov. Limity podľa svojej povahy možno rozdeliť do niekoľkých druhov:

1. Priestorové limity - odvodzujú sa od krajinného priestoru a jeho parametrov (veľkosť, vertikálna a horizontálna členitosť, tvar a pod.), ktoré v mnohých prípadoch podmieňujú využívanie krajiny.

2. Geokomponentné (hlavne a biotické) limity-odvodzujú sa od vlastností jednotlivých zložiek krajiny (substrátu, reliéfu, pôd, podzemných a povrchových vôd a klímy).

3. Geodynamické limity - odvodzujú sa z procesov prebiehajúcich v krajine, ako napr. padanie lavín, rútenie a zosúvanie svahov, erózia pôdy, padanie múr, záplavy, víchrice, prízemné mrazy, námrazy, zemetrasenia a pod. Sú to procesy, ktoré potenciálne môžu poškodiť, alebo aj zničiť antropické objekty (napr. rôzne budovy), infraštruktúru (napr. cesty, elektrorozvody, vodovod, kanalizácia, plynovod, atď.), rôzne kategórie využívania krajiny (napr. záhrady, lesné porasty, oráčiny), aj znemožniť ďalšie využívanie, resp. v plánovaní vylúčiť využívanie. Hodnotia sa reálne i potenciálne prírodné procesy (t. j. náchylnosť územia na extrémne prírodné procesy).

4. Ekologické limity - sú odvodené z prírodnej významnosti vegetácie a biotopov živočíšstva, resp. areálov krajiny, napr. mokrade, slatiny, rašeliniská, kvetnaté lúky, prírodné lesy, skalné stepi a pod.

5. Ekosozologické limity - sú dané legislatívnou ochranou prírody, napr. chránené druhy, chránené územia prírody a krajiny, ďalej normami ochrany prírodných zdrojov, napr. chránené územia vodných zdrojov a najvyšších bonitovaných pôd i ďalšími legislatívnymi normami, napr.

prvky územného systému ekologickej stability (jadrové územia, biokoridory, interakčné prvky, ktoré sa môžu prekrývať s chránenými územiami).

6. Kultúrno-historické limity - sú dané jednak legislatívnou ochranou pamiatkového fondu (napr. národné kultúrne pamiatky, pamiatkové rezervácie, pamiatkové zóny a iné), ale aj mimoriadnymi hodnotami významných historických a krajinárskych štruktúr (zachované tradičné formy poľnohospodárskeho využitia. Charakteristický ráz krajiny a iné).

7. Hygienické limity - sú dané hygienickými normami, ktoré určujú prípustný obsah nejakej škodlivej látky v jednotlivých zložkách krajiny, napr. oxidu siričitého v ovzduší, hluku, fenolov vo vode (podľa rôznych ukazovateľov sa povrchové vody členia do 5 med čistoty) a pod.

8. Bezpečnostné limity – sú dané legislatívnymi normami, ktoré určujú ochranné pásma rôznych antropických objektov produkujúcich emisie, ako skládky, živočíšne farmy, výrobné podniky, produktovody, dopravné stavby najrôznejšieho druhu (cesty, železnice) a iné. (Drdoš, Hrnčiarová 2005)

Daný limity sa stávajú hodnotiacimi parametrami pri stanovení daných únosností.

14.3 Určenie miery využívania krajiny a určenie stupňov využívania krajiny

Obsahom hodnotenia je stanovenie vplyvu človeka na krajinu. Klasifikácia a vyčlenenie kategórií/stupňov únosnosti, z ktorých vyplýva návrh novej priestorovej organizácie územia - návrh krajinnoekologicky únosného využívania územia so zabezpečením bezkonfliktného fungovania vzťahov (medzi človekom a prírodným prostredím) v krajine. Metodika hodnotenia únosnosti krajiny (metodika EÚK) je čiastočne založená na základných postupoch metodiky krajinnoekologického plánovania - metodiky LANDEP (Ružička, Miklós, 1982) a ďalej na metodickom postupe hodnotenia únosnosti krajiny, ktorý spracoval kolektív krajinných ekologov (Hrnčiarová et al., 1999) a sformuloval do metodiky na stanovenie limitov využívania krajiny (Drdoš, Hrnčiarová, 2005). Výsledná metodika (ovplyvnenú vyššie spomenutými aspektami) bola nastavená v rámci Urbanistickej štúdie únosnosti územia UNESCO – Banská Štiavnica a okolie (Ruhig, Ruhigová, 2024).

Limit je najvyššie možná prípustná hodnota, pri ktorej nie sú pozorované významné nepriaznivé zmeny v štruktúre krajiny. Pochopiteľne, k určitým zmenám dochádza, ale nepokladáme ich za rizikové zmeny. Limity vyjadrujú súbor ešte vhodných podmienok, ktoré predstavujú vyhovujúce predpoklady pre navrhované aktivity a život človeka na Zemi bez výrazného narušenia, resp. ohrozenia zložiek, väzieb a procesov v krajine. Krajinnoekologická propozícia (návrhy) - uskutočňuje sa výber únosných aktivít z rozhodovacej matice a ich prenos na kartografický podklad, vypracuje sa variantný ekologický výber únosných aktivít pre každý typ homogénnych areálov, stanovia sa stupne EÚK, priestorová ekologicky únosná diferenciácia štruktúry krajiny a

návrh opatrení na zmiernenie negatívnych vplyvov ľudskej činnosti v krajine. Z variantného výberu sa odvodí miera vhodnosti využívania (miera únosnosti využívania) pre každý typ krajinnoeekologických komplexov (KEK). Na základe porovnania súčasného využívania krajiny s variantným výberom sa na topickej úrovni stanoví stupne metodiky hodnotenia únosnosti krajiny (EÚK): (Drdoš, Hrnčiarová 2005).

1. stupeň – únosné / nelimitované

Akceptácia súčasného stavu s dostatkom únosnosti na výraznejšie rozšírenia nových variantných aktivít v území (za predpokladu rešpektovania regulatívov a požiadaviek v danom území).

Dôsledok: postačujú stavebné konania v prípade rešpektovania územnoplánovacích dokumentov

2. stupeň – menej únosné / limitované

Akceptácia súčasného stavu, no únosnosť sa blíži k hranici / k prahu, preto je každé rozšírenie potrebné podrobne posúdiť a akceptovať len v minimálnom rozsahu.

Dôsledok: stanovenie stabilizovaných území, potrebné územné a stavebné konania, prípadne kladné stanoviská k investičnému zámeru

3. stupeň – neúnosné / nadlimitné

V súčasnom stave bola únosnosť v danom území prekročená. Rozšírenie variantných aktivít v území nie je prípustná a je potrebné hľadať riešenia ako zredukovať pôvodných aktivít.

Dôsledok: územie nie vhodné na výstavbu, zmena využívania územia

14.4 Tvorba limitných hodnôt pre únosné využívanie územia

Pri používaní limitov treba mať na zreteli charakter jednotlivých limitov, či ich nerešpektovanie môže spôsobovať nezvratné zmeny, v akej súčinnosti pôsobia a pod. V postupe rozhodovania je potrebné dodržať všeobecné zásady:

- vypracovať jednotné zásady rozhodovania,
- používať jednotne kritériá pre celé územie, t.j. rozhodovať na celom území podľa rovnakých kritérií
- vypracovať zoznam ukazovateľov (parametrov prvkov krajiny), podľa ktorých sa vykoná rozhodovanie a zoznam aktivít, pre ktoré sa hľadá najvhodnejšia lokalizácia v krajine na základe limitov,
- rozhodovať na základe najvýznamnejších vstupných ukazovateľov,
- rešpektovať limitáciu územia podľa všetkých limitov, na základe ktorých je potrebné vypracovať návrh (Drdoš, Hrnčiarová 2005).

Ukazovatele (v parametroch, resp. v kvantitatívnom vyjadrení krajinné prvky), z ktorých sa odvodzujú limity, nepôsobia v krajine izolovane, ale synergicky. To vyžaduje, aby sa v rozhodovacom procese použila postupnosť limitácie, ktorá spočíva vo vypracovaní rozhodovacej tabuľky na základe analytických informácií, ktorá zhodnotí existujúce a plánovacie aktivity z pohľadu viacerých limitov:

1. Priestorové limity
2. Geokomponentné limity
3. Geodynamické limity
4. Ekologické limity
5. Ekosozologické limity
6. Kultúrno-historické limity
7. Hygienické limity
8. Bezpečnostné limity

Na základe vyhodnotenia každého limitu, ktorý do daného územia zasahuje sa predmetná lokalita zatriedi do prislúchajúceho stupňa. Dôležitým aspektom pri zatriedovaní je aj množstvo limitov, ktoré do územia vstupujú a ich permutácie. V rámci hodnotiacej tabuľky bude uvedené, či je posudzované územie existujúce, alebo plánované v územnoplánovacej dokumentácii a aká funkcia je v danom území prevláda. Každý známy limit by mal byť ohodnotený na stupnici 1 (nie závažný) – 5 (veľmi závažný), ktorá by mala ovplyvniť výsledné zatriedenie do kategórií únosnosti. Vedľa tabuľky je umiestnená pomocná tabuľka, ktorá formou poznámky stanovuje presný typ problému v lokalite. Stanovená hodnotiacia tabuľka je navrhnutá nasledovne:

Tabuľka č. 25 – Vzorová hodnotiacia tabuľka

Kód daného územia	X.XX	Hodnotenie závažnosti limitu	Poznámka
Prevládajúca funkcia	bývanie, občianska vybavenosť, rekreácia ...		
Stav daného územia	pôvodná zástavba / návrh v ÚP		
1.Priestorové limity	ÁNO / NIE	1 - 5	
2.Geokomponentné limity	ÁNO / NIE	1 - 5	
3.Geodynamické limity	ÁNO / NIE	1 - 5	
4.Ekologické limity	ÁNO / NIE	1 - 5	
5.Ekosozologické limity	ÁNO / NIE	1 - 5	

6.Kultúrno-historické limity	ÁNO / NIE	1 - 5
7.Hygienické limity	ÁNO / NIE	1 - 5
8.Bezpečnostné limity	ÁNO / NIE	1 - 5
Určenie stupňa využívania krajiny	STUPEŇ – 3. STUPEŇ	

14.5 Určenie miery využívania krajiny v mikroregióne

Analýzy únosnosti v mikroregióne územia UNESCO Banská Štiavnica a okolie boli riešené na území s existujúcou zástavbou a navrhovanou zástavbou v schválených územných plánoch. Analýzy sú rozdelené do troch hlavných celkov, ktoré závisia od typu zástavby – intravilán, vidiecke osídlenia v extraviláne a okolie tajchov. V rámci hodnotiacich tabuliek sú vyhodnotené územia s 2. a 3. stupňom únosnosti. Do 2. stupňa boli určené územia, ktoré boli ovplyvnené aspoň jedným typom z limitov. Pokiaľ boli územia ovplyvnené viacerými limitmi, alebo mali limity vysokú závažnosť hodnotenia, boli tieto územia určené do 3. stupňa využívania krajiny. Územia, ktoré boli na pomedzí medzi stupňom 2. a 3. boli zatiaľ v grafickej časti začlenené do stupňa 3., avšak ak sa tieto lokality detailnejšie preskúmajú v rámci územných plánov sídiel, môžu byť kategorizované do stupňa 2. Hodnotenie únosnosti využívania krajiny sa nachádza v prílohe č.1.

ZHRNUTIE

Predmetné hodnotenie stupňa únosnosti je aplikované na všetky existujúce zastavané plochy, navrhované plochy v územných plánoch a potenciálne plochy navrhované v predmetnej urbanistickej štúdii. Hodnotenie nie je aplikované na zvyšok územia extravilánu, kde sa nachádzajú ostatné zelené plochy bez zástavby. Dôvodom je, že by z týchto území mala byť úplne vylúčená akákoľvek stavebná činnosť a preto ju nie je potrebné hodnotiť stupňami únosnosti. Dané limity, ktoré sú posudzované v rámci hodnotenia sú nastavené tak, aby sa vďaka nim dostatočne uchopilo riešené územia, stanovili sa územia na prísnejšiu a menej prísnejšiu reguláciou a určili územia, ktoré nie sú vhodné na výstavbu. Čo by vo výsledku malo viesť k úplnej udržateľnosti v území.

15. POTENCIÁLNE PLOCHY V MIKROREGIÓNE URČENÉ NA ROZVOJ

15.1 Metodika návrhu potenciálov

Nastavenie metodiky návrhu potenciálnych plôch v mierke mikroregiónu nebolo doposiaľ spracované. Prístup k jeho nastaveniu vychádzal z metodík, ktoré sú zaužívané skôr v mierke sídla. Predmetom metodiky je stanovenie rozvojových plôch a vymedzených území, kde sa nenachádza dostupná občianska vybavenosť, alebo kde ju je potrebné doplniť. Ďalej sa metodika zameriava na územia, kde nie je dostupná verejná hromadná doprava a na územia, kde sú v existujúcich územných plánoch vytypované rozvojové plochy, ktoré je potrebné posúdiť z pohľadu únosnosti.

Stanovenie metodických princípov:

1. Návrh nových funkčných a transformovaných plôch

Stanovenie nových funkčných plôch, alebo transformovaných plôch závisí od danej únosnosti vymedzeného územia, kde je daná únosnosť stanovená na základe limitov. Umiestnenie nových

funkčných plôch ďalej závisí od dopravného napojenia, geomorfologických možností, technickej verejnej infraštruktúry, nadväznosti na existujúcu štruktúru obce / mesta, skompaktovania pôdorysnej siluety obce / mesta, priestorového usporiadania a minimálnych zásahov do krajinného potenciálu.

2. Posúdenie pôvodných návrhov územného plánu

V rámci urbanistickej štúdie boli zhodnotené aj návrhové plochy existujúcich územných plánov, ktoré sú v návrhu buď zachované, odporúčané na prehodnotenie (2. stupeň), alebo odporúčané na zrušenie (3. stupeň). Samotné hodnotenie závisí od stanovenia stupňa únosnosti (príloha č. 1).

3. Posúdenie pešej dostupnosti občianskej vybavenosti a verejnej hromadnej dopravy

V rámci predmetnej urbanistickej štúdie je uvažované s dostupnosťou všeobecnej občianskej vybavenosti do 500 m. Vzhľadom na zložitú členitosť terénu naprieč mikroregiónom bola započítaná redukcia a finálnou izochrónou **pešej dostupnosti v mikroregióne bola stanovená na 400 m**. V grafickej časti sú vytypované miesta, kde sa do 400 m občianska vybavenosť od bytov / domov nenachádza a v potenciáloch je táto plocha vyznačená, čo signalizuje potrebu doplnenia novej občianskej vybavenosti v danej lokalite. **Dostupnosť VHD je stanovená na 300 m v intravilánoch obcí.**

4. Doplnenie občianskej vybavenosti do intravilánov obcí, ktoré ju majú poddimenzovanú

V rámci prieskumov a rozborov potreby občianskej vybavenosti boli vytypované obce, ktoré nemajú dostatok m² zastavanej plochy občianskej vybavenosti na jedného obyvateľa. V rámci týchto obcí boli približne vymedzené územia, ktoré by mali byť definované ako zmiešané územia (bývanie s možnou občianskou vybavenosťou), z dôvodu zlepšenia pomeru občianskej vybavenosti voči ploche bývania.

5. Stabilizácia a rozvoj vidieckych osídlení

Na území extravilánu bolo v minulosti postavených mnoho vidieckych osídlení, ktoré sú však vo väčšine prípadov v chránenom území európskeho významu (územie NATURA 2000), alebo sa v týchto lokalitách začali stavať rodinné domy typu bungalov, ktoré územie neprimerane zahusťujú a svojím tvaroslovím degradujú. Z toho titulu je potrebné dané územia stabilizovať a nevytvárať možnosti ďalšej expanzie. Rozvoj vidieckych osídlení je možný iba v miestach, kde nie sú dané oblasti v kolízii s limitami s vysokou hodnotou, alebo kde sa nenachádza viacero limitov v území naraz.

15.2 Návrh potenciálnych plôch na rozvoj

Banská Belá

1. Návrh nových funkčných a transformovaných plôch

Vzhľadom na zahustený stred obce, sú rozvojové plochy navrhnuté v krajných pozíciách v rámci intravilánu (BB 01, BB 03, BB 05, BB 06, BB 07). V dvoch prípadoch (BB 02 a BB 04) sú plochy navrhnuté mimo intravilánu, no nachádza sa na jej hranici.

2. Posúdenie pôvodných návrhov územného plánu

Banská Belá nemá územný plán a ani navrhnuté plochy na rozvoj.

3. Posúdenie pešej dostupnosti občianskej vybavenosti a verejnej hromadnej dopravy

V západnej časti obce sa v intraviláne nenachádza občianska vybavenosť, ktorá by bola dostupná pre obyvateľov žijúcich v danej oblasti. V rámci novej rozvojovej plochy (BB 05) by bolo vhodné navrhnuť zmiešané územie, alebo časť venovať občianskej vybavenosti. Pri navrhovaných rozvojových plochách BB 02, BB 04, BB 06 a BB 07 nie je dostatočná dostupnosť VHD.

4. Doplnenie občianskej vybavenosti do intravilánov obcí, ktoré ju majú poddimenzovanú

Z dôvodu nedostatku občianskej vybavenosti boli navrhnuté územia, ktoré by mohli byť transformované na zmiešané, alebo doplnené o novú občiansku vybavenosť (BB 08 a BB 09). Predmetné územia sa nachádza pri toku potoka prechádzajúceho cez obec v pozdĺžnej kompozičnej osi smerujúcej do Banskej Štiavnice na západnej strane.

5. Stabilizácia a rozvoj vidieckych osídlení

Vzhľadom na to, že sa veľká časť extravilánu obce (s tým aj súvisiace vidiecke osídlenia) nachádza v chránenom území európskeho významu (NATURA 2000), nie je vhodné, aby boli dané vidiecke štruktúry v krajine podporované v zmysle rozvoja ďalších zastavených plôch. Majitelia nehnuteľností by však mali mať možnosť modernizovať a udržiavať svoje objekty v rámci ich existujúcej zastavenej plochy. Jediná usadlosť s možnosťou rozvoja je na hranici katastrov mesta Banská Štiavnica a obce Banská Belá

Banská Štiavnica

1. Návrh nových funkčných a transformovaných plôch

Nové územia na rozvoj v rámci potenciálov v danej obci neboli definované. Dôvodom je platný územný plán, ktorý definoval územia na rozvoj v dostatočnej miere. Jediná zóna, ktorá sa javí ako potenciálna a vzácna sa nachádza neďaleko Banskoštiavnickej kalvárie smerom na západ. Vzhľadom na minimálne množstvo verejných priestranstiev a lepšieho napojenia centra na kalváriu by plocha BŠ 18 slúžila ako verejný priestor pre všetkých a plocha BŠ 19 by poskytla občiansku vybavenosť v rámci navrhovaného zmiešaného územia pre okolie a navrhované verejné priestranstvo. V rámci mesta je ďalej vytypované jedno územie, ktoré sa javí ako medzinárodný uzol hromadnej, železničnej dopravy s možnosťou odstavenia automobilov. Daná zóna sa nachádza v južnej časti mesta nad priemyselným areálom (BŠ 20). Nová rekreačná zástavba (BŠ 01) na okraji katastra je navrhnutá ako rekreačná plocha bez zástavby z dôvodu existujúcich biotopov.

2. Posúdenie pôvodných návrhov územného plánu

Všetky navrhované rozvojové plochy v územnom pláne boli konfrontované s posúdením únosnosti daných území, čo je jedným z hlavných predmetov predkladanej urbanistickej štúdie. Takmer všetky navrhované územia sa nachádzajú v 2. stupni únosnosti využívania krajiny. Dôvodom je ochranné pásmo pamiatkovej rezervácie UNESCO a preto je potrebné pri regulácii brať do úvahy všetky limity, ktoré sa v území nachádzajú. V severozápadnej časti sú v územnom pláne navrhnuté dve územia na určenie na rekreáciu, no v rámci hodnotenia únosnosti tieto územia nie sú odporúčané na zastavanie. Dané územia by malo mať prísnejšie regulatívy, ako sú stanovené v prílohe č. 2 (regulačné listy) funkčné využitie územia: rekreačné územia – v prírodnom prostredí bez zástavby (RÚPP). Pri Počúvadlianskom tajchu sú taktiež v územnom pláne navrhnuté dve plochy na rozvoj rekreácie, no na základ prílišnej zastavanosti v okolí tajchu tieto plochy neodporúčame zastávať. Sú tu však vytipované 3 plochy, ktoré by mohli uzatvoriť rekreačnú oblasť BŠ 14, BŠ 15 a BŠ 16.

3. Posúdenie pešej dostupnosti občianskej vybavenosti a verejnej hromadnej dopravy

V okrajových častiach danej obce sa nachádza viacero území, ktoré nemajú dostupnú občiansku vybavenosť. V rámci týchto území by bolo vhodné navrhnuť zmiešané územia, alebo časť v týchto územiach venovať občianskej vybavenosti (BŠ 06, BŠ 08, BŠ 09, BŠ 10, BŠ 11, BŠ 12, BŠ 13). Smerom na Svätý Anton na okraji katastra sa vytipovala jedna plocha s transformáciou na zmiešané územie (BŠ 07). Podobne sú vytipované aj 3 lokality na okraji katastra smerom na Banskú Belú (BŠ 01, BŠ 02, BŠ 03). V rámci mesta sú navrhnuté (okrem Počúvadlianskeho tajchu) dve rekreačné plochy: na východe intravilánu BŠ 05 a neďaleko tajchu Klinger BŠ 04. Vo východnej časti mesta sa nachádza rozvinutá usadlosť, ktorá by mohla mať samostatnú občiansku vybavenosť. Z toho dôvodu je v potenciáloch vytypovaná jedna časť ako zmiešané územie (BŠ 17). V centre mesta, v severozápadnej časti mesta, vo východnej časti mesta, nad centrom Štefultova a v západnej časti Štefultova nie je z bytových domov a rodinných domov dostatočná vzdialenosť pre peších k zastávkam VHD.

4. Doplnenie občianskej vybavenosti do intravilánov obcí, ktoré ju majú poddimenzovanú

Dané mesto má dostatok zastavanej plochy občianskej vybavenosti na obyvateľa a nie je potrebné zväčšovať plochy občianskej vybavenosti. Je potrebné ich dopĺňať iba v miestach kde nie je k nim dostatočná dostupnosť.

5. Stabilizácia a rozvoj vidieckych osídlení

V severnej a južnej časti extravilánu mesta sa nachádzajú vidiecke osídlenia, do ktorých nie je zasahované limitami a keď niektoré aj do týchto území zasahujú tak s nižšou prioritou a preto je možné tieto osídlenia rozvíjať, no iba na základe vydania územného rozhodnutia, alebo na základe schválenej urbanistickej štúdie. Vo východnej časti mesta sa nachádza vidiecke osídlenie, ktoré má v susedstve les osobitného určenia a CHA Arborétum Kysihýbeľ, na základe čoho je v území stanovený 2. stupeň únosnosti. Ostatné osídlenia s viacerými limitmi neodporúčame

rozvijať. Majitelia nehnuteľností by však mali mať možnosť modernizovať a udržiavať svoje objekty v rámci ich existujúcej zastavenej plochy.

Banský Studenec

1. Návrh nových funkčných a transformovaných plôch

Vzhľadom na zahustený stred obce, sú rozvojové plochy navrhnuté v krajných pozíciách intravilánu. Vo všetkých troch prípadoch ide o plochy, ktoré sú v extraviláne, no na hranici intravilánu. Ide o miesta ktoré dopĺňajú urbánnu pôdorysnú štruktúru obce (BS 02, BS 03). V severnej časti intravilánu sú dve plochy určené na rozvoj rekreácie bez zástavby (BS 01, BS 04).

2. Posúdenie pôvodných návrhov územného plánu

Banská Belá nemá územný plán a ani navrhnuté plochy na rozvoj.

3. Posúdenie pešej dostupnosti občianskej vybavenosti a verejnej hromadnej dopravy

V západnej časti obce sa v intraviláne nenachádza občianska vybavenosť, ktorá by bola dostupná pre obyvateľov žijúcich v danej oblasti. V rámci novej rozvojovej plochy by bolo vhodné navrhnuť zmiešané územie, alebo časť venovať občianskej vybavenosti (BS 06). V rámci celej obce je pre obytné plochy dostupná VHD.

4. Doplnenie občianskej vybavenosti do intravilánov obcí, ktoré ju majú poddimenzovanú

Z dôvodu nedostatku občianskej vybavenosti bolo navrhnuté územie, ktoré by mohlo byť transformované na zmiešané, alebo doplnené o novú občiansku vybavenosť. Predmetné územie sa nachádza pri toku potoka prechádzajúceho cez obec v pozdĺžnej kompozičnej osi smerujúcej do Banskej Štiavnice na západnej strane (BS 05).

5. Stabilizácia a rozvoj vidieckych osídlení

Vzhľadom na to, že sa veľká časť extravilánu obce (s tým aj súvisiace vidiecke osídlenia) nachádza v chránenom území európskeho významu (NATURA 2000), nie je vhodné, aby boli dané vidiecke štruktúry v krajine podporované v zmysle rozvoja ďalších zastavených plôch. Majitelia nehnuteľností by však mali mať možnosť modernizovať a udržiavať svoje objekty v rámci ich existujúcej zastavenej plochy.

Dekýš

1. Návrh nových funkčných a transformovaných plôch

Vzhľadom na zahustený stred obce, sú rozvojové plochy navrhnuté v krajných pozíciách intravilánu. Všetky sa nachádzajú v intraviláne obce – severnej, východnej a južnej časti (D 01, D 02, D 03, D 04, D 05). Nová rekreačná zástavba (D 01) na okraji katastra, je navrhnutá ako rekreačná plocha bez zástavby z dôvodu existujúcich biotopov.

2. Posúdenie pôvodných návrhov územného plánu

Dekýš nemá územný plán a ani navrhnuté plochy na rozvoj.

3. Posúdenie pešej dostupnosti občianskej vybavenosti a verejnej hromadnej dopravy

Na základe menšej rozlohy obce je občianska vybavenosť v územiach určených na bývanie dostupná. V južnej a severnej časti intravilánu obce nie je dostupná VHD.

4. Doplnenie občianskej vybavenosti do intravilánov obcí, ktoré ju majú poddimenzovanú

Z dôvodu nedostatku občianskej vybavenosti bolo navrhnuté územie, ktoré by mohlo byť transformované na zmiešané, alebo doplnené o novú občiansku vybavenosť. Predmetné územie sa nachádza v centre obce, kde sa už nachádza existujúca občianska vybavenosť a takto by bolo centrum lepšie definované, ako je tomu v súčasnosti (D 06, D 07, D 08, D 08, D 09).

5. Stabilizácia a rozvoj vidieckych osídlení

V rámci extravilánu sa v obci nachádza minimum plôch s usadlosťami. Bez limitov, s možnosťou rozvoja je v katastri jedna usadlosť v severnej časti katastra.

Hodruša – Hámre

1. Návrh nových funkčných a transformovaných plôch

Vzhľadom na pozdĺžny charakter obce, ktorého intravilán nie je proporčne dostatočne široký z dôvodu dolinného reliéfu, nie je možné obec rozširovať v priečnom smere. Na západnej strane boli vytipované lokality možné na rozvoj ako je tomu aj v územnom pláne (HH 01, HH 02). V niektorých častiach územia sa určili rozvojové plochy aj v priečnom smere, no sú v menších plochách z dôvodov spomenutého vyššie (HH 03, HH 04, HH 05, HH 06), z čoho HH 04 Nová, je navrhnutá ako rekreačná plocha bez zástavby z dôvodu existujúcich biotopov. Časti obce Kopanice a Baňa majú v niektorých miestach potenciál na rozvoj so zástavbou rodinných domov a rekreačných objektov (HH 08, HH 09, HH 11, HH 12), či športových areálov (HH 10, HH 13, HH 14).

2. Posúdenie pôvodných návrhov územného plánu

Návrhové plochy v územnom pláne nie sú v kolízii s hodnotením únosnosti, no niektoré územia sa nachádzajú v 2. stupni únosnosti využívania krajiny a preto je potrebné pri regulácii brať do úvahy všetky limity, ktoré sa v území nachádzajú. Dve menšie územia sa nachádzajú aj v 3. stupni únosnosti, ktoré by sa nemali rozširovať a zastavovať: pri hornom Hodrušskom tajchu a v strede obce. Do niektorých návrhových častí vstupujú biotopy, ktoré odporúčame nezastávať.

3. Posúdenie pešej dostupnosti občianskej vybavenosti a verejnej hromadnej dopravy

V západnej časti, východnej časti a v časti smerujúcej na kopanice sa v intraviláne nenachádza občianska vybavenosť, ktorá by bola dostupná pre obyvateľov žijúcich v danej oblasti. V rámci

nových rozvojových plôch by bolo vhodné navrhnuť zmiešané územie, alebo časť venovať občianskej vybavenosti (HH 15, HH 19, HH 21 - Kopanice). V určitých sekvenciách pozdĺž hlavnej pozdĺžnej osi obce nie sú dostatočné dostupnosti VHD v rámci obytných území. Najhoršiu dostupnosť má časť obce smerujúca na sever.

4. Doplnenie občianskej vybavenosti do intravilánov obcí, ktoré ju majú poddimenzovanú

Z dôvodu nedostatku občianskej vybavenosti bolo navrhnuté územie, ktoré by mohlo byť transformované na zmiešané, alebo doplnené o novú občiansku vybavenosť. Predmetné územia nie sú centralizované z dôvodu rozťahanej štruktúry obci, ale sú navrhnuté v rozstupoch pozdĺž celej obce (HH 16, HH 17, HH 18, HH 20).

5. Stabilizácia a rozvoj vidieckych osídlení

Vzhľadom na to, že sa veľká časť extravilánu obce (s tým aj súvisiace vidiecke osídlenia) nachádza v chránenom území európskeho významu (NATURA 2000), alebo pri lesoch osobitného určenia nie je vhodné, aby boli dané vidiecke štruktúry v krajine podporované v zmysle rozvoja ďalších zastavených plôch. Majitelia nehnuteľností by však mali mať možnosť modernizovať a udržiavať svoje objekty v rámci ich existujúcej zastavenej plochy. Do niektorých drobných štruktúr vidieckeho osídlenia nie je zasahované limitami a keď niektoré aj do týchto území zasahujú tak s nižšou prioritou a preto je možné tieto osídlenia rozvíjať, no iba na základe vydania územného rozhodnutia, alebo na základe schválenej urbanistickej štúdie. Jedná sa najmä o usadlosti v severnej časti katastra.

Ilija

1. Návrh nových funkčných a transformovaných plôch

Vzhľadom na zahustený stred obce, sú rozvojové plochy navrhnuté v krajných pozíciách intravilánu. Vo väčšine prípadov ide o plochy v rámci extravilánu, no na hranici intravilánu (I 01, I 03, I 04, I 05, I 06). Z toho tri plochy (I 03, I 06, I 08) sú navrhnuté ako rekreačné plochy bez zástavby z dôvodu existujúcich biotopov. Tri plochy sa nachádzajú v extraviláne (I 02 + I 03 a IA04)

2. Posúdenie pôvodných návrhov územného plánu

Návrhové rozvojové plochy v ÚPN v prerokovaní nie sú v kolízii s hodnotením únosnosti, no jedno územie v severnej časti (v extraviláne) sa nachádza v 2. stupni únosnosti využívania krajiny a preto je potrebné pri regulácii brať do úvahy všetky limity, ktoré sa v území nachádzajú.

3. Posúdenie pešej dostupnosti občianskej vybavenosti a verejnej hromadnej dopravy

V navrhovanom území určeného na základe návrhu ÚPN v prerokovaní (územie v extraviláne v severnej časti) je potrebné doplniť občiansku vybavenosť, nakoľko by v danom území nebola neskôr dostupná). V južnej a východnej časti obce nie je dostupná VHD.

4. Doplnenie občianskej vybavenosti do intravilánov obcí, ktoré ju majú poddimenzovanú

Z dôvodu nedostatku občianskej vybavenosti bolo navrhnuté územie, ktoré by mohlo byť transformované na zmiešané, alebo doplnené o novú občiansku vybavenosť. Predmetné územie sa nachádza v centre obce, kde sa už nachádza existujúca občianska vybavenosť a takto by bolo centrum lepšie definované, ako je tomu v súčasnosti (I 07). Jedno územie by ešte mohlo byť transformované na zmiešané smerom na hrad Sitno (I 09).

5. Stabilizácia a rozvoj vidieckych osídlení

V severnej a južnej časti extravilánu obce sa nachádzajú vidiecke osídlenia, do ktorých nie je zasahované limitami a keď niektoré aj do týchto území zasahujú tak s nižšou prioritou a preto je možné tieto osídlenia rozvíjať, no iba na základe vydania územného rozhodnutia, alebo na základe schválenej urbanistickej štúdie.

Podhorie

1. Návrh nových funkčných a transformovaných plôch

Obec má viacero území možných na rozvoj. V rámci štúdie boli vytypované tri lokality v intraviláne. Jedna v centre (P 02 – zmiešané územie a dve v okrajových častiach – na severe (P 01) a v juhovýchodnej časti (P 03) určené na rekreáciu bez zástavby.

2. Posúdenie pôvodných návrhov územného plánu

Podhorie nemá územný plán a ani navrhnuté plochy na rozvoj.

3. Posúdenie pešej dostupnosti občianskej vybavenosti a verejnej hromadnej dopravy

Na základe menšej rozlohy obce je občianska vybavenosť v územiach určených na bývanie dostupná. Vo východnej časti obce nie je dostupná VHD.

4. Doplnenie občianskej vybavenosti do intravilánov obcí, ktoré ju majú poddimenzovanú

Z dôvodu nedostatku občianskej vybavenosti boli navrhnuté dve územia, ktoré by mohli byť transformované na zmiešané, alebo doplnené o novú občiansku vybavenosť (P 04, P 05). Územia na seba nadväzujú a sú umiestnené na hlavnej kompozičnej osi obce.

5. Stabilizácia a rozvoj vidieckych osídlení

V rámci extravilánu sa v severnej časti nachádza jedna menšia usadlosť v ktorej neboli odpozorované limity, ktoré by ju mali radikálne stabilizovať. Vo východnej časti sa nachádza menšia usadlosť v chránenom území európskeho významu (NATURA 2000), kde nie je vhodné, aby bolo dané územie v krajine podporované v zmysle rozvoja ďalších zastavených plôch.

Repište

1. Návrh nových funkčných a transformovaných plôch

Obec má viacero území možných na rozvoj. Problémom v celom území však je, že je obec na stabilizovanom stupni svahovej deformácie, kde môže prísť v budúcnosti k degradácii pôdy. V rámci štúdie boli vytypované 3 plochy s rozptýlenou zástavbou v okrajových polohách (R 03, R 05) a dva športové areály (R01, R 04). Na území sú ďalej navrhnuté dve plochy (R 01, R 02) určené na rekreáciu bez možnosti zástavby z dôvodu existujúcich biotopov.

2. Posúdenie pôvodných návrhov územného plánu

Ktoré nemá územný plán a ani navrhnuté plochy na rozvoj.

3. Posúdenie pešej dostupnosti občianskej vybavenosti a verejnej hromadnej dopravy

V severnej časti obce sa v intraviláne nenachádza občianska vybavenosť, ktorá by bola dostupná pre obyvateľov žijúcich v danej oblasti. V rámci novej rozvojovej plochy by bolo vhodné navrhnuť zmiešané územie, alebo časť venovať občianskej vybavenosti (R 06). V danej časti obce nie je dostupná ani VHD.

4. Doplnenie občianskej vybavenosti do intravilánov obcí, ktoré ju majú poddimenzovanú

Z dôvodu nedostatku občianskej vybavenosti bolo navrhnuté v strede obce územie, ktoré by mohlo byť transformované na zmiešané, alebo doplnené o novú občiansku vybavenosť (R 07) vďaka čomu by bolo centrum lepšie definované, ako je tomu v súčasnosti.

5. Stabilizácia a rozvoj vidieckych osídlení

Vzhľadom na to, že sa veľká časť extravilánu obce (s tým aj súvisiace vidiecke osídlenia, ktoré sú v blízkosti) nachádza v chránenom území európskeho významu (NATURA 2000), alebo pri lesoch osobitného určenia, alebo pri vodohospodárskom významnom toku, tak nie je vhodné, aby boli dané vidiecke štruktúry v krajine podporované v zmysle rozvoja ďalších zastavených plôch. Majitelia nehnuteľností by však mali mať možnosť modernizovať a udržiavať svoje objekty v rámci ich existujúcej zastavenej plochy. V južnej časti obce je jedna plocha s vidieckou usadlosťou, ktorá má potenciál na rozvoj, no nie radikálny z dôvodu limitov, ktoré sa nachádzajú v blízkosti.

Sv. Anton

1. Návrh nových funkčných a transformovaných plôch

Vzhľadom na zahustenú hlavnú kompozičnú os obci, sú rozvojové plochy navrhnuté v krajných pozíciách intravilánu. Všetky sú navrhnuté v extraviláne na hranici s intravilánom, tak aby dopĺňali pôdorysný tvar pôvodnej zástavby obce a zároveň doplnili navrhované plochy územného plánu (SA 02, SA 03). Nové rekreačné zástavby (SA 01, SA 04) na okraji katastra, je navrhnutá ako rekreačná plocha bez zástavby z dôvodu existujúcich biotopov.

2. Posúdenie pôvodných návrhov územného plánu

Návrhové rozvojové plochy v územnom pláne nie sú v kolízii s hodnotením únosnosti, no štyri z nich sa nachádzajú v 2. stupni únosnosti využívania krajiny a preto je potrebné pri regulácii brať do úvahy všetky limity, ktoré sa v území nachádzajú.

3. Posúdenie pešej dostupnosti občianskej vybavenosti a verejnej hromadnej dopravy

V severnej časti obce sa v intraviláne nenachádza občianska vybavenosť, ktorá by bola dostupná pre obyvateľov žijúcich v danej oblasti. V rámci novej rozvojovej plochy by bolo vhodné navrhnuť zmiešané územie, alebo časť venovať občianskej vybavenosti (SA 05). Na východ od kaštieľa a v centrálnej pozícii obce nie je dostupná VHD.

4. Doplnenie občianskej vybavenosti do intravilánov obcí, ktoré ju majú poddimenzovanú

Daná obec má dostatok zastavanej plochy občianskej vybavenosti na obyvateľa a nie je potrebné zväčšovať plochy občianskej vybavenosti. Je potrebné ich dopĺňať iba v miestach kde nie je k nim dostatočná dostupnosť.

5. Stabilizácia a rozvoj vidieckych osídlení

Vzhľadom na to, že sa veľká časť extravilánu obce (s tým aj súvisiace vidiecke osídlenia, ktoré sú v blízkosti) nachádza v chránenom území európskeho významu (NATURA 2000), pri lesoch osobitného určenia, alebo v hydromelioračnom území, tak nie je vhodné, aby boli dané vidiecke štruktúry v krajine podporované v zmysle rozvoja ďalších zastavených plôch. Majitelia nehnuteľností by však mali mať možnosť modernizovať a udržiavať svoje objekty v rámci ich existujúcej zastavanej plochy. V západnej časti extravilánu sa javia dve územia s vidieckým osídlením na možný rozvoj, no bolo by potrebné posúdiť limity v danom území detailnejšou urbanistickou štúdiou.

Štiavnické Bane

1. Návrh nových funkčných a transformovaných plôch

Intravilán obce je v miestach so zástavbou nadmerne prehustený a dopravne komplikovaný. V rámci štúdie v danej obci neboli vytypované územia na rozvoj. Pri Richňavských tajchoch bolo vytypované jedno menšie územie na rozvoj rekreácie bez zástavby (ŠB 01). Ďalšie miesto, ktoré by mohlo mať inú funkciu ako je tomu v súčasnosti, je lúka medzi tajchami Vindšachta a Evička (ŠB 02). V územnom pláne je navrhnuté dané miesto s možnosťou autokempingu, čo je z pohľadu únosnosti neadekvátna funkcia. Ako potenciál tohto územia sa javí skôr umiernennejšia funkcia ako je napr. plocha na stanovanie bez ďalšej infraštruktúry, nakoľko parkovanie sa nachádza neďaleko ako aj WC, sprchy, ktoré by mohli byť prístupné v penzióne cez cestu. Prípadne by mohla byť daná infraštruktúra pri penzióne dobudovaná.

2. Posúdenie pôvodných návrhov územného plánu

Všetky navrhované rozvojové plochy v územnom pláne boli konfrontované s posúdením únosnosti v danom území. Takmer všetky navrhované územia sa nachádzajú v 2. stupni únosnosti

využívania krajiny. Dôvodom je ochranné pásmo pamiatkovej zóny čo je potrebné brať pri regulácii do úvahy aj spolu s ďalšími všetkými limitmi, ktoré sa v území nachádzajú. Problematická situácia sa javí v miestach okolo tajchov Vindšachta, Bakomi a Evička, kde je na základe hodnotenia únosnosti nutné vylúčiť návrhy s rozvojovými plochami a územie je potrebné stabilizovať.

3. Posúdenie pešej dostupnosti občianskej vybavenosti a verejnej hromadnej dopravy

Dostupnosť občianskej vybavenosti v obci je na dobrej úrovni. V niektorých miestach v obci však nie je dostupná zastávka VHD, čo môže byť zapríčinené komplikovaným terénom a nedostatočne nadimenzovanými komunikáciami.

4. Doplnenie občianskej vybavenosti do intravilánov obcí, ktoré ju majú poddimenzovanú

Dané mesto má dostatok zastavanej plochy občianskej vybavenosti na obyvateľa a nie je potrebné zväčšovať plochy občianskej vybavenosti.

5. Stabilizácia a rozvoj vidieckych osídlení

V rámci extravilánu sa v obci nachádza minimum plôch s usadlosťami. V severnej časti katastra sa nachádza pár objektov, ktoré sú umiestnené nevhodne z dôvodu kalvárie Horná Roveň a pingovým poliam.

Voznica

1. Návrh nových funkčných a transformovaných plôch

Obec Voznica je jedna z obcí s najvyšším potenciálom na rozvoj zo všetkých obcí / mesta v mikroregióne. Obec má viacero území možných na rozvoj v intraviláne obce. V miestach hlbokých záhrad (VO 16), alebo na periférii obce vo všetkých smeroch. Po odkúpení záhrad by mohlo prísť k ich transformácii a umiestnením komunikácii by mohli byť využité aj na bývanie. V rámci štúdie bolo vytypovaných viacero lokalít na rozvoj. V západnej časti obce by bolo možné zrealizovať zástavbu popri rieke Hron (VO 01, VO 02), mimo záplavového územia. Vo východnej časti obce je priestor na rodinnú zástavbu a rekreačnú zástavbu (VO 05, VO 06, VO 10, VO 11, VO 12, VO 13). Okolo jazera sa v súčasnosti nenachádzajú rekreačné plochy, ktoré by mohli vzniknúť, no na severnej strane bez zástavby – iba športoviská z dôvodu záplavového územia (VO 17, VO 18, VO 19) a na severovýchodnej strane záhrady s chatkami (VO 20). VO 07 A vo 20 Pozdĺž potoka Richnava sa vo východnej časti nachádzajú rodinné domy a rekreačné objekty, ktoré by mohli byť podporené ďalšími plochami na rekreáciu (VO 08) s občianskou vybavenosťou (VO07). V priečnej osi by tu mohla daná zóna komunikovať cez svah s existujúcou vidieckou usadlosťou.

Nová rekreačná zástavba (VO 09) na okraji katastra, je navrhnutá ako rekreačná plocha bez zástavby z dôvodu existujúcich biotopov.

2. Posúdenie pôvodných návrhov územného plánu

Voznica nemá územný plán a ani navrhnuté plochy na rozvoj.

3. Posúdenie pešej dostupnosti občianskej vybavenosti a verejnej hromadnej dopravy

Vo východnej časti obce sa v intraviláne nenachádza občianska vybavenosť, ktorá by bola dostupná pre obyvateľov žijúcich v danej oblasti. V rámci novej rozvojovej plochy (VO 07) by bolo vhodné navrhnuť zmiešané územie, alebo časť venovať občianskej vybavenosti. V južnej časti intravilánu obce nie je dostupná VHD.

4. Doplnenie občianskej vybavenosti do intravilánov obcí, ktoré ju majú poddimenzovanú

Z dôvodu nedostatku občianskej vybavenosti bolo navrhnuté územie, ktoré by mohlo byť transformované na zmiešané, alebo doplnené o novú občiansku vybavenosť. Predmetné územia sú tri v centre obce. Dve sa nachádzajú v centre obce pozdĺž oboch brehov pretekajúceho potoku obcou (VO 14, VO 15) a druhá smerom na juh (VO 04), kde sa javí významná priečna kompozičná os (VO 04). Tá by mohla byť posilnená okolo ihriska na danej kompozičnej osi ďalšou občianskou vybavenosťou (VO 03).

5. Stabilizácia a rozvoj vidieckych osídlení

V rámci extravilánu sa v obci nachádza minimum plôch s usadlosťami. Smerom na obec Vysoká sa nachádza objekt, ktorý je v mieste, kde by nemala vznikať zástavba. Neďaleko intravilánu vo východnej časti je usadlosť, ktorá sa nachádza v potenciálnej svahovej deformácii, no územie pod ňou je bez limitov a rozširovanie usadlosti do tejto strany by malo byť možné.

Vyhne

1. Návrh nových funkčných a transformovaných plôch

Vzhľadom na pozdĺžny charakter obce, kde je okolo hlavnej kompozičnej osi obec zahustená a zložitým terénnym danostiam v obci nie je veľa možných plôch na rozvoj. V území bolo vytypovaných pár menších lokalít na rozvoj. Všetky sa nachádzajú vo východnej časti obce. Dve s možnosťou zastavania rodinnými domami (VY 01, VY 03) a jedno rekreačnými objektami (VY 01). Nová rekreačná zástavba (VY 02), je navrhnutá vo východnej časti ako rekreačná plocha bez zástavby z dôvodu existujúcich biotopov. Územia by však bolo potrebné preveriť z dôvodu zložitej morfológie terénu.

2. Posúdenie pôvodných návrhov územného plánu

Návrhové plochy v rozpracovanom územnom pláne nie sú v kolízii s hodnotením únosnosti, no jedno územie v západnej časti sa nachádza v 3. stupni únosnosti využívania krajiny z dôvodu prítomného ochranného lesa, biotopov, chráneného územia maloplošného a banským dielam.

3. Posúdenie pešej dostupnosti občianskej vybavenosti a verejnej hromadnej dopravy

V západnej a východnej časti sa v intraviláne nenachádza občianska vybavenosť, ktorá by bola dostupná pre obyvateľov žijúcich v danej oblasti. Ide o miesta, kde je zastavané územie v menších šírkach. V rámci týchto plôch preto nie sú navrhované nové rozvojové plochy, no bolo by vhodné aby sa dané územia transformovali na zmiešané územie (VY 05, VY 08, VY 09), alebo boli časti venované občianskej vybavenosti. V určitých sekvenciách pozdĺž hlavnej pozdĺžnej osi obce nie sú dostatočné dostupnosti VHD v rámci obytných území.

4. Doplnenie občianskej vybavenosti do intravilánov obcí, ktoré ju majú poddimenzovanú

Z dôvodu nedostatku občianskej vybavenosti boli navrhnuté územia, ktoré by mohlo byť transformované na zmiešané, alebo doplnené o novú občiansku vybavenosť (VY 05, VY 06, VY 07). Predmetné územia nie sú centralizované z dôvodu rozťahanej štruktúry obci, ale sú navrhnuté v rozstupoch pozdĺž obce.

5. Stabilizácia a rozvoj vidieckych osídlení

Vzhľadom na to, že sa veľká časť extravilánu obce (s tým aj súvisiace vidiecke osídlenia) nachádza v chránenom území európskeho významu (NATURA 2000) s viacerými genofondovými lokalitami, alebo pri lesoch osobitného určenia nie je vhodné, aby boli dané vidiecke štruktúry v krajine podporované v zmysle rozvoja ďalších zastavených plôch. Majitelia nehnuteľností by však mali mať možnosť modernizovať a udržiavať svoje objekty v rámci ich existujúcej zastavenej plochy. Iba do jednej štruktúry vidieckeho osídlenia na severnej strane je zasahované limitami s nižšou prioritou a preto je možné tieto osídlenia rozvíjať, no iba na základe vydania územného rozhodnutia, alebo na základe schválenej urbanistickej štúdie.

16. OBSAH GRAFICKEJ ČASTI

B. ŠIRŠIE VZŤAHY

B.01 – Širšie vzťahy 1:150 000	M 1:150 000
B.02 – Širšie vzťahy 1:50 000	M 1:50 000
B.03 – Širšie vzťahy 1:25 000	M 1:25 000

C. PRIESKUMY A ROZBORY MIKROREGIÓNU

C.01 – RUSES, GNUSES	M 1:25 000
C.02 – Chránené krajinné oblasti (CHKO)	M 1:25 000
C.03 – Degradácie, erózie, deformácie	M 1:25 000
C.04 – Bonitované pôdno-ekologické jednotky (BPEJ)	M 1:25 000
C.05 – Radónové riziko	M 1:25 000
C.06 – Environmentálne záťaže	M 1:25 000
C.07 – Krajinno – archeologický prieskum	M 1:25 000
C.08 – Charakteristické, chránené pohľady	M 1:25 000
C.09 – Pamiatky, tajchy, zóny, rezervácie, UNESCO	M 1:25 000
C.10 – Funkčné využitie územia – prieskumy a rozbor	M 1:25 000

D. PROBLÉMY, POTENCIÁLY A ÚNOSNOŤ MIKROREGIÓNU

D.01 – Problémy, časť doprava	M 1:25 000
D.02 – Problémový výkres	M 1:25 000
D.03 – Stupne únosnosť využívania krajiny	M 1:25 000
D.04 – Analýza pomeru občianskej vybavenosti k funkcii bývania	M 1:85 000
D.05 – Analýza občianskej vybavenosti na jedného obyvateľa	M 1:85 000
D.06 – Potenciály	M 1:25 000

E. PRIESKUMY A ROZBORY TAJCHOV

E.01 – Beliansky tajch – prieskumy a rozbor	M 1:5 000
E.02 – Bančiansky tajch - prieskumy a rozbor	M 1:5 000
E.03 – Halčiansky tajch – prieskumy a rozbor	M 1:5 000
E.04 – Hodrušské tajchy – prieskumy a rozbor	M 1:5 000
E.05 – Kolpašský tajch – prieskumy a rozbor	M 1:5 000
E.06 – Moderštolníansky tajch – prieskumy a rozbor	M 1:5 000
E.07 – Počúvadlianske jazero - prieskumy a rozbor	M 1:5 000
E.08 – Richňavské tajchy - prieskumy a rozbor	M 1:5 000
E.09 – Tajchy: Bakomi, Vindšachta, Evička, Krechsengrund - prieskumy a rozbor	M 1:5 000
E.10 – Tajch Klinger - prieskumy a rozbor	M 1:5 000
E.11 – Analýza pomeru zastavanosti k tajchom	M 1:50 000

F. PROBLÉMOVÉ VÝKRESY TAJCHOV

F.01 – Beliansky tajch – problémy	M 1:5 000
F.02 – Bančiansky tajch – problémy	M 1:5 000
F.03 – Halčiansky tajch – problémy	M 1:5 000
F.04 – Hodrušské tajchy – problémy	M 1:5 000
F.05 – Kolpašský tajch – problémy	M 1:5 000
F.06 – Moderštolníansky tajch – problémy	M 1:5 000
F.07 – Počúvadlianske jazero – problémy	M 1:5 000
F.08 – Richňavské tajchy - problémy	M 1:5 000
F.09 – Tajchy: Bakomi, Vindšachta, Evička, Krechsengrund – problémy	M 1:5 000
F.10 – Tajch Klinger – problémy	M 1:5 000

* Poznámka: výkresy v mierke 1:25 000 sú spracované s podrobnosťou v mierke 1:10 000

PRÍLOHY

Príloha č. 1 Hodnotenie únosnosti využívania krajiny

Spracoval: Roman Ruhig